

PROJEKTS

ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS VALSTS PLĀNS 2021. – 2028. GADAM

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

2020

SATURS

Saīsinājumi	6
Kopsavilkums	8
1.plāna mērķi un prioritārie virzieni	10
1.1.ES direktīvās noteiktie mērķi	10
1.2.Nacionālie mērķi	12
2.Atkritumu apsaimniekošanas sistēmas raksturojums	14
2.1.Atkritumu apsaimniekošanas institucionālā sistēma	14
2.2.Atkritumu apsaimniekošanas politikas instrumenti	20
2.3.Atkritumu datu pārvaldība	24
2.4.Sabiedrības informēšana un izglītošana	25
2.5.Atkritumu apsaimniekošanas sistēmas darbība	25
2.5.1.Atkritumu savākšana	26
2.5.2.Atkritumu sagatavošana atkārtotai izmantošanai	28
2.5.3.Atkritumu pārstrāde	29
2.5.5. Blakusprodukti un atkritumu beigu statuss	31
2.5.7.Atkritumu reģenerācija	33
2.5.9.Atkritumu apglabāšana poligonos un rekultivēto izgāztuvju izmantošanas ierobežojumi	36
2.6.Atkritumu sastāvs un atkritumu plūsmu apsaimniekošana	38
2.6.1.Sadzīves (mājsaimniecības) atkritumi	38
2.6.2.Bioģiski noārdāmie un bioģiskie atkritumi	41
2.6.3.Pārtikas atkritumi	44
2.6.4.Izlietotais iepakojums	45
2.6.5.Ražošanas atkritumi	46
2.6.6.Būvniecības atkritumi	46
2.6.7.Bīstamie atkritumi	47
2.6.8. Sadzīves bīstamie atkritumi	48
2.6.9.Naftas produktu (eļļu) atkritumi	49
2.6.10.Nolietotās riepas	50
2.6.11.Elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumi	51
2.6.12.Bateriju un akumulatoru atkritumi	52
2.6.13.Nolietotie transportlīdzekļi	53
2.6.14.Tekstilmateriālu atkritumi	53
2.6.15.Mēbeļu atkritumi	54
2.6.16.Atkritumi, kas satur kritiski svarīgās izejvielas	54
2.6.17.Plastmasu atkritumi	55
2.7.Atkritumu ievēšana un izvešana	56
3.Atkritumu plūsmu nākotnes attīstības tendences līdz 2035.gadam	58
3.2.Scenārijs ar pasākumiem atkritumu rašanās novēršanai	67
3.3.Scenārijs ar aprites ekonomikas pasākumu ieviešanu	68
4.Atkritumu apsaimniekošanas institucionālās sistēmas attīstība	71
4.1. Atkritumu apsaimniekošanas reģionu optimizācijas modelis	74
4.2.Reģionālās pieejas turpmāka attīstība atkritumu apsaimniekošanā	77
4.3.Ražotāju paplašināto atbildības sistēmu tālāka attīstība	77
4.4.Ziņošanas, kontroles un uzraudzības kapacitātes stiprināšana	78
5. Atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstības virzieni	80

5.1. Atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstības virzieni	80
5.1.1. Atkritumu dalītās vākšanas sistēmas attīstība	80
5.1.2. Atkritumu sagatavošanas atkārtotai izmantošanai infrastruktūra	81
5.1.3. Atkritumu sagatavošanas reģenerācijai un pārstrādei iekārtu modernizācija	82
5.1.4. Atkritumu pārstrādes infrastruktūras attīstība	82
5.1.5. Atkritumu reģenerācijas iekārtas	83
5.1.6. Poligonu infrastruktūras attīstība	83
5.1.7. Sabiedrības informēšanas un izglītošanas pasākumi	84
5.1.8. Atkritumu ievēšana un izvešana	85
6. Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā paredzētie rīcības virzieni un pasākumi	86
7. Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā paredzēto pasākumu īstenošanai nepieciešamais un pieejamais finansējums un tā avoti	105
7. Stratēģija bioloģiski noārdāmo atkritumu apsaimniekošanai	113
7.1. Direktīvas 1999/31/EK par atkritumu poligoniem prasības attiecībā uz bioloģiski noārdāmo sadzīves atkritumu apsaimniekošanu	113
7.2. Latvijā radītais bioloģiski noārdāmo sadzīves atkritumu daudzums 1995. gadā un izvērtējums par Direktīvā 1999/31/EK noteikto mērķu izpildi	113
7.3. Bioloģiski noārdāmo sadzīves atkritumu apsaimniekošana Latvijā	114
7.3.1. BNA raksturojums	114
7.3.2. BNA avoti un BNA dalītā savākšana	115
7.3.3. BNA pārstrāde	117
7.3.4. BNA reģenerācija	118
7.3.5. BNA apglabāšana	120
7.4. Prognoze par bioloģiski noārdāmiem atkritumiem, bioloģiskiem atkritumiem un pārtikas atkritumiem	121
7.5. Izvērtējums par Direktīvā 1999/31/EK mērķu izpildi	123
8. Atkritumu rašanās novēršanas valsts programma	125
8.1. Atkritumu rašanās novēršanas saikne ar aprites ekonomiku	125
8.2. Programmas mērķi un indikatori	125
8.3. Spēkā esošie politikas instrumenti un pasākumi atkritumu rašanās novēršanas veicināšanai	126
8.3.1. Maksājumi un ierobežojumi attiecībā uz atkritumu apglabāšanu poligonos un atkritumu sadedzināšanu	126
8.3.2. "Maksā, kad izmet" principa īstenošana	127
8.3.3. Ekonomiskie stimuli produktu ziedošanai	128
8.3.4. Depozīta sistēma	129
8.3.5. Investīcijas atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūrā un ekonomiskie stimuli	129
8.3.6. Zaļais publiskais iepirkums	130
8.3.7. Pasākumi, ar ko ierobežo subsīdijas, kuras neatbilst atkritumu apsaimniekošanas hierarhijai	131
8.3.8. Fiskālo pasākumu vai citu līdzekļu izmantošana, lai veicinātu produktu un materiālu, kas ir sagatavoti atkārtotai izmantošanai vai pārstrādāti, izmantošanu	131
8.3.9. Atbalsts pētniecībai un inovācijām modernajās pārstrādes tehnoloģijās un atjaunošanā	132
8.3.11. Sabiedrības izpratnes veicināšana	133
8.3.12. Dialogs, sadarbība un brīvprātīgās vienošanās	133

8.4. Plānotie atkritumu rašanās novēršanas pasākumi	134
Atkritumu novēršanas pasākumi pa galvenajām materiālu plūsmām	134
8.4.1. Informācijas kampaņas nolūkā vairot izpratni par atkritumu rašanās novēršanu un piegūžošanu	137
8.4.2. Atkārtotas izmantošanas apjomu mērījumi	139
8.6. Izvērtējums par atkritumu rašanās pasākumu piemēru un citu attiecīgo pasākumu lietderību	141
9. Pārtikas atkritumu rašanās novēršanas programma	147
9.1. Situācijas raksturojums pārtikas atkritumu jomā	148
9.1.1. Radītais pārtikas atkritumu daudzums un tā noteikšanas metodes	150
9.1.2. Pārtikas atkritumu savākšana	154
9.1.3. Pārtikas atkritumu un pārpalikumu sagatavošana pārstrādei, pārstrāde un apglabāšana	154
9.1.4. Iedzīvotāju viedoklis par pārtikas atkritumu mazināšanu	155
9.2. Pārtikas atkritumu rašanās novēršanas priekšnosacījumi un pasākumu ieviešanas hierarhija	156
9.3. Rīcības virzieni un pasākumi Programmas īstenošanai	157
9.3.1. Pārtikas ziedošanas sistēmas pilnveidošana	157
9.3.2. Pārtikas atkritumu rašanās novēršana	159
9.3.3. Informētības palielināšana un patērētāju informēšana par pārtikas atkritumu rašanās novēršanu un samazināšanu	160
9.3.4. Pārtikas atkritumu daudzuma mērījumi un monitorings	162
9.3.5. Atbalsts pētniecībai un inovācijām, kas vērstas uz pārtikas atkritumu rašanās samazināšanu	162
9.4. Pārtikas atkritumu rašanās novēršanas rīcības virzienu un veicamo pasākumu apkopojums	163
10. Izlietotā iepakojuma rašanās novēršanas programma	165
10.1. Situācija izlietotā iepakojuma apsaimniekošanā un nākotnes prognoze	165
10.2. Pasākumi atkritumu rašanās novēršanai	167
10.3. Pasākumi atkritumu rašanās novēršanai un aprites ekonomikas ieviešanai	168
11. Preču otrreizējas izmantošanas un labošanas pakalpojumu attīstības programma	171
11.1. Pakalpojumu pieejamības novērtējums	171
11.2. Situācija dažādās preču plūsmās	172
11.2.1. Transportlīdzekļi	172
11.2.2. Tekstilizstrādājumu atkritumi	173
11.2.3. Plastmasas	176
11.2.4. Elektriskie un elektroniskie atkritumi	177
11.2.5. Mēbeles	178
11.3. Rīcību virzieni un pasākumi Preču otrreizējas izmantošanas un labošanas pakalpojumu attīstības programmas ieviešanai ir iekļauti 6. nodaļā.	178
12. Plāna realizācijas ietekme uz citu sektoru politiku īstenošanu	179
12.1. Atbilstība normatīvajiem aktiem jūras vides politikas jomā	179
12.2. Atbilstība normatīvajiem aktiem ūdens resursu politikas jomā	183
12.3. Atbilstība normatīvajiem aktiem un politikai klimata un gaisa kvalitātes jomā	184
13. Sabiedrības līdzdalība	186
Pielikumi	187

Pielikumu saraksts

- 1.1.pielikums. Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna sasaiste ar citiem politikas plānošanas dokumentiem
- 1.2.pielikums. Sasniedzamie rezultāti atsevišķiem atkritumu veidiem un atkritumu plūsmām, kas izriet no ES direktīvu prasībām
- 1.3.Pielikums. Informācija par sasniedzamo rezultātu izpildi atsevišķiem atkritumu veidiem un atkritumu plūsmām atbilstoši Eiropas Savienības direktīvu prasībām
- 2.1.pielikums. Maksa par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu dažādās Latvijas pašvaldībās, 2020. gadā
- 5.1.pielikums. Radītais poligonos nogādājamo atkritumu daudzums pašvaldībās 2020.-2035.gads.
- 6.1.pielikums. Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā paredzēto pasākumu īstenošanai nepieciešamais un pieejamais finansējums un tā avoti.
- 6.2.pielikums. Potenciālie finansēšanas avoti plānotajām aktivitātēm
- 11.1.pielikums. 11.nodaļas tabulu apkopojums.

SAĪSINĀJUMI

AAL	Atkritumu apsaimniekošanas likums
AAR	Atkritumu apsaimniekošanas reģions
AAVP vai Plāns	Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns
ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija
AS	Akciju sabiedrība
ATR	Administratīvi teritoriālā reforma
att.	Attēls
Bāzeles konvencija	1989. gada 22. marta Bāzeles Konvencijā par kontroli pār kaitīgo atkritumu robežšķērsojošo transportēšanu un to aizvākšanu
BA	Bioloģiski atkritumi
BNB	Bioloģiski noārdāmie atkritumi
CSDD	Akciju sabiedrība "Ceļu satiksmes un drošības direkcija"
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DRN	Dabas resursu nodoklis
EEI	Elektriskās un elektroniskās iekārtas
EEIA	Elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumi
EUROSTAT	Eiropas Savienības Statistikas birojs
EK	Eiropas Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam,
EK agrīnā brīdinājuma ziņojums	Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par ES atkritumu apsaimniekošanas tiesību aktu īstenošanu, tostarp agrīnā brīdinājuma ziņojums par dalībvalstīm, kuras varētu nesasnēgt 2020. gadam izvirzīto mērķrādītāju attiecībā uz sadzīves atkritumu sagatavošanu atkalizmantošanai/pārstrādi ¹
EMAS	Vides vadības un audita shēma
ERAF	Eiropas reģionālās attīstības fonds
ES	Eiropas Savienība
ES KF	Eiropas Savienības Kohēzijas fonds
ESAO	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
EUR	Eiro
EVA	Eiropas Vides aģentūra
IKP	Iekšzemes kopprodukts
IPNK	Integrēta piesārņojuma novēršana un kontrole
ISO	Starptautisko standartu organizācija
IVN	Ietekmes uz vidi novērtējums
KP	Konkurences Padome
LASA	Latvijas Atkritumu saimniecības asociācija
LASUA	Latvijas Atkritumu saimniecības uzņēmumu asociācija
LIA	Latvijas Iepakojuma asociācija
LIFE	ES finanšu instruments videi
LVFA	Latvijas Vides aizsardzības fonda administrācija
LVIF	Latvijas Vides investīciju fonds

¹ Eiropas Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par ES atkritumu apsaimniekošanas tiesību aktu īstenošanu, tostarp agrīnā brīdinājuma ziņojums par dalībvalstīm, kuras varētu nesasnēgt 2020. gadam izvirzīto mērķrādītāju attiecībā uz sadzīves atkritumu sagatavošanu atkalizmantošanai/pārstrādi;
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0420>

LVĢMC	Valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs”
LPAA	Latvijas pilnvaroto autotirgotāju asociācija
LPS	Latvijas Pašvaldību savienība
MASOC	Mašīnbūves un metālapstrādes asociācija
MK	Ministru kabinets
NACE	Uzņēmumu darbības veidu katalogs
NAIK	No atkritumiem iegūts kurināmais
NSA	Nešķiroti sadzīves atkritumi
NTL	Nolietoti transportlīdzekļi
NVO	Nevalstiskās organizācijas
PA	Pārtikas atkritumi
PCB	Polihlorētie bifenili
PCT	Polihlorētie terfenili
PET	Polietilēnteraftalāts
POP	Noturīgās organiskās piesārņojošās vielas
PVN	Pievienotās vērtības nodoklis
RAAC	Reģionālais atkritumu apsaimniekošanas centrs
Regula Nr.1013/2006	Eiropas Parlamenta un Padomes 2006.gada 14.jūnija regula Nr.1013/2006 par atkritumu sūtījumiem
SA	Sadzīves atkritumi
SAP	Sadzīves atkritumu apglabāšanas poligons
SEG	Siltumnīcefekta gāzes
SIA	Sabiedrība ar ierobežotu atbildību
sk.	Skatīt
SPRK	Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija
TEP	Tehniski ekonomiskais pamatojums
UNDP	ANO Attīstības programma
VARAM	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
VID	Valsts ieņēmumu dienests
VKP	Videi kaitīgas preces
VKPA	Videi kaitīgo preču atkritumi
VRUA	Vieglās rūpniecības uzņēmumu asociācija
VVD	Valsts vides dienests
VVD RVP	Valsts vides dienesta Reģionālā vides pārvalde
ZPI	Zaļais publiskais iepirkums

KOPSAVILKUMS

Atkritumu apsaimniekošanas nozare ir viena no svarīgākajām vides aizsardzības nozarēm valstī. Savukārt atkritumu apsaimniekošanas sistēmas pārvaldība ir viens no būtiskākajiem jautājumiem ES un Latvijas attīstības plānošanas dokumentos, it īpaši vides aizsardzības, klimatneitralitātes un dabas resursu labas pārvaldības un apsaimniekošanas jomās.

Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2021.-2028. gadam (turpmāk – Plāns) ir izstrādāts atbilstoši Atkritumu apsaimniekošanas likuma prasībām, izrietošajiem no tā Ministru Kabineta noteikumiem un arī atbilstošām direktīvām. Plāna īstenošanas termiņš ir 8 gadi.

Plāns pēctecīgi turpina Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā 2013.-2020. gadam noteiktos rīcībpolitikas virzienus, kā arī nosaka jaunus virzienus un pasākumus, kuri nepieciešami, lai sasniegtu starptautiskajos un nacionālajos politikas plānošanas dokumentos un normatīvajos aktos noteiktās saistības un mērķus.

Plāns sniedz ieguldījumu attīstības virzienos, ko nosaka Eiropas Zaļais kurss² un Jaunais aprites ekonomikas rīcības plāns “Par tīrāku un konkurētspējīgāku Eiropu”³ Plāns nodrošina un sniedz ieguldījumu Nacionālajā attīstības plāna 2021.-2027.gadam prioritāšu Kvalitatīva dzīvesvide un teritoriju attīstība un Uzņēmumu konkurētspēja un materiālā labklājība ietvaros noteiktajos rīcību virzienos, it īpaši, Daba un vide- “Zaļais kurss” Produktivitāte, inovācija un eksports, Līdzsvarota reģionālā attīstība u.c. Plāna pasākumi papildina un veido sinerģiju ar pasākumiem, kas ietverti Ministru kabineta 2020. gada 4. septembrī apstiprinātāja “Rīcības plānā pārejai uz aprites ekonomiku 2020. – 2027. gadam”.

Atkritumu apsaimniekošana ir kompleksa pasākumu sistēma, kuras pārvaldība ietver institucionālos, organizatoriskos, tehniskos, juridiskos un finanšu jautājumus. Tā aptver piesārņojošo darbību operatorus, komersantus, kas sniedz atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus, atkritumu tirgotāju un starpnieku, pašvaldības un katru valsts iedzīvotāju, kas ikdienā rada atkritumus. Sistēma aptver atkritumu plūsmas, kuras kopā veido apmēram 1,8 miljoni tonnu atkritumu gadā. Šobrīd ir jauns stratēģisks uzdevums – materiālu atgūšana no atkritumu plūsmas, kas pārvirza pārvaldības uzsvaru uz atkritumu apjoma samazināšanu un rašanās novēršanu, atkritumu pārstrādes un tai nepieciešamo priekšnosacījumu (t.sk. bīstamu vielu ierobežošanas produktos un dalītas savākšanas sistēmas) attīstību.

Arvien nozīmīgāki kļūst atkritumu apsaimniekošanas hierarhijas vēlamākie pasākumi, kas vērsti uz atkritumu radīšanas samazināšanu gan kopumā, gan attiecībā uz atsevišķām plūsmām (piem., pārtikas atkritumi un iepakojums). Jauns politikas virziens ciešā sasaistē ar aprites ekonomiku, ir preču labošanas un otrreizēja izmantošanas sektora attīstība, kur sabiedrības/patērētāja pieprasījumam ir noteicoša loma. Plāna pasākumi šajos virzienos sniedz ieguldījumu globāli svarīgo ilgtspējības mērķu 2030. gadam⁴ sasniegšanā, proti, nodrošināt ilgtspējīgus patēriņa paradumus un ražošanas modeļus (12. mērķis) un saglabāt un pārdomāti izmantot okeānus, jūras un to resursus, lai nodrošinātu ilgtspējīgu attīstību (14. mērķis) u.c.

Atkritumu apsaimniekošanas pārvaldībā ir jārisina iepriekšējā plāna laikā neatrisinātie uzdevumi, kas saistīti ar atkritumu uzskaites un statistikas datu kvalitāti, efektīvāku kontroli un visu pušu atbilstošu iesaisti un atbildību. Prasība pēc jauna veida datiem (pārtikas atkritumi

² Eiropas Komisijas 2016. gada 11. decembra paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Eiropas zaļais kurss”.

³ Komisijas 2020. gada 11. marta paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai. “Jauns aprites ekonomikas rīcības plāns. Par tīrāku un konkurētspējīgāku Eiropu.”.

⁴ IAM. Pieejams: <https://www.pkc.gov.lv/lv/attistibas-planosana/ano-ilgtspējigas-attistibas-merki>

katrā no aprites posmiem; atkārtotas izmantošanas un labošanas statistika u.tml.) vēl vairāk aktualizē minētos uzdevumus. Nepieciešamība pēc IT tehnoloģijās balstītiem risinājumiem un nozares pārvaldības neatliekama digitalizācija ir būtisks priekšnosacījums, lai Latvija ietu līdzī laimētam un pilnībā pārvaldītu tās pārziņā esošo informācijas plūsmu par materiāliem, kas ir svarīgi ne tikai tautsaimniecībai, bet arī mūsu starptautiskās saistības attiecībā uz atkritumu pārvaldījumu pārrobežu kontroli.

Visbeidzot, Plāns nav ieviešams bez visaptverošas un proaktīvi īstenotas sabiedrības informēšanas, izglītošanas un iesaistes, kas veicinātu tās paradumu maiņu attiecībā uz atkritumu apsaimniekošanu, it īpaši bez(maz)atkritumu dzīves veida un atkritumu šķirošanas darbību ieviešanu ikdienā gan sadzīvē, gan mācību un darba vidēs. Joprojām aktuāls ir publiskās pārvaldes iestāžu paraugs un labās prakses veicināšana, kas popularizētu šādu uzvedību. Zaļais publiskais iepirkums turpmāk būtu izmantojams kā instruments, lai veicinātu ražotāju pāreju uz aprites ekonomikā balstītu ražošanu un produktu dizainu, priekšroku publiskajos iepirkumos dodot precēm un pakalpojumiem, kas atbilst aprites ekonomikas principiem.

Aprites ekonomikas būtība, kas ir šī Plāna pamatā, ir visas tautsaimniecības un sabiedrības attīstības pamatā, kas pamato loģiku, ka Plāna ieviešana nav iespējama bez visu tiešas nozaru iesaistes. Tomēr ņemot vērā valsti pastāvošo nozaru pieeju politikas veidošanā, tās ieviešanā un finansēšanā, dotajā Plāna projektā ir ietverta informācija par rīcības virzieniem un uzdevumiem atkritumu apsaimniekošanas jomā ES finansējuma plānošanas periodā 2021.–2027.gadam. Līdz ar to Plāna pasākumu finansējums investīciju jomā atspoguļos Darbības programmā Latvijai, 2021.-2027. gadam ietvertās prioritātes, neizslēdzot arī citus finansējuma avotus. Citu ministriju un iesaistīto pušu atbildības Plānā noteiktas, balstoties uz to ieinteresētību un gatavību sniegt ieguldījumu Plāna ieviešanā.

Plānu veido šādas nodaļas:

1. Plāna mērķi un prioritārie virzieni
2. Atkritumu apsaimniekošanas sistēmas raksturojums
3. Atkritumu plūsmu nākotnes attīstības tendences līdz 2035.gadam
4. Atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstības virzieni, rīcības un pasākumi
5. Atkritumu apsaimniekošanas institucionālās sistēmas attīstība
6. Plānā paredzēto pasākumu īstenošanai nepieciešamais un pieejamais finansējums un tā avoti
7. Stratēģija bioloģiski noārdāmo atkritumu apsaimniekošanai
8. Atkritumu rašanās novēršanas valsts programma,
9. Pārtikas atkritumu rašanās novēršanas programma
10. Izlietotā iepakojuma rašanās novēršanas programma
11. Preču otrreizējas izmantošanas un labošanas pakalpojumu attīstības programma
12. Plāna realizācijas ietekme uz citu sektoru politiku īstenošanu
13. Sabiedrības līdzdalība

Plānam ir pievienota informācija par Plāna un tā ietekmes uz vidi stratēģiskā novērtējuma vides pārskata sabiedriskās apspriešanas rezultātiem.

1.PLĀNA MĒRĶI UN PRIORITĀRIE VIRZIENI

Plāns ir saistīts ar būtiskiem starptautiskajiem, ES un Latvijas politikas plānošanas dokumentiem (1.1.pielikums), kā nozīmīgākie nacionālā līmeņa dokumenti minami:

- Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027.gadam;
- Latvijas Ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam;
- Rīcības plāns pārejai uz aprites ekonomiku 2020.-2027.gadam;
- Latvijas stratēģija klimatneitralitātes sasniegšanai līdz 2050. gadam;
- Latvijas pielāgošanās klimata pārmaiņām plāns laika posmam līdz 2030.gadam.
- Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.-2030.gadam.

1.1.ES direktīvās noteiktie mērķi

2015.gada 2. februārī EK nāca klajā ar “ES rīcības plānu pārejai uz aprites ekonomiku”⁵, ar kuru izveidoja ambiciozu rīcības programmu ar pasākumiem, kas ietver visu aprites ciklu, sākot no ražošanas un patēriņa, un beidzot ar atkritumu apsaimniekošanu un tirgiem otrreizējām izejvielām, kā arī priekšlikumiem atkritumu apsaimniekošanas jomas normatīvo aktu grozījumiem. Rīcības plāna ietvaros tika pieņemtas sekojošās direktīvas:

- 1) Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30. maija Direktīva 2018/850/ES, ar ko groza Direktīvu 1999/31/EK par atkritumu poligoniem (turpmāk – Direktīva 2018/850/ES);⁶
- 2) Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30. maija Direktīva 2018/851/ES, ar ko groza Direktīvu 2008/98 par atkritumiem (turpmāk – Direktīva 2018/851);⁷
- 3) Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30. maija Direktīva 2018/852/ES, ar ko groza Direktīvu 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu;⁸

Eiropas Parlamenta un Padomes 2019. gada 5. jūnija direktīvu 2019/904/ES par konkrētu plastmasas izstrādājumu ietekmes uz vidi samazināšanu (turpmāk – direktīva 2019/904/ES).⁹

Plāna darbības laikā no 2021. līdz 2028. gadam sasniedzamie mērķi un rezultāti attiecībā uz atkritumu dalīto savākšanu un sagatavošanu atkārtotai izmantošanai un pārstrādei (sk.1.1.tab.) būtiskākajiem atkritumu veidiem un plūsmām (sk. 1.2. pielikumu) izriet no ESAO vadlīnijām¹⁰, minēto ES direktīvu prasībām un EK Agrīnās brīdināšanas ziņojuma (sk. 1.3. pielikumu):

- uzlabot resursu produktivitāti un veicināt atkritumu rašanās novēršanu rūpniecībā un produktu ražošanas sākuma (dizaina) posmos;

⁵ Eiropas Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai: Noslēgt aprites loku – ES rīcības plāns pārejai uz aprites ekonomiku (COM/2015/0614 final). Pieejams:<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A52015DC061>

⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30. maija Direktīva 2018/850/ES, ar ko groza Direktīvu 1999/31/EK par atkritumu poligoniem. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1587504464953&uri=CELEX:32018L0850>

⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30. maija Direktīva 2018/851/ES, ar ko groza Direktīvu 2008/98 par atkritumiem. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1587504434869&uri=CELEX:32018L0851>

⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30. maija Direktīva 2018/852/ES, ar ko groza Direktīvu 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu. Pieejams:<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1587504379774&uri=CELEX:32018L0852>

⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2019.gada 5.jūnija direktīva 2019/904/ES par konkrētu plastmasas izstrādājumu ietekmes uz vidi samazināšanu. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1587506279774&uri=CELEX:32019L0904>

¹⁰ Pieejams:<http://www.oecd.org/latvia/esao-vides-raksturlielumu-parskats-par-latviju-2019-gads-f42e7030-lv.htm>

- integrēt materiālu aprites loku noslēgšanas un atkritumu rašanās novēršanas mērķus inovāciju politikā un veicināt ekoinovāciju attīstību, ieviešanu un pielietojumu;
- īstenot pasākumus, lai mainītu patērētāju uzvedību un produktu dizainu;
- piemērot “maksā, kad izmet”(MKII1) sistēmas lielākajās pilsētās; palielināt pašvaldību atbildību par normatīvajos aktos un politikas plānošanas dokumentos noteikto atkritumu dalītās savākšanas, sagatavošanas atkārtotai izmantošanai un pārstrādes mērķu izpildi.

Atsevišķi 1.1. tabulā minētie ES mērķi pārsniedz šī Plāna darbības termiņu, un pasākumi to sasniegšanai ir jāuzsāk jau šajā plānošanas periodā.

1.1. tabula

ES direktīvās noteiktie būtiskākie atkritumu apsaimniekošanas mērķi laika posmam līdz 2035.gadam

Nr.	Atkritumu kategorijas	Vērtība, (bāzes gads)	Atkritumu apsaimniekošanas mērķi pa gadiem, %				
			2023	2025	2029	2030	2035
Direktīva 2008/98/EK							
1.	Izveidota dalītās savākšanas sistēma:						
1.1.	bioloģiskajiem atkritumiem		X				
1.2.	tekstilatkritumiem			X			
1.3.	sadzīves bīstamajiem atkritumiem			X			
2.	Pārstrādātie sadzīves atkritumu daudzumi (% no radītā)	43,8% (2018)		55	-	60	65
Direktīva 1994/62/EK							
3.	Pārstrādātie kopējie izlietotā iepakojuma daudzumi (% no radītā), tai skaitā:	58,69 % (2017)		65		70	
3.1.	Plastmasa	36,6 % (2017)		50		55	
3.2.	Koks	38 % (2017)		25		30	
3.3.	Metāli	59,04% (2017)		70		80	
3.4.	Alumīnijs			50		60	
3.5.	Stikls	65,54 (2017)		70		75	
3.6.	Papīrs un kartons	86,17 (2017)		75		85	
Direktīva 2019/904/ES							
4.	Savāktais izlietotā vienreiz lietojamā plastmasas dzērienu iepakojuma apjoms (% no attiecīgajā gadā tirgū laisto dzērienu attiecīgā iepakojuma apjoma)			77	90		
Direktīva 1999/31/EK							
5.	Poligonos apglabātais sadzīves atkritumu daudzums (% no radītā sadzīves atkritumu daudzuma)	63,8% (2019)					10

¹¹ Pay as you throw (PAYT) – maksā par atkritumiem atbilstoši izmesto atkritumu apjomam.

1.2.Nacionālie mērķi

Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna stratēģiskie virsmērķi:

- 1.Mērķis (M1) **Novērst atkritumu rašanos** un nodrošināt kopējā radīto atkritumu daudzuma ievērojamu samazināšanu, izmantojot maksimāli visas labākās pieejamās atkritumu rašanās novēršanas iespējas un labākos pieejamos tehniskos paņēmienus, palielinot resursu izmantošanas efektivitāti un veicinot ilgtspējīgākas patērētāju uzvedības modeļa attīstību;
- 2.Mērķis (M2) **Nodrošināt atkritumu kā resursu racionālu izmantošanu**, balstoties uz aprites ekonomikas pamatprincipiem un veicinot, ka resursi pēc iespējas tiek atgriezti atpakaļ ekonomiskajā aprītē tautsaimniecībai noderīgā veidā;
- 3.Mērķis (M3) **Nodrošināt, ka radītie atkritumi nav bīstami** vai arī tie rada nelielu risku videi un cilvēku veselībai, veicinot attiecīgu produktu politiku, bīstamo un videi kaitīgo vielu ierobežojumus un pilnveidojot patērētāju informētību;
- 4.Mērķis (M4) **Nodrošināt apglabājamo atkritumu daudzuma samazināšanu** un atkritumu apglabāšanu cilvēku veselībai un videi drošā veidā.

Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna kvalitatīvie un kvantitatīvie mērķi ¹²:

- 1.1.Mērķis: līdz 2025. gada 1. janvārim izveidota dalītas savākšanas sistēma tekstmateriāliem;
- 1.2.Mērķis: līdz 2025. gadam atkārtotai izmantošanai sagatavoto un pārstrādāto sadzīves atkritumu apjomu palielināts vismaz līdz 55 % pēc masas;
- 1.3.Mērķis: ieviesti pasākumi, kas nodrošina virzību uz mērķi, ka līdz 2030. gadam atkārtotai izmantošanai sagatavoto un pārstrādāto sadzīves atkritumu apjoms tiek palielināts vismaz līdz 60 % pēc masas;
- 1.4.Mērķis: līdz 2025.gada 1. janvārim izveidota dalītas savākšanas sistēma sadzīves bīstamajiem atkritumiem;
- 1.5.Mērķis: līdz 2023. gada 31. decembrim nodrošināts, ka bioloģiskie atkritumi ir vai nu pārstrādāti rašanās vietā, vai dalīti savākti un nodoti pārstrādei;
- 1.6.Mērķis: ieviesti pasākumi, kas nodrošina, ka vismaz 70 % pēc svara nebīstamo būvgružu un ēku nojaukšanas atkritumi, sagatavoti atkārtotai izmantošanai, pārstrādei un citai materiāla reģenerācijai, tostarp aizbēršanai;
- 2.1.Mērķis: ieviesti pasākumi, kas nodrošina virzību uz mērķi līdz 2035. gadam nodrošināt, ka poligonos apglabāto sadzīves atkritumu īpatsvars ir samazinājies līdz 10 % no kopējā radīto sadzīves atkritumu daudzuma (pēc svara);
- 3.1.Mērķis: ieviesti pasākumi, kas nodrošina līdz 2025.gada 31.decembrim tiek pārstrādāti 60% no izlietotā iepakojuma gadā un tiek sasniegti normatīvajos aktos noteiktie minimālie pārstrādes mērķi konkrētām atkritumu plūsmām;

¹² Paskaidrojums: 1. mērķu grupas mērķi attiecas uz Eiropas Parlamenta un Padomes 2008.gada 19.novembra Direktīvu 2008/98/EK par atkritumiem un par dažu direktīvu atcelšanu; 2. mērķu grupas mērķi attiecas uz Padomes 1999.gada 26.aprīļa direktīvu 1999/31/EK par atkritumu poligoniem; 3. mērķu grupas mērķi attiecas uz Eiropas Parlamenta un Padomes 1994. gada 20.decembra Direktīvu 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu; 4. mērķu grupas mērķi attiecas uz Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 18.septembra Direktīvu 2000/53/EK par nolietotiem transportlīdzekļiem (7.panta 2.punkts); 5. mērķu grupas mērķi attiecas uz Padomes 2012. gada 4.jūlija Direktīvu 2012/19/ES par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem (EEIA); 6. mērķu grupas mērķi attiecas uz Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2006. gada 6.septembra 2006/66/EK par baterijām un akumulatoriem, un bateriju un akumulatoru atkritumiem un ar ko atceļ Direktīvu 91/157/EEK; 7. mērķu grupas mērķi attiecas uz Direktīvu 2019/904/ES

- 3.2. Mērķis: ieviesti pasākumi, kas nodrošina, ka līdz 2030. gada 31. decembrim tiek pārstrādāti 70% no izlietotā iepakojuma gadā un tiek sasniegti normatīvajos aktos noteiktie minimālie pārstrādes mērķi;
- 4.1. Mērķis: ieviesti pasākumi, kas nodrošina, ka plāna darbības laikā nolietotu transportlīdzekļu savākšanas apmērs ir ne mazāk kā 50 % apmērā pret attiecīgajā gadā realizēto transportlīdzekļu skaitu;
- 4.2. Ieviesti pasākumi, kas nodrošina, ka plāna darbības laikā visu savāktu nolietoto transportlīdzekļu sastāvdaļu un materiālu atkārtotu izmantošanu un pārstrādi gadā vismaz 85 % apmērā no nolietotu transportlīdzekļu vidējās pašmasas;
- 4.3. Ieviesti pasākumi, kas nodrošina, ka plāna darbības laikā visu savāktu nolietoto transportlīdzekļu sastāvdaļu un materiālu atkārtotu izmantošanu un reģenerāciju gadā vismaz 95 % apmērā no nolietotu transportlīdzekļu vidējās pašmasas;
- 5.1. Mērķis: līdz 2021.gada 13.augustam ir palielināts elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumu savākšanas apjoms līdz 40-45 % gadā, no to EEI vidējā svara, kuras ir laistas Latvijas tirgū trīs iepriekšējos gados;
- 5.2. Mērķis: no 2021.gada 14.augusta ir palielināts elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumu savākšanas apjoms līdz 65 % no to EEI vidējā svara, kuras ir laistas Latvijas tirgū trīs iepriekšējos gados, vai arī 85 % no Latvijas teritorijā radītajiem EEIA;
- 5.3. Mērķis: ieviesti pasākumi, kas nodrošina, EEIA reģenerāciju un pārstrādi atbilstoši normatīvo aktu prasībām;
- 6.1. Mērķis: ieviesti pasākumi, kas nodrošina, ka tiek savākti 45 % no iepriekšējos trīs gados tirgū laistā pārnēsājamo bateriju un akumulatoru vidējā svara;
- 7.3. Mērķis: līdz 2025. gadam nodrošināta dalīta izlietotā vienreiz lietojamā plastmasas dzērienu iepakojuma savākšana 77 % no attiecīgajā gadā tirgū laisto dzērienu attiecīgā iepakojuma apjoma pēc masas;
- 7.4. Mērķis: līdz 2029. gadam nodrošināta dalīta izlietotā vienreiz lietojamā plastmasas dzērienu iepakojuma savākšana 90 % no attiecīgajā gadā tirgū laisto dzērienu attiecīgā iepakojuma apjoma pēc masas.

Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna prioritārie uzdevumi stratēģisko virsmērķu sasniegšanai:

- Pilnveidot nolietotu riepu apsaimniekošanas sistēmu, būtiski paaugstinot nolietotu riepu savākšanas, pārstrādes un reģenerācijas mērķus, pilnveidojot un pastiprinot prasības riepu apsaimniekošanas RAS un izvērtējot pasākumus lietotu riepu ieviešanas un izplatīšanas ierobežošanai;
- Pilnveidot un attīstīt būvniecības atkritumu apsaimniekošanas sistēmu, padarīt to efektīvāku un ilgtspējīgu, veidojot ciešāku sadarbību starp iesaistītajām pusēm;
- Samazināt pārtikas atkritumu apjomu uz vienu iedzīvotāju par 50 % līdz 2030. gadam mazumtirdzniecības un patēriņa līmenī un samazināt pārtikas zudumus ražošanas un piegādes ķēdēs;
Veicināt otrreizējo izejvielu izmantošanu tautsaimniecībā un sagatavot priekšnosacījumus otrreizējo izejvielu tirgus attīstībai, tādejādi īstenojot aprites ekonomikas pamatprincipu, ka resursi tiek izmantoti efektīvi un pēc iespējas tiek atgriezti atpakaļ ekonomiskajā apritē.;
- Turpināt pilnveidot atkritumu statistikas datu uzskaiti, veidojot pilnu atkritumu un otrreizējo izejvielu plūsmas bilanci, pielietojot digitālo transformāciju un savstarpēji integrējot uzskaites sistēmas.

2. ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS SISTĒMAS RAKSTUROJUMS

Atkritumu apsaimniekošanas sistēmas darbības mērķis ir atkritumu apsaimniekošanas procesa radītās ietekmes samazināšana, kas tiek panākta, samazinot radīto atkritumu apjomu, drošā veidā apstrādājot un reģenerējot atkritumus vai arī atkritumus atgriežot saimnieciskajā aprītē.¹³ Latvijā atkritumu apsaimniekošanas jomu reglamentē Atkritumu apsaimniekošanas likums, Dabas resursu nodokļa likums, Iepakojuma likums, Iepakojuma likums, Nolietotu transportlīdzekļu apsaimniekošanas likums un no tiem izrietošie vairāk kā 40 Ministru kabineta (turpmāk – MK) noteikumi, kā arī pašvaldību saistošie noteikumi. Normatīvo akti izstrādāti, lai nodrošinātu katra Latvijas iedzīvotāja tiesības dzīvot kvalitatīvā vidē, ES direktīvu prasību pārņemšanu nacionālajā tiesību aktu sistēmā, ES regulu prasību ievērošanu, starptautisko līgumu un vispārēji atzītu vides aizsardzības principu ievērošanu.¹⁴

2.1. Atkritumu apsaimniekošanas institucionālā sistēma

VARAM ir vadošā nozares ministrija, kas ir atbildīga par vides mērķu atkritumu apsaimniekošanas jomā sasniegšanu. Būtisks aspekts šīs problēmas risināšanā ir sadarbība ar citu nozaru ministrijām un to padotības iestādēm. Lielāka iesaiste atkritumu apsaimniekošanas politikas veidošanā un atbalsts tai, tostarp nozaru rīcībpolitikās un ES finansējuma izmantošanā. Atkritumu apsaimniekošanā iesaistīto institūciju atbildība un funkcijas parādītas 2.1. tabulā

2.1. tabula

Atkritumu apsaimniekošanā iesaistīto institūciju atbildība un galvenās funkcijas

Institūcija	Atbildība, galvenās funkcijas
VARAM	<ul style="list-style-type: none"> - izstrādā un koordinē atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna īstenošanu; - izstrādā normatīvo aktu projektus un politikas plānošanas dokumentus atkritumu apsaimniekošanas jomā; - apkopo informāciju par atkritumu apsaimniekošanu; - koordinē sadzīves atkritumu poligonu ierīkošanu; - izvērtē pašvaldību saistošo noteikumu atbilstību normatīvo aktu prasībām; - sagatavo ziņojumus EK par atkritumu apsaimniekošanu.
VVD	<ul style="list-style-type: none"> - izdod atļaujas, tehniskos noteikumus un citus administratīvos aktus atkritumu apsaimniekošanas darbību veikšanai, reģistrē atkritumu apsaimniekošanas starpniekus un atkritumu tirgotājus; - kontrolē normatīvajos aktos par atkritumu apsaimniekošanu noteikto prasību ievērošanu; - pilda regulā Nr.1013/2006 par atkritumu pārrobežu pārvadājumiem minētos kompetentās iestādes un korespondenta pienākumus un izsniedz apstiprinājumu vai piekrišanu atkritumu pārrobežu pārvadājumiem; - izsniedz licences melno un krāsaino metālu atgriezumam un lūžņu iepirkšanai Latvijā; - slēdz līgumu ar DRN maksātāju vai apsaimniekotāju par iepakojuma, videi kaitīgo preču atkritumu vai nolietotu

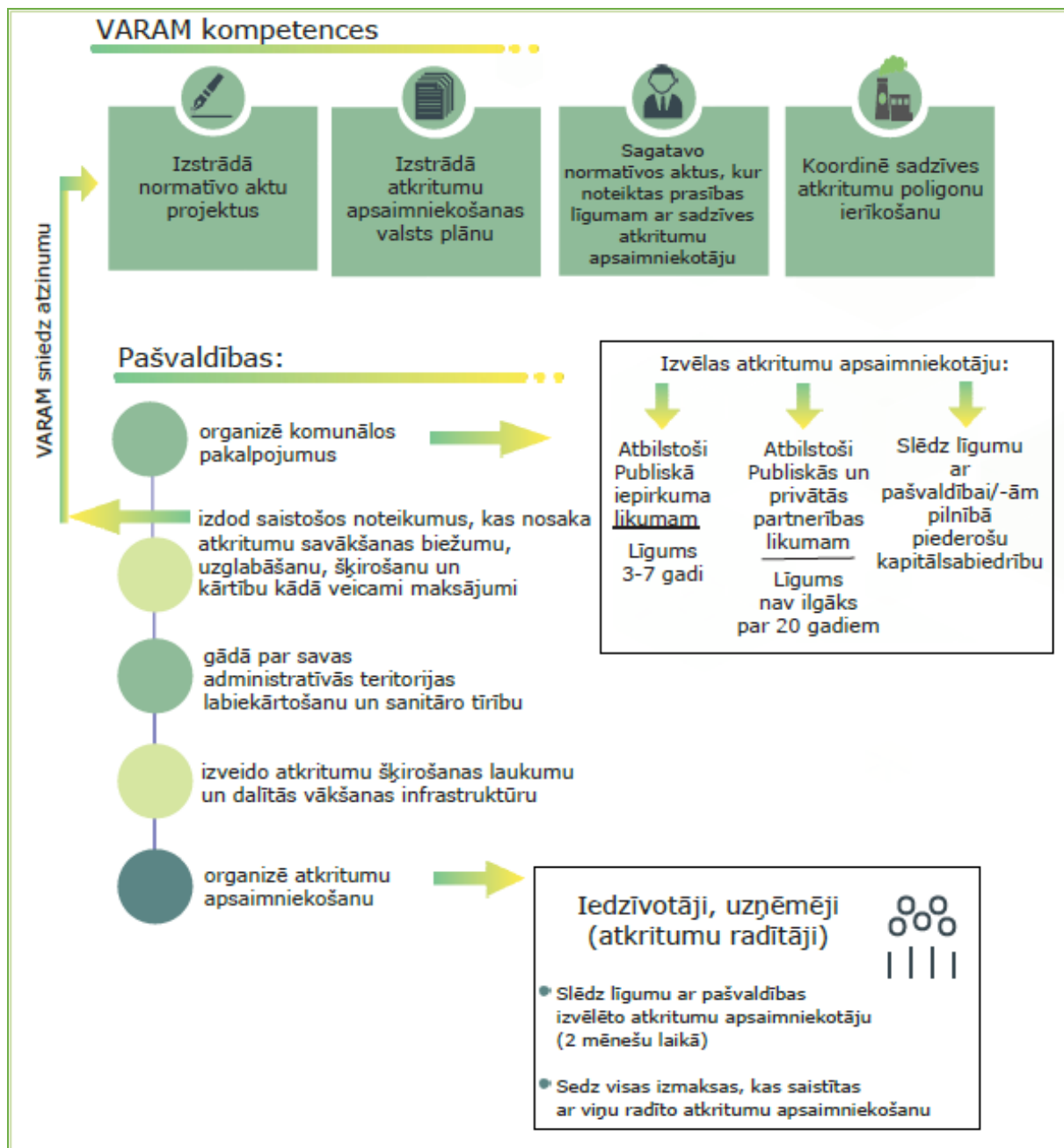
¹³ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2008/98/EK (2008. gada 19. novembris) par atkritumiem un par dažu direktīvu atcelšanu.

¹⁴ Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2013.-2020.gadam. Rīga: 2012. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/255629-par-atkritumu-apsaimniekosanas-valsts-planu-2013-2020-gadam>

Institūcija	Atbildība, galvenās funkcijas
	transportlīdzekļu apsaimniekošanas sistēmas īstenošanu un kontrolē ražotāju atbildības sistēmu darbību.
Valsts SIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs"	<ul style="list-style-type: none"> - veic valsts informācijas sistēmas "Atkritumu pārvaldījumu uzskaites sistēma" (APUS) pārziņa funkciju; - apkopo statistikas pārskatos sniegto informāciju par atkritumu apsaimniekošanu; - organizē bīstamo atkritumu poligonu ierīkošanu un apsaimniekošanu; - organizē bezsaimnieka bīstamo atkritumu apsaimniekošanu; - nodrošina ar atkritumu apsaimniekošanu saistītās informācijas sniegšanu sabiedrībai, ES un starptautiskajām institūcijām.
Vides pārraudzības valsts birojs	<ul style="list-style-type: none"> - nodrošina plānošanas dokumentu atkritumu apsaimniekošanas jomā stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma procedūru pārraudzību; - nodrošina paredzēto darbību atkritumu apsaimniekošanas jomā ietekmes uz vidi novērtējuma procedūru pārraudzību; - veic apstrīdēto VVD administratīvo aktu un faktiskās rīcības atkritumu apsaimniekošanas jomā tiesiskuma pārskatīšanu; - veic iepakošanu ar paaugstinātu smago metālu koncentrācijas līmeni uzraudzību.
Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija	- apstiprina tarifus sadzīves atkritumu apglabāšanai sadzīves atkritumu poligonos.
Veselības inspekcija	- kontrolē ārstniecības iestādēs radīto atkritumu apsaimniekošanu.
Pašvaldība	<ul style="list-style-type: none"> - savā administratīvajā teritorijā atbilstoši pašvaldības saistošajiem noteikumiem par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu, ievērojot atkritumu apsaimniekošanas valsts plānu un reģionālos plānus, organizē atkritumu apsaimniekošanu: - a) visi sadzīves atkritumi, tai skaitā sadzīvē radušies bīstamie atkritumi, - b) to būvdarbu veikšanas procesā radušies ražošanas atkritumi, uz kuriem neattiecas normatīvie akti par būvniecībā radušos atkritumu un to pārvaldījumu uzskaites kārtību; - pieņem lēmumus par jaunu atkritumu apsaimniekošanas iekārtu un infrastruktūras objektu, kā arī atkritumu poligonu izvietojumu savā administratīvajā teritorijā; - izdod saistošos noteikumus par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu savā administratīvajā teritorijā, nosakot šīs teritorijas dalījumu sadzīves atkritumu apsaimniekošanas zonās, prasības atkritumu apsaimniekošanai, kārtību, kādā veicami maksājumi par atkritumu apsaimniekošanu; - uzrauga un kontrolē sadzīves atkritumu poligona slēgšanas, rekultivācijas, monitoringa un slēgta poligona uzturēšanas iemaksas un izmaksas pēc poligona slēgšanas; - pieņem lēmumu par sadzīves atkritumu poligona apsaimniekotāja veiktās pētniecības un attīstības darbības rezultātu atbilstību projekta mērķim — samazināt poligonā apglabājamo atkritumu daudzumu — un par rezultātu ieviešanas nepieciešamību; - slēdz līgumu ar atkritumu apsaimniekotāju, kuru izraugās

Institūcija	Atbildība, galvenās funkcijas
	<p>publisko iepirkumu vai publisko un privāto partnerību regulējošos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu attiecīgajā sadzīves atkritumu apsaimniekošanas zonā;</p> <ul style="list-style-type: none"> - patstāvīgi vai sadarbībā ar izraudzīto atkritumu apsaimniekotāju vai atkritumu poligona apsaimniekotāju veicina iedzīvotāju aktīvu iesaisti atkritumu šķirošanā, tajā skaitā atbalstot iedzīvotāju iniciatīvas; - izstrādā un apstiprina reģionālo atkritumu apsaimniekošanas plānu; - apstiprina maksu par nešķirotu sadzīves atkritumu apsaimniekošanu savā administratīvajā teritorijā.
<p>Atkritumu apsaimniekošanas komersants, atkritumu tirgotājs un atkritumu apsaimniekošanas starpnieks</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pirms attiecīgās atkritumu apsaimniekošanas darbības uzsākšanas saņem atļaujas A vai B kategorijas piesārņojošām darbībām, vai atkritumu apsaimniekošanas darbībām, vai licences melno un krāsaino metālu atgriezumam un lūžņu iepirkšanai, vai arī reģistrējas VVD; - veic atkritumu apsaimniekošanu atbilstoši izsniegtās atļaujas vai licences nosacījumiem; - sniedz valsts iestādēm un pašvaldībām informāciju par atkritumu apsaimniekošanu.
<p>Atkritumu poligona, citu atkritumu apglabāšanas vai reģenerācijas iekārtu īpašnieks vai apsaimniekotājs</p>	<ul style="list-style-type: none"> - saņem piesārņojošām darbībām noteiktās atļaujas pirms atkritumu poligona, citas atkritumu apglabāšanas vai reģenerācijas iekārtas darbības uzsākšanas. - apsaimnieko atkritumu poligonu, citu atkritumu apglabāšanas vai reģenerācijas iekārtu.
<p>Izlietotā iepakojuma, VKP atkritumu vai NTL apsaimniekotājs (RAS)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - organizē un koordinē izlietotā iepakojuma, VKP atkritumu un NTL savākšanu un pārstrādi vai reģenerāciju vai arī izvešanu pārstrādei vai reģenerācijai uz citām valstīm, ievērojot noteiktos pārstrādes vai reģenerācijas apjomus.
<p>Latvijas Elektrotehnikas un elektronikas rūpniecības asociācija</p>	<ul style="list-style-type: none"> - reģistrē EEI ražotājus; - reģistrē bateriju vai akumulatoru ražotājus; - nodrošina EEI ražotāju un bateriju vai akumulatoru ražotāju datu uzturēšanu; - nodrošina EEIA, bateriju un akumulatoru atkritumu apsaimniekošanas uzraudzībai nepieciešamās informācijas apriti.

VARAM un pašvaldību atbildību sadalījums sadzīves atkritumu apsaimniekošanas jomā raksturots 2.1. attēlā.

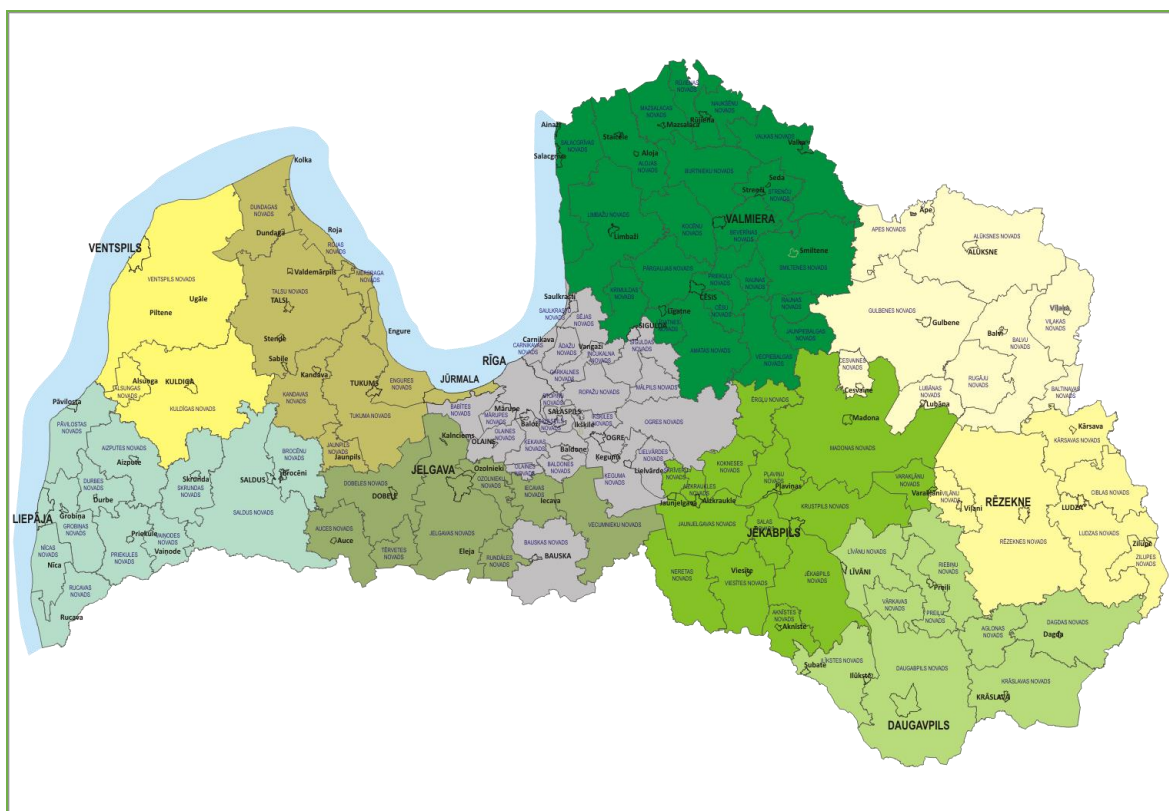

2.1. attēls. VARAM un pašvaldību atbildības sadzīves atkritumu apsaimniekošanas jomā¹⁵

Atbilstoši MK 2013. gada 25. jūnija noteikumiem Nr. 377 “Noteikumi par atkritumu apsaimniekošanas reģioniem” Latvijā ir izveidoti un patlaban darbojas 10 atkritumu apsaimniekošanas reģioni.

Atkritumu apsaimniekošanas reģioni un atkritumu poligoni Latvijā uz 2020. gadu ir apskatāmi 2.2. attēlā.

¹⁵ Pieejams: https://www.varam.gov.lv/jaunums/varam-un-pasvaldibu-atbildibu-sadalijums-sadzives-atkritumu-apsaimniekosanas-joma/atkritumu_infografika.pdf/atkritumu_infografika.pdf

2.

2.2. attēls. Atkritumu apsaimniekošanas reģioni un atkritumu poligoni Latvijā 2020. gadā

Vidējā AAR platība Latvijā ir 6457 km², kur Ziemeļvidzemes AAR un Vidusdaugavas AAR ir vislielākie platības ziņā (vairāk nekā 7100 km²), kamēr Ventspils AAR ir vismazākais (4464 km²). 2019. gadā Pierīgas AAR apkalpoja visvairāk iedzīvotāju, jo reģionā ietilpts arī Rīga (sk.2.2. tab.).

2.2.tabula

Atkritumu apsaimniekošanas reģionu raksturojums uz 2020. gada sākumu

AAR	Platība, km ² (CSP, 2015)		Iedzīvotāju skaits (CSP, 2019)	
	% no Latvijas teritorijas	Kopā	Kopā	% no Latvijas iedzīvotāju skaista
Austrumlatgales	8	5242	80579	4
Dienvidlatgales	11	6921	160003	8
Liepājas	10	6394	134972	7
Malienas	11	7039	61736	3
Piejūras	8	5298	130306	7
Pierīgas	8	5427	879449	46
Ventspils	7	4464	68904	4
Vidusdaugavas	12	7766	95738	5
Zemgales	8	5465	159267	8

Ziemeļvidzemes	16	10557	149014	8
Kopā Latvija:	100	64573	1919968	100
Atsevišķi Rīga		304	632614	33

Avots: CSP

Vismazākais iedzīvotāju daudzums ir Malienas AAR, kur nav neviena no Latvijas lielākajām pilsētām, kas ievērojami palielinātu apkalpojamo iedzīvotāju skaitu, kā tas ir, piemēram, Pierīgas, Piejūras un Dienvidlatgales AAR.

Līdz ar iedzīvotāju skaita samazināšanos valstī vidēji AAR sniedz pakalpojumus 192 tūkstošiem iedzīvotāju. Pierīgas AAR dzīvo 4-5 reizes vairāk iedzīvotāju nekā citu AAR teritorijās. Izņemot Pierīgas AAR, pārējo AAR vidējais iedzīvotāju skaits ir 116 tūkstoši, savukārt Ventspils, Malienas un Austrumlatgales AAR teritorijā dzīvo mazāk nekā 100 tūkstoši iedzīvotāju. Laikā, kad izveidoja reģionālos sadzīves atkritumu poligonus, visi aprēķini tika veikti, balstoties uz pieņēmumu, ka katrs sadzīves atkritumu poligons apkalpos 100 000 Latvijas iedzīvotājus. Uz 2020.gadu gandrīz nevienā AAR vairs nav šāds iedzīvotāju skaits.

Līdz ar nelielo iedzīvotāju skaitu dažādās teritorijās, arī iedzīvotāju blīvums ir ievērojami atšķirīgs dažādos reģionos. AAR vidēji iedzīvotāju blīvums ir krities no 1385 cilvēkiem uz km² 2011.gadā līdz 1259 cilvēkiem uz km² 2019. gadā, kas nozīmē, ka astoņu gadu laikā tas vidēji ir samazinājies par 9%. Pierīgas teritorijā iedzīvotāju blīvums ir ap 2,5 reizēm augstāks nekā vidēji Latvijā. Vismazākais iedzīvotāju blīvums ir Malienas AAR, kur 2019.gadā ir vien 58 cilvēki/km², tāpat arī Piejūras AAR un Ventspils AAR teritorijā iedzīvotāju blīvums ir ap 60 cilvēkiem uz km². Papildus jāņem vērā, ka Piejūras AAR un Pierīgas AAR ir vieni no pieprasītākajiem tūrisma galamērķiem Latvijā, tādējādi ir nepieciešami risinājumi papildus atkritumu apjomu apsaimniekošanai vasaras sezonā.

Atkritumu apsaimniekošanas likums nosaka, ka, lai izstrādātu atkritumu apsaimniekošanas reģionālo plānu un koordinētu tā īstenošanu, apkopotu informāciju par sadzīves atkritumu plūsmu attiecīgajā atkritumu apsaimniekošanas reģionā, kā arī nodrošinātu to uzdevumu efektīvāku īstenošanu, kuri šajā likumā pašvaldībai noteikti sadzīves atkritumu apsaimniekošanas jomā, pašvaldības var veidot kopīgas iestādes, kā arī deleģēt pārvaldes uzdevumus privātpersonai un citai publiskai personai, ievērojot likuma "Par pašvaldībām" un Valsts pārvaldes iekārtas likuma nosacījumus.

Atkritumu apsaimniekošanas darbības un tām nepieciešamās investīcijas nepieciešams plānot ne tikai valsts, bet arī reģionālā līmenī, vienlaikus izvērtējot atkritumu apsaimniekošanas reģionus, un ievērojot tādu faktorus kā radīto atkritumu apjomu izmaiņas, demogrāfiskās tendences, prasības atkritumu dalītai vākšanai, pārstrādei un reģenerācijai.

Bīstamo atkritumu sākotnējais radītājs vai valdītājs atdala bīstamos atkritumus no citu veidu atkritumiem, uzglabā tos tā, lai tie neapdraudētu vidi, cilvēku dzīvību un veselību, kā arī personu mantu un nogādā bīstamos atkritumus speciāli aprīkotās bīstamo atkritumu savākšanas vietās vai slēdz līgumu ar attiecīgo atkritumu apsaimniekotāju par bīstamo atkritumu apsaimniekošanu. Bīstamo atkritumu apsaimniekošanas organizēšanas funkcijas pilda valsts SIA „Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs” (LVĢMC). LVĢMC uzdevums ir nodrošināt valsts bīstamo atkritumu infrastruktūras objektu apsaimniekošanu, tajā skaitā bīstamo atkritumu poligona “Zebrene”, kas atrodas Dobeles novada Zebrenes pagastā, apsaimniekošanu. Šis poligons ir vienīgā bīstamo atkritumu apglābšanas vieta Latvijā. LVĢMC savas kompetences un pieejamā finansējuma ietvaros veic arī bīstamo atkritumu izraisīto avāriju seku likvidāciju.

Atkritumu pārvadājumu uzskaitē par pārvadājumiem uz atkritumu pārstrādes un reģenerācijas objektiem tiek veikta Atkritumu pārvadājumu uzskaites sistēmā APUS, kas 2018.gadā izveidota uz Bīstamo atkritumu pārvadājumu uzskaites sistēmas (BAPUS) bāzes. APUS ietvaros tiek uzskaitīti pārvadāto atkritumu daudzumi un veidi. Sistēmas lietotāji ir atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumi, kā arī institūcijas, kuras veic atkritumu aprites kontroli. APUS sistēmas darbību nākamajā periodā plānots attiecināt arī uz atkritumu pārvadājumiem uz apglabāšanas iekārtām. 2020.gadā uzsākts darbs, lai apvienotu APUS un būvniecībā radīto atkritumu pārvadājumu uzskaites sistēmu BRAPUS, kas ļaus efektīvāk veikt atkritumu pārvadājumu uzskaiti un kontroli, un novērst datu neatbilstību, kas veidojas komersantiem reģistrējot pārvadājumus divās uzskaites sistēmās, tāpat arī nepieciešams uzskaitīt atkritumu pārvadājumus, kuri tiek nogādāti atkritumu apglabāšanas iekārtās, kā arī uzskaitīt atkritumus, kuri tiek atdalīti no poligonos nogādātajiem atkritumiem un pēc tam tiek nogādāti uz citām iekārtām to turpmākai pārstrādei vai apglabāšanai.

2.2. Atkritumu apsaimniekošanas politikas instrumenti

Latvijā pielietotie instrumenti ir maksa par atkritumu apsaimniekošanu, tarifs par atkritumu apglabāšanu, dabas resursu nodoklis, kas ne tikai īsteno principu „piesārņotājs maksā”, bet arī stimulē ražotāju atbildības principa īstenošanu. Būtisks instruments atkritumu apsaimniekošanas politikas īstenošanā ir arī zaļais publiskais iepirkums un tādi brīvprātīgie instrumenti kā vides pārvaldības un tām līdzīgās sistēmas un ekomarķējumu izmantošana.

Būtisks ekonomiskais instruments atkritumu apsaimniekošanā ir maksa par atkritumu apsaimniekošanu. Attiecībā uz sadzīves atkritumu apsaimniekošanu maksu nosaka pašvaldība saskaņā ar AAL. Nešķirotu sadzīves atkritumu apsaimniekošanas (izņemot sadzīves atkritumu reģenerāciju) maksu atkritumu sākotnējam radītājam vai valdītājam veido:

- 1) pašvaldības lēmumā apstiprinātā maksa par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu, tajā skaitā dalītās atkritumu savākšanas, pārkraušanas un šķirošanas infrastruktūras objektu uzturēšanu atbilstoši līgumam, kuru noslēgusi pašvaldība un atkritumu apsaimniekotājs;
- 2) Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas apstiprinātais tarifs par sadzīves atkritumu apglabāšanu atkritumu poligonos, kurā iekļauts arī dabas resursu nodoklis.

Atkritumu apsaimniekotājs, kuru atbilstoši Atkritumu apsaimniekošanas likumam izvēlējusies pašvaldība, nodrošina sadzīves atkritumu savākšanu, pārvadāšanu, pārkraušanu, šķirošanu, uzglabāšanu, dalītās atkritumu vākšanas, šķirošanas un pārkraušanas infrastruktūras objektu uzturēšanu par vienādu maksu visiem sadzīves atkritumu radītājiem attiecīgajā atkritumu apsaimniekošanas zonā atbilstoši noslēgtajam līgumam ar pašvaldību. Atbilstoši VARAM apkopotajai informācijai, maksa par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu Latvijas pašvaldībās 2020.gadā bija robežās no 10,71 *EUR*/m³ (ar PVN) līdz 27,89 *EUR*/m³ (ar PVN). Detalizēta informācija par pašvaldību noteiktajām maksām par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu 2019. un 2020. gadā ir sniegta 2.1.pielikumā.

Tarifu par sadzīves atkritumu apglabāšanu atkritumu poligonos saskaņā ar likumu “Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem” un MK 2009.gada 27.oktobra noteikumiem Nr.1227 “Noteikumi par regulējamiem sabiedrisko pakalpojumu veidiem” apstiprina SPRK. Sadzīves atkritumu apglabāšanas tarifu salīdzinājums norādīts 2.3. tabulā.

Sadzīves atkritumu apglabāšanas pakalpojuma tarifa komponente – atkritumu apglabāšanas izmaksas laika posmā no 2014.-2020.gadam, EUR/t

Poligons	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Getliņi		15.54	15.54	28.32	28.32	41.66	41.66
Daibe	28.22	28.22	28.22	28.22	28.22/ 31.14 ¹⁶	31.14	31.14
Pentuļi	19.38	19.38	19.38	19.38/ 42.34 ¹⁷	42.34	42.34	42.34
Cīniši	20.28	20.28	20.28	20.28	20.28	24.39	24.39
Janvāri	28.44	28.44	28.44	28.44	28.44	28.44/ 40.62 ¹⁸	40.62
Brakšķi	19.48	27.9	27.90/ 33.70 ¹⁹	33.70/ 30.99 ²⁰	30.90	30.90/ 34.66 ²¹	34.66
Ķīvītes	23.42	23.42	23.42	23.42	23.42/ 35.92 ²²	35.92	35.92
Grantiņi	22.47	22.47	22.47	22.47	22.47	22.47	22.47
Dziļā vāda	32.16	32.16	32.16	32.16	32.16	32.16/ 42.12 ²³	42.12
Križevņiki	18.43	18.43	18.43	18.43/ 28.48 ²⁴	28.48/ 32.84 ²⁵	32.84	32.84
Kaudzītes	29.51	29.51	29.51	29.51/ 38.02 ²⁶	38.02	38.02	38.02

Avots: SIA “GatewayBaltic”, 2020.

Maksu par bīstamo atkritumu savākšanu, pārvadāšanu, pārkraušanu, uzglabāšanu, reģenerāciju vai ražošanas atkritumu apglabāšanu sadzīves atkritumu poligonā atbilstoši MK 2012.gada 3.aprīļa noteikumiem Nr.235 “Kārtība, kādā nosaka maksu par bīstamo atkritumu apglabāšanu” apstiprina VARAM.

Latvijā atkritumu apglabāšanai un atsevišķu preču realizēšanai vai izmantošanai savas saimnieciskās darbības nodrošināšanai tiek piemērots dabas resursu nodoklis. Saskaņā ar Dabas resursu nodokļa likumu DRN mērķis ir veicināt dabas resursu ekonomiski efektīvu izmantošanu, ierobežot vides piesārņošanu, samazināt vidi piesārņojošas produkcijas ražošanu

¹⁶ Poligonu apglabāšanas komponente mainīta no 2018.gada 19.jūlija

¹⁷ Poligonu apglabāšanas komponentes mainīta no 2017.gada 1.oktobra

¹⁸ Poligonu apglabāšanas komponentes mainīta no 2019.gada 10.jūnija

¹⁹ SIA “Zemgales EKO”, kas pārvaldīja Brakšķi poligonu tika izslēgts no komersantu reģistra ar 2017.gada 10.janvāra. SIA „Jelgavas komunālie pakalpojumi” pārņēma sadzīves atkritumu apglabāšanas pakalpojuma sniegšanu no 2016.gada 1.aprīļa un laikā līdz 2017.gada 31.martam (kamēr tarifs jaunajai šūnai Regulatorā vēl nebija apstiprināts un spēkā stājies) ar kapitāldaļu turētāju akceptu lietoja pašu aprēķināto maksu 33,7, kas tika arī iesniegta Regulatorā apstiprināšanai

²⁰ Pēc SIA „Jelgavas komunālie pakalpojumi” pakalpojuma pārņemšanas, no 2017.gada 1.aprīļa tika noteikta jauna apglabāšanas komponente

²¹ Poligonu apglabāšanas komponentes mainīta no 2019.gada 18.februāra

²² Poligonu apglabāšanas komponentes mainīta no 2018.gada 1.septembra

²³ Poligonu apglabāšanas komponentes mainīta no 2019.gada 14.oktobra

²⁴ Poligonu apglabāšanas komponentes mainīta no 2017.gada 22.februāra

²⁵ Poligonu apglabāšanas komponentes mainīta no 2018.gada 1.augusta

²⁶ Poligonu apglabāšanas komponentes mainīta no 2017.gada 1.augusta

un realizāciju, veicināt jaunu, vidi saudzējošu tehnoloģiju ieviešanu, atbalstīt tautsaimniecības ilgtspējīgu attīstību, kā arī finansiāli nodrošināt vides aizsardzības pasākumus.

Atkritumu apsaimniekošanas jomā ar DRN apliek:

- atkritumus, ko apglabā poligonā;
- videi kaitīgas preces;
- transportlīdzekļus;
- preču un izstrādājumu iepakojumu un vienreiz lietojamus galda traukus un piederumus.

DRN likmes nodokļa objektiem ir diferencētas atkarībā no konkrētās objektu grupas ietekmes uz vidi, un tās ir veidotas kā motivējošs instruments gan radītā atkritumu apjoma samazināšanai, gan arī apglabājamo atkritumu apjoma samazināšanai. Ar nodokļa starpniecību tiek īstenots princips „piesārņotājs maksā”.

VARAM ir analizējusi DRN likmju efektivitāti, un likmes 2013.-2020.gadā ir vairākkārt paaugstinātas. DRN likmes par atkritumu apglabāšanu pēdējo reizi tika paaugstinātas 2016. gadā, kad tika noteiktas pakāpenisks likmju pieaugums laika periodā no 2017. līdz 2020. gadam (no 12,00 līdz 50,00 euro par tonnu), vienlaikus neizdalot vairs atsevišķu nodokļa likmi par ražošanas atkritumiem, ievērojot, ka ražošanas atkritumus atkarībā no īpašībām apglabā vai nu sadzīves vai bīstamo atkritumu poligonos. Likmes atbilstoši pakāpeniski paaugstinātas arī bīstamajiem atkritumiem (no 35,57 līdz 60,00 euro par tonnu). Plānots, ka nodokļa likmes par atkritumu apglabāšanu turpinās augt arī nākamajā plānošanas periodā.

DRN likmes videi kaitīgām precēm, iepakojumam un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem noteiktas atkarībā no preču veida vai iepakojuma materiāla veida, pamatojoties uz konkrēta veida atkritumu apsaimniekošanas izmaksām. Vienlaikus likums nosaka, ka nodokļa maksātājs tiek atbrīvots no nodokļa samaksa, ja tas ir izveidojis un piemēro attiecīgu atkritumu apsaimniekošanas sistēmu, nodrošinot noteiktos reģenerācijas un pārstrādes apjomus vai arī noslēdzis līgumu ar apsaimniekotāju, kas īsteno šādu sistēmu un nodrošina noteiktos reģenerācijas un pārstrādes apjomus. Tādējādi tiek īstenots ražotāju atbildības princips. DRN likmes par šiem objektiem arī paaugstinātas laika periodā 2017.-2020.gadā. No 2019. gada 1. jūlija atcelta atbrīvojuma piemērošana no DRN samaksas vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem, kas izgatavoti no visu veidu plastmasas, tādējādi veicinot alternatīvu materiālu izvēli.

Līdzīgi kā videi kaitīgu preču un iepakojuma gadījumā nodokļa atbrīvojums tiek piemērots arī transportlīdzekļiem, ja tiek nodrošināta to atbilstoša apsaimniekošana. 2019. gadā paaugstināta arī DRN likme par transportlīdzekļiem, kurus pirmo reizi pastāvīgi reģistrē Latvijā, (no 40 līdz 55 *euro* par vienību) un noteikts jauns objekts - transportlīdzeklis, kurš valsts akciju sabiedrībā “Ceļu satiksmes drošības direkcija” tiek noņemts no uzskaites norakstīšanai bez nolietota transportlīdzekļa likvidācijas sertifikāta, ja nolietota transportlīdzekļa likvidācijas sertifikāts būtu jāiesniedz (165 *euro* par vienību).

Lēmumus par atbrīvojuma piemērošanu no nodokļa samaksas par VKP, iepakojumu un transportlīdzekļiem pieņem VVD, kas slēdz apsaimniekošanas līgumu ar nodokļa maksātāju vai apsaimniekotāju, un kontrolē apsaimniekošanas sistēmu piemērošanu. 2020. gadā darbojas septiņi ražotāja paplašinātās atbildības sistēmas komersanti, kam ir noslēgti 15 līgumi par apsaimniekošanas sistēmas piemērošanu ar VVD (sk. 2.4. tab.).

Izlietotā iepakojuma, VKP atkritumu vai NTL apsaimniekošanas līgumu skaits

Apsaimniekotājs	Līgumi par apsaimniekošanas sistēmas piemērošanu			
	nolietotiem transportlīdzekļiem	izlietotajam iepakojuma m un traukiem	EEI atkritumiem	VKP (izņemot EEI) atkritumiem
SIA "Auto pārstrāde"	X			
SIA "Zaļais Centrs"		X		X
SIA "Zaļā josta"		X	X	X
AS "Latvijas Zaļais punkts"		X	X	X
SIA "Eko Rija"		X		
SIA "Eco Point"		X	X	X
AS "AJ Power Recycling"		X		X

Avots: VVD, 01.07.2020.

Kopš 2018. gada 1. jūlija atkritumu apsaimniekotājs atļaujas saņemšanai atkritumu pārvadāšanai, atkritumu uzglabāšanai, kā arī pārstrādei un reģenerācijai iesniedz VVD finanšu nodrošinājumu. Finanšu nodrošinājums ir kredītiestādes izsniegta pirmā pieprasījuma garantijas vēstule vai apdrošinātāja izsniegta apdrošināšanas polise, kurā ietverta apdrošinātāja neatsaucama apņemšanās izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību pēc VVD pirmā pieprasījuma, kā arī šā pieprasījuma neapstrīdamība. Atkritumu apsaimniekotājam finanšu nodrošinājums jāuztur spēkā visu atļaujas darbības laiku. Ja atļaujas darbības laikā atkritumu apsaimniekotājam nav spēkā esoša finanšu nodrošinājuma, atļaujas darbība tiek apturēta līdz attiecīga nodrošinājuma iesniegšanai VVD.

Finanšu nodrošinājums noteikts, lai segtu izdevumus gadījumos, kad atkritumu apsaimniekotājs:

- 1) atkritumus nav nogādājis tiem paredzētajā vietā, un ir jānodrošina attiecīgo atkritumu savākšana, pārvadāšana, uzglabāšana vai pārstrāde;
- 2) atkritumus nav pārstrādājis vai reģenerējis noteiktā apjomā, un ir jānodrošina to pārstrāde vai reģenerācija;
- 3) nav nodrošinājis slēgtas vai rekultivētas izgāztuves rekultivāciju pēc izgāztuves atrakšanas un atkritumu pāršķirošanas un ir jānodrošina teritorijas rekultivācija.

Latvijas normatīvajos aktos ir pārņemtas Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2011/65/ES (2011. gada 8. jūnijs) par dažu **bīstamu vielu izmantošanas ierobežošanu elektriskās un elektroniskās iekārtās**²⁷. Ņemot vērā tehniskās un ekonomiskās iespējas, tostarp mazo un vidējo uzņēmumu (MVU) iespējas, visefektīvākais veids, kā ievērojami samazināt ar minētajām vielām saistīto veselības un vides apdraudējumu, lai sasniegtu paredzēto aizsardzības līmeni, ir aizvietot minētās vielas, ko satur EEI, ar drošiem vai drošākiem materiāliem. Minēto bīstamo vielu izmantošanas ierobežošana var palielināt EEI atkritumu pārstrādes iespējas un saimniecisko rentabilitāti un samazināt negatīvo ietekmi uz darbinieku veselību pārstrādes uzņēmumos.

Ierobežojumi un aizliegumi vairāku ķīmisko vielu lietojumam ir noteikti attiecībā arī uz **transportlīdzekļu materiāliem un detaļām**. Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada

²⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2011/65/ES (2011. gada 8. jūnijs) par dažu bīstamu vielu izmantošanas ierobežošanu elektriskās un elektroniskās iekārtās. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1588150091671&uri=CELEX:32011L0065>

18. septembra Direktīvas 2000/53/EK par nolietotiem transportlīdzekļiem²⁸ (turpmāk – Direktīva 2000/53/EK) nosaka, ka dalībvalstis nodrošina to, ka materiāli un detaļas transportlīdzekļos, ko laiž tirgū pēc 2003. gada 1. jūlija, nesatur svīnu, dzīvsudrabu, kadmiņu vai sešvērtīgo hromu.

Savukārt Direktīvā 94/62/EK²⁹ ir noteikti ierobežojumi smago metālu saturam **iepakojumā**.

Visas minētās prasības ierobežojumiem un aizliegumiem ķīmisko vielu saturam dažādās precēs ir pārņemtas Latvijas normatīvajos aktos.

2.3. Atkritumu datu pārvaldība

Atkritumu apsaimniekošanas statistikas datu pamatavots ir datu bāze “3-Atkritumi”. Dati šajā datu bāzē tiek apkopoti, balstoties uz MK 2017. gada 23. maija noteikumiem Nr. 271 “Noteikumi par vides aizsardzības oficiālās statistikas un piesārņojošās darbības pārskata veidlapām”.

Pienākums sniegt ikgadējos datus par atkritumu apsaimniekošanu, izmantojot vides aizsardzības oficiālās statistikas un piesārņojošās darbības pārskata veidlapas (turpmāk – veidlapas) ir šādiem operatoriem un komersantiem:

- 1) operatoriem, kuriem ir vai pārskata gadā bija atļauja A vai B kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai vai C kategorijas piesārņojošās darbības apliecinājums visu kategoriju (L, M, N, O) mehānisko sauszemes transportlīdzekļu, mobilās lauksaimniecības tehnikas un satiksmē neizmantojamu pārvietojamu mehānismu un citu pārvietojamu agregātu remonta un apkopes darbnīcai;
- 2) komersantiem, kuriem ir vai pārskata gadā bija izsniegta atkritumu apsaimniekošanas atļauja;
- 3) atkritumu tirgotājiem un atkritumu apsaimniekošanas starpniekiem;
- 4) atkritumu apsaimniekotājiem, kuri Latvijas teritorijā ievēd vai no tās izvēd atkritumus reģenerācijai vai sadedzināšanai, ja sadedzināšana klasificējama kā atkritumu reģenerācija, kas minēti Regulas) Nr. 1013/2006 3. pantā vai Bāzeles konvencijā ;
- 5) atkritumu radītājam, kas no Latvijas teritorijas izvēd atkritumus apglabāšanai, pārstrādei vai reģenerācijai.

Visi Latvijas iesniegtie ziņojumi EK un EUROSTAT tiek sagatavoti, izmantojot datu bāzē “3-Atkritumi” pieejamo datu analīzi. Katru gadu no pārskata “3-Atkritumi” datiem tiek veidots apkopojums par galvenajiem atkritumu apsaimniekošanas rādītājiem valstī. Apkopojums tiek publicēts LVGMC mājas lapā. Balstoties uz šiem datiem, var veikt novērtējumus par dažādiem atkritumu apsaimniekošanas aspektiem. Tomēr tā kā komersantu sniegtie dati ne vienmēr ir precīzi un pārskati ne vienmēr tiek aizpildīti pareizi, kas prasa papildus darbu VVD datus apkopojot un analizējot, nepieciešams būtiski uzlabot datu kvalitāti. Lietderīgi izvērtēt ikgadējo “3-Atkritumi” pārskatu savienojumu ar APUS, kas ļautu daudz efektīvāk iegūt precīzus datus un veikt efektīvu kontroli.

Informācijas pieejamība sabiedrībai par atkritumu apsaimniekošanu ir būtiska, lai motivētu iedzīvotājus aktīvi un atbildīgi iesaistīties atkritumu apsaimniekošanā, tajā skaitā dalītā vākšanā un atkritumu samazināšanā un novēršanā. Tāpēc ir svarīgi, lai sabiedrībai būtu viegli un pārskatāmi pieejama informācija par publiski pieejamo dalītās vākšanas punktu izvietojumu, kā arī šī informācija tiktu operatīvi aktualizēta. Pašreiz iedzīvotājiem ir pieejama

²⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 18. septembra Direktīvas 2000/53/EK par nolietotiem transportlīdzekļiem.
Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1588153488467&uri=CELEX:02000L0053-20200306>

²⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 94/62/EK (1994. gada 20. decembris) par iepakojumu un izlietoto iepakojumu.
Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1588165104387&uri=CELEX:31994L0062>

informācija par atkritumu dalītas vākšanas iespējām, tomēr tā ir izvietota dažādu organizāciju uzturētās tīmekļvietnēs, informācija pārklājas, tā var atšķirties, ne vienmēr tā tiek regulāri atjaunot. Tāpēc šobrīd notiek darbs pie normatīvās bāzes sagatavošanas un interneta vietnes “Šķiro viegli” izstrādes. Minētā vietne, kura būs VVD pārziņā, risinās minētās problēmas, jo sabiedrībai tiks piedāvāta ērti lietojama vietne, kurā vienkopus atrodama pilnīga informācija par visām publiski pieejamiem atkritumu dalītas vākšanas vietām Latvijā. Atbildīgi par informācijas ievadīšanu un aktualizēšanu vietnē būs atkritumu apsaimniekotāji.

2.4.Sabiedrības informēšana un izglītošana

Sabiedrības informēšana un izglītošana par atkritumu apsaimniekošanas un ar tiem saistītajiem jautājumiem ir dažādu iesaistīto pušu pienākums, un tās panākumi un ietekme uz sabiedrības attieksmi un uzvedību ir atkarīgi no sadarbības un pasākumu sinerģijas, ietekmējot sabiedrības izpratni, zināšanas un rīcību.

Lai veicinātu iedzīvotāju atkritumu apsaimniekošanas ieradumu maiņu un padarītu patēriņa un uzvedības modeļus ilgtspējīgākus, kā arī ietekmētu sabiedrības attieksmi, nepieciešams regulāri informēt sabiedrību gan par atkritumu šķirošanu, gan arī par sekām un ietekmēm vidē, ko rada bezatbildīga rīcība, tajā skaitā nešķirošana vai nepareiza šķirošana.

Pašvaldība veic sabiedrības informēšanas un izglītošanas pasākumus un šai jautājumā sadarbojas ar atkritumu apsaimniekotāju, vai arī deleģē šo uzdevumu veikt atkritumu apsaimniekotājam. Pašvaldība, slēdzot līgumu par sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojuma sniegšanu tās administratīvajā teritorijā iekļauj arī nosacījumu atkritumu apsaimniekotājam sniegt informāciju par sabiedrības informēšanas pasākumiem par atkritumu apsaimniekošanu, kā arī informācijas sniegšanas biežumu un komunikācijas veidu.

Saskaņā ar AAL par atkritumu apsaimniekošanas informācijas sniegšanu sabiedrībai ir atbildīga LVĢMC. Ja sabiedrības izglītības pasākumus pašvaldības uzdevumā organizē atkritumu apglabāšanas poligons, tam ir tiesības šo pasākumu izmaksas iekļaut tarifā.

Sabiedrības informēšanas pienākums ir arī ražotāju atbildības sistēmām, kuru ietvaros tiek apsaimniekoti tādu preču atkritumi, kuras ir DRN objekti (iepakojums, VKP, NTL).

Pašvaldību līmenī netiek velti pietiekami resursi, lai par atkritumu apsaimniekošanu informētu un īstenotu dažādu atbilstošu apmācību programmas dažādu grupu pārstāvētajiem iedzīvotājiem. Pēc dažās pašvaldībās veiktām iedzīvotāju aptaujām, sūdzībām un jautājumiem no iedzīvotājiem secināms, ka iedzīvotājiem trūkst informācijas par atkritumu apsaimniekošanas nozīmi un iespējām pašvaldībās.

2.5.Atkritumu apsaimniekošanas sistēmas darbība

Atkritumu apsaimniekošanas likums nosaka, ka atkritumu apsaimniekotājs pirms attiecīgo darbību veikšanas saņem VVD atļauju atkritumu savākšanai, pārvadāšanai, pārkraušanai, šķirošanai un uzglabāšanai, kā arī slēgtas vai rekultivētas atkritumu izgāztuves atrakšanai un atkritumu pāršķirošanai. Saskaņā ar normatīvajiem aktiem par piesārņojumu vairākām atkritumu pārstrādes un reģenerācijas darbībām jāsaņem A vai B kategorijas piesārņojošas darbības atļauja.

Savukārt atkritumu tirgotājam vai atkritumu apsaimniekošanas starpniekam saskaņā ar AAL pirms attiecīgo darbību uzsākšanas jāreģistrējas VVD.

VVD izsniedz arī licences melno un krāsaino metālu lūžņu iepirkšanai atbilstoši MK 2011.gada 12.decembra noteikumiem Nr.960 “Noteikumi par kārtību, kādā iepērk un realizē melno un krāsaino metālu atgriezumus un lūžņus un izsniedz licences metālu atgriezumam un lūžņu iepirkšanai Latvijā, kā arī par valsts nodevas likmi par licenci metālu atgriezumam un lūžņu iepirkšanai un valsts nodevas maksāšanas kārtību”.

2.5.1. Atkritumu savākšana

Atkritumu savākšana ir atkritumu vākšana, arī atkritumu iepriekšēja šķirošana un glabāšana, lai tos nogādātu uz atkritumu reģenerācijas vai apglabāšanas iekārtām vai tādām iekārtām, kurās tiek veikta atkritumu sagatavošana reģenerācijai vai apglabāšanai.

Sadzīves atkritumu savākšanai ir paredzēti vairāki savākšanas veidi:

- sadzīves atkritumu dalītās savākšanas punkts - speciāli aprīkota vieta, kur konteineros dalīti savāc un īslaicīgi uzglabā dažādu veidu sadzīves atkritumus pirms to pārvadāšanas. Savākšanas punktā nodrošina vismaz papīra un kartona, plastmasas, stikla un metālu atkritumu (tajā skaitā izlietotā iepakojuma) dalītu savākšanu. Vienā atkritumu konteinerā var vienlaikus savākt divu vai vairāku veidu dalīti savāktos sadzīves atkritumus. Savākšanas punktā var dalīti savākt un īslaicīgi uzglabāt BNA;
- šķiroto atkritumu savākšanas laukums - speciāli aprīkota iezogota vieta, kur savāc un īslaicīgi uzglabā dažādu veidu atkritumus pirms to turpmākās transportēšanas;
- būvniecības un būvju nojaukšanas atkritumu savākšanas laukums - speciāli aprīkota iezogota vieta tādu būvniecības un būvju nojaukšanas atkritumu savākšanai un īslaicīgai uzglabāšanai, kuri nav uzskatāmi par bīstamajiem atkritumiem.
- metāllūžņu noliktavas;
- BNA kompostēšanas laukumi un zaļo un dārza atkritumu kompostēšanas vietas.

Atkritumu savākšanu no dalītās savākšanas punktiem vai šķiroto atkritumu savākšanas laukumiem veic atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumi, kas nodarbojas ar sadzīves atkritumu apsaimniekošanu pašvaldībā. Bīstamo atkritumu vai ražošanas atkritumu apsaimniekotājs organizē speciāli aprīkotas bīstamo atkritumu vai ražošanas atkritumu savākšanas vietas.

Latvijā 2020. gadā ir izveidoti aptuveni 5000 dalītās vākšanas punkti un aptuveni 90 atkritumu šķirošanas laukumi, kuru skaits pakāpeniski pieaug. Viens no trūkumiem, ko sabiedrība ir identificējusi, ir atšķirīgās atkritumu dalītās vākšanas (šķirošanas) prasības dažādās pašvaldībās, kas apgrūtina rīcību un šķirošanas paradumu iedzīvināšanu.

Atbilstoši normatīvajiem aktiem, sadzīves atkritumu dalītās savākšanas punktā jānodrošina vismaz papīra un kartona, plastmasas, stikla un metālu atkritumu dalītu savākšanu. MK 2017. gada jūnija noteikumos Nr. 328 ir norādīts, ka šķiroto atkritumu savākšanas punktam būtu jābūt uz katriem 700 iedzīvotājiem republikas pilsētās un 550 iedzīvotājiem novados. 2019. gadā Latvijā vidējais uzskaitīto dalīto atkritumu vākšanas vietu skaits ir uz 369 iedzīvotājiem, bet Piejūras AAR, Ziemeļvidzemes AAR, Liepājas AAR, Malienas AAR teritorijā tas ir ap 200 iedzīvotājiem uz vienu punktu, bet Pierīgas AAR, lai gan tuvojas noteiktajam rādītājam, tomēr tas manāmi atpaliek no normas un ir viens punkts uz 861 iedzīvotājiem (sk. 2.5. tab.).

2.5. tabula

Atkritumu apsaimniekošanas reģioni un iedzīvotāju skaits uz 1 uzskaitīto dalīto atkritumu vākšanas punktu vietu, skaits, 2019. gadā

AAR	Iedzīvotāju skaits	Iedzīvotāju skaits uz 1 DAV vietu	Iedzīvotāju skaits uz 1 pilno (iespējas nodot metālu) vietu	Iedzīvotāju skaits uz 1 DAV
Austrumlatgale	80579	806	806	806
Dienvidlatgale	163059	404	650	502
Liepāja	134972	210	363	219
Maliena	59397	229	1523	297
Piejūra	130306	153	577	192

AAR	Iedzīvotāju skaits	Iedzīvotāju skaits uz 1 DAV vietu	Iedzīvotāju skaits uz 1 pilno (iespējas nodot metālu) vietu	Iedzīvotāju skaits uz 1 DAV
Pierīga	853458	861	1459	899
Ventspils	68904	375	375	375
Vidusdaugava	137313	247	384	285
Zemgale	159267	297	354	295
Ziemeļvidzeme	132713	195	280	285
Kopā	1919968	369	656	424

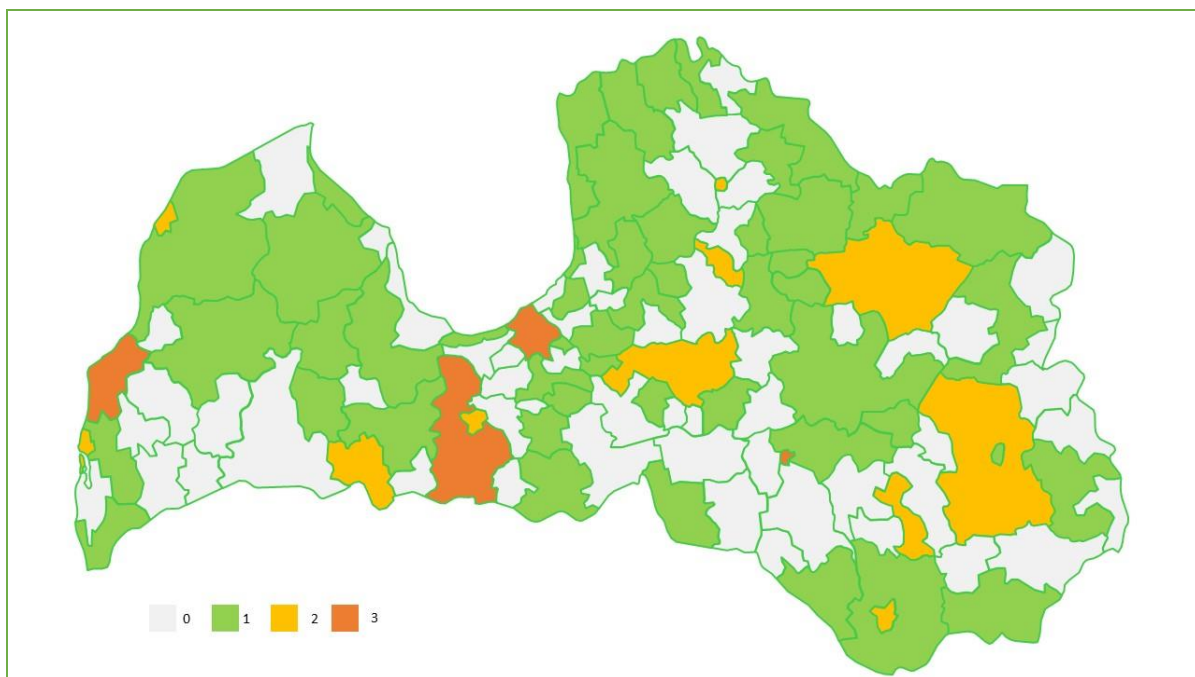
Avots: SIA “GatewayBaltic”, 2020

Izvērtējot dalīto atkritumu vākšanas punktu, kuros tiek iekļauti visi 4 iepakojuma materiālu veidi, skaitu, tad vidēji valstī ir viens punkts uz 656 iedzīvotājiem. Izņēmumi ir Malienas AAR un Rīga, kur nav izveidota infrastruktūra pietiekošā apjomā. 50 pašvaldībās atkritumu savākšanai tiek izmantoti atkritumu savākšanas maršruti, lai nodrošinātu adekvātu pakalpojumu arī viensētu iedzīvotājiem lauku teritorijās.

Latvijā visos novados, kur ir 8000 iedzīvotāju vai vairāk, ir jābūt ierīkotam vismaz vienam šķiroto atkritumu savākšanas laukumam, kas atbilst normatīvajos aktos par atkritumu savākšanas un šķirošanas vietām noteiktajām prasībām. Tādējādi, starp tiem novadiem Latvijā, kur dzīvo 8000 un vairāk cilvēku, ir 9 novadi.

Normatīvais regulējums noteic, ka nepieciešami vismaz 2 šķiroto atkritumu savākšanas laukumi pilsētās ar iedzīvotāju skaitu no 50 000 līdz 100 000. Turklāt, ja pilsēta tiek dalīta vairāk nekā divās atkritumu apsaimniekošanas zonās, šķiroto atkritumu savākšanas laukums ierīkojams katrā atkritumu apsaimniekošanas zonā. Šajā kategorijā var tikt iekļautas tādas Latvijas lielākās pilsētas kā Rīga, Liepāja, Jelgava un Daugavpils. Lai valstī maksimāli panāktu pozitīvu attīstību atkritumu dalītās savākšanas sistēmas efektivitātei jāievēro, lai ieguldījumi, kas tiek veikti sistēmas attīstībā, ir samērojami ar potenciālajiem ieguvumiem.

Šķiroto atkritumu savākšanas laukumu skaitu Latvijas pašvaldībās skatīt 2.3. attēlā.

2.3.attēls. Šķiroto atkritumu savākšanas laukumu skaits (0-3) Latvijas pašvaldībās 2018. gadā
(Avots: SIA “GatewayBaltic”, 2020)

Atbilstoši tiesību aktu prasībām, pašvaldībām sadarbībā ar atkritumu apsaimniekotājiem jānodrošina, ka katrā pašvaldībā līdz 2023. gada 31. decembrim visiem iedzīvotājiem ir pieejams pakalpojums BNA dalītai savākšanai. Pierīgas AAR šis pakalpojums ir jānodrošina, sākot ar 2021. gada 1. janvāri. Daļa no pašvaldībām jau nodrošina pakalpojumu – BNA savākšanu, tādu kā kritušo lapu, zaru, krūmu, dārza augu. Tikai dažas pašvaldības piedāvā savākt arī pārtikas atkritumus un pārtikas pārpalikumus.

2019. gada augustā un septembrī Rīgā un Pierīgā izvietoti pirmie 20 konteineri tekstila – apģērba, virsdrēbju, gultas veļas, segu, somu, apavu, jostu – šķirošanai. Pēc 2019. gadā veiktajiem tekstilmateriāla pilotprojekta rezultātiem, trešdaļai no tekstilatkritumiem nav tirgus vērtības, tādējādi to savākšanas izdevumu segšanai ieteicams izmantot RAS, lai iesaistītu ražotājus radīto atkritumu apsaimniekošanā un veiktu attiecīgas iemaksas atkritumu apsaimniekošanā. No 2025. gada ES dalībvalstīm būs jānodrošina vairāku atkritumu veidu dalīta savākšana, piemēram tekstilmateriālu atkritumu.

Latvijā iedzīvotājiem ir pieejams dalītas atkritumu vākšanas pakalpojums, bet ne visiem tās iespējas ir nodrošinātas atbilstoši spēkā esošajam normatīvajam regulējumam. Ir pašvaldības, t.sk. Rīga, kur atkritumu dalītās vākšanas iespējas netiek nodrošinātas atbilstoši normatīvajos aktos par minimālajām atkritumu dalītās vākšanas iespējām atkritumu radītājiem prasībām. Apsaimniekotāji izmanto arī dažādus akciju piedāvājumus, nodrošinot iedzīvotājiem iespēju atbrīvoties gan no sezonālajiem atkritumiem, gan arī no lielpabara, kā arī elektriskajiem un elektroniskajiem atkritumiem un riepām. Šobrīd tikai dažas pašvaldības ir uzsāktas dalītā BNA vākšana un apsaimniekotāja pilotprojekta ietvaros dalītā tekstilatkritumu vākšana. Lai visā Latvijas teritorijā iedzīvotājiem nodrošinātu adekvātu dalītās atkritumu vākšanas pakalpojumu, ir nepieciešama jauna vai papildus savākšanas infrastruktūra. Lai nodrošinātu skaidrāku izpratni, nepieciešama veicinošā komunikācija ar iedzīvotājiem, ir jāattīsta regulāra iedzīvotāju izglītošana par atkritumu apsaimniekošanas jautājumiem valstiskā līmenī, kas ļautu paaugstināt konteineros ievietotā materiāla kvalitāti.

2.5.2. Atkritumu sagatavošana atkārtotai izmantošanai

Latvijas normatīvajos aktos ir ietvertas prasības attiecībā uz pasākumiem, kas veicina atsevišķu atkritumu veidu sagatavošanu atkārtotai izmantošanai. Lai noteiktu labošanas un atkārtotas izmantošanas sektora lielumu, tika aplūkoti šādu saistīto NACE nozaru statistiskie rādītāji (sk. 2.6.tab.).

2.6.tabula

Dati par labošanas un atkārtotas izmantošanas sektoru Latvijā, 2018.gads

Kategorija	Apgroziņums (milj. EUR)	Uzņēmumu skaits	Darbinieku skaits
Metāla izstrādājumu, mehānismu un iekārtu remonts	240.8	927	5 041
Automobiļu apkope un remonts	244.6	3 194	8 794
Lietotu preču mazumtirdzniecība veikalos	49.0	598	2 000
Datoru un sakaru iekārtu remonts	17.0	377	679
Individuālās lietošanas priekšmetu un mājāsaimniecības piederumu remonts	12.9	807	948
Kopā	564.3	5903	17 462
Daļa no uzņēmējdarbības ekonomikas	1.01%	5.23%	2.96%

Avots: SIA "GatewayBaltic", 2020

Atkritumu sagatavošanas atkārtotai izmantošanai datos nav iekļauta informācija par labdarības organizācijām, kas iesaistītas labošanas un atkārtotas izmantošanas sektoros, tomēr, lai iegūtu pilnīgāku informāciju par atkritumu un preču atkārtotu izmantošanu, būtu lietderīgi aptvert visus iespējamās informācijas avotus. Šie jautājumi pamatā tiek risināti Rīcības plānā pārejai uz **aprites** ekonomiku 2020.–2027. gadam.

2.5.3. Atkritumu pārstrāde

MK 2011.gada 26.aprīļa noteikumi Nr. 319 “Noteikumi par atkritumu reģenerācijas un apglabāšanas veidiem” nosaka dažādus atkritumu pārstrādes un reģenerācijas veidus, kurus raksturo ar kodiem no R1 līdz R13. Atkritumu pārstrādes darbības tiek raksturotas ar kodu R2-R1130, kods R1 attiecas uz atkritumu reģenerācijas darbību – atkritumu sadedzināšanu ar enerģijas ieguvu, bet kodi R12 un R13 attiecas uz atkritumu sagatavošanas darbībām un uzglabāšanu pirms pārstrādes.

2.3. attēls. Atkritumu pārskatā reģistrētie pārstrādes apjomi pa pārstrādes kodiem, t (Avots: SIA “GatewayBaltic”, 2020, izmantojot LVGMC datus)

Laika posmā no 2014.līdz 2018.gadam Latvijā trešdaļu no visas atkritumu pārstrādes nodrošina citu neorganisko materiālu pārstrāde (kods R5), kuras apjomi arī ir ievērojami svārstījušies, tomēr caurmērā veido ap 160 tūkstošiem tonnu gadā. Kopš 2016.gada ar kodu R3D apzīmētā pārstrādes darbība - biogāzes ieguve 2017. un 2018.gadā arī ir veidojusi 15% no pārstrādātajiem atkritumu apjomiem, arī pārstrādājot ap 150 tūkstošiem tonnu atkritumu gadā. Apmēram 10% no kopējā pārstrādāto atkritumu apjoma tiek pārstrādāts, izmantojot ar kodu R3 apzīmēto atkritumu pārstrādes darbību (par šķīdinātajiem neizmantotu organisko vielu pārstrāde vai attīrīšana, ieskaitot kompostēšanu un citus bioloģiskās pārveidošanas procesus, kamēr ar kodu R10 apzīmētā pārstrādes darbību jeb apstrāde augsnē, kas rada ekoloģiskus vai lauksaimniecības uzlabojumus, arī tiek aktīvi izmantota, īpaši 2018.gadā. Tomēr Latvijā praktiski nenotiek R7 un R8 pārstrāde.

Lielākā daļa pārstrādes infrastruktūras atrodas Latvijas centrālajā daļā, lielākoties ap Rīgu un Pierīgu, kā arī Zemgales AAR (2.4.att.).

³⁰ Ministru kabineta noteikumi Nr. 319 “Noteikumi par atkritumu reģenerācijas un apglabāšanas veidiem”. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/229378-noteikumi-par-atkritumu-regeneracijas-un-apglabšanas-veidiem>

Kopumā 2020.gada sākumā EEIA tiek šķiroti un to pārstrādes iespējas Latvijā ir nepietiekamas, tomēr ir jāņem vērā, ka Latvijā savāktie EEIA tiek izvesti pārstrādei uz citām ES valstīm. Ar EEIA pāršķirošanu, šķirošanu un pārstrādi dažādos apmēros savu atļauju ietvaros nodarbojas vairāki komersanti, taču uzņēmumu jaudas ir nepietiekošas un attiecināmas tikai uz nelielu daļu no kopējiem EEIA, tādējādi lielākoties EEIA tiek sadalīts frakcijās un eksportēts uz pārstrādi Lietuvā, Polijā, u.c. .

Atbilstoši LVĢMC datu bāzē pieejamai informācijai, tekstilmateriālu atkritumu pārstrādes apjomi ir bijuši no 22 tonnām 2014.gadā līdz 2039 tonnām 2018.gadā. Latvijas tekstila atkritumu pārstrādes kopējās jaudas ir identificētas 2000 tonnu apjomā. Izvērtējot Latvijas nolietoto transportlīdzekļu atkritumu šķirošanas kopējās jaudas, tad tās kopumā ir identificētas 59 tūkst. tonnu apjomā.

Pēc LVĢMC informācijas kopējais ražošanas atkritumu pārstrādes apjoms gadā Latvijā ir samazinājies no 106 tūkst. tonnām 2014. gadā līdz 76 tūkst. tonnām 2018.gadā.

Pēc LVĢMC pārstrādes informācijas kopējais bīstamo sadzīves atkritumu pārstrādes apjoms gadā Latvijā ir bijis no 24474 tūkst. tonnām 2014.gadā līdz 22141 tūkst. tonnām 2018.gadā. 2015. un 2016. gadā bija strauji pārstrādāto apjomu samazinājumi, 2016.gadā pārstrādāja tikai 3578 t minētās kategorijas atkritumus. 2018. gadā gandrīz tik pat liels apjoms bīstamo sadzīves atkritumus pārstrādes apjoms kā 2014. gadā.

2.5.4. Atkritumu šķirošana, sagatavošana pārstrādei un apglabāšanai

Latvijā dalīti savāktu atkritumu pāršķirošana lielākoties norit manuālajās vai daļēji automatizētajās **šķirošanas līnijās**. Kopumā Latvijā ir 36 šādas iekārtas ar kopējo jaudu ap 700 000 tonnām/gadā, kuras lielākoties ir izvietotas sadzīves atkritumu poligonos.³¹

Latvijā pieejamā tehniskās infrastruktūras kapacitāte (mehāniskās priekšapstrādes un šķirošanas jaudas) atkritumu pārstrādei vērtējama kā salīdzinoši laba, sniedzot iespēju pārstrādāt savāktu un poligonos pieņemto atkritumu daudzumu. Vienlaikus, joprojām salīdzinoši augstais nešķiroto mājāsaimniecības atkritumu īpatsvars apglabāto atkritumu daudzumā – aptuveni ceturtdaļa no poligonos pieņemtajiem atkritumiem – norāda uz nepieciešamību to optimizēt, kā arī papildināt šķirošanas un mehāniskās priekšapstrādes tehniskās iespējas atsevišķos poligonos, kuros fiksēts kapacitātes trūkums.

2.5.5. Blakusprodukti un atkritumu beigu statuss

Direktīva 2008/98/EK un nacionālie normatīvie akti nosaka, ka vielas vai priekšmetus, kas radušies tādā ražošanas procesā, kura galvenais mērķis nav saražot šādu vielu vai priekšmetu, neuzskata par atkritumiem, bet gan par blakusproduktiem, ja ir ievēroti šādi nosacījumi:

- vielu vai priekšmetu turpmāk noteikti lieto;
- vielu vai priekšmetu var tieši izmantot bez turpmākas apstrādes, izņemot parastu rūpniecisko praksi;
- viela vai priekšmets ir radies kā ražošanas procesa neatņemama daļa un turpmāka lietošana ir likumīga, proti, viela vai priekšmets atbilst visām attiecīgajām produkta, vides un veselības aizsardzības prasībām konkrētajam lietojumam un neatstāj nelabvēlīgu ietekmi uz vidi un cilvēku veselību.

Saskaņā ar normatīvajiem aktiem pārstrādātus vai kā citādi reģenerētus atkritumus vairs neuzskata par atkritumiem, ja tie atbilst šādiem nosacījumiem:

- viela vai priekšmets tiks izmantoti konkrētiem nolūkiem;
- pastāv tirgus vai pieprasījums pēc šādas vielas vai priekšmeta;
- viela vai priekšmets atbilst konkrētajos nolūkos noteiktajām tehniskajām prasībām, kā arī pastāvošajiem tiesību aktiem un produktiem piemērojamajiem standartiem;
- vielas vai priekšmeta lietošanai nebūs nelabvēlīgas ietekmes uz vidi un cilvēku veselību.

ES līmenī atkritumu beigu statuss tiek reglamentēts vairākām atkritumu plūsmām:

- Padomes 2011. gada 31. marta Regula Nr. 333/2011, ar ko paredz kritērijus, kuri nosaka, kad dažu veidu metāllūžņi vairs nav atkritumi saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2008/98/EK;
- EK 2012. gada 10. decembra Regula Nr. 1179/2012, ar ko paredz kritērijus, kuri nosaka, kad stikla lauskas vairs nav atkritumi saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2008/98/EK;
- EK 2013. gada 25. jūlija Regula Nr. 715/2013, ar ko paredz kritērijus, kuri nosaka, kad vara lūžņi vairs nav atkritumi saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2008/98/EK.

MK 2018.gada 13.novembra noteikumi Nr.682 “ Kārtība, kādā izbeidz piemērot atkritumu statusu no nolietotām riepām iegūtiem gumijas materiāliem” ir noteikti kritēriji atkritumu statusa piemērošanas izbeigšanai no nolietotām riepām iegūtiem gumijas materiāliem. Izstrādāts Ministru kabineta noteikumu projekts “Noteikumu projekts “Kārtība

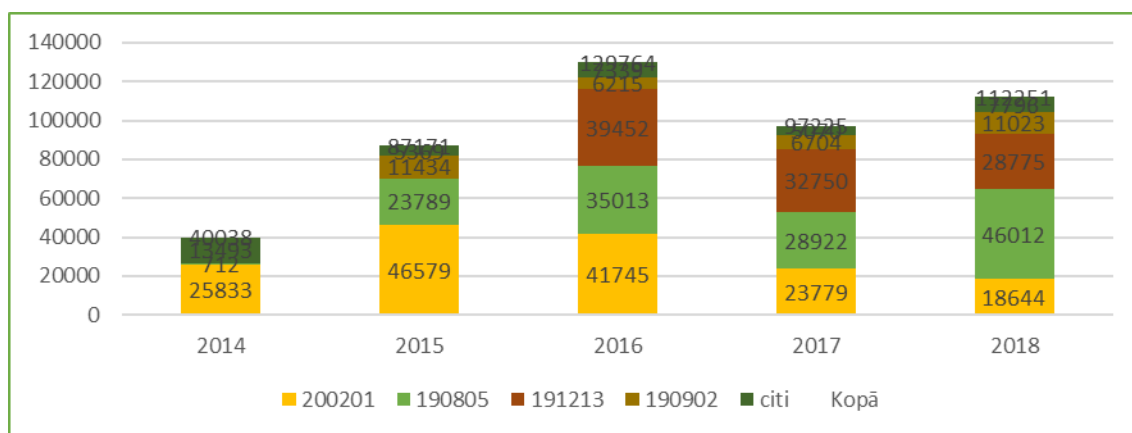
³¹ Pētījums” Eiropas Savienības fondu 2014-2020. gada finanšu plānošanas perioda potenciāli atbalstāmo vides aizsardzības aktivitāšu ekonomisko ieguvumu novērtējums”. Pieejams: http://www.varam.gov.lv/lat/publ/petijumi/petijumi_vide/?doc=15514

atkritumu statusa piemērošanas izbeigšanai koksnes šķeldas materiāliem, kas iegūti no koksnes iepakojuma atkritumiem”.

MK 2011.gada 19.aprīļa noteikumos Nr.302 “Noteikumi par atkritumu klasifikatoru un īpašībām, kuras padara atkritumus bīstamus” (turpmāk – MK noteikumi Nr.302) ir noteikti kritēriji, kad ražošanas procesā radušos vielu vai priekšmetu, kura ražošana nav šā procesa galvenais mērķis, iekārtu operators klasificē attiecīgo vielu vai priekšmetu kā blakusproduktu.

2.5.6.Kompostēšana

Atkritumu kompostēšana pamatā tiek veikta sadzīves atkritumu poligonos, kur tiek radīts apmēram 40% no visa komposta apjoma un kurš tiek izmantots inženiertehniskajām vajadzībām poligonā un apglabāto atkritumu slāņu pārsegšanai. Atkritumu kompostēšana tiek veikta arī speciāli ierīkotās kompostēšanas iekārtās un vietās ārpus poligoniem, kurās iespējams ražot kvalitatīvu kompostu (sk.2.5.att.).

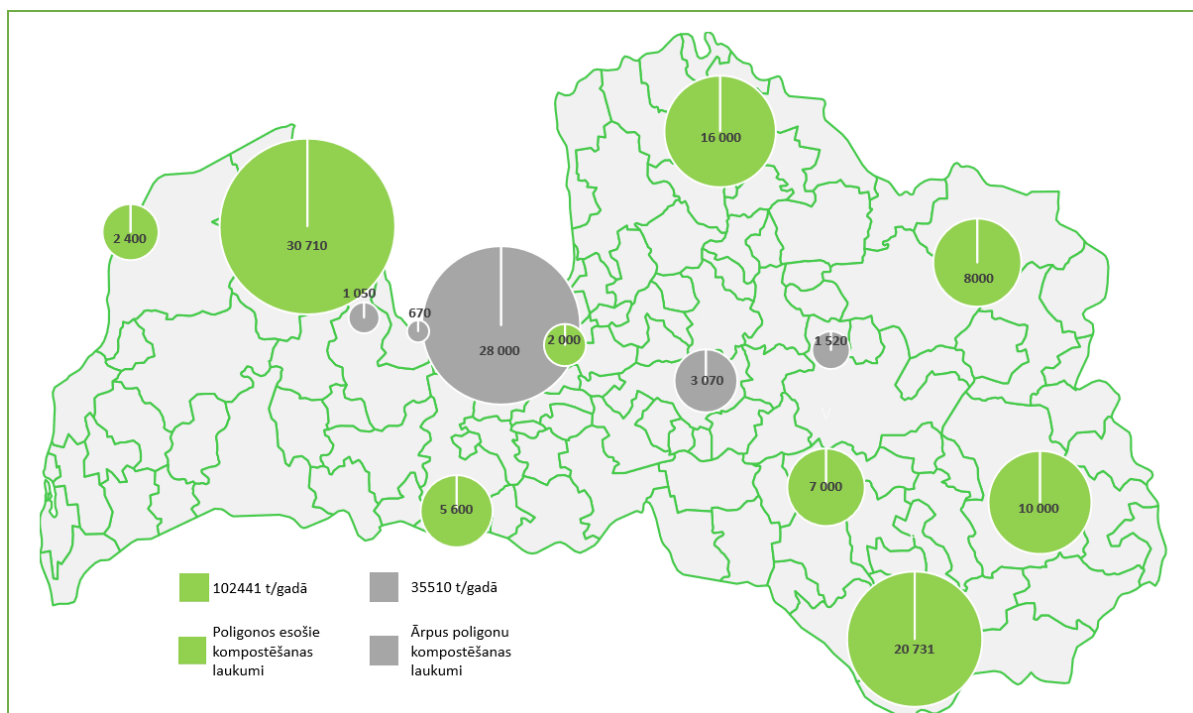

2.5.attēls. Kompostētais atkritumu apjoms laika posmā no 2014. līdz 2018. gadam, t³²

Lielākais kompostēšanas laukumu apjoms ir pieejams poligonos. Poligonos norādītās kompostēšanas laukumu potenciālās jaudas ir nedaudz virs 100 tūkst. tonnu gadā. Atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumiem pieder kompostēšanas laukumi ar apjomu 38 530 tonnas/gadā. Lielākais kompostēšanas laukums atrodas sadzīves atkritumu poligona “Piejūra” teritorijā, otrais lielākais kompostēšanas laukums atrodas sadzīves atkritumu poligonā “Cinīši”.

Atkritumu kompostēšanas laukumi ir izvietoti arī ārpus sadzīves atkritumu poligoniem. To kopējā kompostēšanas jauda sasniedz 34 tūkstošus tonnu/gadā. Ārpus poligoniem kompostēšanas laukumi ir izveidoti Piejūras, Pierīgas un Vidusdaugavas AAR (2.6.att.).

³² LVGMC datubāzes informācija, 2014. – 2018.gads

2.6.attēls. Kompostēšanas laukumu infrastruktūras jaudas poligonos un ārpus poligoniem, tonnas (Avots: SIA “GatewayBaltics”, 2020)

Nepieciešams izglītēt un vēlams praksē ieviest mikrokompostēšanas jeb mājkompostēšanas iespējas gan privātpersonām, gan arī uzņēmumiem, No 2027.gada 1.janvāra BNA, kas nonāk aerobā vai anaerobā apstrādē, varēs ieskaitīt kā pārstrādātus vienīgi tad, ja tie ir dalīti savākti vai nodalīti to rašanās vietā³³. Līdz ar dalītās atkritumu vākšanas nodrošināšanu, ir nepieciešamas papildus jaudas, kas spētu no atkritumiem, kuros vairs nav iepakojuma atkritumu un bioloģisko atkritumu, atšķirot pārstrādājamus materiālus.

2.5.7. Atkritumu reģenerācija

Atbilstoši Atkritumu apsaimniekošanas likumam, atkritumu reģenerācija ir jebkura darbība, kuras galvenais rezultāts ir atkritumu lietderīga izmantošana ražošanas procesos vai tautsaimniecībā, aizstājot ar tiem citus materiālus, kuri būtu izmantoti attiecīgajai darbībai, vai atkritumu sagatavošana šādai izmantošanai.

Atkritumu reģenerācijai sadedzinot atkritumus ar enerģijas ieguvu ar enerģijas ieguvu reģenerācijai ar atkritumu sadedzināšanas metodi ir būtiski riski: Direktīvas 2008/98/EK ietvaros noteiktajā atkritumu apsaimniekošanas veidu hierarhijā enerģijas ieguvu ar atkritumu sadedzināšanas metodi iedalīta vienā no pēdējām prioritātes pakāpēm, raugoties no ilgtspējīgās attīstības skatījuma, jo tā rada ievērojamas gaisu piesārņojošo vielu emisijas, kā arī ir atkarīga no atkritumiem kā izejvielām, tādējādi atstājot potenciāli negatīvu ietekmi uz citām atkritumu apsaimniekošanas metodēm. Atkritumu sadedzināšanu vai līdzsadedzināšanu uzskata par reģenerāciju, ja minēto darbību energoefektivitāte sadzīves atkritumu sadedzināšanas iekārtās ir līdzvērtīga vai lielāka par 0,60 vai 0,65. Ja iekārtu energoefektivitāte ir zemāka, tad atkritumu sadedzināšanu vai līdzsadedzināšanu uzskata par atkritumu apglabāšanas darbību.

³³ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2008/98/EK (2008. gada 19. novembris) par atkritumiem un par dažu direktīvu atcelšanu. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:02008L0098-20180705>

Latvija ir viena no ES valstīm, kur atkritumu sadedzināšana praktiski netiek izmantota kā viens no atkritumu apsaimniekošanas veidiem.

Latvijā notiek no atkritumiem iegūta kurināmā (NAIK) līdzsadedzināšana SIA “SCHWENK Latvija” cementa rūpnīcā.

Atkarībā no izmantojamās tehnoloģijas, enerģijas ieguvei iespējams izmantot dažāda veida atkritumus, tostarp nešķirotus speciāli sagatavotos sadzīves atkritumus (NAIK), ražošanas atkritumus (it īpaši zemas kvalitātes mežistrādes atkritumus), komerciālos atkritumus, kā arī notekūdeņu dūņas.

Pēc Ekonomikas ministrijas pasūtītā pētījuma par augstas efektivitātes koģenerācijas un centralizētās siltumapgādes izmantošanas potenciālu, “PricewaterhouseCoopers” 2016.gada ziņojumā³⁴ norādīts, ka Latvijā vislielākais siltumenerģijas pieprasījums ir Rīgā – 24,2 GWh/km², un 8 republikas nozīmes pilsētās, kur tas variē no 5,4 GWh/km² – 14,3 GWh/km². Citur Latvijā siltuma pieprasījums ir vien līdz 0,27 GWh/km², bet Pierīgas reģionā tas ir 0,78 – 5,0 GWh/km².

2.5.8. Biogāzes ieguve sadzīves atkritumu poligonos

Atbilstoši normatīvo aktu regulējumam³⁵ poligona gāzu savākšanas sistēmu projektē visiem sadzīves atkritumu poligoniem, kuros pieņem BNA. Savāktie gāzi apstrādā un izmanto enerģijas iegūšanai. Visos sadzīves atkritumu poligonos ir izveidotas sistēmas poligona gāzes savākšanai. Informācija par sadzīves atkritumu poligonos radītajiem biogāzes apjomiem, elektrisko jaudu un faktisko biogāzes saražošanas apjomu ir sniegta 2.7.tabulā.

2.7.tabula

Atkritumu apglabāšanas poligonu biogāzes ražošanas stacijas, to uzstādītā elektriskā jauda (MW)³⁶, plānotais vai faktiskais biogāzes ražošanas apjoms (m³/gadā)

Komersants	Uzstādītā elektriskā jauda, MW	Atkritumu daudzums, t/gadā ³⁷	Plānotais vai faktiskais biogāzes ražošanas apjoms, m ³ gadā	Bioenerģētiskajās šūnās apglabājama apjoms, t/gadā	Bioenerģētiskajā šūnā apstrādātais atkritumu daudzums 2018.g., t/gadā	Savāktā atkritumu biogāze 2018.g., tūkst. m ³ /gadā ³⁸	Saražotā elektroenerģija 2018.g., MWh/gadā ³⁹
SIA “Getliņi EKO”	6,280	163 000	21 715 600	(800 000)40	162 020	14 570	32031
SIA “Piejūra Energy”	1,998	n/a	n/a	n/a		n/a	
SIA “ZAAO Enerģija”	0,350	n/a	867 621	n/a	n/a	774	1067
SIA “Liepājas RAS”	1,050 +0,450	49 500	7 209 480	29 750	10 635	1 706	3432

³⁴ Pieejams: <https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/Art%2014%281%29%20assessmentLatvia.pdf>

³⁵ MK 2011.gada 27.decembra noteikumi Nr.1032 “Atkritumu poligonu ierīkošanas, atkritumu poligonu un izgāztuvju apsaimniekošanas, slēgšanas un rekultivācijas noteikumi”. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/242189>

³⁶ EM Subsidētās elektroenerģijas ražotāju reģistrs, dati uz 2018.g. janvāri. Pieejams: https://www.em.gov.lv/files/attachments/SEN_reg_18012018.xls

³⁷ VVD. Pieejams: <http://www.vvd.gov.lv/izsniegtas-atlaujas-un-licences/a-un-b-atlaujas/vai-VPVB>
<http://www.vpvb.gov.lv/lv/piesarnojums/a-b-atlaujas>, skatīts 2020.gada janvārī

³⁸ SPRk informācija no 2018.gada pārskatiem. Pieejams: <https://www.sprk.gov.lv/index.php/content/tarifi>

³⁹ SPRk informācija no 2018.gada pārskatiem. Pieejams: <https://www.sprk.gov.lv/index.php/content/tarifi>

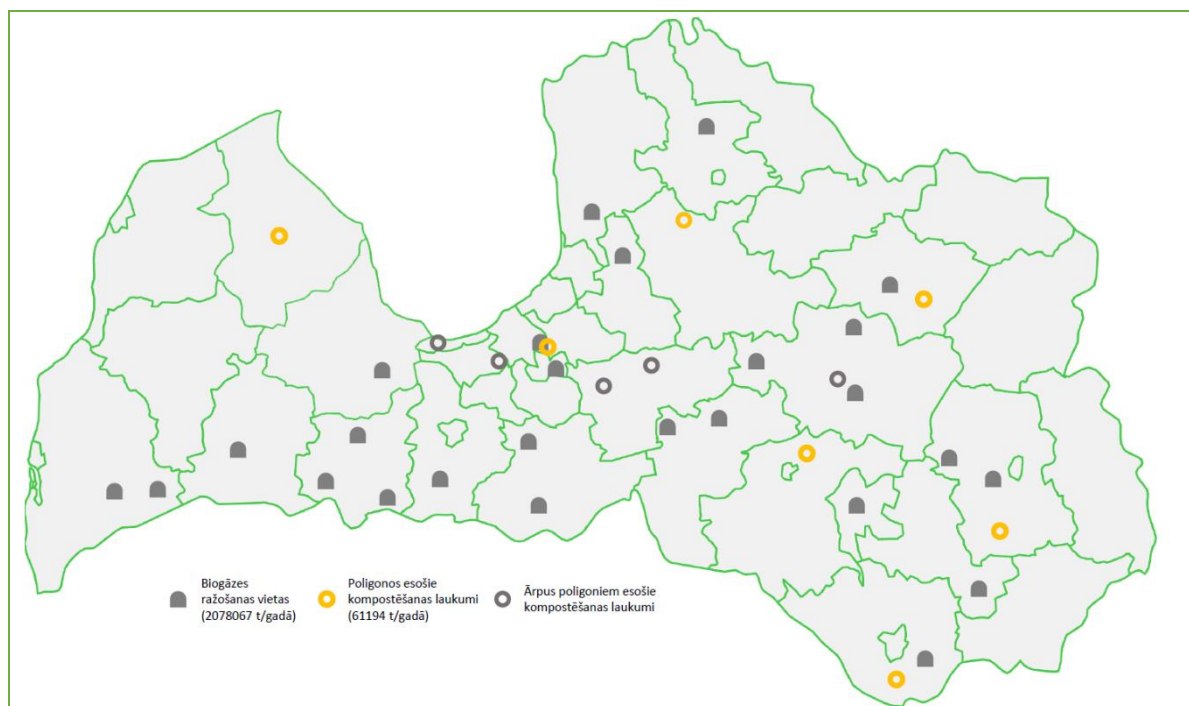
SIA "Brakšķu Enerģija"	0,160	20 000	n/a	20 000	16 240	n/a	
Kopā (norādītais):	10,288		29 792 701	849 750	188 895	16 276	35 463

Avots: VPVB, 2020

Lielākais biogāzes ražošanas apjoms 2018. gadā tika sasniegts poligonā "Getliņi", kur uzstādītā biogāzes ražotne ir ievērojami lielākā uzstādītā elektriskā jauda – 6,28 MW. Sadržīves atkritumu poligonos kopīgā uzstādītā elektriskā jauda ir 10,288 MW. Kopā 2018. gadā biogāze tika savākta 16 276 tūkst. m³ apmērā, un saražota elektroenerģija – 35 463 MWh apmērā.

Poligonos, kuros ir uzstādītas koģenerācijas stacijas, radītā biogāze tiek novirzīta koģenerācijas stacijā enerģijas ražošanai. Latvijā koģenerācijas stacijas uzstādītas sadzīves atkritumu poligonos "Getliņi", "Daibe" un "Ķīvītes", savukārt poligonā "Brakšķi" radītā biogāze tiek nodota enerģijas ražošanai uzņēmuma SIA "Brakšķu enerģija" koģenerācijas stacijā. Kopā šajos poligonos radītā un savāktā biogāze ļauj saražot aptuveni 10% no visām Latvijas biogāzes koģenerācijas stacijās saražotās elektroenerģijas, kas 2018.gadā bija 374 GWh. Ja poligonā "Getliņi" ik gadu saražo ap 35 GWh elektroenerģijas un ap 20 MWh siltumenerģijas, tad poligonā "Ķīvītes" – vien ap 3.3 GWh elektroenerģijas un ap 0.5 MWh siltumenerģijas, poligonā "Daibe" – ap 1.1 GWh elektroenerģijas un ap 1.2 MWh siltumenerģijas, savukārt no poligona "Brakšķi" novirzītajā SIA "Brakšķi enerģija" stacijā – ap 0.42 GWh elektroenerģijas un ap 0.16 MWh siltumenerģijas.

Biogāzes ražotnēm ir pieejamas ap 502 tūkst. tonnas BNA un pārtikas atkritumu. 2018. gadā Latvijā darbojās 52 biogāzes stacijas, no kurām 5 izvietotas sadzīves atkritumu poligonos, savukārt 43 biogāzes stacijas darbojās lauksaimniecības uzņēmumos (sk.2.7.att.).

2.7.attēls. Kompostēšanas un biogāzes laukumu pārklājums (Avots: SIA "GatewayBaltics", 2020)

2.5.9. Atkritumu apglabāšana poligonos un rekultivēto izgāztuvju izmantošanas ierobežojumi

Latvijā 2020.gadā darbojas 10 sadzīves atkritumu apglabāšanas poligoni un viens bīstamo atkritumu apglabāšanas poligons. Sadzīves atkritumu poligons "Grantiņi" tika slēgts 2020.gada 1.aprīlī, kad pilnībā bija aizpildīts atkritumu šūnas tilpums.

Visos sadzīves atkritumu apglabāšanas poligonos ir izveidotas un darbojās iekārtas atkritumu sagatavošanai reģenerācijai, kurās no nešķirotu sadzīves atkritumu plūsmas tiek atdalīti bioloģiski noārdāmie atkritumi un pārstrādei derīgi atkritumi (sk.2.8.tab.).

2.8. tabula

Sadzīves atkritumu poligonos esošās atkritumu apstrādes un izvietošanas infrastruktūras raksturojums 2020.gadā

Poligons	Atkritumu sagatavošanas reģenerācijai iekārtas NSA (R12B) t/gadā	Atkritumu sagatavošanas reģenerācijai iekārtas lielzmēra, ražošanas u.c. atkritumi (R12B) t/gadā	Pārstrādei derīgu atkritumu šķirošanas iekārtas (R12B) t/gadā	Kompostēšanas laukums (R3A) m ²	BNA Anaeroba fermentācija (R3D) t/gadā	Šūnas atlikusī ietilpība (D1) m ³
Getliņi	300 000	90 000		1 400	125 000*	1 190 000 (t.sk. energošūna 200 000)
Brakšķi	30 000			2 600		540 000 (t.sk. energošūna 240 000)
Cinīši	30 000			1 600		164 906
Daibe	30 000		10 000	5 600		213 000
Janvāri	30 000		10 000	5 000		160 260
Pentuļi	20 000		12 000	1 700	20 000	219 307
Ķīvītes	26 000	30 000		0		160 000 (t.sk. energošūna 160 000)
Križevņiki	20 000			4 400		334 856
Kaudzītes	20 000		10 000	3 500		490 975
Dziļā vāda	30 000			8 000		605 859
Kopā	536 000	120 000	42 000	33 800	145 000	3 919 163

*ekspluatāciju plānots uzsākt 2022. gadā

Atsevišķos poligonos tiek ekspluatētas iekārtas lielzmēra, ražošanas u.c. specifisku atkritumu apstrādei, kā arī pārstrādei derīgu atkritumu šķirošanas iekārtas, kurās galvenokārt tiek apstrādāti atkritumi no atkritumu dalītās vākšanas sistēmas un pārstrādei derīgi materiāli, kas atgūti no nešķirotu sadzīves atkritumu plūsmas.

Pieejamā atkritumu apglabāšanas infrastruktūra, t.sk. bioreaktora šūnas ir raksturotas (sk.2.9.tab.). Kopējā šūnu ietilpība atkritumu apglabāšanai un novietošanai ir 4,0 milj. m³, pieņemot, ka poligonos nogādāto atkritumu apjomi, kā arī pārstrādes apjomi saglabājas

2019.gada līmenī, esošo atkritumu krātuvju ekspluatācijas laiks, pēc aprēķiniem svārstās no 3 līdz 54 gadiem.

2.9.tabula

**Sadzīves atkritumu poligonu atkritumu apglabāšanas šūnu un bioreaktora šūnu
atlikušais ekspluatācijas laiks**

Poligons	Šūnā atlikusī ietilpība tonnas	Šūnā novietotais atkritumu daudzums t/gadā	Šūnā atlikušais ekspluatācijas laiks gadi
Getliņi	1 190 000	395 000	3,0
Brakšķi	540 000	38 400	14,1
Cīnīši	164 906	43 500	3,8
Daibe	213 000	45 106	4,7
Janvāri	160 260	31 300	5,1
Pentuļi	219 307	14 000	15,7
Ķīvītes	160 000	38 100	4,2
Križevņiki	334 856	18 100	18,5
Kaudzītes	490 975	9 100	54,0
Dziļā vāda	605 859	23 900	25,3
Kopā	4 079 163	656 506	

Poligona gāzes savākšanas sistēmas ir ierīkotas 7 poligonos, no kuriem trijos poligona gāze tiek novadīta koģenerācijas iekārtās, četros poligonos gāzei utilizācijai ir uzstādītas sadedzināšanas lāpas bez enerģijas atgūšanas. Poligonu gāzes apsaimniekošanas sistēmu attīstība, t.sk. koģenerācijas iekārtu uzstādīšana ir jāplāno kontekstā ar BNA anaerobās fermentācijas iekārtu izveidi, paredzot pietiekamas gāzes apsaimniekošanas un koģenerācijas jaudas gan BNA pārstrādes rezultātā, gan no atkritumu šūnām savāktās gāzes saimnieciskai izmantošanai.

Kopējā tendence pēdējo gadu laikā liecina, ka vidējais poligonos nogādāto atkritumu apjoms pieaug, 2019. gadā, kopējais poligonos ievesto atkritumu apjoms sasniedz 786,5 tūkst. t. Lielāko īpatsvaru veido nešķiroto sadzīves atkritumu plūsma 501,2 tūkst. t, jeb 63% no kopējā apjoma. Poligonos nogādātā nešķiroto sadzīves atkritumu plūsma ~ 90% apmērā tiek apstrādāta sagatavošanas reģenerācijai iekārtās, kur tiek atdalīta BNA frakcija un pārstrādei derīgi materiāli. BNA frakcija, atkarībā no pieejamās infrastruktūras tiek novietota kompostēšanas laukumos vai bioreaktoru šūnās. Pēc kompostēšanas t.s. tehniskais komposts tiek izmantots apglabāto atkritumu slāņa ikdienas pārklājuma veidošanai, atkritumu šūnas iekšējo pagaidu ceļu un laukumu izbūvei u.c. poligona ekspluatācijas vajadzībām.

No kopējā ienākošā atkritumu daudzuma uz vietas poligonos tiek pārstrādāti un izmantoti aptuveni 19%, 14% tiek izvesti pārstrādei, aptuveni 37% no kopējā apjoma tiek novietoti bioreaktoru šūnās, attiecīgi apglabātais atkritumu daudzums veido līdz 28% no kopējā poligonos ievestā atkritumu daudzuma.

Rekultivētu izgāztuvju pārrakšana saskaņā ar AAL pieļaujama tikai tādā gadījumā, ja pēc pārrakšanas darbību veicējs sedz šo atkritumu apglabāšanas izmaksas un nodrošina izgāztuves rekultivāciju. Atkritumu apsaimniekotājs pirms attiecīgo darbību veikšanas saņem VVD atļauju rekultivēto atkritumu izgāztuvju atrakšanai un pāršķirošanai. Atļaujā izvirzāmās prasības, tajā skaitā norādot, kādus materiālus šīs darbības rezultātā atgūst, atbilstoši kādiem kritērijiem jāveic izgāztuves atkārtota rekultivācija pēc pāršķirošanas veikšanas, prasības atkārtoti rekultivētās izgāztuves pēcprūpes monitoringam. Šo darbību veicējam ir pienākums VVD iesniegt informāciju par no izgāztuves izvestajiem atkritumiem un veikto izgāztuves atkārtoto rekultivāciju pēc darbu pabeigšanas. Atkritumu apsaimniekotājam pirms šādas darbības uzsākšanas un dokumentu iesniegšanas atļaujas saņemšanai jāsedz valstij vai

pašvaldībai, visi izdevumi, kas bija veikti no valsts vai pašvaldību budžetiem saistībā ar atkritumu izgāztuves rekultivāciju un tai sekojošo monitoringu, un jāiesniedz VVD finanšu nodrošinājums.

2.6. Atkritumu sastāvs un atkritumu plūsmu apsaimniekošana

Sadzīves un ražošanas atkritumu sastāva novērtējums ir veikts pētījumā “Novērtējums par sadzīves, bīstamo un ražošanas atkritumu sastāvu atkritumu apsaimniekošanas reģionos, atsevišķu atkritumu veidu apsaimniekošanu un atkritumu poligonos apglabājamo atkritumu daudzuma samazināšanas iespējām”⁴¹ (sk.2.10.tab.).

2.10.tabula

Sadzīves atkritumu sastāvs

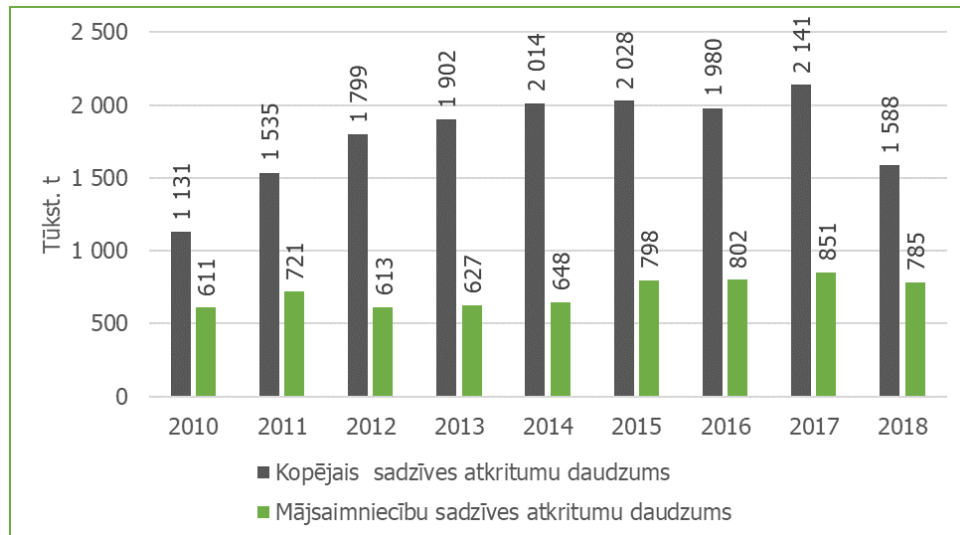
Sadzīves atkritumu frakcija	Saturs sadzīves atkritumos (% no sadzīves atkritumu sastāva)
BNĀ	34,2
Papīra atkritumi	8
Plastmasas atkritumi	12,9
Stikla atkritumi	9,2
Metāla atkritumi	3,7
Izlietotais iepakojums	21,8
Inertie atkritumi	10,8
Bīstamie atkritumi	2,2
Citi atkritumi (koksne, tekstils, gumija, higiēnas preču atkritumi)	14,7

2.6.1. Sadzīves (mājsaimniecības) atkritumi

Sadzīves atkritumi ir nešķiroti atkritumi un dalīti savākti atkritumi no mājsaimniecībām, tai skaitā papīrs un kartons, stikls, metāli, plastmasa, bioloģiskie atkritumi, koksne, tekstilmateriāli, iepakojums, elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumi, bateriju un akumulatoru atkritumi, liela izmēra atkritumi, tostarp matračī un mēbeles, kā arī nešķiroti atkritumi un no citiem avotiem dalīti savākti atkritumi, kuru īpašības un sastāvs ir līdzīgs atkritumiem no mājsaimniecībām.

Sadzīves atkritumu daudzums kopš 2010.gada palielinājies par aptuveni 20%. Katrs Latvijas iedzīvotājs 2018. gadā saražoja vidēji 406 kg sadzīves atkritumu (sk.2.8.att.).

⁴¹ Pētījuma “Novērtējums par sadzīves, bīstamo un ražošanas atkritumu sastāvu atkritumu apsaimniekošanas reģionos, atsevišķu atkritumu veidu apsaimniekošanu un atkritumu poligonos apglabājamo atkritumu daudzuma samazināšanas iespējām” 1.daļa. Pieejams: http://www.varam.gov.lv/lat/publ/petijumi/petijumi_vide/?doc=24933

2.8.attēls. Radītais SA un mājsaimniecības atkritumu daudzums, 2013. – 2018.gadā
(Avots: LVĢMC, 202042)

2018. gadā kopumā lielākā daļa jeb 63,3% iedzīvotāju mitinājās daudzdzīvokļu namos, un kopumā pilsētās tas veido 76,6%. Rīgā 87,5% iedzīvotāju dzīvo daudzdzīvokļu mājās, kurās ir vairāk nekā 10 dzīvokļi. Tikai 6 % no Rīgas iedzīvotājiem dzīvo savrupmājā, bet vēl 1,9% -vienā no savrupmājas daļām vai arī rindu mājā. Tajā pašā laikā laukos cilvēki lielākoties (2/3 no iedzīvotāju skaita) dzīvo viensētās, un tikai trešdaļa - daudzdzīvokļu mājā. Līdzīga tendence ir Pierīgas reģionā, kur vairāk nekā trešdaļa iedzīvotāju dzīvo savrupmājās, bet puse -daudzdzīvokļu mājās. Pēdējos desmit gados savrupmāju proporcija ir pieaugusi, īpaši, Pierīgas reģionā, kā arī daudzdzīvokļu māju ar vairāk nekā 10 dzīvokļiem proporcija ir pieaugusi, ievērojami pieaugot Rīgas reģionā.⁴³ 2.25.tabulā ir sniegta informācija par mājsaimniecības atkritumu apsaimniekošanu laika posmā no 2013.līdz 2017.gadam.

⁴² LVĢMC, 2010-2018. Valsts statistiskā pārskata "Nr.3 – Atkritumi. Pārskats par atkritumiem" kopsavilkums. Pieejams: https://www.meteo.lv/fs/CKFinderJava/userfiles/files/3_Atkritumi_kopsavilkums_2018.pdf

⁴³ Centrālā statistikas pārvalde, mājokļu veids. Pieejams: https://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/sociala/sociala__majapst/MTG030.px/table/tableViewLayout1/

2.11.tabula

Apsaimniekotie sadzīves atkritumu apjomi laika posmā no 2013.-2019.gadam

Gads	Radīti	Ievestie	Izvestie	Pārstrādāti (R2-R11)	Pārstrādāti (R10; R10A)	Pārstrādāti (R3A)	Pārstrādāti (R3D)	Reģenerēti (R1)	Apglabāti poligonos (D1)	Apglabāti poligonos (D1)	Apglabāti citā veidā (D2-D15)*	Uzglabāti (R13)**
Klase***					191213	191213	191213	191210		191212		
2013	704 387	35 931	80 566	181 381				1 633	492 134		32 364	2
2014	726 039	49 578	69 110	192 178				3 148	499 353	4 212	25 414	854
2015	798 121	66 474	86 345	229 813				14 595	457 731	10 023	49 361	3
2016	802 474	73 469	93 975	226 600	3 583	39 452		22 771	186 627	80 351	11	384
2017	798 060	61 716	75 389	212 406	12 785	32 750	479 300	21 093	174 130	88 449	21	57
2018	785 074	82 652	98 687	212 105	13 817	28 775	245 041	25 731	137 961	96 605	28	7 096
2019	800 413****	95 387	123 391	248 940	18 509	31 904	258 590	26 130	128 938	94 100	891	1 792
% pret radīto daudzumu 2019.gadā	n/a	n/a	15.4	31.1	2.3	4.0	32.3	3.3	16.1	11.8	0.1	0.2

*Aplūkotajā periodā SA tikuši apglabāti ar kodiem D2 (44 t), D4 (1180 t), D5 (85702 t), D8 (3846 t), D10 (73 t), un D13 (17246 t).

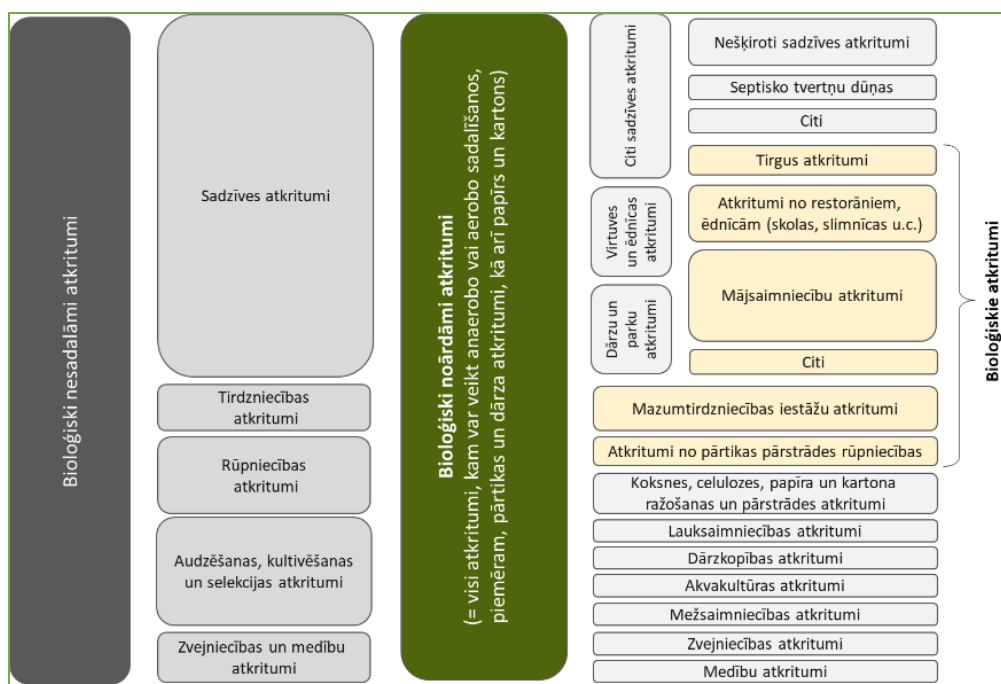
** Aplūkotajā periodā no kopumā 10188 t, kas tikušas uzglabātas pirms tālāku darbību veikšanas (R13), 10061 t ir iepakojums (1501.grupa) un 127 t – citi SA (2000.grupa), t.sk. 57 t – plastmasa (200139.klase) un 65 t – nešķiroti SA (200301.klase).

*** – 2000. un 1501.grupās ietilpstošās klases, izņemot, kur norādīts citādāk

****Aplēstais kopējais SA daudzums, ņemot vērā SPRK datus par nešķiroto SA daudzumu

2.6.2. Bioloģiski noārdāmie un bioloģiskie atkritumi

BNA un BA ir vairāki potenciālie avoti – mājsaimniecības, pakalpojumu sektors (tirdzniecības un ēdināšanas uzņēmumi, tūrisma un izklaides pakalpojumu sniedzēji u.tml.), valsts un pašvaldību iestādes (izglītības un ārstniecības iestādes, dārzi un parki, kapsētas u.tml.), primārās ražošanas, pārstrādes un apstrādes uzņēmumi (primārā pārtikas ražošana, pārtikas pārstrāde un ražošana, kokapstrāde, u.tml.) (sk.2.9.att.).

2.9.attēls. BNA un BA potenciālie rašanās avoti (Avots: SIA GatewayBaltics, 2020)

Radītais BNA daudzums 2019.gadā salīdzinājumā ar 2013.gadu palielinājies par 12%, savukārt savāktais BNA daudzums – par 20%. Kopš 2016.gada 40 – 57% radīto BNA tiek sagatavoti pārstrādei un reģenerācijai (R12, R12A, R12B).

2.12.tabula

Radītais un savāktais BNA daudzums, t.sk. nešķirotos sadzīves atkritumos esošā BNA daļa, un to apsaimniekošana, tonnas, 2013-2019 44

Gads	Radīti	Savākti	Ievesti	Izvesti	Pārstrādāti (R2-R11)	Reģenerēti (R1)	Apglabāti poligonos (D1)	Apglabāti citā veidā (D2-D15)*	Uzglabāti (R13)**
2013	425 628	381 050	24 758	77 158	173 360	14 197	245 228	14 595	0
2014	424 630	394 191	24 411	67 319	130 681	22 012	250 800	10 980	0
2015	557 900	472 861	326	87 475	180 391	39 909	227 460	37 752	3
2016	547 595	458 019	2 934	78 303	221 665	6 763	110 484	178	318
2017	650 827	549 569	3 642	67 803	288 325	6 721	114 306	224	29

⁴⁴ SIA "Geo Consultants", 2020. Publiskā iepirkuma "Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam izstrādei" (IL/57/2020), materiāli.

2018	557 271	505 855	12 784	84 736	208 212	6 607	88 976	0	78
2019	475 273	457 279	9 367	99 921	149 135	7 652	82 348	0	7
% pret radīto daudzumu 2019.gadā	n/a	96.2	n/a	21.0	31.4	1.6	17.3	0.0	0.0

*Aplūkotajā periodā BNA tikuši apglabāti ar kodu D5 (62069 t) un D10 (1660 t).

**Aplūkotajā periodā pirms tālāku darbību veikšanas kopumā tikušas uzglabātas (R13) 434 t BNA, t.sk. 317 t – koka iepakojums (150103.klase) un 81 t – papīra iepakojums (150101.klase).

Redzams (sk.2.13.tab.), ka darbībām, kas veiktas ar BioA, nav pastāvīga pieauguma vai krituma tendences, izņemot apglabāšanu, kas ar katru gadu pakāpeniski samazinās un 2019.gadā veido 23% no radītā BioA daudzuma.

2.13.tabula

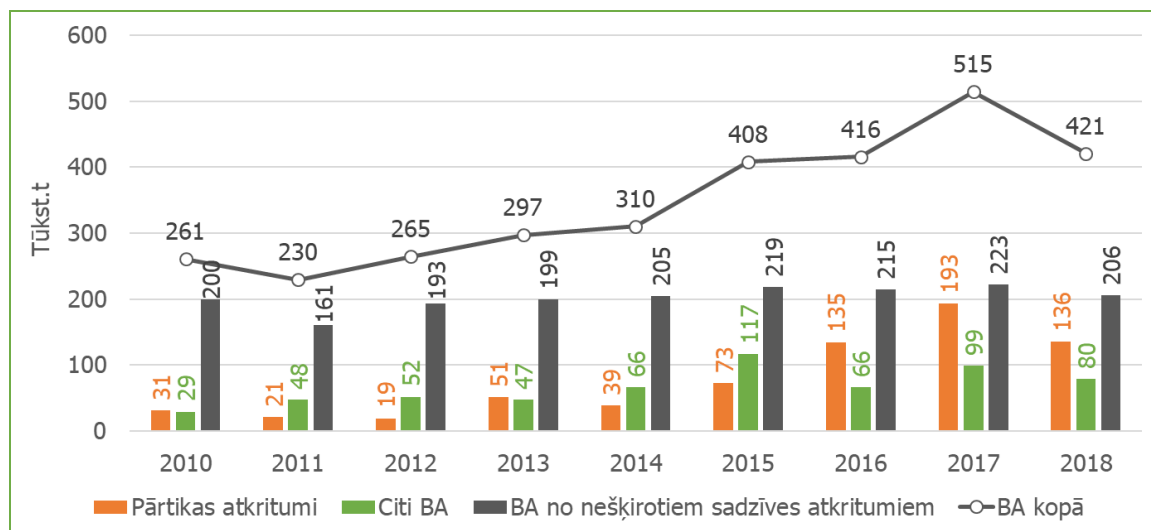
Radītais un savāktais BioA daudzums, t.sk. nešķirotos sadzīves atkritumos esošā BioA daļa, un to apsaimniekošana, tonnas, 2013-2019

Gads	Radīti	Savākti	Ievesti	Izvesti	Pārstrādāti (R2-R11)	Reģenerēti (R1)	Apglabāti poligonos (D1)	Apglabāti citā veidā (D2-D15)*	Uzglabāti (R13)
2013	297 354	252 776	20 244	14 442	111 554	14 153	192 857	11 487	0
2014	310 340	279 901	20 236	16 455	92 545	21 954	196 699	8 961	0
2015	408 311	323 272	2	20 789	151 079	39 861	178 791	37 752	3
2016	415 575	325 999	934	14 381	197 688	6 621	95 382	177	0
2017	514 790	413 533	1 883	14 725	252 683	6 577	104 835	221	22
2018	421 596	370 208	68	13 554	153 108	6 581	80 650	0	3
2019	320 482	302 440	229	12 817	67 409	7 607	74 058	0	0
% pret radīto daudzumu 2019.gadā	n/a	94.4	n/a	4.0	21.0	2.4	23.1	0.0	0.0

*Aplūkotajā periodā BioA tikuši apglabāti ar kodu D5 (39022 t) un D10 (1599 t)

Avots: SIA "Geo Consultants", 2020

Lielāko daļu (50 – 75 %) BNA veido BNA no nešķirotiem sadzīves atkritumiem . Atlikušo daļu BNA (25-50%) veido pārtikas atkritumi un citi bioloģiski noārdāmie atkritumi (sk.2.10.att.).

2.10.attēls. Radītais BNA un BA daudzums 2013. – 2018.gadā, tonnas (Avots: SIA GatewayBaltics, 2020⁴⁵)

Saskaņā ar MK 2013.gada 2.aprīļa noteikumiem Nr.184 “Noteikumi par atkritumu dalītu savākšanu, sagatavošanu atkārtotai izmantošanai, pārstrādi un materiālu reģenerāciju”⁴⁶ Pierīgas AAR pašvaldībām sadarbībā ar atkritumu apsaimniekotājiem, kas izraudzīti saskaņā ar normatīvajiem aktiem par atkritumu apsaimniekošanu, līdz 2020. gada 31. decembrim jāizveido dalītas savākšanas sistēmu BNA. Savukārt, pārējos AAR dalītas savākšanas sistēmu BNA jāizveido līdz 2023.gadam.

Lielākā BNA daļa pašreiz nonāk poligonos nešķirotā veidā kopā ar citiem mājssaimniecības atkritumiem. Mājssaimniecībām BA dalīta savākšana šobrīd tiek nodrošināta tikai 13 atkritumu dalītās vākšanas laukumos^{47,48}. Dalīti savāktie BNA var tikt izmantoti komposta ražošanai augsnes organisko vielu satura paaugstināšanai. BNA izmantošana, kas ar mehāniskās apstrādes paņēmieniem tiek iegūti no nešķirotiem sadzīves atkritumiem, var saturēt gan sadzīves bīstamos atkritumus (piemēram, baterijas), gan fizikālus piemaisījumus (piemēram, stikls, plastmasas), kas var radīt vides piesārņojuma risku, ja to izmantotu augsnes uzlabošanai. Tāpēc to parasti izmanto kā apglabāto atkritumu pārklāšanas materiālu, poligona gadījumā).

Attiecībā uz BNA jāatzīmē, ka, sākot no 2020.gada 16.jūlija, poligonos drīkst apglabāt vairs tikai 35 % BNA masas, salīdzinot ar 1995.gadā radīto apjomu.

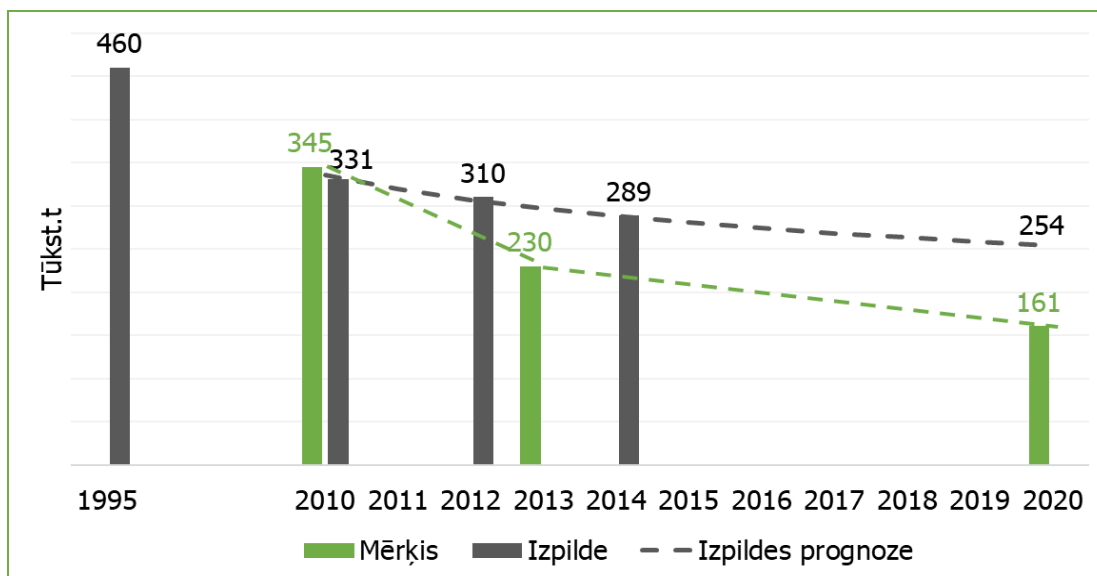
Pamatojoties uz prognozēm, var secināt, ka Direktīvā 1999/31/EK noteikto prasību sasniegšanai var tikt pieļauta 161 000 tonnas bioloģisko sadzīves atkritumu daudzumu apglabāšana sadzīves atkritumu poligonos (sk.2.11.att.).

⁴⁵ Balstīts uz “3-Atkritumi” datubāzes B tabulā ietvertajiem datiem (saņemti elektroniski no LVĢMC 29.01.2020.)

⁴⁶ MK 2013.gada 2.aprīļa noteikumi Nr.184 “Noteikumi par atkritumu dalītu savākšanu, sagatavošanu atkārtotai izmantošanai, pārstrādi un materiālu reģenerāciju”^{2.1} punkts

⁴⁷ Liepāja, Apes novads, Cēsu novads, Ikšķiles novads, Ilūkstes novads, Krimuldas novads, Limbažu novads, Raunas novads, Saulkrastu novads, Smiltenes novads, Strenču novads, Valmieras novads, Vecpiebalgas novads.

⁴⁸ SIA “GatewayBaltic”, 2019. Publiskā iepirkuma “Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021.-2028.gadam” (IL/118/2019), materiāli.

2.11.attēls. Pieļaujamais poligonos apglabātais sadzīves BNA daudzums, mērķis un izpilde saskaņā ar oficiālajiem ziņojumiem atbilstoši Direktīvai 1999/31/EK ^{49,50}

2.6.3.Pārtikas atkritumi

Saskaņā ar normatīvajiem aktiem pārtikas atkritumi ir visu veidu pārtika, kas kļuvusi par atkritumiem. Pie pārtikas nepieder dzīvnieku barība, dzīvi dzīvnieki (ja vien tie nav sagatavoti laišanai tirgū patēriņam cilvēku uzturā), augi pirms novākšanas, zāles, kosmētiskie līdzekļi, tabaka un tabakas izstrādājumi, narkotiskās vai psihotropās vielas, kā arī atliekas un piesārņotāji.

Balstoties uz EK Deleģēto lēmumu (ES) 2019/1597 (2019. gada 3. maijs), ar ko, attiecībā uz vienveidīgai pārtikas atkritumu un pārpalikumu līmeņu mērīšanai paredzētu vienotu metodiku un obligātām kvalitātes prasībām, papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2008/98/EK, Latvijā ir sagatavota metodika, saskaņā ar kuru, sākot ar 2020. gadu vienu reizi vismaz četros gados, tiek vākta un apkopota informācija par pārtikas atkritumu mērījumiem katrā pārtikas piegādes ķēdes posmā – primārajā ražošanā, pārstrādē un ražošanā, mazumtirdzniecībā un cita veida izplatīšanā, sabiedriskajā ēdināšanā un mājāsaimniecībās (pārtikas atkritumu potenciālie avoti).

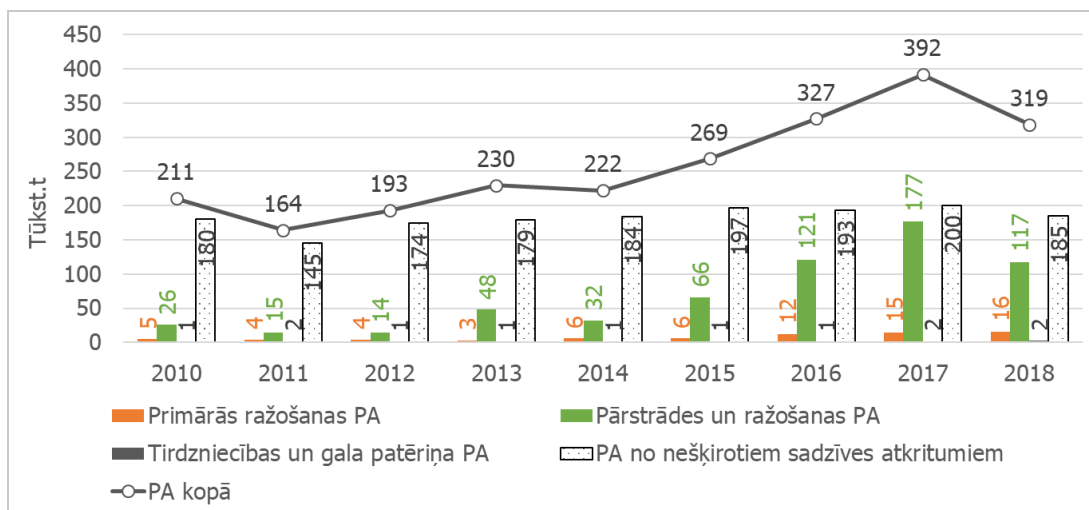
2019. gadā ir izpētīta un adaptēta Latvijas situācijai ES apstiprinātā metodika pārtikas atkritumu un pārpalikumu noteikšanai.⁵¹ Sagatavots informatīvs materiāls “Pārtikas atkritumu mērīšanas rokasgrāmata”⁵², kas ir pielāgota uzņēmumu un mājāsaimniecību vajadzībām. 2020.gadā izveidots aprēķins aptuvenām pārtikas apjoma aplēsēm, pēc kā noskaidrots, ka, ievērojamo pārtikas atkritumu un pārpalikumu daudzumu rada tirdzniecības, ēdināšanas un mājāsaimniecību gala patēriņa posms, kur radītie pārtikas atkritumi tiek iejaukti nešķīroto sadzīves atkritumu masā (sk. 2.12.att.).

⁴⁹ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. (2012). Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2013. - 2020. gadam. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4276>

⁵⁰ Mērķa izpilde balstīta uz oficiālos ziņojumos sniegto informāciju, izpildes prognoze ir šīs informācijas ekstrapolēts lielums.

⁵¹ SIA “eSYS PRO”, 2019. Novērtējums par pārtikas ražošanas un ēdināšanas uzņēmumu radīto pārtikas atkritumu pārvaldību Latvijā. Pieejams: <https://drive.google.com/open?id=1mSLirC4jWJK9br08cOI VouFNjHA9xVkh>

⁵² Biedrība “Zaļā brīvība”, 2019. Pārtikas atkritumu mērīšana. Pieejams: http://www.varam.gov.lv/lat/publ/petijumi/petijumi_vide/?doc=28215

2.12.attēls. Kopējais radītais (aprēķinātais) pārtikas atkritumu apjoms pārtikas piegādes ķēdes posmos (Avots: SIA “GatewayBaltic”, 2020)

Ne visiem pārtikas atkritumu un pārpalikumu radītājiem ir pienākums ziņot par radīto un apsaimniekoto atkritumu daudzumu. Līdz ar to 2.12. attēlā apkopotā informācija par radīto pārtikas atkritumu un pārpalikumu daudzumu ir indikatīva un parāda kopējo tendenci.

2.6.4.Izlietotais iepakojums

Iepakojuma apsaimniekošanu Latvijā regulē Iepakojuma likums un uz tā pamata izdotie MK noteikumi. Iepakotājiem, kas rada vairāk kā 300 kg izlietotā iepakojuma gadā, ir jānodrošina izlietotā iepakojuma reģenerācija normatīvajos aktos noteiktā apjomā. Lai izpildītu valsts noteiktās izlietotā iepakojuma pārstrādes un reģenerācijas normas, iepakotāji izlietotā iepakojuma apsaimniekošanu var nodrošināt paši vai slēgt līgumus ar iepakojuma apsaimniekotājiem. Radītais izlietotā iepakojuma daudzums ir pakāpeniski palielinājies no 214 tūkst. tonnu 2010. gadā līdz 255 tūkst. tonnu 2018.gadā, kopumā palielinoties par 20 %.⁵³

Lielāko daļu (27 %) izlietotā iepakojuma veido koka iepakojums ar tendenci tā īpatsvaram palielināties, savukārt izlietotā iepakojuma apjomā papīra iepakojumam ir tendence samazināties. Par 1 % ir palielinājies izlietotā stikla iepakojuma un plastmasas iepakojuma īpatsvars, tiem veidojot attiecīgi 25 % un 17 % kopējā radītā izlietotā iepakojuma daudzuma. Metāla izlietotā iepakojuma īpatsvars ir saglabājis nemainīgi 5 % līmenī. Saskaņā ar statistikas datiem izlietotā iepakojuma reģenerācijas mērķis tiek sasniegts. 2018.gadā par 20 tūkst. tonnām palielinājies reģenerētais izlietotā iepakojuma daudzums. Izlietotā iepakojuma pārstrādes mērķi tikuši sasniegti visiem materiālu veidiem, turklāt papīram un kartonam, plastmasai, metālam un kokam ar ievērojamu pārsvaru. Plastmasas iepakojuma pārstrādes mērķrādītāju izpilde līdz 2013. gadam pārsniedza pārstrādes mērķus par 4 – 6 %, bet kopš 2014. gada, kad darbu Latvijā uzsāka vairākas plastmasas pārstrādes rūpnīcas, – jau par 12 – 14 %.

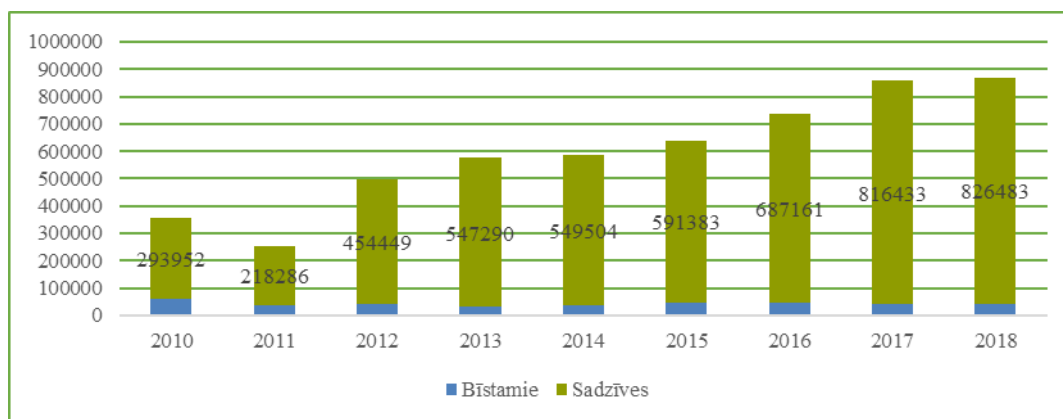
2010. – 2018. gada periodā pārstrādātais izlietotā iepakojuma daudzums Latvijā kopumā ir palielinājies par 37 %, 2018. gadā sasniedzot 143 tūkst. tonnu. Nozīmīgākie iepakojuma pārstrādes komersanti ir AS “PET Baltija” (plastmasas iepakojums), kas kopumā ir pārstrādājis 33% no izlietotā iepakojuma apjoma, kam seko SIA “Priekuļu Bloks” (stikla iepakojums) ar 17%, kā arī SIA “Nordic Plast” (plastmasas iepakojums) un SIA

⁵³ Šeit un turpmāk nodaļā provizoriski dati par 2018. gadu iegūti no VVD “Ziņojuma par ražotāju atbildības sistēmās apsaimniekoto atkritumu apjomu 2018. gadā”, tie nav pārbaudīti un iesniegti EK.

“Dankers&Partners” (stikla iepakojums) ar attiecīgi 13% un 11% no kopējā iepakojuma pārstrādes apjoma.

2.6.5. Ražošanas atkritumi

Radīto ražošanas atkritumu daudzums laika posmā no 2013.gada līdz 2018.gadam ir pakāpeniski pieaudzis. It īpaši pieaudzis radīto nebīstamo ražošanas atkritumu daudzums (sk.2.13.att.).

2.13.attēls. Radītais ražošanas atkritumu daudzums, tonnas
(Avots: SIA “GatewayBaltic”, 2020.)

Kopējais radīto rūpniecisko atkritumu daudzums ikgadēji nevienmērīgi palielinājies par 11,6 %. No kopējā ikgadēji radītā rūpniecisko atkritumu apjoma vidēji 60,79% tiek pārstrādāti, 14,66% sagatavoti tālākai pārstrādei, bet 8,4% apglabāti.

NACE saimnieciskās darbības statistiskās klasifikācijas sekciju griezumā lielāko radīto nebīstamo un bīstamo ražošanas atkritumu apjomu laika posmā no 2013. līdz 2018. gadam rada apstrādes rūpniecība (36%) un lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība (32%). Būtiski bīstamo un nebīstamo ražošanas atkritumu apjomi rodas arī tādās nozarēs kā “Elektroenerģijas, gāzes apgādes, siltumapgādes un gaisa kondicionēšana” un “Vairumtirdzniecība un mazumtirdzniecība; automobiļu un motociklu remonta”.

2.6.6. Būvniecības atkritumi

Informācija par būvniecības atkritumu apsaimniekošanu laika posmā no 2013. līdz 2019. gadam ir sniegta 2.14.tabulā.

2.14.tabula

Nebīstamo būvniecības atkritumu apsaimniekošana, 2013- 2019.gadam⁵⁴, tonnas

Gads	Savākti	Ievesti	Izvesti	Pārstrādāti (R2- R11)	Reģenerēti (R1)	Apglabāti poligonos (D1)	Apglabāti citā veidā*	Sagatavoti pārstrādei un reģenerācijai (R12)	Uzglabāti (R13)

⁵⁴ SIA “Geo Consultants”, 2020. Publiskā iepirkuma “Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam izstrādei” (IL/57/2020), materiāli.

2013	449 861	8 595	6 960	85 583	33	58 161	3 822	175 579	972
2014	460 800	6 853	10 337	109 954	25	10 086	4 400	96 343	0
2015	329 102	92 499	9 690	192 103	269	8 980	26 380	141 631	0
2016	192 761	106 673	3 759	112 384	0	2 717	19 725	140 504	16 517
2017	189 437	75 182	16 178	125 241	0	10 210	22 373	155 573	0
2018	385 292	57 966	13 262	179 381	0	13 855	349	191 448	2
2019* **	287 821	92 550	16 717	164 233	0	2 835	17 670	127 529	15
% pret savākt. daudz. 2019.g.	100	n/a	5,8	57,1	0,0	1,0	6,1	44,3	0,0

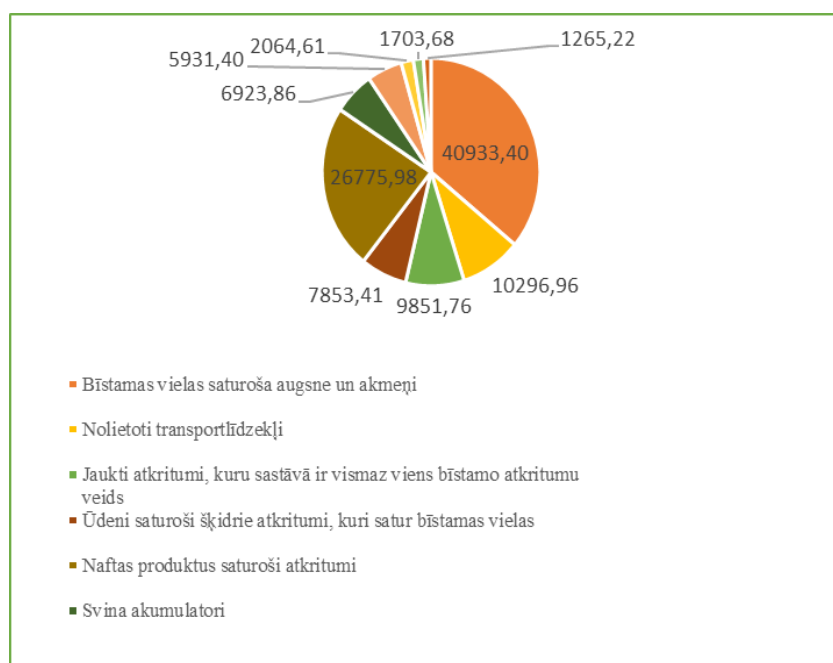
*D5 – uzglabāšana speciāli iekārtotos atkritumu poligonos (piemēram, atkritumu ievietošana ar izolācijas materiālu izklātos atsevišķos nodalījumos, kuri tiek noslēgti un ir izolēti viens no otra un no vides); D15 – atkritumu uzglabāšana (izņemot pagaidu uzglabāšanu atkritumu rašanās vietās pirms to savākšanas), pirms tiek veiktas jebkuras darbības, kas apzīmētas ar kodu D1, D2, D3, D4, D5, D6, D7, D8, D9, D10, D11, D12, D13 un D14;

***2019.gada dati nav verificēti.

Vērtējot savāktu būvniecības atkritumu sastāvu, 70% no savāktajiem 2019.gadā veidoja jaukti būvniecības atkritumi un inertie materiāli - 20% 2019.gadā. Dominējošā atkritumu apsaimniekošanas darbība ar būvniecības atkritumiem ir pārstrāde, t.sk. izrakto tilpju aizbēršana vai izmantošana inženiertehniskām vajadzībām.

2.6.7. Bīstamie atkritumi

Bīstamo atkritumu radītājam, valdītājam vai īpašniekam ir jānogādā bīstamos atkritumus speciāli aprīkotās bīstamo atkritumu savākšanas vietās vai jāslēdz līgums ar atkritumu apsaimniekotāju par bīstamo atkritumu apsaimniekošanu. Informācija par lielākajām savāktu bīstamo atkritumu grupas redzamas 2.13.attēlā.

2.13.attēls. Savāktais bīstamo atkritumu apjoms 2018.gadā, t⁵⁵

⁵⁵ LVGMC datubāze. Pieejams: <http://parissrv.lv GMC.lv/>

No bīstamajiem atkritumiem tiek pārstrādāti galvenokārt eļļains ūdens no eļļas un ūdens atdalīšanas iekārtām. Bīstamie atkritumi tiek nodoti uzglabāšanai, reģenerācijai vai apglabāšanai bīstamo atkritumu apsaimniekošanas komersantiem Latvijā vai citās ES valstīs, kā arī uzglabāti to rašanās vietās atbilstoši bīstamo atkritumu radītajam izsniegtajai atļaujai A vai B kategorijas piesārņojošās darbības veikšanai. Latvijā esošajās bīstamo atkritumu pārstrādes iekārtās ir iespējams pārstrādāt aptuveni 86 000 tonnu bīstamo atkritumu.

2013.-2018.gadam Latvijas uzņēmumos savāktais PHB un PHT saturošo atkritumu apjoms ir samērā neliels - vidēji gadā 18 tonnas. Savāktie PHB/PHT atkritumi tiek nogādāti sadedzināšanai citās ES valstīs.

Ārstniecības iestādēs radīto bīstamo atkritumu dalītā savākšana, iepakojšana marķēšana un uzglabāšana ir jānodrošina iestādēm. Ārstniecības iestādēs radušos atkritumu apsaimniekošanas prasības nosaka MK 2012.gada 22.maija noteikumi Nr.35356 un MK 2018. gada 7.augusta noteikumi Nr.494.57 Ja iestādei (ar gultas vietu skaitu virs 100) atbilstoši MK 2010.gada 30.novembra noteikumiem Nr.108258 ir atbilstošs aprīkojums atkritumu priekšapstrādes veikšanai un tā ir saņēmusi atļauju B kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai, iestāde var veikt atkritumu priekšapstrādi uz vietas, lai mazinātu atkritumu bīstamību (dezinficējot, sterilizējot) vai mainītu to izskatu (sasmalcinot). Ja iestāde neveic atkritumu priekšapstrādi, tā atkritumus nodod atkritumu apsaimniekotājam. Šajā atkritumu grupā ir iekļauti arī neizlietoti medikamenti un zāles, kas rodas ārstniecības iestādēs, sociālās aprūpes institūcijās, vispārējās un slēgtā tipa aptiekās, kuru apsaimniekošana noteikta ar MK 2007.gada 27.marta noteikumu Nr.22059 prasībām.

Kopumā gadā vidēji tiek savākti ap 2000 tonnu ārstniecības iestādēs radušos atkritumu. Kopš 2014. gada iedzīvotāji Latvijas aptiekās var nodot nederīgos medikamentus, kurus aptiekas tālāk nodod bīstamo atkritumu apsaimniekošanas komersantiem iznīcināšanai.

2.6.8. Sadzīves bīstamie atkritumi

Par sadzīves bīstamajiem atkritumiem ir uzskatāmas EEIA (tai skaitā hlrorfluorūdeņražus saturošas nederīgas iekārtas (ledusskapju, citu saldēšanas iekārtu) un luminiscentās spuldzes), kā arī bateriju un akumulatoru atkritumi. Detalizēta informācija par šīm atkritumu plūsmām un to apsaimniekošanu ir sniegta Plānā 2.5.12 (EEIA) un 2.5.13. (baterijas un akumulatori) nodaļās. Šajā nodaļā ir sniegta informācija par pārējo sadzīvē radušos bīstamo atkritumu apsaimniekošanu. Lielākās sadzīves bīstamo atkritumu plūsmas ir šķīdinātāji, skābes, sārmī, pesticīdi, nederīga pārtikas eļļa un tauki, bīstamas vielas saturošas krāsas, tintes, saistvielas un sveķi, kā arī bīstamas vielas saturoši deterģenti.

2.15.tabula

Savāktie sadzīves bīstamo atkritumu daudzumi 2016.-2018.gadā

Gads	Savāktais daudzums (tonnas)
2016	334,03
2017	223,16
2018	148,71

Avots: LVĢMC⁶⁰

⁵⁶ Ministru kabineta 2012.gada 22.maija noteikumi Nr.353 "Ārstniecības iestādēs radušos atkritumu apsaimniekošanas prasības."

⁵⁷ Ministru kabineta 2018. gada 7. augusta noteikumi Nr.494 "Atkritumu pārvaldījumu uzskaites kārtība."

⁵⁸ Ministru kabineta 2010.gada 30.novembra noteikumos Nr.1082 "Kārtība, kādā piesakāmas A,B un C kategorijas piesārņojošās darbības un izsniedzamas atļaujas A un B kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai."

⁵⁹ Ministru kabineta 2007.gada 27.marta noteikumu Nr.220 "Zāļu iegādes, uzglabāšanas, izlietošanas, uzskaites un iznīcināšanas kārtība ārstniecības iestādēs un sociālās aprūpes institūcijās"

⁶⁰ Valsts statistikas pārskati "2-Gaiss", "2-Ūdens" un "3-Atkritumi". Pieejams: http://parissrv.lvģmc.lv/#viewType=home_view

EEIA (t.sk. hlorfluorūdeņražus saturošu nederīgo iekārtu (ledusskapju, citu saldēšanas iekārtu) un luminiscento spuldžu) un bateriju un akumulatoru atkritumu apsaimniekošana, tai skaitā dalītā savākšana, tiek veikta atbilstoši ražotāja atbildības principam un ar minēto atkritumu dalītās savākšanas un pārstrādes organizēšanu nodarbojas VKP apsaimniekotāji.

2.6.9. Naftas produktu (eļļu) atkritumi

Smēreļļu un eļļas filtru apsaimniekošanā tiek piemērots ražotāja atbildības princips, t.i., smēreļļu un eļļas filtru atkritumu savākšanu, reģenerāciju un apglabāšanu nodrošina un minēto darbību izmaksas sedz šo VKP ražotājs.

Naftas produktu atkritumi (smēreļļas) un eļļas filtri 2018.gadā Latvijā tika savākti 40% apmērā. Naftas produktu atkritumu savākšana notiek galvenokārt autotransporta līdzekļu tehniskās apkopes vietās. Savāktie naftas produktu atkritumi tiek pārstrādāti gan Latvijā (galvenokārt kā degviela cementa ražošanas procesos), gan ārzemēs. Informācija par smēreļļu atkritumu apsaimniekošanu norādīta 2.16.tabulā.

2.16. tabula

Smēreļļu atkritumu apsaimniekošana (tonnas) izveidoto VKP atkritumu apsaimniekošanas sistēmu ietvaros

Gads	Realizēts	Savākts	Pārstrādāts			Reģenerēts			Kopā pārstrādāts un reģenerēts
			Latvijā	Citā ES valstī	Kopā	Latvijā	Citā ES valstī	Kopā	
2016	14908	6126,7	0	0	0	5134	770,12	5904,12	5904,1
2017	15135	6837,9	5092,8	859,4	5952,2	0	34,62	34,62	5986,8
2018	15591	7058,2	4504,3	1331,1	5835,4	0	0	0	5835,4

Datu avots: VVD^{61 62 63}

Savāktie eļļas filtru atkritumi tiek galvenokārt tiek pārstrādāti Latvijā (sk. 2.17.tab.):

2.17.tabula

Eļļas filtru atkritumu apsaimniekošana izveidoto VKP atkritumu apsaimniekošanas sistēmu ietvaros (tūkstoši gabali)

Gads	Realizēts	Savākts	Pārstrādāts			Reģenerēts			Kopā pārstrādāts un reģenerēts
			Latvijā	Citā ES valstī	Kopā	Latvijā	Citā ES valstī	Kopā	
2016	769,167	210,411	82,3	0	0	82,3	106,8	14,36	121,16
2017	822,562	247,977	240,27	0	75,44	247,81	0	0	0
2018	835,229	257,092	257,07	0	0	257,07	0	0	0

Datu avots: VVD^{64 65 66}

⁶¹ Apsaimniekotāju sniegtā informācija par atkritumu apsaimniekošanu 2016.gadā. Pieejams: http://www.vvd.gov.lv/public/fs/CKFinderJava/files/RAS_Dati_P2016.pdf

⁶² Apsaimniekotāju sniegtā informācija par atkritumu apsaimniekošanu 2017.gadā. Pieejams: http://www.vvd.gov.lv/public/fs/CKFinderJava/files/2019_09_16_RAS_Dati_P2017.pdf

⁶³ Apsaimniekotāju sniegtā informācija par atkritumu apsaimniekošanu 2018.gadā. Pieejams: http://www.vvd.gov.lv/public/fs/CKFinderJava/files/2020_01_30_RAS_Dati_P2018.pdf

⁶⁴ Apsaimniekotāju sniegtā informācija par atkritumu apsaimniekošanu 2016.gadā. Pieejams: http://www.vvd.gov.lv/public/fs/CKFinderJava/files/RAS_Dati_P2016.pdf

⁶⁵ Apsaimniekotāju sniegtā informācija par atkritumu apsaimniekošanu 2017.gadā. Pieejams: http://www.vvd.gov.lv/public/fs/CKFinderJava/files/2019_09_16_RAS_Dati_P2017.pdf

Latvijā atkritumeļļu pārstrādes infrastruktūra atrodas Latvijas centrālajā daļā - Rīgā un Zemgales AAR, kā arī Liepājā un Ventspilī, kur atrodas ostas.

2.6.10. Nolietotās riepas

Nolietoto riepu apsaimniekošanā tiek piemērots ražotāja atbildības princips, t.i., nolietoto riepu savākšanu, reģenerāciju un apglabāšanu nodrošina šo VKP apsaimniekotājs. 2020.gadā ar nolietoto riepu apsaimniekošanu nodarbojās pieci VKP atkritumu apsaimniekotāji 67. Nolietoto riepu savākšana pamatā notiek autotransporta līdzekļu tehniskās apkopes vietās, kā arī 209 VKP atkritumu savākšanas vietās.

2018.gadā Latvija tika realizētas apmēram 16 358 tonnas riepu, bet savākti apmēram 10871 tonna nolietoto riepu (aptuveni 66% no tirgū laistā apjoma).⁶⁸ Nolietotās riepas daļa tiek izmantotas cementa ražošanas procesā, bet lielākā daļa tiek izvestas pārstrādei ārpus Latvijas. Informācija par nolietotu riepu apsaimniekošanu sniegta 2.18.tabulā.

2.18. tabula

Nolietotu riepu apsaimniekošana (tonnas) izveidotajās VKP atkritumu apsaimniekošanas sistēmas ietvaros

Gads	Realizēts	Savākts	Pārstrādāts				Reģenerēts				Kopā pārstrādāts un reģenerēts
			Latvijā	Citā ES valstī	ārpus ES	Kopā	Latvijā	Citā ES valstī	Ārpus ES	Kopā	
2016	15003	9492,5	5036,56	0	287,4	5323,96	3173,4	0	762,12	3935,5	9277
2017	11848	7226,7	1055,75	2446,97	337,97	3840,69	3172,3	0	0	3172,3	7013
2018	16358	10870,8	2731,73	3486,21	89,86	6307,81	3542,8	935,454	0	4478,3	10786

Avots: VVD, 2019

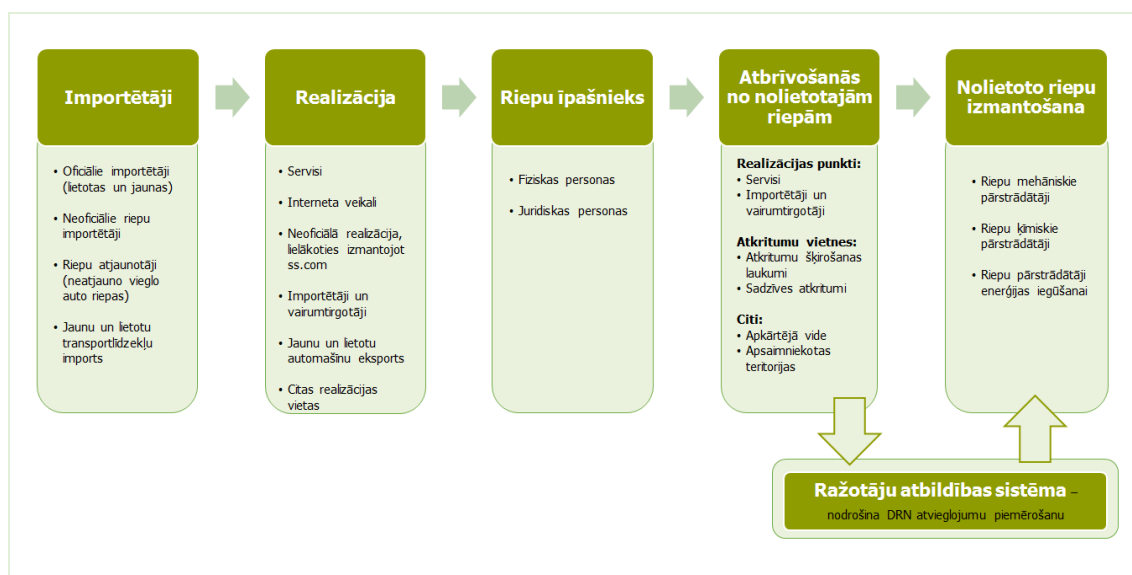
Iedzīvotāji joprojām nav pietiekoši informēti par iespēju nodot nolietotās riepas, tās nonāk vidē, radot piesārņojumu un degradējot vidi. Problēma ir arī arvien pieaugošie riepu pārdošanas apjomi e-komercijas vidē, un nepietiekamā atbildība par to apsaimniekošanu. Nolietotas riepas pārstrādei tiek vestas uz Lietuvu un Poliju, kā arī eksportētas uz Indiju. Kopumā nolietotu riepu eksportēšana reģenerācijai vai pārstrādei uz valstīm, kas neietilpst

⁶⁶ Apsaimniekotāju sniegtā informācija par atkritumu apsaimniekošanu 2018.gadā. Pieejams: http://www.vvd.gov.lv/public/fs/CKFinderJava/files/2020_01_30_RAS_Dati_P2018.pdf

⁶⁷ Apsaimniekošanas sistēmas, kuras ieguvušas atbrīvojumu no dabas resursu nodokļa samaksas par videi kaitīgām precēm. Pieejams: http://www.vvd.gov.lv/public/fs/CKFinderJava/files/VKP_apsaimn_sistema_2020_04_01.pdf

⁶⁸ VVD: atbrīvojums no dabas resursu nodokļa samaksas. Pieejams: <http://www.vvd.gov.lv/biezak-uzdotie-jautajumi/atbrivojums-no-dabas-resursu-nodoklu-maksas/>

Eiropas Savienībā, var apgrūtināt kontrolējošo institūciju iespējas pārliecināties par to, ka noliecotās riepas ir pārstrādātas atbilstoši ES standartiem.

2.14.attēls. Riepu aprites cikls Latvijā (Avots: SIA “Gateways&Partners”, 2018)

Ievērojot MK 2017. gada 20. jūnija noteikumus Nr. 353 “Prasības zaļajam publiskajam iepirkumam un to piemērošanas kārtība”, ZPI prasību attiecināšana uz noliecotām riepām iegūtā materiāla izmantošanu būvniecībā, tai skaitā ceļu būvniecībā un uzturēšanā dos iespēju izmantot pārstrādāto materiālu betonā un mūrī, kā arī izmantot pārstrādāto materiālu ceļu būvē. Esošais tiesiskais regulējums, tai skaitā būvnormatīvi, pieļauj būvizstrādājumu ražošanu no materiāliem, kas iegūti no noliecotām riepām, kā arī izmantot ceļu būvniecībā būvizstrādājumus, kuru ražošanā tiek izmantotas noliecotas riepas.

2.6.11. Elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumi

EEIA apsaimniekošanā tiek piemērots ražotāja atbildības princips, t.i., EEIA savākšanu, reģenerāciju un apglabāšanu nodrošina VKP apsaimniekotājs un minēto darbību izmaksas sedz šo VKP ražotājs. EEI ražotājiem ir jāreģistrējas EEI ražotāju reģistrā (www.elektroreģistrs.lv). Minētā ražotāju reģistra turētājs ir Latvijas Elektrotehnikas un elektronikas rūpniecības asociācija.

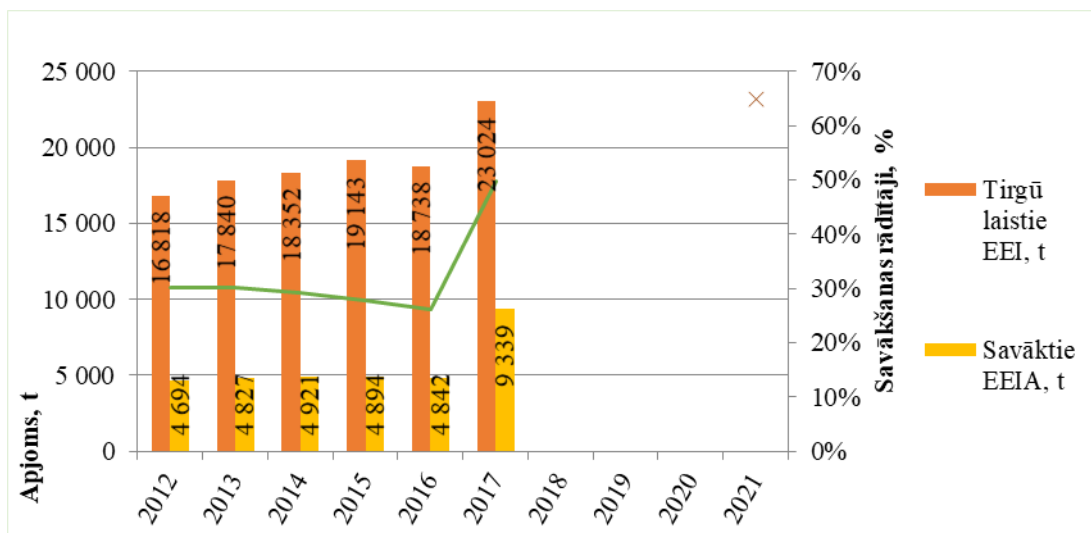
EEIA savākšanu, pārstrādi un reģenerāciju organizē VKP apsaimniekotāji, ar kuriem EEI ražotāji ir noslēguši līgumus par EEIA apsaimniekošanu. 2020. gadā trīs VKP apsaimniekotāji veic noliecotu riepu apsaimniekošanu.⁶⁹ EEIA atkritumu tiek savākti VKP atkritumu savākšanas punktos, atkritumu dalītās savākšanas laukumos. VKP apsaimniekotājs var nodrošināt mājsaimniecībās radīto EEIA pieņemšanu videi kaitīgu preču tirdzniecības vietās, tehniskās apkopes darbnīcās un remontdarbnīcās, kā arī ar pieņemšanas transporta vai mobilo pieņemšanas punktu starpniecību. Uz 2020. gada sākumu Latvijā darbojas 192 EEIA savākšanas vietas⁷⁰.

Kopumā pēdējos gados ir vērojams būtisks EEIA dalītās savākšanas apjomu pieaugums (sk. 2.15.att.).

⁶⁹ Apsaimniekošanas sistēmas, kuras ieguvušas tiesības piešķirt atbrīvojumu no dabas resursu nodokļa samaksas par videi kaitīgām precēm (elektriskām un elektroniskām iekārtām).

Pieejams: http://www.vvd.gov.lv/public/fs/CKFinderJava/files/EEI_apsaimn_sistema_2020_04_01.pdf

⁷⁰ Turpat.

2.15.attēls. EEI tirgū laistie apjomi un EEIA savākšanas apjomi 2012. – 2017.gadā (tonnas).

Lielākā daļa savāktu EEIA tiek pārstrādāti Latvijā, atsevišķi EEIA veidi tiek pārstrādāti citās ES valstīs (Lietuva, Vācija, Dānija).

2.6.12.Bateriju un akumulatoru atkritumi

Bateriju un akumulatoru atkritumu apsaimniekošanā tiek piemērots ražotāja atbildības princips, t.i., bateriju un akumulatoru atkritumu savākšanu, reģenerāciju un apglabāšanu nodrošina VKP apsaimniekotājs un minēto darbību izmaksas sedz šo VKP ražotājs. 2020.gadā pieci VKP apsaimniekotāji veic Bateriju un akumulatoru atkritumu apsaimniekošanu.⁷¹

Bateriju un akumulatoru ražotājiem ir jāreģistrējas bateriju un akumulatoru ražotāju reģistrā (www.elektroregistrs.lv), kura turētājs ir Latvijas Elektrotehnikas un elektronikas rūpniecības asociācija.

2020.gadā Latvijā ir izveidotas 299 vietas bateriju un akumulatoru atkritumu savākšanai. Baterijas pārsvarā tiek pārstrādātas citās valstīs. Akumulatori tiek pārstrādāti Igaunijā, Spānijā, Polijā un Lietuvā, bet pārnēsājamās baterijas – Beļģijā un Francijā. Informācija par bateriju un akumulatoru apsaimniekošanu sniegta 2.19.tabulā.

2.19.tabula

Bateriju un akumulatoru atkritumu apsaimniekošana (tonnas)

Gads	Realizēts	Savākts	Pārstrādāts Latvijā	Pārstrādāts citā ES valstī
2106	5433,39	1416,1	14,420	1295,64
2017	5123,01	2436,37	24,12	2378,15
2018	5384,91	2459,66	0	2439,57

Avots: VVD dati⁷²

⁷¹ Apsaimniekošanas sistēmas, kuras ieguvušas atbrīvojumu no dabas resursu nodokļa samaksas par videi kaitīgām precēm. Pieejams: http://www.vvd.gov.lv/public/fs/CKFinderJava/files/VKP_apsaimn_sistema_2020_04_01.pdf

⁷² VVD: atbrīvojums no dabas resursu nodokļa samaksas. Pieejams: <http://www.vvd.gov.lv/biezak-uzdotie-jautajumi/atbrivojums-no-dabas-resursu-nodoklu-maksas/>

Baterijas un akumulatori ir sadzīves bīstamo atkritumu grupa, kam tiek prognozēts visstraujākais apjoms pieaugums. Visstraujāk augošā akumulatoru loma tuvākajās desmitgadēs ir paredzama transporta jomā, kur ir aizsācies auto industrijas elektrifikācijas process un arvien plašāku popularitāti iemanto elektriskie skrejriteņi. Paredzams, ka šādu atkritumu rašanās 5 gadu laikā pieaugs par 1 t uz 10000 iedzīvotājiem.

2.6.13. Nolietotie transportlīdzekļi

Latvijā savākto NTL apjoms palielinās, tajā pašā laikā palielinās arī apstrādāto NTL apjoms (sk.2.20. tab.).

2.20.tabula

NTL un apstrādes apjomi, gab.

Kategorija	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Neapstrādāto transportlīdzekļu uzkrājums gada sākumā	199	189	264	596	558	277
Gada laikā savāktie transportlīdzekļi	9061	9322	8924	7947	12020	11863
Gada laikā apstrādātie transportlīdzekļi	9003	9267	8924	8049	11439	11435
Neapstrādāto transportlīdzekļu atlikums gada beigās	215	244	353	351	645	318
Iesniegto atskaišu skaits	36	34	46	49	56	47

Avots: LVGMC, 2020

Savāktais NTL apjoms pēdējos gadus svārstās ap 10 000 tonnu. 82% savākto NTL tiek pārstrādāti, bet 7% izmantoti atkārtoti. Attiecībā uz NTL apsaimniekošanu tiek piemērots ražotāja atbildības princips. 2020.gadā Latvijā darbojas tikai viena ražotāju atbildības sistēma - SIA "Auto pārstrāde", kas veic nolietotu transportlīdzekļu apsaimniekošanu.

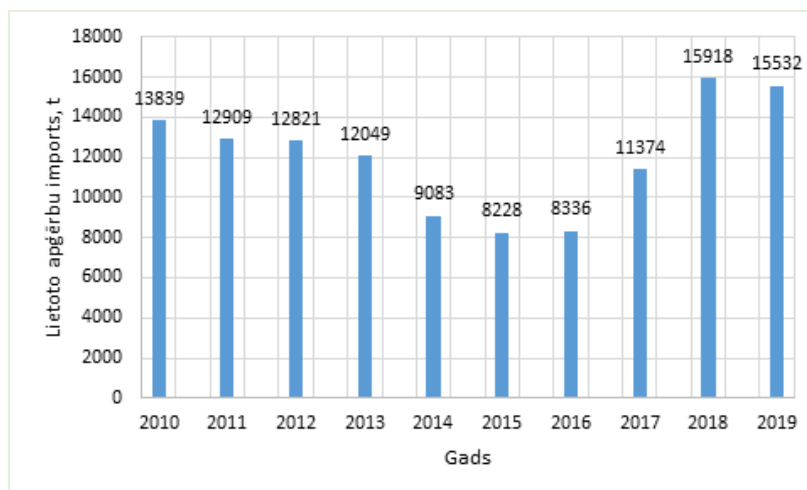
2.6.14. Tekstilmateriālu atkritumi

Pēc biedrības "Vieglās rūpniecības uzņēmumu asociācija" (VRUA) sniegtās informācijas, Latvijas tekstilizstrādājumu ražotāji eksportē 90% savu saražoto produkciju, vietējā tirgū realizējot tikai 10% no kopējā īpatsvara. 2019.gadā, ņemot vērā neto eksporta datus, Latvijas tirgū no jauna laistas 24 tūkst. tonnas tekstilizstrādājumu, kas ir 12,52 kg/iedz./gadā. Kopumā vieglās rūpniecības nozarē darbojas ~ 4 tūkst. uzņēmumi, kas tajā skaitā veic arī apģērbu labošanu un pārsūšanu.

Lielu daļu no tekstilizstrādājumu atkritumiem veido mājāsaimniecību vajadzībām iegādātie tekstilizstrādājumi. Laikā no 2010. līdz 2019. gadam Latvijas tirgū ik gadu vidēji tika ievestas aptuveni 12 000 tonnu lietotu tekstilizstrādājumu⁷³. 2019. gadā lietotu tekstilizstrādājumu importa apjoms sasniedza gandrīz 15 532 tonnas⁷⁴.

⁷³ Kategorija 6309, CSP. Pieejams: https://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/atirdz/search/?searchquery=ap%a3%a3%93r*

⁷⁴ Kategorija 6309, CSP (2019). . Pieejams: https://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/atirdz/atirdz__detalizeta__4zim/ATD419.px/

2.16. attēls. Lietoto apģērbu imports Latvijā laika periodā no 2010. līdz 2019. gadam, tonnās (Avots: CSP, 2020)

2019. gadā lietotais apģērbs sastādīja ap 57 % no visa apģērbu importa, jauno apģērbu importam sasniedzot 11 661 tonnu.

2019. gada augustā Rīgā un Pierīgā atkritumu apsaimniekošanas komersanti eksperimentālā kārtā izvietoja pirmos 20 konteinerus tekstila atkritumu – apģērba, virsdrēbju, gultas veļas, segu, somu, apavu, jostu – šķirošanai. Eksperimenta ietvaros šķirošanu nodrošina 30 dažādiem tekstila veidiem. Sašķīrotais materiāls tiek lietots dažādu matraču un segu pildījuma ražošanai (20%), 40 – 50% materiāla tiek eksportēts otrreizējai lietošanai citās valstīs. Atlikušais materiāls, ja tas ir tik ļoti saīsis, ka tālāk nav izmantojams, tiek apglabāts vai sadedzināts.

Tekstilizstrādājumu pārstrādes sistēmas uzlabošanai un attīstībai ir nepieciešami gan ieguldījumi vecās infrastruktūras atjaunošanā, gan jaunas infrastruktūras celtniecībā, kā arī investīcijas jaunāko tehnoloģisko risinājumu ieviešanā, jo no importētajiem nešķīrotajiem lietotajiem tekstilizstrādājumiem tikai 0,3% tiek pārstrādāti vietējā tirgū, bet 62 % – izvestie.

2.6.15. Mēbeļu atkritumi

Mēbeļu atkritumi atkritumu plūsmu uzskaites sistēmā netiek izdalīti kā atsevišķa atkritumu plūsma, tāpēc mēbeļu atkritumus ieskaita gan liela izmēra atkritumu plūsmā, gan būvniecības atkritumu plūsmā, ja šie atkritumi nodoti kopā ar būvniecības un būvju nojaukšanas atkritumiem. Laikā no 2010. līdz 2018. gadam polygonos nodotais lielpabarīta atkritumu daudzums katru gadu vidēji sasniedza 10,4 tūkstošus tonnas. Ņemot vērā, ka mēbeļu atkritumi veido lielu daļu no liela izmēra atkritumu masas, ir nepieciešams izveidot atsevišķu atkritumu – mēbeļu atkritumu – plūsmu šo atkritumu patiesā apjoma apzināšanai.

2.6.16. Atkritumi, kas satur kritiski svarīgās izejvielas

Atbilstoši EK 2017. gada 13. septembra paziņojumam⁷⁵ ES par kritiski svarīgām ir atzītas 27 izejvielas, kuru Eiropā ir ļoti maz – antimonu, barītu, beriliju, bismutu, borātu, kobaltu, koka ogles, fluoršpatu, galliju, germāniju, hafniju, hēliju, indiju, magniju, dabisko grafitu, dabisko kaučuku, niobiju, fosfāta iežus, fosforu, skandiju, silīciju, platīna grupas

⁷⁵ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un reģionu komitejai par ES kritisko izejvielu 2017. gada sarakstu COM (2017) 490 final.
Pieejams: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2017/LV/COM-2017-490-F1-LV-MAIN-PART-1.PDF>

metālus, smagos un vieglos retzemju metālus, tantalu un volframu. Kritisko izejvielu loma īpaši uzsvērtā Eiropas Industriālajā stratēģijā, kuru Eiropas Komisija publicēja 2020.gada 10.martā⁷⁶. Atbilstoši spēkā esošajam normatīvo aktu regulējumam, veicot NTL un EEIA uzglabāšanu un izjaukšanu, šajos procesos ir jānodrošina tādu sastāvdaļu atdalīšana, kuras satur kritiskās izejvielas.

Latvijā kritiskās izejvielas galvenokārt pieejamas EEI, transportlīdzekļos, baterijās un akumulatoros.

2.6.17. Plastmasu atkritumi

Plastmasas atkritumi aiz bioloģiski noārdāmajiem un bioloģiskajiem atkritumiem veido nākošo lielāko daļu no nešķiroti savāktajiem atkritumiem. Latvijā pēdējos gados⁷⁷, novērtēts plastmasas atkritumu sastāvs pa veidiem, analizējot iedzīvotāju nešķiroti savāktu konteineru saturu. Tas parāda būtiskas atšķirības starp iedzīvotāju izmantotajiem plastmasu veidiem, kas tālāk ļauj prognozēt to pārstrādi (sk.2.21.tab.).

2.21.tabula

Latvijā radīto plastmasu atkritumu sastāvs, 2017.g.

Plastmasas veids	% no kopējiem atkritumiem
Elastīgā plastmasa (plēve PE)	1,3 %
Elastīgā plastmasa (PE iepak.)	1,6%
Elastīgā plastmasa (maisīni, PE)	3,6 %
Blīvā plastmasa (HDPE u.c.)	0,8%
Blīvā plastmasa (iepak. PET)	5%
Kopā	12,3%

Šie rādītāji atbilst arī ES apkopoto radīto plastmasas atkritumu sadalījumam pa nozarēm⁷⁸ - plastmasas atkritumu sastāvā dominē iepakojums - 62,2%, bet pārējās nozares sniedz daudz mazāku plastmasas atkritumu daudzumu – celtniecības un ēku nojaukšanas atkritumi - 6%, lauksaimniecības atkritumi 5%; automašīnu atkritumi - 5%; elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumi - 5%, māsaimniecības sporta un atpūtas priekšmetu atkritumi - 3%, citi -14%.

Plastmasas atkritumu apsaimniekošanas statistiskie dati par 2017.gadu norāda, ka tikai neliela daļa no radītajiem plastmasas atkritumiem tiek dalīti savākti un nodoti pārstrādei.

Vidējo atkritumu daudzumu, kas tiek nešķiroti savākts valstī gada laikā⁷⁹, tas ir ~556 000 t. Tie satur ~19% jeb 104973 t dažādu plastmasu. Salīdzinot 2017.g. datus un 2019. g. mērījumus, redzams, ka plastmasu daudzums nešķirotajos sadzīves atkritumos ir pieaudzis no 14 % līdz 19%. Rīgas Tehniskās universitātes Ķīmijas tehnoloģijas fakultāte aktīvi nodarbojas ar pētījumiem par dažādu plastmasas veidu atkritumu izmantošanu celtniecības materiālos.

⁷⁶ Eiropas Komisija. Rūpniecības stratēģija. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/european-industrial-strategy_lv

⁷⁷ SIA "Geo Consultants", 2017. "Novērtējums par sadzīves, bīstamo un ražošanas atkritumu sastāvu atkritumu apsaimniekošanas reģionos, atsevišķu atkritumu veidu apsaimniekošanu un atkritumu poligonos apglabājamo atkritumu daudzuma samazināšanas iespējām".

⁷⁸ Plastics – the Facts 2017. An analysis of European plastics production, demand and waste data. PlasticsEurope. Pieejams: www.plasticseurope.org

⁷⁹ Pieejams: https://infogram.com/darbibas-raditaji-16_17_18-1hd12y1z1q1w2km?live

2.7. Atkritumu ievēšana un izvešana

Atkritumu ievēšana un izvešana Latvijā notiek atbilstoši Bāzeles konvencijas, regulas Nr.1013/2006 un AAL nosacījumiem. Atkritumus, kuru sagatavošana atkārtotai izmantošanai, atkārtota izmantošana, reģenerācija vai apglabāšana Latvijā nav iespējama ekonomisku vai tehnisku apsvērumu dēļ, attiecīgo darbību veikšanai var izvest uz citām valstīm. Savukārt, Latvijas teritorijā aizliegts ievest atkritumus apglabāšanai, arī sadedzināšanai, ja minētā darbība ir klasificējama kā atkritumu apglabāšana, vai arī ilgstošai uzglabāšanai. Atkritumus reģenerācijai vai sadedzināšanai, ja sadedzināšana klasificējama kā atkritumu reģenerācija, ir atļauts ievest tikai tādā gadījumā, ja valsts teritorijā darbojas atkritumu reģenerācijas iekārtas, kurām ir atbilstoša jauda un kuru īpašnieks ir saņēmis atļauju attiecīgo atkritumu reģenerācijai, un atkritumu ievēšanas rezultātā netiek apdraudēta atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna vai reģionālajos plānos noteiktā Latvijas teritorijā radīto atkritumu apstrāde un reģenerācija.

Direktīva 2008/98/EK paredz, ka, atkāpjoties no Regulas Nr. 1013/2006, dalībvalstis, lai aizsargātu savu iekārtu tīklu, var ierobežot ienākošos atkritumu sūtījumus uz atkritumu pārstrādes vai atkritumu sadedzināšanas iekārtām, kuras ir klasificējamās kā reģenerācijas iekārtas, ja ir noskaidrots, ka šādu sūtījumu dēļ būtu jāapglabā atkritumi, kas radušies pašā dalībvalstī. Dalībvalstīm par katru šādu lēmumu jāpaziņo EK. Šo atkāpi Latvija nav izmantojusi.

Latvijā pārstrādei un reģenerācijai ievesto sadzīves atkritumu daudzums ir lielāks nekā ievesto sadzīves atkritumu daudzums (sk. 2.22.tab.).

2.22.tabula

Latvijā ievestais un izvestais atkritumu daudzums 2013.-2018.gadā, tonnās

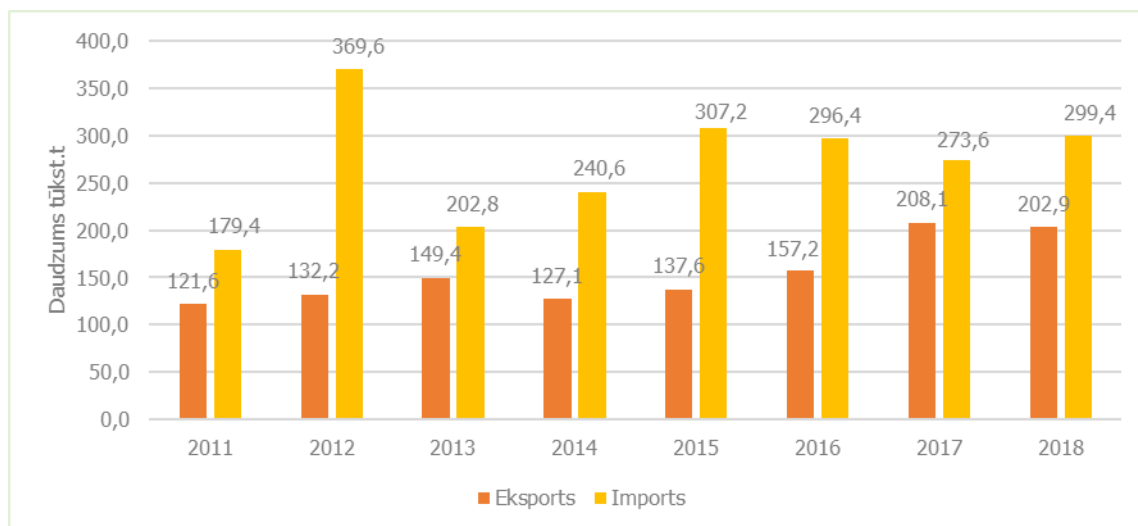
Veids	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Imports (ievests), tai skaitā:	221 953	323 920	325 852	308 875	301 707	325 963
Sadzīves atkritumi	219994	320937	324 114	306 154	290 298	311791
Bīstamie atkritumi	1959	2983	1738	2721	11 409	14172
Eksports (izvests), tai skaitā:	578 437	558 672	345 134	233 293	208 145	202 926
Sadzīves atkritumi	546 353	550 217	337 384	222 993	200 340	193 833
Bīstamie atkritumi	14084	8455	7750	10 300	7805	9093

Avots: LVGMC, 2020.

Lielākās Latvijā ievesto sadzīves atkritumu plūsmas bija no atkritumiem iegūts kurināmais, metāli, plastmasas, plastmasas iepakojums. Savukārt lielākās no Latvijas izvesto sadzīves atkritumu plūsmas bija metāli, papīra un kartona iepakojums, kā arī plastmasas iepakojums. Latvijā nav iekārtu visu veidu sadzīves atkritumu pārstrādei vai reģenerācijai.

Arī attiecībā uz bīstamo atkritumu pārrobežu pārvadājumiem ir redzama tendence, ka no Latvijas izvesto bīstamo atkritumu apjoms ievērojami pārsniedz Latvijā ievesto bīstamo atkritumu daudzumu, tā kā Latvijā nav iekārtu visu veidu bīstamo atkritumu reģenerācijai vai apglabāšanai. Lielākās no Latvijas izvesto bīstamo atkritumu plūsmas ir svina akumulatori, dažādas motoreļļas, savukārt lielākās ievesto bīstamo atkritumu plūsmas ir atkritumi, kuru savākšanai un uzglabāšanai ir noteiktas īpašas prasības, EEIA un luminiscentās spuldzes.

Gan atkritumu eksportā, gan atkritumu importā vērojams neliels pieaugums (sk.2.17.att.).

2.17. attēls. Izvestais un ievestais atkritumu daudzums Latvijā no 2011. līdz 2018.gadam (Avots: GatewayBaltics, 2020)

Latvijas uzņēmumi no 2014.līdz 2018.gadam izveda atkritumus uz vairāk kā 31 valstīm. Visvairāk atkritumi tika Izvestie uz tuvākajām kaimiņvalstīm - 2018.gadā uz Lietuvu tika izvesti Izvestie 44% no kopējā izvestā daudzuma, uz Igauniju - 21% no visiem atkritumiem, savukārt uz Poliju - 13% no visiem atkritumiem. Atkritumi tiek izvesti arī uz tālākām valstīm, tādām kā Ukraina – 5%, Šveice – 4%, Ķīna – 3%, Indija – 2%.

2018.gadā 28% no atkritumiem, kas tika izvesti uz Lietuvu, bija dalīti savāktais papīrs un kartons, 22% - papīra un kartona iepakojums, 19% - papīrs un kartons, kas radies mehāniskās apstrādes rezultātā, 11% - zāģskaidas un koksnes atgriezum, savukārt 6% - plastmasas iepakojums. Uz Igauniju pārsvarā izvesti krāsainie metāli – 48% no kopējā eksportētā atkritumu apjoma, savukārt stikla iepakojums tika izvests 17% no kopējā apjoma, papīrs un kartons - 11%, 10% - čuguns un tērauds un 6% - jauktie metāli.

3. ATKRITUMU PLŪSMU NĀKOTNES ATTĪSTĪBAS TENDENCES LĪDZ 2035. GADAM

Šajā plāna nodaļā ir sniegts novērtējums par atkritumu plūsmu attīstības tendencēm laika posmā līdz 2035. gadam un tiek izskatīti 3 scenāriji: 1) bāzes scenārijs; 2) scenārijs ar pasākumiem atkritumu rašanās novēršanai un 3) scenārijs ar aprites ekonomikas pasākumu ieviešanu. Nodaļas sagatavošanā izmantots pētījums „Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam izstrādei” (SIA “Geo Consultants”, 09.2020, IL/57/2020).

3.1. Bāzes scenārijs

Radītā sadzīves atkritumu daudzuma prognoze līdz 2035. gadam veidota, ņemot vērā iedzīvotāju skaita un iekšzemes kopprodukta (IKP) izmaiņu prognozi līdz 2035. gadam. Tiek ņemts vērā arī IKP kritums par 6,7% 2020. gadā COVID-19 radītās pandēmijas dēļ. Tiek pieņemts, ka radītais SA daudzums uz iedzīvotāju gadā tuvosies Eiropas ekonomiski attīstītāko valstu vidējam līmenim, kas 2018. gadā bija 534 kg/iedzīvotāju⁸⁰/gadā, ar tendenci pieaugt. Sadzīves atkritumu radītā un apsaimniekotā (savāktā, pārstrādātā, reģenerētā un apglabātā) daudzuma prognoze balstīta uz pieņēmumu, ka esošā SA apsaimniekošanas sistēma turpinās attīstīties kā līdz šim bez būtiskām politikas instrumentu piemērošanas izmaiņām. Prognozē nav ņemta vērā iekārtu nolietošānās (līdz ar to jaudu samazināšanās) un citi uzstādīto jaudu samazināšanās iemesli.

ES KF specifiskā atbalsta mērķa “5.2.1. Veicināt dažāda veida atkritumu atkārtotu izmantošanu, pārstrādi un reģenerāciju” ietvaros 2014.-2020. gada plānošanas periodā izveidota atkritumu pārstrādes un reģenerācijas iekārtu jauda dažādu plastmasas atkritumu pārstrādei kopumā 30 304 t/gadā apmērā, bioloģiski noārdāmo atkritumu pārstrādei 100 000 t/gadā apmērā un no atkritumiem iegūtā kurināmā reģenerācijai 15 300 t/gadā apmērā.

Tiek prognozēts, ka radītā SA daudzumā 2020. gadā būs vērojams kritums, pēc kura sekos ekonomiskās situācijas uzlabošanās un attiecīgi radītā SA daudzuma palielināšanās, 2035. gadā sasniedzot 921 185 tonnas (sk. 3.1. tab.). Savāktā SA daudzums būs vienāds ar radīto SA daudzumu, t.i. radītie SA tiks savākti 100% apmērā

3.1. tabula

**Prognozētais radīto un savāktā SA daudzums un darbības ar tiem*, tonnas,
2020-2035⁸¹**

Gads	Radīti	Savākti	% pret radīto daudzumu	Pārstrādāti (R2-R11)	% pret radīto daudzumu	Reģenerēti (R1)	% pret radīto daudzumu	Apglabāti poligonos (D1)	% pret radīto daudzumu
2019	906 872	906 872	100.0	248 940	27.5	370	0.0	142 556	15.7
2020	773 995	773 995	100.0	314 040	40.6	44 513	5.8	144 694	18.7
2021	832 059	832 059	100.0	354 479	42.6	46 636	5.6	128 609	15.5
2022	872 370	872 370	100.0	261 387	30.0	47 979	5.5	123 363	14.1
2023	887 743	887 743	100.0	274 457	30.9	48 807	5.5	126 175	14.2
2024	902 724	902 724	100.0	288 180	31.9	49 647	5.5	129 513	14.3

⁸⁰ Eurostat dati, Municipal waste by waste management operations. Pieejams: <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

⁸¹ SIA “Geo Consultants”, 2020. Publiskā iepirkuma “Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam izstrādei” (IL/57/2020), materiāli.

2025	904 387	904 387	100.0	302 589	33.5	49 280	5.4	137 325	15.2
2026	906 053	906 053	100.0	317 718	35.1	49 641	5.5	138 362	15.3
2027	907 722	907 722	100.0	333 604	36.8	50 099	5.5	137 439	15.1
2028	909 394	909 394	100.0	350 284	38.5	50 620	5.6	136 349	15.0
2029	911 069	911 069	100.0	367 798	40.4	51 195	5.6	135 306	14.9
2030	912 748	912 748	100.0	386 188	42.3	51 823	5.7	134 225	14.7
2031	914 429	914 429	100.0	405 498	44.3	52 508	5.7	133 000	14.5
2032	916 113	916 113	100.0	425 772	46.5	53 253	5.8	131 544	14.4
2033	917 800	917 800	100.0	447 061	48.7	54 114	5.9	129 826	14.1
2034	919 491	919 491	100.0	469 414	51.1	55 224	6.0	127 825	13.9
2035	921 185	921 185	100.0	492 885	53.5	56 446	6.1	125 307	13.6

* Prognozēs tiek pieņemts, ka uzglabāto un citos veidos apglabāto atkritumu daudzums ir pielīdzināms nullei, tādēļ tabulā netiek attēlots.

Šajā laika periodā pārstrādāti un reģenerēti tiks līdz 60% radītā sadzīves daudzuma. Pārstrādāto sadzīves atkritumu daudzuma palielināšanos kavēs nešķirotu sadzīves atkritumu daudzums un joprojām lielais īpatsvars kopējā sadzīves atkritumu masā (ne mazāk kā 46 %). Līdz ar to reģenerācijai un pārstrādei sagatavoto sadzīves atkritumu daudzums atkritumu poligonu priekšapstrādes iekārtās pakāpeniski samazināsies, tādējādi pakāpeniski atbrīvojot pieejamo uzstādīto jaudu ⁸² avotā šķirotu atkritumu pāršķirošanai un apstrādei.

Apglabāto sadzīves atkritumu daudzuma īpatsvars prognozētajā periodā saglabāsies aptuveni 135 000 tonnu apjomā, kas veidos aptuveni 13 – 15% no radītā sadzīves atkritumu daudzuma.

Atbilstoši plānotajam IKP pieaugumam, kā arī būtiskāko valsts tautsaimniecības nozaru attīstības novērtējumam iepriekšējā periodā, var uzskatīt, ka, ja valsts attīstība kopumā būtiski nemainīsies, IKP pieaugs pirmo piecu gadu laikā par 3-5% , bet nākošo 10 gadu laikā vidēji par 2-3% gadā.⁸³ Tomēr tieši saistīt rūpniecības attīstību kopumā ar tās radīto atkritumu daudzumu nav iespējams. (sk. 3.2.tab.).

3.2.tabula

Prognozējamie ražošanas atkritumu daudzumi 2035.gadā ⁸⁴

Nodaļa	Nodaļas nosaukums	Atkritumu daudzums 2019.gadā (t)	Atkritumu daudzums 2035.gadā (t)
01	Izrakteņu izpētes, ieguves un karjeru izstrādes, fizikālās un ķīmiskās apstrādes atkritumi	100	100
02	Lauksaimniecības, dārzkopības akvakultūras, mežsaimniecības, medniecības un zvejniecības, pārtikas ražošanas un apstrādes atkritumi	600 000	1 000 000
03	Kokapstrādes un papīra, kartona, celulozes, plākšņu un mēbeļu ražošanas atkritumi	60 000 – 70 000	60 000 – 70 000
04	Ādu un kažokādu apstrādes un tekstilrūpniecības atkritumi	41	100
05	naftas produktu attīrīšanas, dabasgāzes attīrīšanas un ogļu pirolītiskās apstrādes atkritumi	2,7	2
06	neorganiskās ķīmijas tehnoloģisko procesu atkritumi	4000	4500
07	organiskās sintēzes tehnoloģisko procesu atkritumi	1000	2000
08	Pārklāšanas līdzekļu (krāsu, laku un stiklveida emalju), līmju, ķitu, tepju un tipogrāfijas krāsu ražošanas, sagatavošanas, piegādes un izmantošanas atkritumi		4000
09	Fotorūpniecības atkritumi	2	1
10	10- Termisko procesu atkritumi	70 000	70 000

⁸² Kopējā uzstādītā jauda ir 684 340 t/gadā. SIA "Geo Consultants", 2020. Publiskā iepirkuma "Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam izstrādei" (IL/57/2020), materiāli.

⁸³ CSP dati.

⁸⁴ SIA "Geo Consultants", 2020. Publiskā iepirkuma "Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam izstrādei" (IL/57/2020), materiāli.

11	11- Metālu un citu materiālu virsmu ķīmiskās apstrādes un pārklāšanas procesu atkritumi, krāsaino metālu hidrometalurģijas atkritumi	200	200
12	12- Metālu un plastmasu formēšanas, kā arī virsmu fizikālās un mehāniskās apstrādes atkritumi	3000	5000
13	13 - Eļļu atkritumi (izņemot pārtikas eļļas un 05, 12 un 19 nodaļā minētās eļļas)	3	2
Kopā			1 155 905

2035. gadā maksimālais prognozētais radīto atkritumu daudzums būs 1 155 905 t.

Nebīstamo būvniecības atkritumu plūsmu nākotnes prognozes līdz 3035. gadam sniegtas 3.3.tabulā. Prognozei izmantoti būvniecības atkritumu daudzumu dati no Valsts statistikas pārskata “A3- Atkritumi”. Modelēšanā izmantotie parametri:

-iedzīvotāju demogrāfiskā skaita dinamika (datu avots: SIA “Jāņa sēta” prognoze 2030. gadam);

-galvenie makroekonomiskie rādītāji un prognozes līdz 2023.gadam ⁸⁵;

-būvniecības apjoma izmaiņas pret iepriekšējo gadu,

-pieņemts, ka būs ietekme no 2024.gada ES fondu finansējuma samazinājuma, tādēļ pieaugums 3 x mazāks nekā prognozes pēc CSP datiem.

Būvniecības atkritumu radītā un apsaimniekotā (pārstrādātā, reģenerētā un apglabātā) daudzuma prognoze balstīta uz pieņēmumu, ka esošā būvniecības atkritumu apsaimniekošanas sistēma turpinās attīstīties bez būtiskas politikas instrumentu ietekmes.

3.3.tabula

Nebīstamo būvniecības atkritumu daudzuma un apsaimniekošanas prognozes līdz 2035.gadam* 2020-2035.gadam, tonnas ⁸⁶

Gads	Pieaugums, %	Savākti	Pārstrādāti	Sagatavoti pārstrādei un reģenerācijai	Apglabāti poligonos	Apglabāti citā veidā
2020	0	287 821	164 233	127 529	2 835	17670
2021	0	287 821	164 233	127 529	2 835	17670
2022	-15	244 648	139 598	108 400	2 410	15019
2023	-5	232 416	132 619	102 980	2 289	14268
2024	6	246 361	140 576	109 159	2 426	15124
2025	7	263 606	150 416	116 800	2 596	16183
2026	4	274 150	156 433	121 472	2 700	16830
2027	5	287 857	164 254	127 545	2 835	17672
2028	1	290 736	165 897	128 821	2 864	17849
2029	-3	282 014	160 920	124 956	2 778	17313
2030	1	284 834	162 529	126 206	2 805	17486
2031	6	301 924	172 281	133 778	2 974	18536
2032	7	323 059	184 340	143 143	3 182	19833
2033	4	335 981	191 714	148 868	3 309	20626
2034	5	352 780	201 300	156 312	3 475	21658
2035	1	356 308	203 313	157 875	3 509	21874

⁸⁵ Finanšu ministrija. Galvenie makroekonomiskie rādītāji un prognozes. Pieejams: https://www.fm.gov.lv/sadalas/tautsaimniecibas_analize/tautsaimniecibas_analize/galvenie_makroekonomiskie_raditaji_un_prognozes/

⁸⁶ SIA “Geo Consultants”, 2020. Publiskā iepirkuma “Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam izstrādei” (IL/57/2020), materiāli.

* Prognozēs tiek pieņemts, ka radītais būvniecības atkritumu daudzums ir vienāds ar savākto. Reģenerēto un uzglabāto atkritumu daudzums ir pielīdzināms nullei, tādēļ tabulā netiek attēlots.

Bioloģiski noārdāmo atkritumu (BNA) radītā un apsaimniekotā daudzuma prognoze balstīta uz pieņēmumu, ka esošā BNA apsaimniekošanas sistēma turpinās attīstīties kā līdz šim, bez būtiskas politikas instrumentu ietekmes. Prognozēs tiek ņemti vērā dati par demogrāfisko un ekonomisko rādītāju izmaiņām un to ietekmi uz radīto atkritumu daudzumu. Netiek veidotas jaunas atkritumu apsaimniekošanas jaudas, bet tās tiek saglabātas līmenī, ko nodrošina ES KF 2014.-2020.gada plānošanas perioda laikā izveidotā un izveidojamā atkritumu pārstrādes un reģenerācijas (ar enerģijas atguvi) iekārtu jauda, BNA gadījumā sausās fermentācijas bioreaktors Getliņi Eko poligonā ar uzstādīto jaudu 100 000 t/gadā (maksimālo jaudu plānots sasniegt 2025.gadā⁸⁷). Prognozē nav ņemta vērā iekārtu nolietošānās (līdz ar to jaudu samazināšanās) un citi uzstādīto jaudu samazināšanās iemesli.

Iegūtie rezultāti parāda, ka radītais BNA daudzums turpinās pieaugt un 2035.gadā sasniegs 624 133 tonnas (pieaugums par 18% pret 2019.gadu) (sk.3.4.tab.). Radītā BNA daudzuma prognozē tiek pieņemts, ka tiks radīti 113kg/iedzīvotāju⁸⁸ pārtikas atkritumu. Nešķīrotie sadzīves atkritumi un līdz ar to arī to sastāvā esošā BNA daļa tiks savākti 100% apmērā no radītā daudzuma, pārējie BNA tiks savākti aptuveni 90% apmērā. Tādējādi kopumā palielināsies arī savākto BNA daudzums, kuram būs nepieciešama pārstrādes jauda.

3.4.tabula

**Prognozētais radīto un savākto BNA daudzums un darbības ar tiem*, tonnas,
2020.-2035. gads ⁸⁹**

Gads	Radīti	Savākti	% pret radīto daudzumu	Pārstrādāti (R2-R11)	% pret radīto daudzumu	Reģenerēti (R1)	% pret radīto daudzumu	Apglabāti poligonos (D1)	% pret radīto daudzumu
2019	528 503	510 509	96.6	149 135	28.2	7 652	1.4	82 348	15.6
2020	573 159	514 599	89.8	198 651	34.7	36 022	6.3	79 197	13.8
2021	593 148	534 085	90.0	198 651	33.5	37 386	6.3	66 861	11.3
2022	606 896	547 115	90.1	248 651	41.0	38 298	6.3	63 025	10.4
2023	612 174	555 244	90.7	258 651	42.3	38 867	6.3	65 358	10.7
2024	617 295	562 774	91.2	278 651	45.1	39 394	6.4	68 106	11.0
2025	610 806	560 146	91.7	298 651	48.9	39 210	6.4	74 753	12.2
2026	612 053	561 717	91.8	298 651	48.8	39 320	6.4	76 162	12.4
2027	613 325	564 334	92.0	298 651	48.7	39 503	6.4	76 239	12.4
2028	614 619	567 219	92.3	298 651	48.6	39 705	6.5	76 224	12.4
2029	615 933	570 117	92.6	298 651	48.5	39 908	6.5	76 252	12.4
2030	617 265	572 961	92.8	298 651	48.4	40 107	6.5	76 255	12.4
2031	618 612	575 748	93.1	298 651	48.3	40 302	6.5	76 148	12.3
2032	619 974	578 509	93.3	298 651	48.2	40 496	6.5	75 858	12.2
2033	621 349	581 005	93.5	298 651	48.1	40 670	6.5	75 436	12.1
2034	622 736	582 680	93.6	298 651	48.0	40 788	6.5	75 070	12.1
2035	624 133	584 502	93.7	298 651	47.9	40 915	6.6	74 321	11.9

⁸⁷ Maksimālā neto (100 000t/gadā) pārstrādes jauda tiks sasniegta ne vēlāk kā 2025. gadā. Plānotā iekārtas minimālā noslodze pa gadiem: 2022. gads 50%, 2023. gads 60%, 2024. gads 80%, 2025. gads 100%.

⁸⁸ EU FUSIONS, Estimates of European Food Waste Levels, 2016. ISBN 978-91-88319-01-2. Pieejams: <https://www.eu-fusions.org/>

⁸⁹ SIA "Geo Consultants", 2020. Publiskā iepirkuma "Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam izstrādei" (IL/57/2020), materiāli.

* Prognozēs tiek pieņemts, ka uzglabāto un citos veidos apglabāto atkritumu daudzums ir pielīdzināms nullei, tādēļ tabulā netiek attēlots.

Tiek prognozēts, ka līdz ar 100 000 t/gadā pārstrādes jaudas uzstādīšanu Getliņu poligonā, ievērojami palielināsies arī pārstrādāto un reģenerēto BNA daudzums, tomēr šī jauda nespēs nodrošināt visu savāktu BNA pārstrādi. Apglabāto BNA daudzuma īpatsvars prognozētajā periodā veidos aptuveni 12-14% no radītā daudzuma jeb līdz 80 000 tonnām gadā, ar tendenci samazināties.

2004. līdz 2018.gadā radīto bīstamo atkritumu daudzumu un īpatsvaru kopējā radīto atkritumu apjomā, Latvijai vidēji ir tāds pats īpatsvars 4,1% kā ES valstīs - ES -27 (4,1%) un ES-28 (3,9%) (sk.3.5.tab.).

3.5.tabula

Radītais bīstamo atkritumu daudzums kopējā atkritumu apjomā ES 27; ES 28 un Latvija 2004. -2018.gadam⁹⁰, tonnas

Gads	ES - 27 valstis (no 2020)			ES - 28 valstis (2013-2020)			Latvija			
	Kopējais atkritumu apjoms, tūkst. t	t.sk. bīstamie atkritumi tūkst. t	bīstamo atkritumu īpatsvars kopējā apjomā, %	Kopējais atkritumu daudzums, tūkst. t	t.sk. bīstamie atkritumi, tūkst. t	bīstamo atkritumu īpatsvars kopējā apjomā, %	Kopējais atkritumu apjoms, t	t.sk. bīstamie atkritumi, t	bīstamo atkritumu īpatsvars kopējā apjomā, %	% izmaiņas pret iepriekšējo periodu
2004	2 248 790	80 760	3,6%	2 547 590	88 730	3,5%	1 257 225	16 955	1,3%	
2006	2 276 120	93 100	4,1%	2 567 270	101 550	4,0%	1 858 551	65 333	3,5%	2,2%
2008	2 144 780	87 770	4,1%	2 427 000	95 060	3,9%	1 495 084	67 462	4,5%	1,0%
2010	2 212 900	90 800	4,1%	2 454 720	96 040	3,9%	1 498 200	67 904	4,5%	0,0%
2012	2 242 590	89 590	4,0%	2 484 280	95 370	3,8%	2 309 581	95 114	4,1%	-0,4%
2014	2 243 790	89 270	4,0%	2 507 100	94 870	3,8%	2 621 495	104 142	4,0%	-0,1%
2016	2 259 020	94 650	4,2%	2 536 280	100 740	4,0%	1 909 631	66 223	3,5%	-0,5%
2018	2 317 230	101 370	4,4%	2 599 440	107 570	4,1%	1 773 726	77 334	4,4%	0,9%
Vidējās vērtības	4,1%			3,9%					4,1%	0,4%

Atkritumu apjomu prognozē izmantots vidējās procentuālās izmaiņas pret iepriekšējo periodu 0,4%. Prognozes par kopējo bīstamo atkritumu apjomu, to pārstrādes un apglabāšanu līdz 2035.gadam sniegtas 3.6.tabulā.

⁹⁰ SIA "Geo Consultants", 2020. Publiskā iepirkuma "Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam izstrādei" (IL/57/2020), materiāli.

**Kopējais bīstamo atkritumu apjoms un pārstrādes un apglabāšanas prognozes līdz
2035.gadam⁹¹, tonnas**

Gads	Eksportēšana	Importēšana	Savākšana	Reģenerācija (R1)	Pārstrāde (R2-R11)	Sagatavošana pārstrādei un reģenerācijai (R 12- tie)	Uzglabāšana (R13)	Apglabāšana - atkritumu poligons (D1)	Apglabāšana - sadedzināšana (D10)	Apglabāšana (D5; D9; D14; D15)
2013	14 084	1 959	116 599	15 507	29 798	41 821	158	6 209	14	2 598
2014	8 455	2 983	88 744	12 119	24 726	60 116	0,3	6 401	11	2 103
2015	7 750	1 738	96 162	7 987	26 940	36 509	0,3	4 972	11	822
2016	8 748	7 129	73 104	3 227	15 791	32 450	-	1 621	9	1 548
2017	7 805	11 409	77 681	10 981	12 966	38 089	2	2 623	17	2 051
2018	9 094	14 173	123 426	19 362	16 865	37 476	17 298	3 113	166	2 083
2019	11 412	1 325	124 163	23 535	5 937	133 206	5 252	2 317	28	1 901
2020			124 660	23 629	19 079	76 429		3 910	37	1 880
2021			125 158	23 724	17 542	78 810		3 580	40	1 777
2022			125 659	23 819	16 512	80 701		3 175	44	1 730
2023			126 162	23 914	15 016	82 735		2 917	49	1 860
2024			126 666	24 010	14 905	83 020		3 103	55	1 905
2025			127 173	24 106	15 183	83 099		3 172	60	1 884
2026			127 682	24 202	14 941	83 791		3 180	45	1 856
2027			128 193	24 299	16 233	82 790		3 304	47	1 849
2028			128 705	24 396	15 825	83 707		3 217	49	1 845
2029			129 220	24 494	15 578	84 414		3 165	50	1 854
2030			129 737	24 592	15 445	84 952		3 164	51	1 872
2031			130 256	24 690	15 506	85 275		3 199	51	1 874
2032			130 777	24 789	15 592	85 604		3 213	51	1 869
2033			131 300	24 888	15 651	85 968		3 219	49	1 867
2034			131 825	24 988	15 753	86 285		3 225	50	1 869
2035			132 353	25 088	15 684	86 792		3 213	50	1 872
% īpatsv ars pret savākt o				19%	12%	66%	0%	2%	0,04%	1%

Liela daļa neizlietotu medikamentu un zāļu, ambulatorās aprūpes un ārstu privātpraksi medicīnas, veterinārmedicīnas atkritumi nonāk nešķīroto sadzīves atkritumu plūsmā, tāpēc modelēšanā netiek plānoti atsevišķi atkritumu daudzuma samazināšanas pasākumi, jo sakārtojot atkritumu apsaimniekošanas sistēmu, apsaimniekojamais atkritumu daudzums tikai pieaugs (sk.3.7.tab.).

⁹¹ SIA "Geo Consultants", 2020. Publiskā iepirkuma "Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam izstrādei" (IL/57/2020), materiāli.

**Ārstniecības un veterinārmedicīnas atkritumi, tai skaitā bīstamo atkritumu apjoms un
pārstrādes un apglabāšanas prognozes līdz 2035.gadam⁹²**

Gads	Iedzīvotāju skaits	Radītas atkritumu daudzums stacionāros, t	Ambulatorās aprūpes un ārstu privātprakses atkritumu daudzums, t	Izlietoti medikamenti un zāles, t	Kopā medicīnas aprūpes atkritumi, t	Pārstrāde (R2-R11), t (1. un 2.scenārijs)	Apglabāšana - sadedzināšana (krematorijā) (D10), t (1. un 2.scenārijs)	Apglabāšana - atkritumu poligons (D1), t (1.scenārijs)	Apglabāšana - atkritumu poligons (D1), t (2.scenārijs)	Apglabāšana -sadedzināšana (D1), t (2.scenārijs)
2019 (V)	1 915 132	1 258	913	84	2 255	28	39	24	24	
2020 (P)	1 900 864	1 251	926	90	2 267	29	40	2 198	659	2 198
2021 (P)	1 881 951	1 239	916	96	2 252	29	41	2 181	654	2 181
2022 (P)	1 863 225	1 227	907	103	2 237	30	42	2 165	650	2 165
2023 (P)	1 844 685	1 214	898	110	2 223	30	43	2 150	645	2 150
2024 (P)	1 826 331	1 202	889	118	2 210	31	44	2 135	641	2 135
2025 (P)	1 811 580	1 193	882	127	2 202	32	44	2 125	638	2 125
2026 (P)	1 796 947	1 183	875	136	2 194	32	45	2 116	635	2 116
2027 (P)	1 782 433	1 174	868	146	2 187	33	46	2 108	632	2 108
2028 (P)	1 768 036	1 164	861	156	2 181	34	47	2 100	630	2 100
2029 (P)	1 753 755	1 155	854	168	2 176	35	48	2 093	628	2 093
2030 (P)	1 739 590	1 145	847	180	2 172	35	49	2 087	626	2 087
2031 (P)	1 725 539	1 136	840	183	2 160	36	51	2 073	622	2 073
2032 (P)	1 711 601	1 127	833	187	2 148	37	52	2 059	618	2 059
2033 (P)	1 697 776	1 118	827	191	2 136	38	53	2 046	614	2 046
2034 (P)	1 684 063	1 109	820	195	2 124	38	54	2 032	610	2 032
2035 (P)	1 670 460	1 100	813	200	2 113	39	55	2 019	606	2019

Normatīvajos aktos noteiktie mērķi ir NTL atkārtoti izmantot un reģenerēt vismaz 95% apmērā no savāktā nolietotā transportlīdzekļa vidējās masas. Visus NTL atkārtoti izmantot un pārstrādāt vismaz 85% apmērā no savāktā nolietotā transportlīdzekļa vidējās masas.

Modelēšanā izmantotie parametri un pieņēmumi:

- iedzīvotāju demogrāfiskā skaita dinamika (datu avots: apgāds “Jāņa sēta”);
- Pārskats “Reģistrēto, pirmoreiz reģistrēto un norakstīto transportlīdzekļu skaits” un “Pirmoreiz reģistrēto transportlīdzekļu skaits” (datu avots: CSDD; autoru aprēķins). Nav ņemts vērā CSDD reģistrēto, satiksmē pielaisto (tehniskā kārtībā) un apdrošināto transportlīdzekļu skaits.
- kā pamatindikators reģistrēto pamatlīdzekļu pieaugumam izvēlēts vieglais autotransports, kas kopējā transportlīdzekļu reģistrā valstī veido 76% īpatsvaru, ja 2019.gadā Latvijā reģistrēts 380 vieglie transportlīdzekļi uz 1 000 iedzīvotājiem, tad 2035. gadā Latvija sasniegs rādītāju – 514 vieglie transporta līdzekļi uz 1 000

⁹²SIA “Geo Consultants”, 2020. Publiskā iepirkuma “Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam izstrādei” (IL/57/2020), materiāli.

iedz. (ES-28 vidējais rādītājs 2016.gadā - 506 pasažieru transportlīdzekļi uz 1 000 iedz.⁹³);

-pieņemts, ka savāktais transportlīdzekļu skaits atbilst norakstītajam transportlīdzekļu skaitam pie vidējas pilnas masas 3,5 tonnas.

Prognozes par nolietoto transportlīdzekļu pārstrādi ir norādītas 3.8.tabulā.

3.8. tabula

Nolietotu transportlīdzekļu pārstrādes prognozes līdz 2035.gadam⁹⁴, tonnas

Gads	Norakstīti transporta līdzekļi, skaits	Savākšana	Pārstrāde (R2-R11) pie 85%	Pārstrāde (R2-R11) pie 95%
2013 (V)	21 451	5 277	982	
2014 (V)	22 328	6 598	162	
2015 (V)	21 454	5 700	-	
2016 (V)	19 681	6 177	-	
2017 (V)	22 191	9 690	-	
2018 (V)	24 191	10 297	-	
2019 (V)	23 628	34 244	125	
2020 (P)	23 628	82 698	70 293	78 563
2021 (P)	19 993	69 977	59 480	66 478
2022 (P)	20 193	70 677	60 075	67 143
2023 (P)	20 395	71 384	60 676	67 814
2024 (P)	20 599	72 097	61 283	68 493
2025 (P)	20 805	72 818	61 896	69 177
2026 (P)	21 013	73 547	62 515	69 869
2027 (P)	21 223	74 282	63 140	70 568
2028 (P)	21 436	75 025	63 771	71 274
2029 (P)	21 650	75 775	64 409	71 986
2030 (P)	21 802	76 305	64 860	72 490
2031 (P)	21 954	76 840	65 314	72 998
2032 (P)	22 108	77 378	65 771	73 509
2033 (P)	22 263	77 919	66 231	74 023
2034 (P)	22 418	78 465	66 695	74 541
2035 (P)	22 575	79 014	67 162	75 63

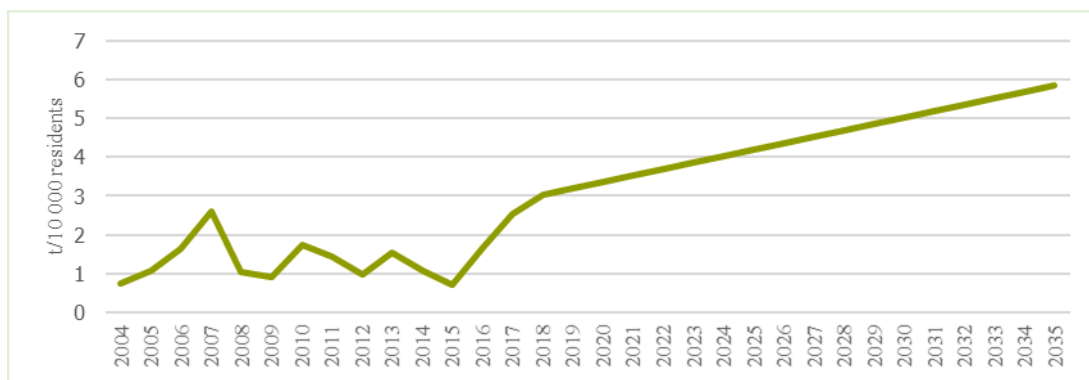
Baterijas un akumulatori ir sadzīves bīstamo atkritumu grupa, kam tiek prognozēts visstraujākais apjumu pieaugums. Jaunu akumulatoru tehnoloģiju attīstības rezultātā arvien pieaugošā bateriju un akumulatoru energopakapacitāte, enerģijas blīvums un uzlādes ātrums ir ļāvis būtiski attīstīties pārnēsājamo viedierīču tirgum. Plaši sastopami akumulatori ir arī rokas elektriskajos darbarīkos – urbjos, slīpmašīnās, profesionālajās videokamerās, u.tml.

Visstraujāk augošā akumulatoru loma tuvākajās desmitgadēs ir paredzama transporta jomā, kur ir aizsācies auto industrijas elektrifikācijas process un arvien plašāku popularitāti iemanto elektriskie skrejriteņi. Akumulatori tiek izmantoti arī saules elektroenerģijas uzkrāšanai dienā, lai šo enerģiju izmantotu naktī. Šobrīd Latvijā šī joma nav izteikti populāra, taču, pieaugot šādu risinājumu izplatībai un samazinoties paneļu izmaksām, tie nākotnē, īpaši lauku reģionos, arī Latvijā varētu kļūt izplatītāki.

Paredzams, ka Bateriju un akumulatoru atkritumu rašanās 5 gadu laikā pieaugs par 1 t uz 10000 iedzīvotājiem (sk.3.1.att.).

⁹³ Transport statistics at regional level. (skatīts 17.08.2020). Pieejams: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Transport_statistics_at_regional_level#Road_transport

⁹⁴ SIA "Geo Consultants", 2020. Publiskā iepirkuma "Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam izstrādei" (IL/57/2020), materiāli.

3.1.attēls. Bateriju un akumulatoru atkritumu daudzuma prognoze laika posmam no 2004. gada līdz 2035.gadam kā prognozes, t/10 000 iedzīvotājiem

EEIA ir nozīmīga atkritumu kategorija, kuras apjomi strauji pieaug gan pasaules, gan Latvijas mērogā. Ir sagaidāms, ka šīs kategorijas atkritumu daudzuma palielināšanās tendences turpināsies arī nākotnē..

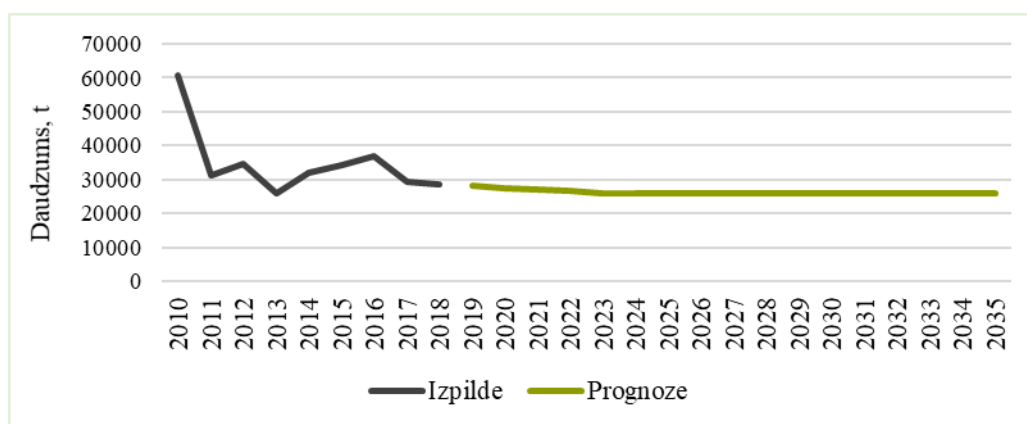
Latvijas EEIA ražošanas prognoze 2019. - 2035. gadam ir sagatavota atbilstoši EEIA radītā apjoma Latvijā datu kopai laika posmam no 2004. līdz 2018. gadam. Paredzams, ka šādu atkritumu rašanās 5 gadu laikā pieaugs par 10 t uz 10000 iedzīvotājiem (sk. 3.2.att.):

3.2.attēls. EEIA radītā apjoma prognoze, t/10 000 iedzīvotājiem

Lai izveidotu un optimizētu pārskatāmu EEIA uzskaites sistēmu, ir jāuzlabo EEIA savākšanas iekārtu kontrole attiecībā uz informāciju par atkritumu savākšanu no iepriekš minētajām kategorijām, tāpat ir nepieciešams uzlabot sabiedrības informētību par EEIA negatīvo ietekmi, ja EEIA tiek izmesti kopā ar sadzīves atkritumiem.

Potenciālais eļļu samazinājums līdz ar transportlīdzekļu elektronizāciju un attiecīgu eļļu apjoma samazināšanu varētu tikt gaidāms ap 2030.gadu, taču to īpatsvars tikai nedaudz samazina pārstrādātā atkritumu apjomu (sk.3.3.att.).

3.3.attēls. Savāktā atkritumeļļu daudzuma prognoze, t/gadā⁹⁵

Vienlaikus jāņem vērā, ka direktīvas 2008/98/EK 21.panta 4.punkts paredz, ka EK jāapsver iespēja pieņemt pasākumus attiecībā uz atkritumeļļu apstrādi, tostarp kvantitatīvus mērķrādītājus attiecībā uz atkritumeļļu reģenerāciju.

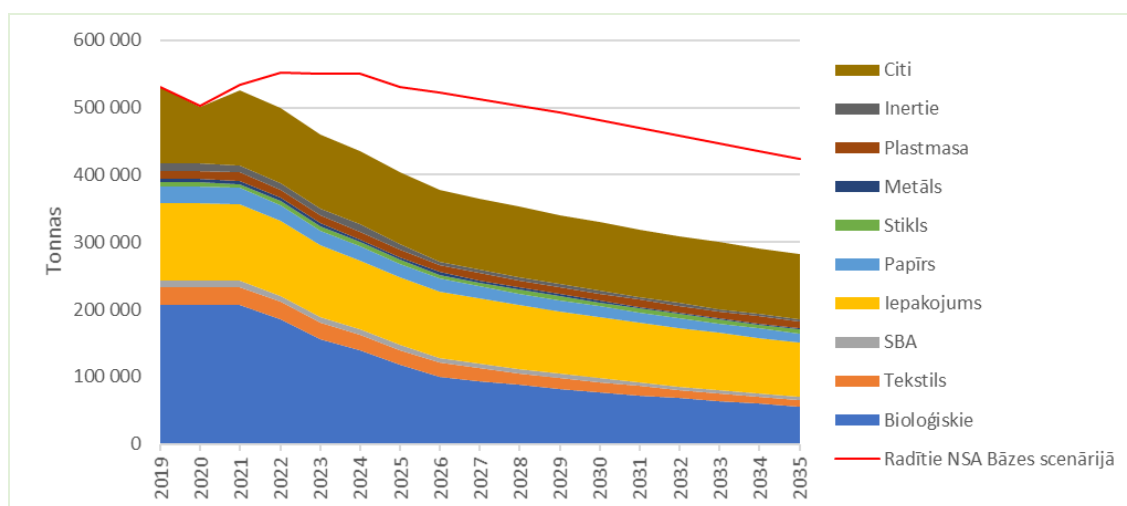
3.2.Scenārijs ar pasākumiem atkritumu rašanās novēršanai

Scenāriju ar pasākumiem atkritumu rašanās novēršanai balstīts uz pieņēmumu, ka papildus bāzes scenārijam tiek veikti jauni atkritumu rašanās novēršanas pasākumi, un atkritumu apsaimniekošanas jaudas paliek bāzes līmenī, ko nodrošina ES fondu 2014.-2020.gada plānošanas perioda laikā izveidotā un izveidojamā atkritumu pārstrādes un reģenerācijas iekārtu jauda. Tiek papildus nošķirotas jaunas atkritumu plūsmas (bioloģiskie atkritumi, tekstilmateriāli, sadzīves bīstamie atkritumi), tiek samazināts apglabāto atkritumu daudzums.

Scenārijā simulēta radīto nešķirotu SA daudzuma pakāpeniska mazināšanās, kāpinot dalīto atkritumu vākšanu dažādām nešķirotu SA sastāvā esošajām frakcijām. Simulētais dalītās atkritumu vākšanas kāpuma temps atkarībā no frakcijas ir 0.5 – 3.0 % gadā. Prognožu veidošanā tiek izmantoti SIA “Geo Consultants” (2016)⁹⁶ dati par 2019.gada nešķirotu SA sastāvu. Palielinoties dalīti savāktajam dažādu atkritumu veidu daudzumam, ne vien mazināsies radīto nešķirotu SA daudzums, bet arī mainīsies nešķirotu SA sastāvs (sk. 3.4.att.).

⁹⁵ SIA “GatewayBaltic”, 2019. Publiskā iepirkuma “Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021.-2028.gadam” (IL/118/2019), materiāli.

⁹⁶ SIA “Geo Consultants”, 2016. Novērtējums par sadzīves, bīstamo un ražošanas atkritumu sastāvu atkritumu apsaimniekošanas reģionos, atsevišķu atkritumu veidu apsaimniekošanu un atkritumu poligonos apglabājamo atkritumu daudzuma samazināšanas iespējām. Noslēguma ziņojums.

3.4.attēls. Radītā nešķirotu SA daudzuma un sastāva izmaiņas, tonnas, 2019-2035⁹⁷

Scenārijs parāda, ka, veicinot dažādu atkritumu veidu dalītās atkritumu vākšanas sistēmas attīstību, radīto nešķirotu SA daudzums mazināsies un 2035.gadā sasniegs 282 241 tonnas (-46.7% pret 2019.gada daudzumu). Nešķirotu SA daudzuma izmaiņu rezultātā palielināsies pārstrādāto un reģenerēto SA daudzums.

2035.gadā pārstrādāto SA īpatsvars no radītā atkritumu apjoma sasniegs 51.4%, reģenerēto – 1.7%, bet apglabāto – 0.5%. Atlikusī SA daļa nonāks atkritumu priekšapstrādes iekārtās, kur tiks sagatavota pārstrādei un reģenerācijai. Augstāka pārstrādāto un reģenerēto SA īpatsvara iegūšanu kavēs jaudu iztrūkums bioloģisko atkritumu pārstrādei un SA reģenerācijai.

Scenārijā simulēta bioloģisko atkritumu dalītā vākšana, pieņemot, ka 2021.gadā dalīti tiks savākti 10% no šobrīd nešķirotu SA masā esošā bioloģisko atkritumu daudzuma. Tiek pieņemts, ka 2024.gadā šis lielums sasniegs 30%, pēc tam ik gadu palielinoties par 3%. Ņemot vērā atkritumu rašanās avotā dalīti savāktā bioloģisko atkritumu daudzuma palielināšanos, ievērojami palielināsies arī pārstrādājamo BNA daudzums, pārsniedzot pieejamās pārstrādes jaudas – veidosies pārstrādes jaudu iztrūkums 50 – 80 tūkst. tonnu apmērā. Nodrošinot nepieciešamo jaudu pieaugumu, tiktu sasniegta 60% BNA pārstrāde 2035.gadā. Jaudām saglabājoties esošajā līmenī, pārstrādāto BNA īpatsvars svārstīsies ap 48%. Nešķirotu SA masā palikusī BNA daļa būs jāsagatavo pārstrādei un reģenerācijai, izmantojot poligonos esošās mehāniskās priekšapstrādes jaudas. Jāņem vērā, ka no 2027.gada ar mehānisko priekšapstrādi no nešķirotiem SA atdalītais un kompostētais BNA daudzums nevarēs tikt ieskaitīts pārstrādāto BNA daudzumā. Tas nozīmē, ka dalīti savāktā bioloģisko atkritumu daudzums būtu jākāpina straujāk, vienlaikus nodrošinot iespējas savāktā BNA daudzumu pārstrādāt kvalitatīvā, tirgū realizējamā kompostā.

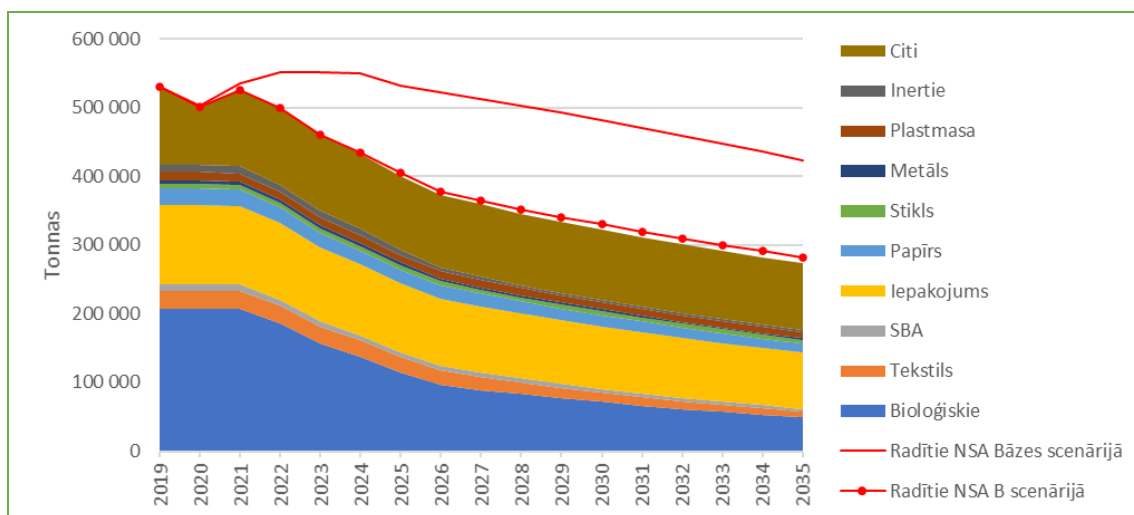
3.3.Scenārijs ar aprites ekonomikas pasākumu ieviešanu

Scenārijs ar aprites ekonomikas pasākumu ieviešanu balstās uz pieņēmumu, ka atbilstoši Aprites ekonomikas rīcības plānam Latvijai 2020.-2028. gadam un ES Jaunajam aprites ekonomikas rīcības plānam, kuros paredzētās rīcības papildina scenārijā ar pasākumiem atkritumu rašanās novēršanai modelētos pasākumus, pie kam jaudas tiek

⁹⁷ SIA "Geo Consultants", 2020. Publiskā iepirkuma "Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam izstrādei" (IL/57/2020), materiāli.

saglabātas līmenī, ko nodrošina ES fondu 2014.-2020. gada plānošanas perioda laikā izveidotā un izveidojamā atkritumu pārstrādes un reģenerācijas iekārtu jauda.

Scenārijā simulēta paplašinātās ražotāju atbildības sistēmas piemērošana atsevišķām atkritumu grupām (tekstils, mēbeles, būvmateriāli, plastmasa un pārtikas atkritumi), kā rezultātā no 2024.gada ik gadu samazinās attiecīgo atkritumu radītais apjoms par 1%. Rezultāti parāda, ka šādā veidā līdz 2035.gadam izdosies samazināt nešķirotu SA daudzumu kopumā par 150 tūkst. tonnu, salīdzinot ar bāzes scenāriju, un par 9 300 tonnām salīdzinot ar B scenāriju (scenārijs ar pasākumiem atkritumu rašanās novēršanai) (3.5.att. un 3.12.tab.). Scenārijā tiek arī izdarīts pieņēmums, ka nepieciešamajā apjomā tiks palielinātas arī SA reģenerācijas jaudas un bioloģisko atkritumu pārstrādes jaudas.

3.5.attēls. Radītā nešķirotu SA daudzuma un sastāva izmaiņas, tonnas, 2019-2035⁹⁸

3.12.tabula

Prognozētais radīto nešķirotu SA daudzums un sastāvs, tonnas, 2019.-2035.gads⁹⁹

Gads	Bioloģiskie	Tekstils	SBA	Iepakojums	Papīrs	Stikls	Metāls	Plastmasa	Inertie	Citi	NSA kopā
2019	206 700	26 712	10 070	115 010	24 465	6 127	5 300	11 883	10 812	112 922	530 000
2020	206 700	26 712	10 070	115 010	24 465	6 127	5 300	11 764	10 812	83 481	500 440
2021	206 700	26 445	9 567	113 860	23 731	6 127	5 141	11 646	10 812	111 793	525 821
2022	186 030	25 649	8 776	111 571	22 522	6 127	4 828	11 530	10 812	110 675	498 519
2023	156 059	24 607	8 226	107 085	21 597	6 127	4 529	11 414	10 812	109 568	460 024
2024	137 550	23 356	7 716	102 667	20 715	6 127	4 248	11 186	10 704	108 472	432 740
2025	114 754	22 163	7 237	100 570	19 869	6 096	3 985	10 962	7 921	107 388	400 944
2026	96 523	20 588	6 789	98 538	19 057	6 035	3 738	10 743	4 928	106 314	373 252
2027	89 316	18 672	6 368	96 546	18 278	5 974	3 506	10 528	4 493	105 250	358 934
2028	82 937	16 915	5 973	94 596	17 532	5 914	3 289	10 318	4 166	104 198	345 837
2029	77 023	15 322	5 603	92 684	16 816	5 855	3 085	10 111	3 864	103 156	333 520
2030	71 531	13 879	5 256	90 811	16 129	5 796	2 894	9 909	3 585	102 124	321 915

⁹⁸ SIA "Geo Consultants", 2020. Publiskā iepirkuma "Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam izstrādei" (IL/57/2020), materiāli.

⁹⁹ SIA "Geo Consultants", 2020. Publiskā iepirkuma "Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam izstrādei" (IL/57/2020), materiāli.

2031	66 431	12 573	4 930	88 976	15 470	5 738	2 714	9 711	3 325	101 103	310 971
2032	61 694	11 389	4 624	87 179	14 838	5 680	2 546	9 517	3 085	100 092	300 644
2033	57 295	10 316	4 338	85 417	14 232	5 623	2 388	9 326	2 862	99 091	290 889
2034	53 210	9 345	4 069	83 691	13 650	5 567	2 240	9 140	2 655	98 100	281 667
2035	49 416	8 465	3 817	82 000	13 093	5 511	2 101	8 957	2 463	97 119	272 941

Nešķirotu SA daudzuma izmaiņu rezultātā samazināsies kopējais radīto SA daudzums. Pārstrādes un reģenerācijas jaudu palielināšanas rezultātā palielināsies arī pārstrādāto un reģenerēto SA daudzums. 2035.gadā pārstrādāto SA īpatsvars no radītā sasniegs 60.4% (+9%, salīdzinot ar B scenāriju), reģenerēto – 2.5%, bet apglabāto 0%. Atlikusī SA daļa nonāks atkritumu priekšapstrādes iekārtās, kur tiks sagatavota pārstrādei un reģenerācijai.

Scenārijā simulēta pārtikas atkritumu rašanās novēršana, kas attiecīgi ietekmē bioloģisko atkritumu daudzumu. Tiek pieņemts, ka 2024.gadā novērsto pārtikas atkritumu daudzums būs 1% no B scenārijā radītā, pēc tam ik gadu novērstajam daudzumam palielinoties par 1%. Ņemot vērā bioloģisko atkritumu pārstrādes jaudu palielināšanos, palielināsies arī pārstrādājamo BNA daudzums, tādējādi ļaujot sasniegt 60.7% BNA pārstrādi 2035.gadā. Atlikusī nešķirotu SA masā palikusī BNA daļa būs jā sagatavo pārstrādei un reģenerācijai, izmantojot poligonos esošās mehāniskās priekšapstrādes jaudas.

4. ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS INSTITUCIONĀLĀS SISTĒMAS ATTĪSTĪBA

Pašlaik Latvijas teritorija ir sadalīta 10 atkritumu apsaimniekošanas reģionos (AAR), katra reģiona vienojošais elements ir sadzīves atkritumu apglabāšanas poligons (SAP). Atkritumu apsaimniekošana reģionos ir jāorganizē ekonomiski pamatotā veidā, ietverot samērīgu atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras un reģionā radīto atkritumu apsaimniekošanas līdzsvaru, ņem vērā atkritumu pārvadājumu attālumus no atkritumu rašanās vietām līdz sadzīves atkritumu apglabāšanas poligonam u.c.

Pēdējo 5-10 gadu laikā novērojamas vairākas izmaiņas atkritumu apsaimniekošanas jomā. Atkritumu apglabāšana vairs nav galvenā atkritumu apsaimniekošanas sistēmas funkcija, līdz ar to aktualitāti zaudē SAP kā atkritumu apglabāšanas vieta un vienojošais elements. Būtiskas izmaiņas novērojamas iedzīvotāju skaita ziņā reģionos, kā rezultātā ir izmainījušies radītie atkritumu apjomi un plūsmas. Tāpat jāņem vērā, ka atkritumu apsaimniekošanā aizvien lielāks uzsvars ir uz atkritumu atkārtotas izmantošanas, pārstrādes un reģenerācijas veicināšanu.

Esošo poligonu noslodze, pieejamā infrastruktūra un darbības rezultāti ir atšķirīgi. Viens no būtiskākajiem kritērijiem, kas ietekmē poligonu spēju izpildīt normatīvo aktu prasības, ir ienākošo atkritumu plūsma, proti, lielāki poligonā pieņemto atkritumu daudzumi nodrošina lielāku finanšu resursu apriti un attiecīgi spēju investēt infrastruktūrā. Otrs faktors ir esošās infrastruktūras un apsaimniekoto atkritumu apjomu attiecības samērība – vairākos poligonos būtiska problēma ir nesamērīgi maza ienākošo atkritumu plūsma attiecībā pret atkritumu apglabāšanas jaudām, kā rezultātā ieņēmumi ir nepietiekami kvalitatīvai infrastruktūras uzturēšanai.

Pašreizējo AAR apsaimniekoto atkritumu apjomi būtiski atšķiras (no nepilniem 10 tūkst. t Malienas AAR, līdz vairāk kā 450 tūkst. t Pierīgas AAR), līdz ar to ir nepieciešams izvērtējums par turpmāko AAR dzīvotspēju, lietderību, funkcijām, pienākumu un atbildības sadalījumu. Faktiski, vienīgais AAR vienojošais funkcionālais elements ir prasība sadzīves atkritumus apglabāt tā AAR sadzīves atkritumu poligonā, kurā tie ir radīti.

Galvenie izmantotie kritēriji AAR robežu un tajos ietilpstošo pašvaldību saraksta pārskatīšanai ir:

- atkritumu rašanās “smaguma centri” attiecībā pret to apsaimniekošanai nepieciešamās infrastruktūras novietojumu,
- esošie atkritumu plūsmu pārvadājumu virzieni,
- infrastruktūras kapacitāte, un poligonu optimizācijas pasākumi,
- finanšu ekonomiskie kritēriji, t.sk. esošo saistību segšanas iespējas, jaunu infrastruktūras objektu finansēšanas iespējas,
- piedāvāto izmaiņu ietekme uz atkritumu radītāju maksātspēju.

Balstoties uz izstrādātajiem pieņēmumiem par radīto atkritumu apjomu dinamiku un demogrāfiskajām prognozēm (sk. Plāna 3. nodaļu) ir izstrādāta prognoze par radīto poligonos nogādājamo atkritumu daudzumu pašvaldībās laika posmam no 2020.gadam līdz 2035. gadam (sk. 5.1.pielikumu).

Poligonos apsaimniekojamo atkritumu apjoms pārskata periodā tiek lēsts no 669 tūkst.t 2020. gadā, līdz 826 tūkst. t 2035. gadā, kopā 16 gadu periodā 12,6 milj. tonnas. Saskaņā ar aprēķinu rezultātiem dažādās pašvaldībās ir vērojamas atšķirīgas tendences apsaimniekojamo atkritumu apjomu pieauguma – samazinājuma ziņā, ko nosaka iedzīvotāju skaita izmaiņas. Var prognozēt, ka faktiskais poligonos nogādāto atkritumu apjoms būs mazāks, ko ietekmēs pārstrādei derīgu materiālu dalītās vākšanas apjomu pieaugums, tāpat

samazināsies poligonos nogādāto nešķiroto sadzīves atkritumu plūsma BNA dalītās vākšanas sistēmas attīstības rezultātā.

Izstrādājot t.s. “Inerces scenāriju”, pieņem, ka tiek saglabāts 10 AAR modelis (sk.5.1.att.), reģionu robežas mainot atbilstoši ATR kartei un ievērojot principu, ka neviena no pašvaldībām neatrodas vairāku AAR teritorijā.

4.1.attēls. AAR robežas, ņemot vērā ATR ietvaros izveidotās pašvaldības¹⁰⁰

Vērtējot ATR ietekmi uz reģionu robežām var secināt, ka zināma ietekme uz AAR ir vērojama – visbūtiskāk ir samazinājusies Zemgales AAR teritorija, ko nosaka Iecavas, Rundāles un Vecumnieku novada pievienošanas Bauskas novadam, kas ir Pierīgas AAR sastāvā. Tāpat, pievienojot Apes novadu Smiltenes novadam un Cesvaines novadu Madonas novadam, ir samazinājusies Malienas AAR teritorija. Teritorijas samazinājums ir vērojams arī Liepājas AAR.

Reģionu tehniski ekonomiskie rādītāji ATR rezultāta ir raksturoti 4.1. tabulā.

¹⁰⁰ SIA “Geo Consultants”, 2020. Publiskā iepirkuma “Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam izstrādei” (IL/57/2020), materiāli.

AAR tehniski ekonomiskie rādītāji, prognoze 2020. gadā ¹⁰¹

AAR	Pašvaldību skaits	Iedzīvotāju skaits	Radīto atkritumu daudzums NSA,t	Radīto atkritumu daudzums Citi,t	Radīto atkritumu daudzums 2035. pret 2020.gadu, t	Radīto atkritumu daudzums 2035. pret 2020.gadu, %
Austrumlatgales	3	79 391	15 959	1 755	-793	-4%
Dienvidlatgales	5	156 866	35 150	6 327	-1 160	-3%
Liepājas	3	127 651	30 221	7 555	1 689	4%
Malienas	3	52 707	6 357	1 780	-856	-11%
Piejūras	3	128 956	32 096	12 838	7 302	16%
Pierīgas	11	925 272	298 925	95 656	141 687	36%
Ventspils	3	72 665	16 689	7 010	1 179	5%
Vidusdaugavas	3	102 107	18 523	4 075	391	2%
Zemgales	3	115 494	34 302	3 773	5 951	16%
Ziemeļvidzemes	5	142 877	26 948	13 474	1 636	4%

Vērtējot iespējamās radīto atkritumu izmaiņas un attiecīgi pieprasījumu pēc atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumiem un noslodzi uz infrastruktūru, secināts, ka 3 AAR radītais atkritumu apjoms pārskata periodā samazinās, savukārt pārējos AAR palielinās. Īpaši būtisks pieaugums prognozējams Pierīgas AAR, kas skaidrojams ar demogrāfiskajām tendencēm. Ņemot vērā, ka izstrādātais atkritumu ražošanas dinamikas scenārijs attiecībā uz atkritumu rašanās ierobežošanas pasākumu efektivitāti ir drīzāk piesardzīgs, gadījumā, ja īstenotie atkritumu rašanās novēršanas pasākumi ir efektīvi, radīto atkritumu apjoma pieaugums būs mazāks, kas palielina riskus par atkritumu apsaimniekošanas pakalpojuma pieprasījumu un infrastruktūras noslodzi īpaši tajos AAR, kur jau šajā scenārijā ir vērojama negatīva pieauguma dinamika.

Prognozējama atkritumu dalītās vākšanas apjomu turpmāka palielināšanās, kas nosaka nepieciešamību attīstīt infrastruktūru, kas nepieciešama dalīti savāktā pārstrādei derīgo materiālu sagatavošanai pārstrādei. Sākot ar 2021. gadu ir paredzēta BNA dalītās vākšanas sistēmas attīstība, kas savukārt nosaka nepieciešamību attīstīt BNA pārstrādes jaudas. Abi iepriekš minētie faktori atstāj ietekmi uz infrastruktūru, kas paredzēta nešķirotu sadzīves atkritumu plūsmas sagatavošanai pārstrādei un reģenerācijai. Nepieciešams vērtēt arī atkritumu apglabāšanas kapacitātes attīstības nepieciešamību, kā arī jāņem vērā, ka atkritumu apsaimniekošanas sektorā noteikto mērķu sasniegšanai būs nepieciešams attīstīt atkritumu sadedzināšanu ar enerģijas atguvi. Attiecīgi pamatpieņēmumi un kritēriji AAR un infrastruktūras optimizācijai ir sekojoši:

- Sekmīgai atkritumu apsaimniekošanas sektorā noteikto mērķu sasniegšanai ir nepieciešama atkritumu apsaimniekošanas sistēmas centralizācija, tādējādi nodrošinot lielāku vienuviet apsaimniekojamo atkritumu apjomu, kas sniedz iespēju efektīvāk investēt tehnoloģijās, kas nepieciešamas atkritumu pārstrādes apjomu palielināšanai;
- Vērtējot infrastruktūras pieejamību un ieguldījumu nepieciešamību, īpaši teritorijās ar zemāku apsaimniekojamo atkritumu apjomu jāizskata specializācijas iespējas noteiktu atkritumu plūsmu un / vai atkritumu apsaimniekošanas darbību īstenošanā;

¹⁰¹ SIA "Geo Consultants", 2020. Publiskā iepirkuma "Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam izstrādei" (IL/57/2020), materiāli.

- Plānojot sistēmas centralizācijas pasākumus jāņem vērā nākotnes atkritumu plūsmu virzieni, t.i. zinot, ka ekonomiski pamatotu atkritumu sadedzināšanas ar enerģijas atguvi iekārtu skaits nepārsniedz 3-4 iekārtas, optimizējot atkritumu sagatavošanas pārstrādei un reģenerācijai infrastruktūru, šai infrastruktūrai būtu jāatrodas pēc iespējas tuvāk potenciāli izveidojamām atkritumu reģenerācijas iekārtām.

4.1. Atkritumu apsaimniekošanas reģionu optimizācijas modelis

Balstoties uz pamatpieņēmumiem par tendencēm un kritērijiem infrastruktūras optimizācijai, tiek piedāvāts izveidot piecu AAR modeli, paredzot poligonu specializāciju (sk.5.3.att.), kurā:

- apvienojoties Dienvidlatgales AAR, Austrumlatgales AAR un daļai no Vidusdaugavas AAR tiek izveidots Latgales AAR;
- apvienojoties Ziemeļvidzemes, Malienas AAR, daļai no Vidusdaugavas AAR un daļa no Pierīgas AAR tiek izveidots Vidzemes AAR;
- Pierīgas AAR apvienojoties ar Zemgales AAR tiek izveidots Viduslatvijas AAR;
- Piejūras AAR apvienojoties ar daļu no Ventspils AAR tiek izveidots Ziemeļkurzemes AAR;
- Liepājas AAR apvienojoties ar daļu no Ventspils AAR tiek izveidots Dienvidkurzemes AAR.

Poligonu funkciju specializēšana – atkritumu apglabāšanas poligoni tiek restrukturizēti specializējot funkcijas, t.i. dažādos poligonos tiek nodrošināts atšķirīgs atkritumu apsaimniekošanas funkciju klāsts.

4.2.attēls. Atkritumu apsaimniekošanas reģionu optimizācija un apglabāšanas poligonu specializācija

Apkopojumu par pašvaldību piekritību izveidojamajiem atkritumu apsaimniekošanas reģioniem atbilstoši ATR skatīt 4.2. tabulā.

4.2. tabula

Pašvaldību piekritība AAR

AAR	Valsts pilsētu pašvaldības	Novadu pašvaldības
Dienvidkurzemes	Liepāja	Dienvidkurzemes nov., Saldus nov., Kuldīgas nov.
Latgales	Daugavpils, Rēzekne, Jēkabpils	Ludzas nov., Rēzeknes nov., Augšdaugavas nov., Krāslavas nov., Līvānu novads., Preiļu nov., Aizkraukles nov., Jēkabpils nov.
Viduslatvijas	Rīga, Jelgava, Ogre	Ādažu nov., Bauskas nov., Ķekavas nov., Mārupes nov., Ogres nov., Olaines nov., Ropažu nov., Salaspils nov., Dobeles nov., Jelgavas nov.
Vidzemes	Valmiera	Madonas nov., Alūksnes nov., Balvu nov., Gulbenes nov., Cēsu nov., Limbažu nov., Smiltenes nov., Valkas nov., Valmieras nov., Saulkrastu nov., Siguldas nov.
Ziemeļkurzemes	Jūrmala, Ventspils	Ventspils nov., Talsu nov., Tukuma nov.

Reģionu tehniski ekonomiskie rādītāji ATR rezultāta ir raksturoti 4.3. tabulā. Apvienojot pašvaldības AAR pēc teritoriālā principa, ņemot vērā atkritumu plūsmas un infrastruktūras izvietojumu, joprojām saglabājās būtiskas atšķirības starp potenciāli reģionos apsaimniekojamo atkritumu apjomu, tomēr arī mazākajos atkritumu apsaimniekošanas reģionos palielinās vienkopus apsaimniekojamo atkritumu apjoms

4.3. tabula

Jaunveidojamo AAR tehniski ekonomiskie rādītāji, prognoze¹⁰²

AAR	Pašvaldību skaits	Iedzīvotāju skaits	Radīto atkritumu daudzums NSA, t	Radīto atkritumu daudzums Citi, t	Radīto atkritumu daudzums 2035. pret 2020.gadu, t	Radīto atkritumu daudzums 2035. pret 2020.gadu, %
Dienvidkurzemes	4	155 665	35 204	9 648	2 015	4%
Latgales	10	306 444	66 237	11 411	-1 404	-2%
Viduslatvijas	12	996 459	322 174	95 892	143 086	34%
Vidzemes	11	271 812	47 752	19 538	5 165	8%
Ziemeļkurzemes	5	173 606	43 801	17 755	8 157	13%

Poligonos, kur netiek veikta atkritumu apglabāšana un pārstrāde, tiek nogādāti tikai tādi atkritumi, kuru sagatavošanu reģenerācijai un pārstrādei attiecīgajā poligonā ir pieejama atbilstoša infrastruktūra. Pārējie savākie atkritumi, izmantojot poligonu kā pārkraušanas staciju vai tieši no savākšanas vietas, tiek nogādāti uz piemērotu apstrādes vai pārstrādes vietu. Tāpat būtu jāattīsta specializācija ne tikai sadzīves atkritumu apsaimniekošanas

¹⁰² SIA "Geo Consultants", 2020. Publiskā iepirkuma "Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam izstrādei" (IL/57/2020), materiāli.

darbībās, bet arī speciālo atkritumu grupu, piemēram, būvniecības atkritumu sagatavošanā reģenerācijai.

Ņemot vērā iepriekš izskatītos faktoros un balstoties uz pieņēmuma, ka katrā AAR ir nepieciešams ne vairāk kā viens atkritumu apglabāšanas poligons, kā potenciāli restrukturizējamie ir šie 5 poligoni:

- Latgales AAR: Dziļā vāda, Križevņiki;
- Viduslatvijas AAR: Brakšķi;
- Vidzemes AAR: Kaudzītes;
- Ziemeļkurzemes AAR: Pentuļi.

Kopējais apsaimniekoto atkritumu apjoms, izmantojot poligonu infrastruktūru laika periodā līdz 2035. gadam, ir raksturots 4.4. tabulā.

4.4. tabula

Poligonos apsaimniekoto atkritumu apjoms 2020-2035.gads¹⁰³

Izmaksu pozīcijas	Inerces scenārijs t	Optimizācijas scenārijs t
Atšķīrotie pārstrādei derīgie materiāli	460 671	629 299
BNA kompostēšana	90 000	90 000
BNA anaerobā fermentācija	2 857 561	2 851 921
BNA apstrāde energošķūnās	624 444	645 615
NAIK ražošana	1 638 950	1 606 909
Citu atkritumu pārstrāde	1 900 106	2 143 235
Apglabāšana	4 128 747	3 827 657
Kopā	11 700 478	11 794 636

Istenojot AAR optimizāciju un specializējot esošos atkritumu apglabāšanas poligonus, veidojās atšķirīgas nepieciešamo infrastruktūras attīstības pasākumu investīciju izmaksas, kā arī ekspluatācijas izmaksas.

Optimizācijas scenārijā investīciju izmaksu ekonomija pamatā tiek panākta BNA pārstrādes iekārtu izveides, infiltrāta un gāzes apsaimniekošanas sistēmu pozīcijās, savukārt izmaksas palielinās esošo atkritumu apglabāšanas krātuvju, kuru ekspluatācija tiks apturēta, konservācijas darbiem. Indikatīvi novērtējot nepieciešamās investīcijas, aprēķināts, ka **poligonu infrastruktūras optimizācijai un attīstībai nepieciešamā investīciju summa** laika posmā līdz 2035. gadam sasniedz 301,8 milj. EUR inerces scenārijā un **269,7 milj. EUR** optimizācijas scenārijā (sk.4.5.tab.)

4.5. tabula

Indikatīvs investīciju izmaksu novērtējums, euro¹⁰⁴

Izmaksu pozīcijas	Inerces scenārijs	Optimizācijas scenārijs
Sagatavošana pārstrādei / reģenerācijai (R12B)	52 900 000	52 900 000
BNA pārstrādes iekārtas (R3D)	86 500 000	65 600 000
Infiltrāta apsaimniekošana	28 800 000	15 400 000
Gāzes apsaimniekošana	19 350 000	15 650 000
Atkritumu apglabāšanas infrastruktūra (D1)	10 650 000	9 540 000
Esošo krātuvju rekultivācija	4 825 000	4 825 000
Esošo krātuvju konservācija	0	7 330 100

¹⁰³ SIA "Geo Consultants", 2020. Publiskā iepirkuma "Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam izstrādei" (IL/57/2020), materiāli.

¹⁰⁴ Turpat.

Vides aizsardzības, infrastruktūras paplašināšanas pasākumi	98 850 000	98 450 000
Kopā (euro)	301 275 000	270 755 100

Finanšu aprēķini liecina par to, ka investīciju finanšu efektivitāte ir augstāka optimizācijas scenārijā. NSA apsaimniekošanas maksa optimizācijas scenārijā vidēji periodā no 2026.gada līdz 2035.gadam, atkarībā no reģiona, veidos no 160.5 līdz 193.1 EUR/t. Tai pat laikā inerces scenārijā jaunās infrastruktūras izveide prasīs NSA maksas pieaugumu līdz 313.4 EUR/t Malienas AAR un vidēji līdz 193.5 EUR – pārējos AAR.

NSA apsaimniekošanas izdevumu īpatsvars mājāsaimniecību ienākumos būs zemāks optimizācijas scenārijā un tas varētu sasniegt 1.01%, tai pat laikā inerces scenārijā šis rādītājs sasniegtu 1.21%.

4.2.Reģionālās pieejas turpmāka attīstība atkritumu apsaimniekošanā

Lai sasniegtu definētos mērķus un praksē īstenotu aprites ekonomikas principus, ir nepieciešamas sistēmiskas izmaiņas atkritumu apsaimniekošanas institucionālajā organizācijā, veidojot reģionālos atkritumu apsaimniekošanas centrus (RAAC).

Samazinot AAR skaitu un veidojot uz pieciem AAR, nepieciešams attīstīt reģionālo pieeju atkritumu apsaimniekošanā, koncentrējot gan uzdevumus, gan atbildību atkritumu apsaimniekošanas mērķu sasniegšanā. Katram AAR jāizstrādā integrēts atkritumu apsaimniekošanas reģionālais plāns, kura izstrādei jābūt obligātai.

RAAC pamatā (vismaz sākotnēji) būtu sadzīves atkritumu apsaimniekošanas poligoni, kuru darbība tiek turpināta pēc AAR pārstrukturizācijas un attiecīgas poligonu infrastruktūras optimizācijas, izmantojot pieejamo atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūru un veicinātu simbiozi starp reģiona komersantiem un pašvaldībām aprites ekonomikas ieviešanai. RAAC arī būtu jāīsteno aktīvāka loma atkritumu radītāju izglītošanā attiecīgajā sadzīves atkritumu apsaimniekošanas reģionā.

Pašreizējais normatīvais regulējums paredz, ka atkritumu apsaimniekošanas reģionālo plānu izstrādē un to īstenošanā, pašvaldības var veidot kopīgas iestādes, kā arī deleģēt pārvaldes uzdevumus privātpersonai un citai publiskai personai, ievērojot likuma "Par pašvaldībām" un Valsts pārvaldes iekārtas likuma noteikumus.

4.3.Ražotāju paplašināto atbildības sistēmu tālāka attīstība

Latvijā ir izveidotas un darbojas vairākas ražotāja paplašinātās atbildības sistēmas (RAS) (skat. Plāna 2.3.4. nodaļu). Pārskatītajā Atkritumu pamatdirektīvā ir iekļautas prasības un nosacījumi RAS darbības pilnveidošanai, tai skaitā nosakot "minimālās prasības", kurām ir jāatbilst jebkurai no valstī izveidotajām RAS.

Šo prasību mērķis ir uzlabot RAS pārvaldību un pārredzamību, kā arī mazināt interešu konfliktu iespēju starp organizācijām, kuras pilda ražotāja paplašinātās atbildības pienākumus produktu ražotāju uzdevumā, un atkritumu apsaimniekotājiem, kurus minētās organizācijas nolīgst.

RAS sistēmām, kas izveidotas līdz 2018.gada 4.jūlijam, jānodrošina atbilstība jaunajām prasībām līdz 2023.gada 5.janvārim.

Līdz ar to Plāna ieviešanas periodā īpaša uzmanība tiks pievērsta RAS darbībai un to efektivitātei, lai sasniegtu izvirzītos vides mērķus, tai skaitā īstenojot šādus pasākumus:

- Precizēt RAS komersantiem noteiktās prasības, lai nodrošinātu Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30. maija Direktīvas (ES) 2018/851, ar ko groza Direktīvu 2008/98 par atkritumiem, prasību pārņemšanu.

- Noteikt, ka no 2022. gada RAS ir obligāta visa veida iepakojumam.
- Izveidot RAS noteiktajiem vienreizlietojamiem plastmasas izstrādājumiem (mitrās salvetes, baloni, tabakas izstrādājumi ar filtriem un filtri lietošanai kopā ar tabakas izstrādājumiem) un plastmasu saturošu zvejas rīkiem.
- Izvērtēt RAS piemērošanu tekstilmateriāliem un tekstilizstrādājumiem ar mērķi samazināt atkritumu poligonos nodoto tekstilmateriālu.

Tāpat paredzēts izvērtēt nepieciešamību piemērot RAS mēbelēm ar mērķi samazināt atkritumu poligonos nodoto mēbeļu atkritumu apjomu, kā arī izvērtēt nepieciešamību RAS noteikt maksu par EEIA, kas satur lielākus daudzumus metālu, aizliedzot metāllūžņu savācējiem pieņemt EEIA.

Viens no būtiskiem aspektiem ir arī plaša sabiedrības informēšana un izglītošana par daudzveidīgiem ar RAS darbību saistītiem jautājumiem.

4.4. Ziņošanas, kontroles un uzraudzības kapacitātes stiprināšana

Ziņošanas prasību apjoms saistībā ar ES direktīvās noteikto mērķu izpildi aizvien pieaug, kas aptver gan atkritumu plūsmu detālāku un plašāku tvērumu, gan jauna veida mērķu sasniegšanas regulāru monitoringu, prasa kompetences celšanu publiskās pārvaldes iestādēs ziņošanas, kontroles un uzraudzības kapacitātes stiprināšanai.

Lai varētu nodrošināt Plānā paredzēto pasākumu ieviešanu un noteikto mērķu sasniegšanu, ir jāstiprina uzraudzības un kontroles prasmes un kapacitāte atkritumu jomā. Atkritumu apsaimniekošanas kontrolē būtiska ir plūsmu analīze, atkritumu aprites uzraudzība, lai nodrošinātu, ka tiek sasniegta nepieciešamā atkritumu reģenerācijas un pārstrādes efektivitāte, tiek veikta atbilstoša atkritumu uzskaitē, neveidojas ilgstoši neapsaimniekotu atkritumu uzkrājumi, netiek iepludināti no ārvalstīm ievesti atkritumi. VVD īstenotā kontrole jāveic koordinēti ar Valsts ieņēmumu dienesta struktūrvienībām, Valsts policiju un citu valstu kontrolējošām institūcijām pārrobežu atkritumu sūtījumu kontrolē. VVD šobrīd nav pietiekamu cilvēkresursu iepriekšminētā kontrolei un uzraudzībai. VVD saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir jāveic efektīva ražotāju atbildības sistēma, ražotāju, uzsākot importētāju un tirgotāju faktisko kontroli, tai skaitā, lai noskaidrotu, vai DRN maksātāji atskaitās par visu apjomu un nav slēpti, sagrozīti DRN objektu apjomi, veikta DRN nomaksa pilnā apmērā.

Kapacitātes celšana kas ietver gan cilvēkresursu, gan sistēmu attīstību un pilnveidošanu, nepieciešama plašā spektrā valsts iestāžu un to funkciju, it īpaši attiecībā uz VVD, CSP.

Lai stiprinātu VVD analītikas un kontroles spējas atkritumu plūsmu kontrolē, lai nodrošinātu atkritumu reģenerācijas mērķu izpildes kontroli, nepieciešams izveidot specializētu atkritumu apsaimniekošanas kontroles struktūrvienību VVD ietvaros, kas veic atkritumu plūsmu analīzi un uzskaites kontroli, atkritumu apsaimniekošanas inspekcijas (pārbaudes).

Nepieciešams pilnveidot VVD kapacitāti “3-Atkritumi” pārskatu pārbaudei, nodrošinot, ka visi komersanti, kuriem izsniegtas atļaujas un ir jāatskaitās, to izdara normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā un termiņos. Nepieciešams ieviest vienotu pieeju A un B kategoriju un atkritumu apsaimniekošanas atļauju izsniegšanā.

Nepieciešama arī metodiskā atbalsta un konsultāciju plašāka nodrošināšana komersantiem, tai skaitā, izstrādājot vadlīnijas vai skaidrojumus par normatīvo aktu piemērošanu attiecībā uz problemātisko statistikas kontekstā atkritumu plūsmu (būvniecības atkritumi, metāllūžņi, biogāzes ieguves digestāts, koksnes apstrādes atlikumi, kūsmēsli,

lauksaimniecības atlikumi, pārtikas atlikumi, kuri vairs nav izmantojami cilvēku un dzīvnieku uzturam) uzskaiti.

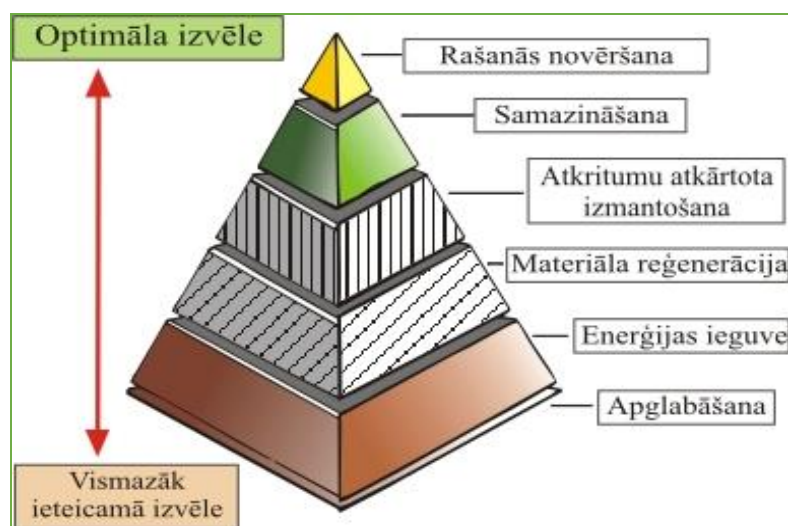
No vienas puses, arvien pieaugošais ziņošanas prasību apjoms saistībā ar ES direktīvās noteikto mērķu izpildi, kas aptver gan atkritumu jomu detālāku un plašāku tvērumu, gan jauna veida mērķu sasniegšanas regulāru monitoringu, prasa veidot jaunas datu kopas un to integrēšanu kopējā datu sistēmā. Tāpēc viena no VARAM prioritātēm nākamajā periodā ir būtiski pilnveidot valsts statistikas datu kvalitāti, kas ļaus piedāvāt labākus risinājumus plānā ietvertu mērķu sasniegšanai.

Šai nolūkā nepieciešams nodrošināt digitālos risinājumus kontroles pilnveidošanai, t.sk. nodrošinot, ka VVD atļauju sistēma (Tulpe) tiek savienota ar Vienotās vides informācijas sistēmu (VVIS).

Vairākkārt starpinstitūciju darba grupās ir vērtētas iespējas izveidot integrētu pārstrādāto būvmateriālu aprites sistēmu, paplašinot sasaisti ar Būvniecības informācijas sistēmu - BIS, ko EM plāno veikt nākamajā BIS sistēmas attīstības kārtā.

5. ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS SISTĒMAS ATTĪSTĪBAS VIRZIENI

Vēlamie attīstības virzieni atkritumu apsaimniekošanā normatīvajos aktos ir nostiprināta kā atkritumu hierarhijas sistēma (sk. 5.1.att).

5.1. attēls. Atkritumu apsaimniekošanas hierarhijas sistēma

Šajā Plāna nodaļā ir sniegts kopsavilkums esošās sistēmas novērtējumam, analizēti atsevišķi infrastruktūras elementi, kā arī sagatavoti priekšlikumi prioritārajiem attīstības virzieniem un to ietvaros īstenojamām aktivitātēm.

5.1. Atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstības virzieni

5.1.1. Atkritumu dalītās vākšanas sistēmas attīstība

Atkritumu dalītās vākšanas sistēmas attīstība ir svarīga atkritumu pārstrādes apjomu palielināšanai, jo, galvenokārt kvalitatīvus pārstrādei nododamus materiālus ir iespējams iegūt, šķirojot atkritumus to rašanās vietās. Līdzšinējā pieredze liecina, ka atkritumu radītāju iesaisti dalītās vākšanas sistēmā ietekmē gan dalītās vākšanas infrastruktūras pieejamība, gan atkritumu radītāju vides apziņas veidošana. Attiecībā uz sadzīves atkritumu dalītās vākšanas infrastruktūras pieejamības nodrošinājumu iepriekšējo gadu laikā ir vērojams būtisks progress un vidēji valstī dalītās vākšanas infrastruktūras pieejamība pārsniedz normatīvajos aktos noteiktās minimālās prasības.

Lai turpinātu sistēmas attīstību, ievērojot, ka dalītās vākšanas infrastruktūras izveidē vairumā reģionu ir sasniegti noteiktie minimālie standarti, būtu nepieciešama dalītās vākšanas integrēšana kopējā atkritumu un materiālu apsaimniekošanas sistēmā, nosakot, ka atsevišķs kontainers pārstrādei derīgu materiālu uzkrāšanai ir jānodrošina noteiktā daļā vietu, kur ir izvietoti konteineri sadzīves atkritumu uzkrāšanai. Šāda pieeja pēc būtības jau tiek īstenota, jo daļā no šķirošanas laukumiem, kas izvietoti daudzdzīvokļu māju masīvos, vienuviet ir uzstādīti konteineri gan nešķirotu sadzīves atkritumu savākšanai, gan pārstrādei derīgu materiālu savākšanai – šādas prakses paplašināšana ir rekomendējama, ciktāl tas ir iespējams, ņemot vērā izmaksu un ieguvumu attiecību.

Otrs virziens sistēmas attīstībā ir normatīvajos aktos noteiktās prasības jaunu atkritumu plūsmu iekļaušanai dalītās vākšanas sistēmā, t.i. bioloģiski noārdāmo atkritumu

dalītā vākšana un tekstila atkritumu dalītā vākšana. Attiecībā uz BNA plūsmu, kas kopējā apjomā sastāda līdz 40%, ir rekomendējama konteineru izvietošana un atkritumu savākšana tieši no atkritumu rašanās vietām, savukārt tekstila atkritumu savākšanu rekomendējams īstenot izmantojot savākšanas punktu sistēmu.

Kopumā atkritumu dalītās vākšanas sistēmas attīstības programmas ietvaros ir nepieciešama sekojošu aktivitāšu īstenošana:

- Sadzīves atkritumu dalītās savākšanas infrastruktūras pārklājuma paplašināšana – esošo sadzīves atkritumu dalītās vākšanas punktu pilnveidošana, jaunu punktu ierīkošana. Virzoties uz atkritumu dalītās savākšanas pakalpojuma pieejamības palielināšanu turpmāk būtu atbalstāma arī atsevišķu konteineru dalīto atkritumu savākšanai iegāde, uzstādīšanai tieši atkritumu rašanās vietās;
- Šķiroto atkritumu savākšanas laukumu infrastruktūras paplašināšana – esošo šķiroto atkritumu savākšanas laukumu pilnveidošana, jaunu laukumu ierīkošana. Šobrīd analizējot šķiroto atkritumu savākšanas laukumu ierīkošanas normatīvu izpildi konstatēts, ka minimālo prasību izpildei nepieciešams ierīkot papildus 14 šķiroto atkritumu savākšanas laukumus. Vēlams izvērtēt minimālās prasības un noteikt pienākumu ierīkot šķiroto atkritumu savākšanas laukumus visās līdzšinējo novadu teritorijas, kur iedzīvotāju skaits sasniedz vismaz 5000. Nosakot šādu minimālo sliekšni laukumu izveidei būtu nepieciešama vēl papildu 13 laukumu izveide.
- Ieviešot BNA dalītās savākšanas sistēmu, ir nepieciešama savākšanas konteineru iegāde uzstādīšanai atkritumu rašanās vietās, t.sk. specializēto konteineru iegāde, kas ļauj samazināt izvešanas biežumu.
- Tekstila atkritumu dalītās vākšanas infrastruktūras izveide – ietver tekstila atkritumu savākšanas konteineru uzstādīšana esošajos un jaunveidojamos šķiroto atkritumu savākšanas laukumos, kā arī speciālu konteineru uzstādīšanu publiski ieejamās vietās - pie lielveikaliem, pašvaldību iestādēm u.c. ērti sasniedzamās vietās. Sistēmas ieviešana būtu īstenojama pakāpeniski.
- Sadzīves bīstamo atkritumu apsaimniekošana – tā kā joprojām atkritumu radītājiem ir ierobežotas iespējas videi droša veidā atbrīvoties no sadzīves bīstamajiem atkritumiem, piem. sadzīves ķīmijas, piesārņota iepakojuma, medikamentiem u.c. tiek rekomendēta sadzīves bīstamo atkritumu uzglabāšanas konteineru izvietošana visos šķiroto atkritumu savākšanas laukumos.
- Pārtikas atkritumu dalītā savākšana no uzņēmumiem un iestādēm – attīstot pārtikas atkritumu dalīto vākšanu un pārstrādi ir rekomendējama specializētu konteineru iegāde pārtikas atkritumu savākšanai no pārtikas vairumtirdzniecības bāzēm, loģistikas centriem, tirgiem, pārtikas ražošanas uzņēmumiem arī lielveikaliem, kur vienuviet regulāri rodas lieli attiecīgās atkritumu plūsmas apjomi.

5.1.2. Atkritumu sagatavošanas atkārtotai izmantošanai infrastruktūra

Atkritumu sagatavošanas atkārtotai izmantošanai veicināšanai nepieciešams uzsākt organizētas lietotu preču aprites sistēmas izveidi, kas ietver preču savākšanas un sagatavošanas atkārtotai izmantošanai infrastruktūru. Sākotnēji tās izveidi varētu uzsākt pilotprojekta veidā, kas ļautu iegūt informāciju, par atkārtotai lietošanai sagatavojamu preču daudzumiem, veidiem, iedzīvotāju iesaistes rādītājiem. Sākotnējai sistēmas infrastruktūrai būtu jāietver:

- Preču savākšanas infrastruktūras izveide, kas ietver šim nolūkam paredzētu konteineru izvietojumu šķiroto atkritumu savākšanas laukumos. Papildus savākšanas laukumiem būtu organizējamas kampaņveida savākšanas akcijas atkārtotai izmantošanai derīgu preču savākšanai tieši no mājāsaimniecībām.
- Preču labošanas un sagatavošanas atkārtotai izmantošanai centru izveide - preču labošanas un sagatavošana atkārtotai izmantošanai centru funkcijās būtu jāietver savākto preču pārbaude, labošana / sagatavošana atkārtotai izmantošanai, atkārtotai izmantošanai sagatavoto preču uzglabāšana un nodošana jaunajiem lietotājiem. Centru izveidē atbalsts būtu piešķirams piemērotu telpu izveidei, kā arī pakalpojuma nodrošināšanai nepieciešamā aprīkojuma iegādei. Sistēmas ieviešanas pilotprojektu fāzē rekomendējams izveidot vienu šādu centru katra atkritumu apsaimniekošanas reģiona teritorijā.

5.1.3. Atkritumu sagatavošanas reģenerācijai un pārstrādei iekārtu modernizācija

Paralēli poligonu infrastruktūrai atkritumu sagatavošana pārstrādei un reģenerācijai tiek veikta sadzīves atkritumu šķirošanas stacijās, būvniecības un būvju nojaukšanas atkritumu apstrādes centros, elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumu apstrādes centros u.c.. Ar mērķi palielināt atkritumu apstrādes apjomus un atgūto pārstrādei derīgo materiālu īpatsvaru, kā arī attīstot jaunu atkritumu plūsmu sagatavošanu pārstrādei un reģenerācijai, ir nepieciešama sekojošu aktivitāšu īstenošana:

- 1) Esošo mehānisko un manuālo atkritumu šķirošanas iekārtu efektivitātes uzlabošana, ar mērķi nodrošināt iespējami augstu pārstrādes / reģenerācijas apjomu sasniegšanu. Nepieciešams atbalstīt pasākumus, kas palielina pārstrādei nodoto materiālu apjoma pieaugumu, nodrošina NAIK sagatavošanu, dalīti savākto BNA sagatavošana pārstrādei.
- 2) Tādu atkritumu plūsmu, kā būvniecības atkritumu, elektrisko un elektronisko iekārtu, nolietotu transportlīdzekļu, u.c. sagatavošanas pārstrādei / reģenerācijai tehnoloģisko procesu pilnveidošana.
- 3) Reģionālo tekstila atkritumu šķirošanas centru vai centralizētas sistēmas izveidei jāietver telpu izbūvi / iekārtošanu un aprīkojuma piegādes dalīti savākto tekstila atkritumu šķirošanai un sagatavošanai atbilstoši turpmākajam izmantošanas veidam pa plūsmām, kas: 1) nododamas atkārtotai izmantošanai, 2) pārstrādei, 3) reģenerācijai un 4) apglabāšanai.

5.1.4. Atkritumu pārstrādes infrastruktūras attīstība

Lai veicinātu atkritumu pārstrādes apjomu pieaugumu, nepieciešams sniegt atbalstu jaunu pārstrādes iekārtu izveidei un esošo iekārtu tehnoloģisko procesu pilnveidošanai. Tiek pieņemts, ka pārstrādes jaudu pieejamība radīs kumulatīvu efektu – veicinās papildu atkritumu apjoma atdalīšanu no apglabājamo atkritumu plūsmas. Ņemot vērā prasības par tekstila atkritumu dalītās vākšanas sistēmas ieviešanu, īpaša uzmanība būtu vēršama tieši uz šī materiālu veida pārstrādes jaudu attīstīšanu.

Potenciāli atbalstāmās aktivitātes:

- Bioloģisko atkritumu un pārtikas atkritumu pārstrāde transporta degvielā - atsevišķu iekārtu izbūve bioloģisko atkritumu un pārtikas atkritumu pārstrādei, kas savākti no o vairumtirdzniecības bāzēm, loģistikas centriem, tirgiem, pārtikas ražošanas uzņēmumiem arī lielveikaliem un sabiedriskās ēdināšanas.
- Iekārtas materiālu pārstrādei (stikls, plastmasas, papīrs, tekstils, u.c.). Prioritāri atbalstāmas tādu materiālu pārstrādes iekārtas, kuru tirgus un eksporta iespējas ir ierobežotas.

- BNA pārstrādei nepieciešamā infrastruktūra sadzīves atkritumu apglabāšanas poligonos, tajā skaitā arī BNA pārstrādei kopā ar sadzīves notekūdeņu attīrīšanas iekārtu dūņām.
- Dabasgāzes kvalitātes biometāna sagatavošanas iekārtas - iekārtas poligonu gāzes, t.sk. gāzes no BNA anaerobās fermentācijas iekārtām attīrīšanai un sagatavošanai, lai gāzi izmantotu kā degvielu autotransportam.

5.1.5. Atkritumu reģenerācijas iekārtas

Atkritumu sagatavošanas pārstrādei un reģenerācijai darbību rezultātā rodas daudzums ap 200 – 220 tūkst. t/gadā pārstrādei nederīgu, bet augstas energoietilpības materiālu, ko iespējams sagatavot kā energoresursu enerģijas ražošanai. Pašreizējā situācijā, tā kā nav pieejamas atbilstošas reģenerācijas iekārtas, šis energoresursu apjoms tiek apglabāts atkritumu poligonos. Lai samazinātu apglabāto atkritumu apjomu, īpaši ņemot vērā noteiktos apglabāšanas ierobežojumus 2035.gadā, nepieciešams izskatīt iespējas atkritumu reģenerācijas iekārtu ar enerģijas atguvi izbūvei. Attīstot energo reģenerācijas tehnoloģijas, obligāts priekšnoteikums energoefektīvai un ekonomiski pamatotai tehnoloģijas ekspluatācijai ir saražotās siltumenerģijas lietderīga izmantošana, kas ir nodrošināma tikai, ja saražotā siltumenerģija tiek nodota centralizētajā siltumapgādes tīklā. Izvērtējot potenciāli pieejamās energo reģenerācijas jaudas nākamo gadu laikā, kā arī iespējas nodot saražoto siltumenerģiju patēriņam centralizētajā siltumapgādes tīklā jāizvērtē sekojošu aktivitāšu īstenošanu:

- 1) Atkritumu reģenerācijas iekārtu izveide Viduslatvijas AAR - Atkritumu reģenerācijas ar enerģijas atguvi izveide Viduslatvijas AAR, Rīgas pilsētā. Iekārtām jānodrošina pārstrādei nederīgas atkritumu daļas reģenerācija ražojot siltumenerģiju ar elektroenerģijas ražošanas. Orientējošā nepieciešamā jauda ~110 000 t/gadā.
- 2) Atkritumu reģenerācijas ar enerģijas atguvi iekārtu izveide Latgales AAR - Atkritumu reģenerācijas ar enerģijas atguvi izveide Latgales AAR, Daugavpils pilsētā. Iekārtām jānodrošina pārstrādei nederīgas atkritumu daļas reģenerācija ražojot siltumenerģiju ar elektroenerģijas ražošanas. Orientējošā nepieciešamā jauda ~20 000 t/gadā.
- 3) Atkritumu reģenerācijas ar enerģijas atguvi iekārtu izveide Vidzemes AAR - Atkritumu reģenerācijas ar enerģijas atguvi izveide Vidzemes AAR, Valmieras pilsētā. Iekārtām jānodrošina pārstrādei nederīgas atkritumu daļas reģenerācija ražojot siltumenerģiju ar elektroenerģijas ražošanas. Orientējošā nepieciešamā jauda ~20 000 t/gadā.

5.1.6. Poligonu infrastruktūras attīstība

Poligonu infrastruktūra ir attīstīta gan no inženiertehnisko risinājumu, gan vides aizsardzības prasību viedokļa, tādēļ ir izvērtējama to turpmāka kā reģionālu atkritumu apsaimniekošanas centru pilnveidošana. Līdzšinējo funkciju optimizācijai un jaunu atkritumu apsaimniekošanas darbību ieviešanai ir nepieciešama sekojošu aktivitāšu īstenošana:

- 1) Atkritumu sagatavošana pārstrādei un reģenerācijai esošo iekārtu un/vai jaunu iekārtu, kas paredzētas pārstrādei / reģenerācijai derīgu materiālu atdalīšanai no nešķiroto atkritumu plūsmas modernizācija, t.sk. iekārtas dalīti savāktā BNA apstrādei pirms pārstrādes darbību veikšanas.
- 2) BNA pārstrāde – anaerobās fermentācijas iekārtas mehāniski atšķiroto un dalīti savāktā BNA pārstrādei. Iekārtas paredzēts izvietot piecu atkritumu apglabāšanas poligonos, t.sk. paredzēt finansējumu būvniecības stadijā esošo poligona “Getliņi” BNA pārstrādes iekārtu nākamo attīstības kārtu investīciju finansēšanai.

- 3) Infiltrāta apsaimniekošana – infiltrāta attīrīšanas iekārtu jaudas palielināšana un papildus infiltrāta attīrīšanas iekārtu tehnoloģisko risinājumu ieviešanai atkritumu apglabāšanas poligonos, kur plānots turpināt atkritumu apglabāšanas pakalpojumu sniegšanu.
- 4) Poligonu gāzes apsaimniekošana – poligonu gāzes apsaimniekošanas sistēmu pilnveidošana un attīstība. Investīcijas poligonu gāzes utilizācijas ar enerģijas atguvi apjomu palielināšanā poligonos, kur tiek turpināta atkritumu apglabāšana un plānota BNA anaerobā pārstrāde.
- 5) Atkritumu apglabāšanas infrastruktūra – jaunu atkritumu šūnu izbūve poligonā “Getliņi” un “Ķīvītes”, pietiekamu atkritumu apglabāšanas jaudu nodrošināšanai.
- 6) Esošo šūnu rekultivācija - atkritumu šūnu, kuras pārskata periodā līdz 2035. gadam tiek piepildītas, slēgšana un rekultivācija - poligonā “Getliņi” un “Ķīvītes”.
- 7) Esošo šūnu konservācija: neaizpildīto, bet turpmāk neizmantoto atkritumu apglabāšanas šūnu konservācija poligonos “Križevņiki”, “Kaudzītes”, “Dziļā vāda”, “Brakšķi” un “Pentuļi”. Konservācijas darbi nepieciešami, lai samazinātu šūnu uzturēšanas izmaksas un ietekmi uz vidi.
- 8) Vides aizsardzības pasākumu īstenošana, infrastruktūras paplašināšanas pasākumi: poligona “Getliņi” piegulošās teritorijas sanācijas darbi un teritorijas paplašināšana, poligona “Dziļā vāda” meliorācijas sistēmas rekonstrukcija un poligona “Daibe” pievedceļa asfaltēšana un vides monitoringa sistēmas attīstība.

5.1.7. Sabiedrības informēšanas un izglītošanas pasākumi

Sabiedrības informēšanas un izglītošanas pasākumu mērķis galvenokārt ir atkritumu radītāju iesaistīšana atkritumu dalītās vākšanas sistēmā, jo faktiski dalītās vākšanas sistēmas efektivitāte ir atkarīga ne tikai no pakalpojuma pieejamības, bet arī no atkritumu radītāja vēlmes piedalīties atkritumu šķirošanā. Ņemot vērā jaunās iniciatīvas attiecībā uz jaunu atkritumu plūsmu dalītās vākšanas ieviešanu, t.sk. BNA dalītā vākšana un tekstila atkritumu dalītā vākšana, kā arī preču sagatavošanas atkārtotai izmantošanai sistēmas attīstību, sabiedrības informēšanas un izglītošanas pasākumu īstenošana ir neatņemama paredzēto pasākumu ieviešanas sastāvdaļa. Informēšanas pasākumi būtu atbalstāmi ne tikai kā infrastruktūras izveides projektu informatīvā sastāvdaļa, bet arī kā atsevišķas patstāvīgas aktivitātes. Paralēli infrastruktūras attīstības pasākumiem ir nepieciešams veikt uz sabiedrības informēšanu un izglītošanu vērstus pasākumus:

- 1) Izglītošanas un informēšanas kampaņas par atkritumu dalītās vākšanas sistēmas attīstību, jauniem sistēmas elementiem visā plāna īstenošanas laikā (t.sk. BNA dalītā vākšana, tekstila atkritumu dalītā vākšana, preču atkārtotas izmantošanas centru attīstība u.c.).
- 2) Izglītības kompetences centru izveide atkritumu apsaimniekošanas reģionos, paredzot vismaz viena kompetences centra izveidi katrā atkritumu apsaimniekošanas reģionā, kas pastāvīgi nodarbojās ar atkritumu apsaimniekošanas un aprites ekonomikas satura izglītības aktivitāšu plānošanu un īstenošanu.

5.1.8. Atkritumu ievēšana un izvešana

Latvijā nav atkritumu pārstrādes iekārtu, lai būtu ekonomiski pamatoti pārstrādāt vai reģenerēt visus radītos Latvijā radītos atkritumus, tāpēc daļa no radītajiem atkritumiem tiek pārstrādāta citās ES valstīs un valstīs, kuras nav ES dalībvalstis. Vienlaikus jāatzīmē, ka Latvijā tiek ievesti pārstrādei citās ES valstīs radītie atkritumi, tā kā Latvijā savāktu atkritumu daudzums ir nepietiekams, lai attiecīgās pārstrādes jaudas pilnībā noslogotu, vai arī to kvalitāte un cena neatbilst atkritumu pārstrādes uzņēmumu nosacījumiem. Nepieciešams pastiprināti kontrolēt ievesto atkritumu kvalitāti un piemērotību pārstrādei.

VVD pirms attiecīgo atkritumu ievēšanas izvērtē atkritumu sadedzināšanas iekārtas jaudu un plānoto sadedzināmo atkritumu apjomu un veidu, ņemot vērā informāciju par to valsts teritorijā radīto sadzīves atkritumu daudzumu, kuri ir piemēroti sadedzināšanai attiecīgajās sadedzināšanas iekārtās atbilstoši šo iekārtu darbībai izsniegtajai A vai B kategorijas piesārņojošās darbības atļaujai.

6. ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS VALSTS PLĀNĀ PAREDZĒTIE RĪCĪBAS VIRZIENI UN PASĀKUMI

Nr.p.k.	Rīcību virzieni un pasākumi	Saikne ar Plāna mērķiem	Darbības rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Atbildīgā iestāde	Līdzatbildīgās iestādes	Indikatīvais finansējuma avots	Termiņš (gads)
1. ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS SISTĒMAS NORMATĪVĀS BĀZES UN INSTITUCIONĀLĀS SISTĒMAS PILNVEIDOŠANA								
1.1.	Nepieciešamās normatīvās bāzes izstrāde atkritumu pārvēršanai par resursiem un otrreizējai izmantošanai							
	1.1.1. Izstrādāt MK noteikumu projektus par atkritumu statusa piemērošanas izbeigšanu šādām atkritumu plūsmām: a) bioloģiski noārdāmajiem atkritumiem; b) nolietotām eļļām; c) būvniecības un ēku nojaukšanas atkritumiem; d) tekstila atkritumiem (ja tas ir tehniski un ekonomiski pamatots) u.c.	M2, M3, M4, 1.1., 1.6., 1.8.,	Normatīvie akti	4 MK noteikumi	VARAM	VVD	Esošā budžeta ietvaros	a), b), c) 2021 d) 2023
	1.1.2. Ieviest Informatīvajā ziņojumā “Par nolietoto riepu apsaimniekošanu” paredzētos sistēmiskos risinājumus, izstrādājot tam nepieciešamo normatīvo aktu bāzi	M2, M4	Normatīvie akti	normatīvie akti	VARAM	SM, EM, FM, VVD	Esošā budžeta ietvaros	2023
	1.1.3. Pilnveidot prasības ZPI, lai veicinātu no atkritumiem iegūta materiālu izmantošanai: a) sagatavot priekšlikumus ZPI prasību attiecināšanai uz no nolietotām riepām iegūtā materiāla izmantošanu būvniecībā, it īpaši ceļu būvniecībā un uzturēšanā; b) sagatavot priekšlikumus ZPI prasību attiecināšanai uz no BNA iegūtā materiāla (komposta) izmantošanu būvniecībā, it īpaši ceļu būvniecībā un uzturēšanā.	M1, M2, M4, 1.6., 1.8., 2.1.	Normatīvie akti	2 normatīvie akti	VARAM	SM, EM, IUB	Esošā budžeta ietvaros	a), b) 2021
	1.1.4. Izvērtēt nepieciešamību pārskatīt minimālās prasības attiecībā uz šķiroto atkritumu savākšanas	M2, 1.1., 1.2., 1.5.,	Normatīvie akti	1 normatīvais akts	VARAM	RAAC, pašvaldības	Esošā budžeta	2022

Nr.p.k.	Rīcību virzieni un pasākumi	Saikne ar Plāna mērķiem	Darbības rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Atbildīgā iestāde	Līdzatbildīgās iestādes	Indikatīvais finansējuma avots	Termiņš (gads)
	laukumu pārklājumu atkarībā no iedzīvotāju skaita	1.6.,1.8., 5.1., 7.3.					ietvaros	
	1.1.5. Noteikt prasības otrreizēji izmantojamo lietu nodošanas un labošanas vietām sniegt informāciju par pieņemtajām un salabotajām mēbelēm un citām sadzīves precēm valsts un pašvaldības iestādēm.		Izstrādāti saistošie tiesību akti	Pieaudzis preču labošanas /remonta sektors	VARAM	EM	Esošā budžeta ietvaros	2023
	1.1.6. Izvērtēt iespēju ar ienākumu nodokļu starpniecību veicināt mēbeļu un citu sadzīves preču remontēšanu.		Izstrādāti saistošie tiesību akti	Pieaudzis preču labošanas /remonta sektors	FM	VARAM, EM, pašvaldības	Esošā budžeta ietvaros	2023
1.2.	Nepieciešamās normatīvās bāzes izstrāde atkritumu pārstrādes veicināšanai							
	1.2.1. Veikt pasākumus piesārņojošo darbību atļauju kvalitātes uzlabošanai	M1, M2, M3, M4	Pārskatītas atļaujas	pārskatītas atļaujas	VVD	VARAM	Esošā budžeta ietvaros	2022
	1.2.2. Atkritumu klašu saskaņošana starp dažādiem uzņēmumiem	M1	Pārskatītas atļaujas	pārskatītas atļaujas	VVD	VARAM	Esošā budžeta ietvaros	2022
	1.2.3. Veikt pētījumus par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu, to sastāvu	M2, 1.2.,1.3., 2.1., 3.1.,7.3.	Pētījums	2 pētījumi	VARAM	RAAC, komersanti, pašvaldības	LVAf, LIFE	2024 2028
	1.2.4. Izvērtēt iespējas paaugstināt nolietotu riepu savākšanas un pārstrādes/reģenerācijas normas	M1, M2, M4	Normatīvie akti	Normatīvie akti	VARAM	VVD, nozaru asociācijas, RAS	Esošā budžeta ietvaros	2022
	1.2.5. Izvērtēt iespējas paaugstināt savākšanas un pārstrādes/reģenerācijas normas atbilstoši EK prasībām citiem materiāliem	M2, M4, 1.2.,1.3., 2.1., 3.1.,7.3.	Normatīvie akti	Normatīvie akti	VARAM	Nozaru asociācijas, komersanti, RAS	Esošā budžeta ietvaros	2025
	1.2.6. Sagatavot normatīvos aktus, kas paredz stingrāku un precīzāku nosacījumu noteikšanu	M2, M4	Normatīvie akti	Normatīvie akti	VARAM	VVD, komersanti,	Esošā budžeta	2022

Nr.p.k.	Rīcību virzieni un pasākumi	Saikne ar Plāna mērķiem	Darbības rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Atbildīgā iestāde	Līdzatbildīgās iestādes	Indikatīvais finansējuma avots	Termiņš (gads)
	attiecībā uz riepu savākšanu un pārstrādi vai reģenerāciju RAS un apsaimniekotājiem					RAS	ietvaros	
	1.2.7. Pārstrādātā materiāla obligātā minimālā īpatsvara noteikšana dzērienu PET iepakojumam un plastmasas dzērienu iepakojumam.	M1, 7.1., 7.2.	Normatīvie akti	1)25% pārstrādātās plastmasas dzērienu PET iepakojumā; 2)30% pārstrādātās plastmasas dzērienu iepakojumā.	VARAM	EM, ZM, komersanti (iepakotāji)	Esošā budžeta ietvaros	1) 2025 2) 2030
	1.2.8. Izvērtēt un nepieciešamības gadījumā pilnveidot uzņēmumu grāmatvedības uzskaites sistēmu ieviešot atkārtoti izmantoto materiālu uzskaiti un labdarībai norakstīto preču uzskaiti.		Izstrādāti saistošie tiesību akti	Pieaudzis preču labošanas /remonta sektors	FM	EM, VARAM, komersanti, nozaru asociācijas, RAS	Esošā budžeta ietvaros	2023
1.3.	Atkritumu uzskaites un ziņošanas procesu pilnveidošana un digitālo risinājumu ieviešana labākai atkritumu apsaimniekošanas jomas un materiālu plūsmas pārvaldībai							
	1.3.1. Nodrošināt digitālos risinājumus kontroles pilnveidošanai, t.sk. nodrošinot, ka VVD atļauju sistēmu (Tulpe) savienotu ar Vienotās vides informācijas sistēmu (VVIS).	M2, M4	Pilnveidota valsts informatīvā sistēma	1 informatīvā sistēma	VVD	VARAM, LVĢMC, EM, VRAA	Esošā budžeta ietvaros	2022
	1.3.2.Ieviest vienotu pieeju A un B kategoriju un	M2, M4,	Izstrādātas	Izstrādātas un	VVD,	VARAM,	Esošā	2023

Nr.p.k.	Rīcību virzieni un pasākumi	Saikne ar Plāna mērķiem	Darbības rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Atbildīgā iestāde	Līdzatbildīgās iestādes	Indikatīvais finansējuma avots	Termiņš (gads)
	atkritumu apsaimniekošanas atļauju izsniegšanā un nodrošināt metodisko atbalstu un konsultācijas komersantiem, tai skaitā, izstrādājot vadlīnijas vai skaidrojumus par normatīvo aktu piemērošanu attiecībā uz problemātisko statistikas kontekstā atkritumu plūsmu (t.sk. būvniecības atkritumi, metāllūžņi, biogāzes ieguves digestāts, koksnes apstrādes atlikumi, kūtsmēsli, lauksaimniecības atlikumi, pārtikas atlikumi, kuri vairs nav izmantojami cilvēku un dzīvnieku uzturam) uzskaiti	1.2., 1.3., 2.1., 3.1., 3.2., 4.1., 4.2., 5.1., 5.2., 6.1., 7.3., 7.4.	un apstiprinātas vadlīnijas	apstiprinātas vadlīnijas		LVGMC, EM, VRAA	budžeta ietvaros	
	1.3.3. Pilnveidot un regulāri uzturēt /atjaunot datus interneta vietni “Šķiro viegli”, vienlaikus informējot sabiedrību par tās izmantošanas iespējām	M1, M2, 1.1., 1.2., 1.5., 1.6., 1.8., 3.1., 5.1., 5.2. 7.3.	Interneta vietne “Šķiro viegli”	Nodrošināta interneta vietnes “Šķiro viegli” darbība	VVD	VARAM	Esošā budžeta ietvaros	Visā plāna darbības laikā
	1.3.4. Uzlabot pārstrādei paredzēto bateriju un akumulatoru atkritumu uzskaites sistēmu	M2, 6.1.	Uzlabota bateriju un akumulatoru atkritumu uzskaites sistēma	MK noteikumi	VARAM, LETERA	VVD	Esošā budžeta ietvaros	2023
	1.3.5. Normatīvajos aktos noteikt kārtību, kādā uzskaitāmi atkritumi, kas sagatavoti atkārtotai izmantošanai un kam sniedzama šī informācija	M1, M2, 1.2.	Normatīvie akti	1 Normatīvais akts	VARAM	VVD	Esošā budžeta ietvaros	2024
	1.3.6. Uzturēt un pilnveidot radītā un apsaimniekotā izlietotā iepakojuma uzskaites un kontroles sistēmu. Paplašināt ar datu vākšanu par atkārtoti lietojamo iepakojumu	M1, M2, 3.1., 3.2., 7.3.	Normatīvie aktu	1 Normatīvais akts	VARAM	VVD	Esošā budžeta ietvaros	2024

Nr.p.k.	Rīcību virzieni un pasākumi	Saikne ar Plāna mērķiem	Darbības rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Atbildīgā iestāde	Līdzatbildīgās iestādes	Indikatīvais finansējuma avots	Termiņš (gads)
	1.3.7. Atkritumu pārvadājumu uzskaites valsts informācijas sistēmas (APUS) būtiska transformēšana par kompleksu atkritumu aprites uzskaites un kontroles informācijas sistēmu	M1, M2, 1.2., 1.3., 2.1., 3.1., 3.2., 4.1., 4.2., 5.1., 5.2., 6.1., 7.3., 7.4.	Normatīvie akti,	Normatīvie akti,	VARAM	VVD, EM, LVĢMC	ES KF	2023
	1.3.8. Izvērtēt iespējas pilnveidot statistikas informāciju par realizētajiem un pārstrādei un reģenerācijai nodotajiem riepu apjomiem	M1, M2	Normatīvie akti	Normatīvie akti	VARAM	VVD, RAS	Esošā budžeta ietvaros	2022
	1.3.9. Uzlabot pārstrādei paredzēto EEIA uzskaites sistēmu.	M2, 5.1., 5.2.	Normatīvie akti	Normatīvie akti	VARAM	VVD, LEITERA	Esošā budžeta ietvaros	2024
	1.3.10. Izvērtēt iespējas izveidot integrētu pārstrādāto būvmateriālu aprites sistēmu (sinerģijā ar elektroniska būvniecības apjomu monitoringa sistēmu saitē ar Būvniecības informācijas sistēmu -BIS).	M2, 1.7.	Normatīvie akti	Normatīvie akti	EM	Latvijas Būvuzņēmēju partnerība, VARAM, VVD	LIFE, ES KF	2024
	1.3.11. Stiprināt VVD analītikas un kontroles spējas atkritumu plūsmu kontrolē, lai nodrošinātu atkritumu reģenerācijas mērķu izpildes kontroli (t.sk.viedu un uz risku un datu analīzi balstītu atkritumu apsaimniekošanas un DRN maksātāju par iepakojumu, videi kaitīgām precēm, EEI, kā arī transportlīdzekļiem kontroli)	M2, M4, 1.2., 1.3., 2.1., 3.1., 3.2., 4.1., 4.2., 5.1., 5.2., 6.1., 7.3., 7.4.	Izveidota specializēta kontroles struktūrvienība	Izveidota specializēta kontroles struktūrvienība	VARAM	VVD	Esošā budžeta ietvaros	2022 un turpmāk katru gadu
1.4.	Pilnveidot atkritumu apsaimniekošanas reģionu darbību un lomu mērķu sasniegšanā							
	1.4.1. Izstrādāt normatīvo regulējumu jaunu atkritumu apsaimniekošanas reģionu robežu noteikšanai, atbilstoši ATR un Informatīvajam ziņojumam “Par sadzīves atkritumu apsaimniekošanas reģionu attīstību Latvijā pēc	M1, M2, M4	Normatīvie akti	Normatīvie akti	VARAM		Esošā budžeta ietvaros	2021

Nr.p.k.	Rīcību virzieni un pasākumi	Saikne ar Plāna mērķiem	Darbības rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Atbildīgā iestāde	Līdzatbildīgās iestādes	Indikatīvais finansējuma avots	Termiņš (gads)
	2020. gada”							
	1.4.2. Sniegt atbalstu reģionālo atkritumu apsaimniekošanas plānu izstrādei	M1, M2, M4	Reģionālie atkritumu apsaimniekošanas plāni	5 reģionālie atkritumu apsaimniekošanas plāni	VARAM	RAAC	LIFE	2022
	1.4.3. Sniegt atbalstu reģionālo ceļa karšu aprites ekonomikas principu ieviešanai sagatavošanai	M1, M2, M4	Vadlīnijas	Vadlīnijas	VARAM	RAAC	LIFE	2023
	1.4.4. Veicināt reģionu simbiozes projektu sagatavošanu uz apriti balstītu atkritumu apsaimniekošanas risinājumu /inovāciju ieviešanai. Atbalsts reģionālo aprites ekonomikas sadarbības platformu izveidei	M1, M2, M4	Projekti reģionu simbiozei	projekti reģionu simbiozei	VARAM	EM, LIIA, RAAC, komersanti, reģionu pašvaldības	ES KF, ESF, LIFE	2024
1.5.	Pilnveidot ekonomisko instrumentu izmantošanu atkritumu jomā							
	1.5.1. Izvērtēt DRN likmes un to efektivitāti attiecībā uz atkritumu apsaimniekošanas mērķu sasniegšanu	M2, M4, 1.2., 1.3., 2.1., 3.1., 3.2.	Pētījums	Pētījums	VARAM		Esošā budžeta ietvaros	Pēc nepieciešamības
	1.5.2. Pilnveidot principu “maksā, kad izmet”(MKI ¹⁰⁵) piemērošanu, it īpaši attiecībā uz daudzdzīvokļu mājām	M2, 1.1., 1.5., 1.6.	Normatīvie akti	Normatīvie akti	VARAM	Pašvaldības, LASUA, LPS	Esošā budžeta ietvaros	2022
	1.5.3. Izvērtēt iespējas noteikt diferencētu maksu par šķirotu un nešķirotu atkritumu savākšanu	M2, 1.2., 1.3.,	Pētījums	1 pētījums	VARAM	LASUA, pašvaldības/ LPS	Esošā budžeta ietvaros	2022
	1.5.4. Noteikt diferencētas DRN likmes un atbrīvojuma nosacījumus par plastmasas un kompozīta iepakojumu, kas ir/ nav pārstrādājams Latvijā (“pašu resursi” koncepta ietvaros).	M2, 3.1., 3.2., 7.1., 7.2.,	Normatīvie akti	1 pētījums	VARAM		Esošā budžeta ietvaros	2022
	1.5.5. DRN par atkritumu apglabāšanu paaugstināšana.	M4, 2.1.	Samazināts apglabātā	1) 28% 2) 20%	VARA M		Esošā budžeta	Visā plāna

¹⁰⁵ Pay as you throw (PAYT, angliiski) maksā par atkritumiem atbilstoši izmesto atkritumu apjomam.

Nr.p.k.	Rīcību virzieni un pasākumi	Saikne ar Plāna mērķiem	Darbības rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Atbildīgā iestāde	Līdzatbildīgās iestādes	Indikatīvais finansējuma avots	Termiņš (gads)
			izlietotā iepakojuma daudzums				ietvaros	darbības laikā
1.6.	Pilnveidot finanšu nodrošinājuma piemērošanu atkritumu jomā							
	1.7.1. Finanšu nodrošinājuma diferencēšana atkarībā no apsaimniekoto atkritumu daudzuma, bīstamības vai citiem faktoriem.	M2, M4	MK noteikumi	1 MK noteikumi	VARAM		Esošā budžeta ietvaros	2021
1.7.	Paplašināt un pilnveidot ražotāja paplašinātās atbildības sistēmas (RAS) darbību							
	1.7.1. Noteikt, ka no 2022. gada RAS ir obligāta visa veida iepakojumam.	M2, 1.2., 1.3., 3.1., 3.2., 7.3., 7.4.	Normatīvie akti	Normatīvie akti	VARAM	VVD	Esošā budžeta ietvaros	2021
	1.7.2.a) Izveidot RAS noteiktajiem vienreizlietojamiem plastmasas izstrādājumiem (mitrās salvetes, baloni, tabakas izstrādājumi ar filtriem un filtri lietošanai kopā ar tabakas izstrādājumiem) un plastmasu saturošu zvejas rīkiem.	M2, 3.1., 3.2., 7.3., 7.4.	Normatīvie akti	Normatīvie akti	VARAM	Nozaru asociācijas, komersanti, RAS	a) Esošā budžeta ietvaros b) LIFE	2024
	1.7.3. Izvērtēt nepieciešamos instrumentus tekstilmateriālu un tekstilizstrādājumu apsaimniekošanā ar mērķi samazināt atkritumu poligonos nodoto tekstilmateriālu	M2, 1.1., 2.1.	Pētījums	1 pētījums	VARAM	VVD, nozares asociācijas	Esošā budžeta ietvaros	202
	1.7.4. Izvērtēt nepieciešamos instrumentus mēbeļu apsaimniekošanā ar mērķi samazināt atkritumu poligonos nodoto mēbeļu atkritumu apjomu.	M2, 2.1.	Pētījums	1 pētījums	VARAM	VVD, nozares asociācijas	Esošā budžeta ietvaros	2027
1.8.	Aizliegumu un ierobežojumu noteikšana atsevišķu materiālu aprītē							
	1.8.1. - izstrādāt normatīvos aktus attiecībā uz plastmasu saturošo izstrādājumu patēriņa samazināšanu un to atkritumu apsaimniekošanu.	M3, 7.1., 7.2.	Normatīvie akti	Normatīvie akti	VARAM	VVD, nozares asociācijas	Esošā budžeta ietvaros	2021
	1.8.2. Izvērtēt Nolietoto transportlīdzekļu (NTL) apsaimniekošanas sistēmas efektivitāti un sagatavot	M2, 4.1., 4.2.	Normatīvie akti	Normatīvie akti	VARAM	VVD, CSDD	Esošā budžeta	Visā plāna

Nr.p.k.	Rīcību virzieni un pasākumi	Saikne ar Plāna mērķiem	Darbības rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Atbildīgā iestāde	Līdzatbildīgās iestādes	Indikatīvais finansējuma avots	Termiņš (gads)
	normatīvo aktu grozījumus sistēmas pilnveidošanai, lai nodrošinātu apsaimniekošanas sistēmas efektivitāti un izsekojamību un samazinātu un novērstu darbības “pelēkās zonas” segmentā.						ietvaros	darbības laikā
	1.8.3.Uzlabot pārstrādei un reģenerācijai ievesto atkritumu sūtījumu uzskaiti, it īpaši attiecībā uz tiem atkritumiem, uz kuriem neattiecas paziņošanas procedūra atbilstoši Regulas Nr.1013/2006 II sadaļai;	M2, M4, 1.2., 1.3., 3.1., 3.2., 5.3.	Valsts informācijas sistēma APUS	APUS	VVD		Esošā budžeta ietvaros	Visā plāna darbības laikā
	1.8.4. Aizliegums tirgū laist atsevišķus vienreizlietojamus plastmasas izstrādājumus, kas attiecas uz iepakojumu, tai skaitā no putu polistirola un oksonoārdāmas plastmasas izgatavotu pārtikas iepakojumu	M1	Normatīvie akti	Normatīvie akti Netiek laists tirgū iepakojums no oksonoārdāmas plastmasas	VARAM		Esošā budžeta ietvaros	2021.g.
2.RĪCĪBU VIRZIENI UN PASĀKUMI ATBILSTOŠI ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS HIERARHIJAI								
2.1.	Atkritumu rašanās novēršana							
	2.1.1. Īstenot “Pārtikas atkritumu rašanās novēršanas programmas” pasākumus (skat. 9. nodaļu)	M1, M2, M4, 1.8., 2.1.	Īstenoti “Pārtikas atkritumu rašanās novēršanas programmas” pasākumi		VARAM	ZM, EM, PVD, NVO, nozaru asociācijas		Atbilstoši programmai
	2.1.2. Veicināt atkritumu rašanās novēršanu rūpniecībā un produktu ražošanas sākuma (dizaina) posmos, tai skaitā attiecībā uz iepakojumu	M1, 1.2., 1.3., 1.4., 2.1., 3.1., 3.2., 4.1.,	Informatīvie pasākumi	informatīvie pasākumi	EM, LIAA	VARAM	Esošā budžeta ietvaros	Visā plāna darbības laikā

Nr.p.k.	Rīcību virzieni un pasākumi	Saikne ar Plāna mērķiem	Darbības rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Atbildīgā iestāde	Līdzatbildīgās iestādes	Indikatīvais finansējuma avots	Termiņš (gads)
		4.2., 5.1., 5.2., 5.3., 6.1., 7.1., 7.2.						
	2.1.3. veicināt ekoinovāciju attīstību, ieviešanu un pielietojumu preču iepakojumā un preču dizainā	M1, M21.2., 1.3., 1.4., 2.1., 3.1., 3.2., 4.1., 4.2., 5.1., 5.2., 5.3., 6.1., 7.1., 7.2.	Informatīvie pasākumi	informatīvie pasākumi	EM, LIIA	VARAM	Esošā budžeta ietvaros	Visā plāna darbības laikā
	2.1.4. Veicināt sinerģiju starp ražošanas, ekoinovācijas, atkritumu rašanās novēršanas, bioenerģijas un klimata jomu pasākumiem	M1, M2, 1.2., 1.3., 1.4., 2.1., 3.1., 3.2., 4.1., 4.2., 5.1., 5.2., 5.3., 6.1., 7.1., 7.2.	Informatīvie pasākumi	informatīvie pasākumi	EM, LIAA	VARAM	Esošā budžeta ietvaros	Visā plāna darbības laikā
	2.1.5. Izstrādāt vadlīnijas par mēbeļu un citu sadzīves preču nodošanas un labošanas vietām un remontdarbnīcām		Izstrādātas vadlīnijas vienotai informācija s sistēmai	Pieaudzis preču labošanas /remonta sektors	VARAM	EM, pašvaldības	Esošā budžeta ietvaros	2023. g.
	2.1.6. Veicināt nolietoto riepu atkārtotas izmantošanu tautsaimniecībā, it īpaši piemērojot ZPI principus	M1, M2	Pētījums	1 pētījums + ZPI kritēriji	VARAM	Atkritumu apsaimniekošanas komersanti	Esošā budžeta ietvaros	2022.
	2.1.7. Veicināt no BNA radītā komposta izmantošanu tautsaimniecībā	M2, 1.2., 1.3., 1.6., 1.8., 2.1.	Pētījums	1 pētījums + normatīvais regulējums	VARAM	Atkritumu apsaimniekošanas komersanti	Esošā budžeta ietvaros	2022.

Nr.p.k.	Rīcību virzieni un pasākumi	Saikne ar Plāna mērķiem	Darbības rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Atbildīgā iestāde	Līdzatbildīgās iestādes	Indikatīvais finansējuma avots	Termiņš (gads)
	2.1.8.Veicināt tādu produktu atkārtota izmantošana, kuri ir kritiski svarīgu izejvielu galvenie avoti, lai nepieļautu, ka šīs izejvielas kļūst par atkritumiem (t.sk. baterijas, akumulatori, EEIA).	M2, 4.1., 4.2., 5.1.,5.2., 6.1.	Normatīvie akti	Normatīvie akti	VARAM	LETERA	Esošā budžeta ietvaros	2022
2.2.	Atkritumu dalītā vākšana							
	2.2.1.Paagustināt sabiedrības informētību sagatavojot informatīvus materiālus un digitālus risinājumus par atkritumu dalīto vākšanu (t.sk. par BNA, sadzīvē radušiem bīstamajiem atkritumiem, tekstilmateriāliem, būvniecības materiāliem).	M1, M2, 1.1., 1.5., 1.6., 1.8., 3.1., 5.1., 5.2., 6.1., 7.3., 7.4.	Informatīvie materiāli un digitālie risinājumi	informatīvie materiāli digitālie risinājumi	VARAM, atkritumu apsaimniekošanas komersanti, RAS	Pašvaldības		Visā plāna darbības laikā
	2.2.2. Pilnveidot pašvaldību rīcībā esošo atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūru: a) izveidot jaunas un papildināt esošās publiski pieejamās dalīto atkritumu vākšanas vietas (vai individuālu pakalpojumu mājsaimniecībām) un laukumus, t.sk. attīstīt depozīta sistēmu b) izveidot viedo atkritumu konteineru punktus c) atbalstīt dalīto atkritumu vākšanas konteineru iegādi uzņēmumiem un privātpersonām	M1, M2, 1.1., 1.5., 1.6., 1.8., 3.1., 5.1., 5.2., 6.1., 7.3., 7.4.	Izveidotas jaunas publiski pieejamas atkritumu savākšanas vietas. Izveidoti viedo atkritumu konteineru punkti. Iegādāti dalīto atkritumu vākšanas konteineri	Izveidotas jaunas publiski pieejamas atkritumu savākšanas vietas. Izveidoti viedo atkritumu konteineru punkti. Iegādāti dalīto atkritumu vākšanas konteineri	Pašvaldības	VARAM, atkritumu apsaimniekošanas komersanti	ES KF,	Visā plāna darbības laikā
	2.2.3. Atbalstīt pasākumus, kas uzlabo sabiedrības informētību un mudina iedzīvotājus nodot sadzīves atkritumus atkritumu dalītās savākšanas vietās, tai skaitā izmantojot interneta vietni “Šķiro viegli.lv”	M1, M2, 1.1., 1.5., 1.6., 1.8., 3.1., 5.1., 5.2., 6.1., 7.3., 7.4.	Portāla “Šķiro viegli” darbības nodrošināšana	1 interneta vietne	VVD	VARAM	VVD budžeta līdzekļu ietvaros	Visā plāna darbības laikā

Nr.p.k.	Rīcību virzieni un pasākumi	Saikne ar Plāna mērķiem	Darbības rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Atbildīgā iestāde	Līdzatbildīgās iestādes	Indikatīvais finansējuma avots	Termiņš (gads)
	2.2.4. Izlietotā plastmasas iepakojuma dalītas atkritumu vākšanas attīstība	M2, 7.3., 7.4.	Palielināts dalīti savākta izlietotā iepakojuma daudzums	1) 77% no tirgū laistās plastmasas dzērienu iepakojuma; 2) 90% no tirgū laistās plastmasas dzērienu iepakojuma.	VARA M	Pašvaldības, iepakojuma apsaimniekotājam		1) 2025 2) 2029
Atkritumu dalītās vākšanas pasākumi atbilstoši atkritumu plūsmām:								
	2.2.5. Informēt iedzīvotājus un veidot izpratni par EEIA atkritumu bīstamību un iespējām tos nodot bez maksas	M1, M2, M3, 5.1., 5.2., 5.3.	Informatīvi pasākumi kampaņas	4 informatīvi pasākumi 1 kalendārajā gadā	RAS	VVD	RAS līdzekļi	Visā plāna darbības laikā
	2.2.6. Veicināt BNA dalītās savākšanas sistēmas attīstību visās pašvaldībās, izmantojot un paplašinot jau izveidoto atkritumu dalītās vākšanas infrastruktūru (t.sk. specializēto konteineru iegāde)	M2, M4, 1.6., 1.8., 2.1.	Iegādāti specializēti konteineri	Iegādāti specializēti konteineri	Atkritumu apsaimniekošanas komersanti	VARAM, pašvaldības	ES KF, atkritumu apsaimniekošanas komersantu līdzekļi	2023
	2.2.7. Atbalsts SA dalītās savākšanas infrastruktūras pārklājuma paplašināšanai	M2, M4, 1.1., 1.5., 1.6., 1.8., 3.1., 5.1., 5.2., 6.1., 7.3., 7.4.	Konteineri atkritumu dalītai savākšanai Paplašināta šķiroto atkritumu	konteineri atkritumu dalītai savākšanai Paplašināta šķiroto atkritumu	Atkritumu apsaimniekošanas komersanti	VARAM, pašvaldības	ES KF, atkritumu apsaimniekošanas komersantu līdzekļi	2023

Nr.p.k.	Rīcību virzieni un pasākumi	Saikne ar Plāna mērķiem	Darbības rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Atbildīgā iestāde	Līdzatbildīgās iestādes	Indikatīvais finansējuma avots	Termiņš (gads)
			savākšanas laukumu infrastruktūra	savākšanas laukumu infrastruktūra				
	2.2.8.Nodrošināt sadzīvē radušo bīstamo atkritumu savākšanas iespējas visos izveidotajos atkritumu dalītās savākšanas laukumos (aptverot sadzīves ķīmiju, piesārņoto iepakojumu, medikamentus u.c.)	M2, M3, M4, 1.5.	Konteineri sadzīvē radušos bīstamo atkritumu savākšanai	konteineri sadzīvē radušos bīstamo atkritumu savākšanai	Atkritumu apsaimniekošanas komersanti	VARAM, pašvaldības	ES KF, atkritumu apsaimniekošanas komersantu līdzekļi	2025
	2.2.9.Izveidot dalītās savākšanas sistēmu tekstilmateriālu atkritumiem, sniedzot atbalstu nepieciešamās infrastruktūras izveide	M2, M4, 1.1.	Konteineri tekstilmateriālu atkritumu savākšanai	konteineri tekstilmateriālu atkritumu savākšanai Pieaudzis otrreizēji izmantoto tekstilmateriālu tirgus apjoms	Atkritumu apsaimniekošanas komersanti	VARAM, pašvaldības, RAS	ES KF, atkritumu apsaimniekošanas komersantu, RAS līdzekļi	2025
	2.2.10. Izveidota dalītās savākšanas sistēma mēbeļu atkritumiem	M2, M4, 2.1.	Dalītās savākšanas vietas mēbeļu atkritumiem	dalītās savākšanas vietas mēbeļu atkritumiem	Atkritumu apsaimniekošanas komersanti	VARAM, pašvaldības, RAS	ES KF, atkritumu apsaimniekošanas komersantu, RAS līdzekļi	Visā plāna darbības laikā
	2.2.11.Veicināt tādu atkritumu savākšanu un sagatavošanu pārstrādei, kas satur ievērojamu daudzumu kritisko izejvielu (gk., EEIA, baterijas un akumulatori, NTL un to sastāvdaļas)	M2, M4, 4.1., 4.2., 5.1., 5.2., 6.1.	Konteineri EEIA un bateriju savākšanai	Konteineri EEIA un bateriju savākšanai	RAS	VARAM, VVD, pašvaldības	RAS līdzekļi	Visā plāna darbības laikā
	2.2.12. Veicināt pārtikas atkritumu dalītu	M2, M4,	Konteineru iegāde	konteineru iegāde	Komersanti	VARAM, ZM,	ES KF,	Visā

Nr.p.k.	Rīcību virzieni un pasākumi	Saikne ar Plāna mērķiem	Darbības rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Atbildīgā iestāde	Līdzatbildīgās iestādes	Indikatīvais finansējuma avots	Termiņš (gads)
	savākšanu no uzņēmumiem un iestādēm	1.6., 1.8., 2.1.				pašvaldības	komersantu līdzekļi	plāna darbības laikā
2.3.	Atkritumu sagatavošana atkārtotai izmantošanai un pārstrādei							
	2.3.1. Izvērtēt sistēmu, lai veicināt labošanu un sagatavošanu atkārtotai izmantošanai ar mērķi palielināt preču otrreizēju izmantošanu un mazināt to nonākšanu poligonos	M2, M4, 2.1.	Likumdošanas iniciatīva	MK noteikumi	VARAM		Esošā budžeta ietvaros	2021
	2.3.2. Esošo sadzīves atkritumu šķirošanas līniju tehnoloģisko procesu pilnveidošana	M2, M4 1.2., 1.3., 3.1., 3.2., 5.3.	Pilnveidoti esošie dalīti savāktos sadzīves atkritumu šķirošanas līniju tehnoloģiskie procesi	Pilnveidoti esošie dalīti savāktos sadzīves atkritumu šķirošanas līniju tehnoloģiskie procesi	Atkritumu apsaimniekošanas komersanti	VARAM	komersantu līdzekļi	Visā plāna darbības laikā
	2.3.3. Būvniecības atkritumu, EEI, NTL sagatavošanas pārstrādei / reģenerācijai procesu un pārstrādes tehnoloģisko procesu pilnveidošana	M2, M4, 1.7., 2.1., 3.1., 4.1., 4.2., 5.3.	Pilnveidoti būvniecības atkritumu, EEI, NTL sagatavošanas pārstrādei / reģenerācijai procesu un pārstrādes tehnoloģiskie procesi	Pilnveidoti xxx būvniecības atkritumu, EEI, NTL sagatavošanas pārstrādei / reģenerācijai procesu un pārstrādes tehnoloģiskie procesi	Komersanti	VARAM, EM	ES KF, komersantu līdzekļi	Visā plāna darbības laikā
2.4.	Atkritumu pārstrādes veicināšana							
	2.4.1. Modernizēt atkritumu pārstrādei izmantotās esošās un plānotās iekārtas palielinot materiālu pārstrādi enerģijā vai otrreizējās izejvielas	1.2., 1.3., 3.1., 3.2., 4.1., 4.2., 5.3.	Modernizētas atkritumu pārstrādei izmantotās	Modernizētas atkritumu pārstrādei izmantotās	Komersanti	VARAM, EM	ES KF	2028

Nr.p.k.	Rīcību virzieni un pasākumi	Saikne ar Plāna mērķiem	Darbības rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Atbildīgā iestāde	Līdzatbildīgās iestādes	Indikatīvais finansējuma avots	Termiņš (gads)
			esošās un plānotās iekārtas	esošās un plānotās iekārtas				
	2.4.2. Mājkompostēšanas un sadzīves (BNA) atkritumu (mikrokompostēšanas) iespēju izvērtēšana mērķu sasniegšanai	M2, M4, 1.2., 1.3., 1.6., 2.1.,	Pētījums Kompostēšanas ierīces	1 pētījums kompostēšanas ierīces	Pašvaldības, NVO	VARAM, atkritumu apsaimniekošanas komersanti	LIFE	2023
	2.4.3. Atbalsts BNA kompostēšanas un atkritumu infrastruktūras izveidei un attīstībai	M2, M4, 2.1.	Kompostēšanas iekārtas	Uzlabota kompostēšanas iekārtu efektivitāte	Kompostēšanas iekārtu operatori	VARAM	ES KF, kompostēšanas iekārtu operatori,	Visā plāna darbības laikā
	2.4.4. Atbalsts bioloģisko atkritumu un pārtikas atkritumu pārstrādei – ar augstvērtīgu energoresursu ražošanu (piem. dabasgāzes kvalitātes biometāns, bioetanols, transporta degviela), kas savākti no vairumtirdzniecības bāzēm, loģistikas centriem, tirgiem, pārtikas ražošanas uzņēmumiem, arī lielveikaliem un sabiedriskās ēdināšanas.	M2, M4, 1.6., 1.8., 2.1.	Sagatavotas biogāzes ražotnes	Sagatavotas biogāzes ražotnes	ZM	Biogāzes ražotņu operatori, EM, SM, VARAM	Biogāzes ražotņu operatoru finansējums	Visā plāna darbības laikā
	2.4.5. Poligonu gāzes apsaimniekošana – poligonu gāzes apsaimniekošanas sistēmu pilnveidošana un attīstība.	M4	Pilnveidotās poligona gāzu apsaimniekošanas sistēmas.	pilnveidotās poligona gāzu apsaimniekošanas sistēmas.	VARAM, Poligonu operatori	VARAM, EM, VVD	Poligonu operatori	2028

Nr.p.k.	Rīcību virzieni un pasākumi	Saikne ar Plāna mērķiem	Darbības rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Atbildīgā iestāde	Līdzatbildīgās iestādes	Indikatīvais finansējuma avots	Termiņš (gads)
	2.4.6. Realizēt projektus: a) tehnoloģiju ieviešanai no būvniecības un ēku nojaukšanas radušos atkritumu sagatavošanai pārstrādei un atkalizmantošanai; b) plastmasas un plastmasas atkritumu pārstrādei ar mērķi atkritumus pārstrādāt otrreizējās izejvielās; c) materiālu (stikls, plastmasas, papīrs, tekstils u.c.) pārstrādei, it īpaši tādu materiālu pārstrādes iekārtu izveidei, kuru tirgus un eksporta iespējas ir ierobežotas.	M1, M2, M3, M4, 1.7. 7.1., 7.2., 7.3., 7.4.	Realizēti pasākumi un projekti	Realizēti pasākumi un projekti	Komersanti	VARAM, EM, pašvaldības	ES KF līdzekļi, Komersantu līdzekļi	a) 2023 b) 2027 c) 2027
2.5.	Atkritumu reģenerācija							
	2.5.1. Biogāzes ražotņu sagatavošana atbilstoši pārstrādes prasībām, kas nosaka 3. kategorijas dzīvnieku un to izcelsmes atkritumu apsaimniekošanas prasības ¹⁰⁶ .	M2, M4, 1.6., 1.8., 2.1.	Sagatavotas biogāzes ražotnes	Sagatavotas biogāzes ražotnes	ZM, EM	Biogāzes ražotņu operatori	Biogāzes ražotņu operatoru finansējums	Visā plāna darbības laikā
	2.5.2. Pasākumi kokapstrādes, papīra, kartona, celulozes, plākšņu vai mēbeļu ražošanas atkritumu reģenerācijai	M1, M2, M3, M4, 2.1.	Pasākumi kokapstrādes, papīra, kartona, celulozes, plākšņu vai mēbeļu ražošanas atkritumu reģenerācijai	pasākumi kokapstrādes, papīra, kartona, celulozes, plākšņu vai mēbeļu ražošanas atkritumu reģenerācijai	Iekārtu operatori	VARAM, EM	Iekārtu operatoru finansējums	Visā plāna darbības laikā
	2.5.3. Atkritumu reģenerācijas ar enerģijas atguvi pasākumi pārstrādei nederīgas atkritumu daļas reģenerācijai	M2, M4, 2.1.	Atkritumu reģenerācijas iekārtas ar enerģijas	3 atkritumu reģenerācijas iekārtas ar enerģijas	Iekārtu operatori	VARAM, EM, pašvaldības	Iekārtu operatoru finansējums	Visā plāna darbības laikā

¹⁰⁶ Latvijas biogāzes un komposta ražotāji nav sagatavoti šīs kategorijas atkritumu higienizācijas prasību izpildei. Praktiski no 58 biogāzes stacijām tikai 4 ir saņēmušas atļaujas pārtikas atkritumu un tiem līdzīgu ražošanas atkritumu pārstrādei (SIA "Geo Consultants", 2020)

Nr.p.k.	Rīcību virzieni un pasākumi	Saikne ar Plāna mērķiem	Darbības rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Atbildīgā iestāde	Līdzatbildīgās iestādes	Indikatīvais finansējuma avots	Termiņš (gads)
			atguvi	atguvi				
2.6.	Poligonu infrastruktūras attīstības pasākumi							
	2.6.1. Atbalsts poligonu pārstrukturizācijas pasākumiem, pirms tam veicot izmaksu efektivitātes izvērtējumu, veicinot pāreju uz citām atkritumu apsaimniekošanas darbībām, kas nav apglabāšana un BNA pārstrāde un kas ir nepieciešamas AAR	M4, 2.1.	Pārstrukturēti sadzīves atkritumu poligoni	5 pārstrukturēti sadzīves atkritumu poligoni	VARAM	Poligonu operatori, pašvaldības	RRF	2024
	2.6.2. Poligonu gāzes apsaimniekošanas sistēmu pilnveidošana un attīstība	M4	Pilnveidotas poligona gāzu apsaimniekošanas sistēmas.	pilnveidotas poligona gāzu apsaimniekošanas sistēmas.	Poligonu operatori	VARAM, EM, VVD	Poligonu operatori	2028
	2.6.3. Esošo atkritumu apglabāšanas šūnu konservācija, kur pēc 2024.gada netiks veikta atkritumu apglabāšana	M4, 2.1.	Slēgti un rekultivēti atkritumu apglabāšanas nodalījumi 5 sadzīves atkritumu poligonos	Slēgti un rekultivēti atkritumu apglabāšanas nodalījumi 5 sadzīves atkritumu poligonos	Poligonu operatori	VARAM, VVD	Poligona operatoru finansējums	2024
3. SABIEDRĪBAS INFORMĒTĪBAS PAR ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS JAUTĀJUMIEM, VIDES IZGLĪTĪBAS UN LĪDZDALĪBAS VEICINĀŠANA								
	3.1. Paplašināt atkritumu radītāju informēšanas un izglītošanas pasākumus, lai atkritumu radītāji būtu ieinteresēti atkritumu rašanās novēršanā un dalītā vākšanā. Atbalsts pasākumiem, kas motivē atkritumu radītājus iesaistīties atkritumu rašanās novēršanā, atkritumu dalītā vākšanā (tai skaitā attiecībā uz vienreizlietojamiem plastmasas izstrādājumiem)	M1, M2 1.1., 1.2., 1.5., 1.6., 1.8., 3.1., 5.1., 7.3.	Informatīvi un izglītojoši pasākumi	informatīvi un izglītojoši pasākumi	VARAM, pašvaldība, atkritumu apsaimniekošanas komersanti, RAS	RAAC	LVAf, ES KF LIFE	Visa plāna darbības laikā
	3.2. Atbalsts vides izglītības aktivitātēm jūras	M1, M2	Vides	vides	VARAM	Vides	LVAf,	Visa

Nr.p.k.	Rīcību virzieni un pasākumi	Saikne ar Plāna mērķiem	Darbības rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Atbildīgā iestāde	Līdzatbildīgās iestādes	Indikatīvais finansējuma avots	Termiņš (gads)
	piegūzējuma novērsšanai, samazināšanai un sabiedriskajam monitoringam (piem., iniciatīva "Mana jūra")		izglītības aktivitātes jūras piegūzējuma novērsšanai, samazināšanai un sabiedriskajam monitoringam	izglītības aktivitātes jūras piegūzējuma novērsšanai, samazināšanai un sabiedriskajam monitoringam		izglītības fonds, pašvaldības	ES KF LIFE	plāna darbības laikā
	3.3.Izglītošanas un informēšanas kampaņas par atkritumu dalītās vākšanas sistēmas attīstību, jauniem sistēmas elementiem (t.sk. BNA dalītā vākšana, tekstila atkritumu dalītā vākšana, preču atkārtotas izmantošanas centru attīstība u.c.).	M1, M2, 1.1., 1.2., 1.5., 1.6., 1.8., 3.1., 5.1., 7.3.	Izglītošanas un informēšanas kampaņas par atkritumu dalītās vākšanas sistēmas attīstību	izglītošanas un informēšanas kampaņas par atkritumu dalītās vākšanas sistēmas attīstību	Pašvaldības	VARAM, Komersanti, pašvaldības, RAAC	Pašvaldības, komersanti, LVAF, LIFE	Visa plāna īstenošanas laikā
	3.4. Aprites ekonomikas veicināšanas un izglītības kompetences centru izveide atkritumu apsaimniekošanas reģionos	M1, M2, M3, M4	Komptences centri	kompetences centri	RAAC,	komersanti	ES KF LIFE	2024
	3.5. Atbalsts vides izglītības projektiem un iniciatīvām atkritumu un aprites ekonomikas jomās izglītības iestādēs, it īpaši Ekoskolu tīkla ietvaros	M1, M2, M3, M4	Vides izglītības projekti un iniciatīvas	vides izglītības projekti un iniciatīvas	IZM	VARAM NVO izglītības iestādes, pašvaldības	ES KF, LVIF	Visa plāna īstenošanas laikā
	3.6. Atbalsts bezatkritumu dzīvesveida un pakalpojumu projektu ieviešanai (piem. bezatkritumu veikali, bezatkritumu kopienas)	M1, M2, M3, M4	Projekti bezatkritumu dzīvesveida un	projekti bezatkritumu dzīvesveida un pakalpojumu	VARAM	ZM, NVO, nozaru asociācijas	Leader, ES KF LVAF	Visa plāna īstenošanas laikā

Nr.p.k.	Rīcību virzieni un pasākumi	Saikne ar Plāna mērķiem	Darbības rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Atbildīgā iestāde	Līdzatbildīgās iestādes	Indikatīvais finansējuma avots	Termiņš (gads)
			pakalpojumu popularizēšanai	popularizēšana				
	3.7. Atkritumu apsaimniekošanas operatoru, namu pārvaldnieku un dzīvojamo ēku kooperatīvu kapacitātes celšana atkritumu apsaimniekošanas jautājumos	M1, M2, 1.1., 1.2., 1.5., 1.6., 1.8., 3.1., 5.1., 7.3.	Informatīvi semināri un materiāli	informatīvi semināri, informatīvi materiāli	LASUA	atkritumu apsaimniekošanas komersanti, pašvaldības	LIFE	2023
	3.8. Izstrādāt motivācijas instrumentu: a) atkritumu rašanās novēršanu rūpniecībā un produktu ražošanas sākuma (dizaina) posmos, tai skaitā attiecībā uz iepakojumu b) ekoinovāciju attīstību, ieviešanu un pielietojumu preču iepakojumā un preču dizainā c) tehnoloģijas un pasākumus, kas nodrošina sinerģijas starp ražošanas, ekoinovācijas, atkritumu rašanās novēršanas, bioenerģijas un klimata jomu pasākumiem	M1, M2, 1.2., 1.3., 1.4., 2.1., 3.1., 3.2., 4.1., 4.2., 5.1., 5.2., 5.3., 6.1., 7.1., 7.2.	Publicitātes pasākums	Publicitātes pasākums	VARAM	EM, LIAA, nozaru asociācijas	Esošā budžeta ietvaros	Katru gadu, sākot ar 2022
4.ATBASTA PASĀKUMI INOVĀCIJĀM, PĒTĪJUMIEM UN PILOTPROJEKTIEM AR LIETIŠĶO/RŪPNIECISKO IEVIRZI ¹⁰⁷								
4.1.	Pilotprojekts sintētiskās gāzes kā dabas gāzes ekvivalenta izstrāde nepārstrādājamo atkritumu (non-recycable) gazifikācijai un vitrificētu pelnu frakcijas formulācija jaunās būvniecības produktos	M2, M4, 2.1.	Pilotprojekts		Komersanti	VARAM, EM	LIFE	2027
4.2.	Pilotprojekts pārtikas produktu iepakojuma ekodizaina izstrādei atbilstoši aprites ekonomikas principiem	M1, M2, 1.8., 3.1.,	Pilotprojekts		Komersanti	VARAM, ZM	LIFE	2027
4.3.	Paraugprojektu popularizēšana publiskajā sektorā,	M1, M2,	Pilotprojekts		Publiskās	Publiskās	LIFE	2025

¹⁰⁷ Pie nosacījuma, ka tiek saņemti papildus ES fondu finansējums (piem., LIFE finansējums)

Nr.p.k.	Rīcību virzieni un pasākumi	Saikne ar Plāna mērķiem	Darbības rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Atbildīgā iestāde	Līdzatbildīgās iestādes	Indikatīvais finansējuma avots	Termiņš (gads)
	kuri realizē atkārtoti lietojamu, labotu un pārstrādātu produktu iepirkumu	M4, 2.1.			pārvaldes iestādes	pārvaldes iestādes		
4.4.	Inovātīvi risinājumi būvniecības atkritumu apjoma samazināšanai (industriālās simbiozes centrs, materiālu platformas izveide, dalīšanās modelis)	M1, M2, M4, 1.7.	Pilotprojekts			Komersanti, LASUA	LIFE	2024
4.5.	Pilotprojekts uz koksnes atkritumu (no būvniecības, sadzīves atkritumu it īpaši.) pārstrādes iespēju izpētei, pievienojot no citām atkritumu pozīcijām sintezētas vielas un radot jaunus produktus ar augstu pievienoto vērtību, kas derīgi ilgtermiņa lietošanai	M1, M2, M4, 1.7., 2.1., 3.1., 7.3.	Pilotprojekts		Komersanti	ZM, EM	LIFE	2027

7. ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS VALSTS PLĀNĀ PAREDZĒTO PASĀKUMU ĪSTENOŠANAI NEPIECIEŠAMĀIS UN PIEEJAMĀIS FINANSĒJUMS UN TĀ AVOTI

Prioritārie atkritumu apsaimniekošanas sektora attīstības virzieni ir analizēti Plāna 4. nodaļā (Atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstības virzieni). Balstoties uz padziļinātas analīzes rezultātiem, ir sagatavots potenciāli īstenojamo aktivitāšu investīciju izmaksu novērtējums, kā arī sagatavots prioritāri atbalstāmo aktivitāšu saraksts un analizēti iespējamie finansēšanas avoti.

Indikatīvs investīciju novērtējums par atkritumu apsaimniekošanas sektora efektīvai ekspluatācijai un attīstības nodrošināšanai nepieciešamo investīciju apjomu laika posmā līdz 2035. gadam ir atspoguļots (sk.6.1.pielikumu). Nepieciešamais investīciju apjoms noteikts, vadoties no nepieciešamajiem pasākumiem, pasākumu apjoma un šo pasākumu īstenošanas izmaksām, kas noteiktas pamatojoties uz īstenošanā esošiem un iepriekš īstenotiem infrastruktūras attīstības projektiem.

Prioritāri īstenojamo un atbalstāmo pasākumu saraksts sagatavots, ņemot vērā šobrīd spēkā esošās un nākotnē aktuālās normatīvo aktu prasības atkritumu apsaimniekošanas sektorā, veiktās analīzes ietvaros konstatētās neatbilstības un apsvērumus par optimālo sistēmas attīstības scenāriju. Jāņem vērā, ka prioritāri īstenojamo pasākumu saraksts ir savstarpēji pakārtots, līdz ar to mainot prioritāti kādai atsevišķai aktivitātei prioritātes var mainīties arī citām saistītajām aktivitātēm. Raugoties no atbalsta un finansējuma avota viedokļa - ne visas prioritāri īstenojamās aktivitātes ir plānots finansēt izmantojot ES fondu līdzekļus – finansējuma avots tiks noteikts, vadoties no finanšu instrumentu pielietojšanas nosacījumiem un atbalsta ietvaros finansējamajām aktivitātēm.

Atkritumu apsaimniekošanas sistēmas attīstības pasākumu finansēšana ir jābalsta uz principu “piesārņotājs maksā”. Tas nozīmē, ka atkritumu apsaimniekošana sistēmas tiek nodrošināta no atkritumu apsaimniekošanas maksas, ko maksā atkritumu radītājs. Vienlaikus sistēmas attīstībai nepieciešamas investīcijas infrastruktūras izveides, tajā skaitā atkritumu pārstrādes jaudu attīstīšanas nodrošināšanai. Investīciju finansēšanas potenciālie avoti:

- 1) operatoru pašu ienākumi no atkritumu apsaimniekošanas maksām un tarifiem, ienākumi no pārstrādāto atkritumu realizācijas (plastmasa, PET, papīrs, stikls, komposts, metāls, u.c.), ienākumi no atkritumu apsaimniekošanas procesā radītajiem un realizētajiem blakusproduktiem: gāze, siltumenerģija, elektroenerģija u.c..
- 2) Kredītresursi, publiskais finansējums, privātais finansējums ES fondu finansējums.

Nr.p.k.	Pasākums	Piezīmes un pamatojums	Rezultāts	Investīcijas EUR
1	Investīcijas atkritumu apglabāšanas poligonu infrastruktūrā			
1.1	Sagatavošana pārstrādei / reģenerācijai (R12B)	Iekārtu modernizācija 10 atkritumu poligonos, t.sk. nešķirotu sadzīves atkritumu plūsmas apstrādes pilnveidošanai, dalīti savāktu BNA sagatavošanai pārstrādei, NAIK sagatavošana reģenerācijai. Poligonos apstrādājamo nešķirotu sadzīves atkritumu un dalīti savāktu BNA apjoms vidēji plāna pārskata periodā ir 540 tūkst. t/gadā, nepieciešamās iekārtu modernizācijas izmaksas tiek lēstas vidēji 95-100 EUR uz vienu apstrādes jaudas tonnu.	<ul style="list-style-type: none"> BNA sagatavošana pārstrādei - vidēji 210 tūkst. t/gadā NAIK sagatavošana reģenerācijai - vidēji 130 tūkst. t/gadā 	52 900 000
1.2	BNA pārstrādes iekārtas (R3D)	BNA pārstrādes iekārtu izveide 4 atkritumu apglabāšanas poligonos, poligona Getliņi BNA pārstrādes iekārtu attīstības II kārtā. Kopējais sadzīves atkritumu poligonos nonākošais BNA daudzums tiek prognozēts vidēji 210 tūkst. t/gadā, attiecīgi, aprēķinot papildus nepieciešamās pārstrādes jaudas, bez poligona Getliņi īstenošanā esošā BNA pārstrādes iekārtu izveides projekta, jaudu iztrūkums tiek lēsts 110 tūkst. t/gadā. BNA pārstrādes iekārtu izveides investīciju izmaksa uz vienu pārstrādes jaudas tonnu tiek lēstas no 550-650 EUR/t.	<ul style="list-style-type: none"> BNA pārstrādes jaudu palielinājums par vidēji 110 tūkst. t/gadā 	65 600 000
1.3	Infiltrāta apsaimniekošana	Infiltrāta attīrīšanas sistēmas kapacitātes paaugstināšana 5 sadzīves atkritumu apglabāšanas poligonos. Poligonos, kuros tiek nodrošināts atkritumu apglabāšanas pakalpojums, ir nepieciešams veikt infiltrāta attīrīšanas sistēmas modernizāciju, kas ietver priekšattīrīšanas sistēmu uzstādīšanu, jaudas palielināšanu un infiltrāta koncentrāta apsaimniekošanas optimizāciju. Nepieciešamās investīciju izmaksas tiek plānotas: poligonā Getliņi 7,5 milj. EUR; pārējos 4 poligonos 1,8-2,5 milj. EUR.	<ul style="list-style-type: none"> Nodrošināta nepieciešamā infiltrāta attīrīšanas iekārtu kapacitāte 	15 400 000
1.4	Gāzes apsaimniekošana	Poligona gāzes apsaimniekošanas sistēmas kapacitātes paaugstināšana 5 sadzīves atkritumu	<ul style="list-style-type: none"> Nodrošināta poligona gāzes savākšanas un utilizācijas sistēmu efektīva darbība 	15 750 000

Nr.p.k.	Pasākums	Piezīmes un pamatojums	Rezultāts	Investīcijas EUR
		<p>apglabāšanas poligonos, kur tiek veikta atkritumu apglabāšana – investīcijas paredzētas nākamā gāzes savākšanas sistēmas kārtu izbūvei un reģenerācijas iekārtu pilnveidošanai. Indikatīvi noteiktās nepieciešamo investīciju izmaksas ir: 8,5 milj. EUR poligonā Getliņi (t.sk. gāzes attīrīšana un sagatavošana biometānam atbilstošā kvalitātē); 1,1-3,0 milj. EUR pārējos poligonos.</p> <p>5 poligonos, kur atkritumu apglabāšana tiek apturēta, minimālo poligona gāzes apsaimniekošanas prasību izpildei paredzēti ieguldījumi robežās no 150 - 200 tūkst. EUR.</p>		
1.5	Atkritumu apglabāšanas infrastruktūra (D1)	<p>Atkritumu apsaimniekošanas reģionos, kur pārskata periodā saskaņā ar aprēķiniem atkritumu apglabāšanas jaudas būs nepietiekamas, paredzēta jaunu atkritumu apglabāšanas krātuvju izbūve. Nepieciešamā papildus kapacitāte tiek lēsta 1,5 milj. t poligonā Getliņi un 0,45 milj. t poligonā Ķīvītes. Atkritumu krātuves izbūves investīciju izmaksas tiek lēstas vidēji 500-580 tūkst. EUR par atkritumu krātuves ar ietilpību 100 tūkst. t izbūvi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Papildus nepieciešamās atkritumu apglabāšanas jaudas līdz 2035. gadam: 1950 tūkst. t 	10 500 000
1.6	Esošo krātuvju rekultivācija	<p>Pieplūsto krātuvju rekultivācija poligonos Ķīvītes un Getliņi, kopējā rekultivējamā krātuvju platība 16 ha, t.sk. 6,1 ha poligonā Ķīvītes, 9,9 ha poligonā Getliņi, rekultivācijas darbu izmaksas noteiktas vidēji 300 tūkst. EUR/ha</p>	<ul style="list-style-type: none"> Veikti rekultivācijas darbi 16 ha platībā 	4 825 000
1.7	Esošo krātuvju konservācija	<p>Krātuvju iekonservēšana un infiltrāta attīrīšana poligonos, kur atkritumu apglabāšanas darbības tiek apturētas. Darbi ietver uzkrātā infiltrāta attīrīšanu pilnā apjomā, atkritumu pārvietošanu vienā krātuves sektorā, norobežojošā vaļņa izbūvi un nokrišņu necaurlaidīga pārklājuma izveidi. Konservācijas darbu izmaksas novērtētas vidēji 290 tūkst. EUR/ha</p>	<ul style="list-style-type: none"> Veikti krātuvju iekonservēšanas darbi 5 poligonos, kopējā platība 25 ha 	7 330 100

Nr.p.k.	Pasākums	Piezīmes un pamatojums	Rezultāts	Investīcijas EUR
1.8	Vides aizsardzības, infrastruktūras paplašināšanas pasākumi	Poligona Getliņi un piegulošās teritorijas sanācijas darbi - lai mazinātu vēsturisko piesārņojumu paredzēts veikt bijušās atkritumu izgāztuves (~25ha platībā) pārrakšanu, grunts/ gruntsūdens sanāciju, tāpat paredzēts veikt poligona teritorijas paplašināšanu ~ 10 ha platībā. Poligona Daibe paredzēta pievedceļa rekonstrukcija (3,7km). Poligona Dziļā vāda paredzēta meliorācijas sistēmas rekonstrukcija.	<ul style="list-style-type: none"> Minimizēta sadzīves atkritumu poligonu izraisītā ietekme uz vidi un ekspluatācijas drošība 	98 450 000
	KOPĀ			270 755 100
2	Investīcijas atkritumu dalītās vākšanas infrastruktūras attīstībā			
2.1	Sadzīves atkritumu dalītās savākšanas infrastruktūras pārkārējuma paplašināšana	Papildus sadzīves atkritumu dalītās vākšanas konteineru izvietošana papīra, plastmasas, stikla un metāla dalītajai vākšanai. Paredzēta gan pārvietojamo, gan pazemes tipa konteineru iegāde un izvietošana. Vidējās konteineru iegādes izmaksa tiek lēstas 350 EUR par vienu konteineru.	<ul style="list-style-type: none"> Izvietoti ~6 tūkstoši dažāda tilpuma dalītās vākšanas konteineri 	2 200 000
2.2	Šķiroto atkritumu savākšanas laukumu infrastruktūras paplašināšana	Jaunu šķiroto atkritumu savākšanas laukumu ierīkošana. Laukuma ierīkošana ietver normatīvo aktu prasībām atbilstoša laukuma izbūvi un aprīkošanu, t.sk. nepieciešamo konteineru iegādi. Lai nodrošinātu spēkā esošo normatīvo aktu prasību izpildi nepieciešama papildu 14 laukumu ierīkošana, īstenojot priekšlikumu palielināt laukumu izvietojuma intensitāti līdz vienam laukumam katrā novadā (esošajā administratīvi teritoriālajā iedalījumā) kur iedzīvotāju skaits ir vismaz 5 tūkst. iedz., nepieciešami vēl papildus 13 laukumi, kas kopā veido 27 laukumus. Viena laukuma ierīkošanas indikatīvās izmaksas noteiktas vidēji 80 tūkst. EUR.	<ul style="list-style-type: none"> Ierīkoti papildus 27 šķiroto atkritumu savākšanas laukumi 	2 100 000
2.3	Bioloģiski noārdāmo atkritumu dalītā vākšana	Bioloģiski noārdāmo atkritumu dalītās vākšanas konteineru iegāde un izvietošana – dažāda tilpuma pārvietojamu un stacionāri uzstādāmu specializēto konteineru iegāde BNA dalītajai vākšanai	<ul style="list-style-type: none"> Izvietoti ~25 tūkstoši dažāda tilpuma BNA dalītās vākšanas konteineri 	6 400 000

Nr.p.k.	Pasākums	Piezīmes un pamatojums	Rezultāts	Investīcijas EUR
		no iedzīvotājiem, uzņēmumiem un iestādēm. Sākotnēji nepieciešamais konteineru skaits tiek lēsts ~ 25 tūkst. konteineru. Vidējās izmaksas uz viena konteineru iegādi un uzstādīšanu prognozētas 250 EUR.		
2.4	Tekstila atkritumu dalītās vākšanas infrastruktūras izveide	Īpaši tekstila atkritumu savākšanai piemērotu konteineru iegāde un uzstādīšana publiski pieejamās vietās. Sākotnēji nepieciešamo konteineru skaits tiek lēsts ~ 500 gab. prognozētās viena konteineru iegādes un uzstādīšanas izmaksas ~ 2,5 tūkst. EUR.	<ul style="list-style-type: none"> Izvietoti ~500 tekstila atkritumu dalītās savākšanas punkti 	1 250 000
2.5	Sadzīves bīstamo atkritumu apsaimniekošana	Sadzīves bīstamo atkritumu uzkrāšanas konteineru (Eko tvertņu) izvietošana visos šķiroto atkritumu savākšanas laukumos, kur tādas nav izvietotas. Konteineram jābūt aprīkotam ar nepieciešamajam tvertnēm atsevišķu plūsmu sadzīves bīstamo atkritumu uzkrāšanai. Viena konteineru iegādes un uzstādīšanas izmaksas indikatīvi tiek lēstas 4,0 tūkst. EUR	<ul style="list-style-type: none"> Izvietoti ~80 papildus sadzīves bīstamo atkritumu savākšanas konteineri 	360 000
2.6	Pārtikas atkritumu dalītā savākšana no uzņēmumiem un iestādēm	Speciālu pārtikas atkritumu uzkrāšanai un pārvadāšanai piemērotu lielizmēra konteineru iegāde – pārtikas atkritumu savākšanai no ražošanas uzņēmumiem, loģistikas centriem, lielveikaliem. Plānotās viena konteineru iegādes izmaksas vidēji 6,0 tūkst. EUR, indikatīvi nepieciešamais konteineru skaits ~100. gab.	<ul style="list-style-type: none"> Iegādāti ~100 specializētie lielizmēra konteineri 	600 000
	KOPĀ			12 910 000
3	Investīcijas atkritumu sagatavošanas atkārtotai izmantošanai infrastruktūrā			
3.1	Preču savākšanas infrastruktūras izveide	Konteineru izvietošana šķiroto atkritumu savākšanas laukumos, viena konteineru iegādes izmaksas vidēji 5,0 tūkst. EUR, nepieciešamais konteineru skaits ~100 gab.	<ul style="list-style-type: none"> Izvietoti ~100 konteineri atkārtotai izmantošanai paredzētu preču pieņemšanai un uzglabāšanai 	500 000
3.2	Preču labošanas un sagatavošanas atkārtotai izmantošanai centru	Preču labošanas un sagatavošana atkārtotai izmantošanai centru izveide – telpu iekārtošana un aprīkošana. Sākotnēji izveidojams pa vienam centram	<ul style="list-style-type: none"> Sākotnēji izveidoti 5 centri, pa vienam katrā atkritumu apsaimniekošanas reģionā 	1 750 000

Nr.p.k.	Pasākums	Piezīmes un pamatojums	Rezultāts	Investīcijas EUR
	izveide	katrā atkritumu apsaimniekošanas reģionā, indikatīvās viena centra izveides izmaksas ~ 350 tūkst. EUR		
	KOPĀ			2 250 000
4	Investīcijas atkritumu sagatavošanas pārstrādei un reģenerācijai infrastruktūrā			
4.1	Esošo dalīti savākto sadzīves atkritumu šķirošanas līniju tehnoloģisko procesu pilnveidošana	Iekārtu modernizācija dalīti savākto atkritumu sagatavošanai pārstrādei, materiālu kvalitātes uzlabošana, jaudu palielināšana. Plānotais jaudu pieaugums 100 tūkst. t/gadā, indikatīvās investīciju izmaksas uz vienu sagatavošanas pārstrādei iekārtu jaudas tonnu 250 EUR	<ul style="list-style-type: none"> Dalīti savākto atkritumu sagatavošanas pārstrādei jaudu palielinājums par 100 tūkst. t./gadā 	25 000 000
4.2	Citu atkritumu plūsmu apstrādes tehnoloģisko procesu pilnveidošana	Tādu atkritumu plūsmu, kā būvniecības atkritumu, elektrisko un elektronisko iekārtu, nolietotu transportlīdzekļu, u.c. sagatavošanas pārstrādei / reģenerācijai tehnoloģisko procesu pilnveidošana ar mērķi palielināt pārstrādei nodoto materiālu apjomu. Precīzs sasniedzamais rezultāts netiek definēts, pasākuma mērķis ir jaunu tehnoloģisko risinājumu ieviešanas veicināšana.	<ul style="list-style-type: none"> Pilnveidoti atsevišķu atkritumu plūsmu sagatavošanas pārstrādei / reģenerācijai tehnoloģiskie procesi samazinot apglabāto atkritumu daudzumu 	10 000 000
4.3	Tekstila atkritumu savākšana un šķirošanas centra izveide	Telpu izbūve / iekārtošana un aprīkojuma piegādes dalīti savākto tekstila atkritumu šķirošanai un sagatavošanai atbilstoši turpmākajam izmantošanas veidam. Sākotnēji nepieciešamās apstrādes jaudas tiek lēstas no 5 līdz 10 tūkst. t/gadā, indikatīvās investīciju izmaksas 175 EUR uz vienu šķirošanas iekārtu jaudas tonnu.	<ul style="list-style-type: none"> Izveidots tekstila atkritumu šķirošanas centrs ar darbības jaudu līdz 10 tūkst. t/gadā 	1 750 000
	KOPĀ			36 750 000
5	Investīcijas atkritumu pārstrādes infrastruktūrā			
5.1	Bioloģisko atkritumu un pārtikas atkritumu pārstrāde	Bioloģisko atkritumu un pārtikas atkritumu pārstrāde transporta degvielā. - atsevišķu iekārtu izbūve bioloģisko atkritumu un pārtikas atkritumu pārstrādei, kas savākti no loģistikas centriem, pārtikas ražošanas uzņēmumiem Atbalstāma tādu iekārtu izbūve, kas nodrošina augstvērtīgu energoresursu	<ul style="list-style-type: none"> Jaunu, augstas pievienotās vērtības, pārstrādes iekārtu izveide, prognozējamais pārstrādes jaudu pieaugums līdz 20 tūkst. t/gadā 	25 000 000

Nr.p.k.	Pasākums	Piezīmes un pamatojums	Rezultāts	Investīcijas EUR
		ražošanu piem. dabasgāzes kvalitātes biometāns, bioetanols. Nepieciešamā iekārtu jauda tiek lēsta 20 tūkst. t/gadā, prognozētās investīciju izmaksas ~ 1250 EUR uz pārstrādes jaudas tonnu.		
5.2	Materiālu pārstrādes infrastruktūra	Investīcijas tādu materiālu, kuriem vietējās pārstrādes iespējas ir ierobežotas (papīrs, stikls atsevišķi plastmasu veidi) pārstrādes jaudu palielināšanā. Prognozētās investīciju izmaksas uz vienu iekārtas pārstrādes jaudas tonnu - vidēji 750 EUR, sagaidāmais vietējo pārstrādes jaudu pieaugums līdz 20 tūkst. t/gadā	<ul style="list-style-type: none"> Jaunu pārstrādes iekārtu izveide, prognozējamais pārstrādes jaudu pieaugums līdz 20 tūkst. t/gadā 	15 000 000
5.3	Sadzīves NAI dūņu pārstrāde	Investīcijas NAI dūņu pārstrādes infrastruktūras izveidē 6-8 sadzīves atkritumu apglabāšanas poligonos – infrastruktūras pielāgošana, iekārtu iegāde notekūdeņu dūņu komposta sagatavošanai. Prognozētais dūņu pārstrādes apjoma pieaugums novērtēts ~50 tūkst. t/gadā. Vidēji viena dūņu pārstrādes laukuma izveides investīciju izmaksas (t.sk. iekārtu un aprīkojuma piegādes) indikatīvi novērtētas ~350 tūkst. EUR.	<ul style="list-style-type: none"> NAI dūņu pārstrādes apjomu pieaugums par ~ 50 tūkst. t/gadā 	2 500 000
5.4	Dabasgāzes kvalitātes biometāna sagatavošanas rūpnīcas no bio / poligonu gāzes	Iekārtas poligonu gāzes, (t.sk. gāzes no BNA pārstrādes iekārtām) attīrīšanai un sagatavošanai izmantošanai kā transporta degvielu. Iekārtas izvietojamas poligonos Daibe, Ciniši, Janvāri un Ķīvītes. Prognozētā iekārtu jauda 250-350 Nm ³ /h. Plānotās investīciju izmaksas viena iekārtu komplekta izveidei 3,5-4,0 milj. EUR.	<ul style="list-style-type: none"> Izveidotas 5 iekārtas, ar darbības jaudu no 250-350Nm³/h 	15 000 000
	KOPĀ			57 500 000
6	Investīcijas atkritumu reģenerācijas infrastruktūrā			
6.1	Atkritumu reģenerācijas ar enerģijas atguvi iekārtu izveide Viduslatvijas AAR	Iekārtu izbūve Vidzemes AAR, orientējoši Valmieras pilsētā, reģenerācijas jauda ~ 20 tūkst. t/gadā, investīciju izmaksas 900-1100 EUR uz vienu reģenerācijas iekārtas jaudas tonnu.	<ul style="list-style-type: none"> Reģenerācijas jaudu pieaugums par ~ 20 tūkst. t/gadā 	20 000 000

Nr.p.k.	Pasākums	Piezīmes un pamatojums	Rezultāts	Investīcijas EUR
6.2	Atkritumu reģenerācijas ar enerģijas atguvi iekārtu izveide Latgales AAR	Iekārtu izbūve Latgales AAR, orientējoši Daugavpils pilsētā, reģenerācijas jauda ~ 20 tūkst. t/gadā, investīciju izmaksas 900-1100 EUR uz vienu reģenerācijas iekārtas jaudas tonnu.	• Reģenerācijas jaudu pieaugums par ~ 20 tūkst. t/gadā	20 000 000
6.3	Atkritumu reģenerācijas ar enerģijas atguvi iekārtu izveide Vidzemes AAR	Iekārtu izbūve Viduslatvijas AAR, Rīgas pilsētā, reģenerācijas jauda ~ 110 tūkst. t/gadā, investīciju izmaksas 900-1100 EUR uz vienu reģenerācijas iekārtas jaudas tonnu.	• Reģenerācijas jaudu pieaugums par ~ 110 tūkst. t/gadā	120 000 000
	KOPĀ			160 000 000
7	Sabiedrības informēšanas un izglītošanas pasākumi			
7.1	Sabiedrības informēšanas un izglītošanas pasākumu finansēšana	Kampaņveida un pastāvīgās informācijas nodrošināšana. Izmaksas indikatīvi noteiktas no 0,20-0,50 EUR uz iedzīvotāju gadā.	• Sabiedrībai nodrošinātā nepieciešamā informācija, tiek veicināta sabiedrības iesaiste	3 600 000
7.2	Izglītības kompetences centru izveide AAR	Reģionālo izglītības centru izveide – nepieciešamo telpu iekārtošana un aprīkošana, viena centra izveides izmaksas tiek lēstas 500 tūkst. EUR.	• Izveidoti 5 izglītības kompetences centri – pa vienam centram katrā atkritumu apsaimniekošanas reģionā	2 500 000
	KOPĀ			6 100 000
8	IT risinājumi			
8.1	Esošo atkritumu aprites un apsaimniekošanas uzskaites sistēmu optimizācija un attīstība	IT risinājumu izstrāde un pilnveidošana atkritumu apsaimniekošanas darbību uzskaitē.	• Lēmumpieņemēji un ieinteresētās puses ir nodrošinātas ar savlaicīgu un ticamu informāciju	2 500 000
8.2	KOPĀ			2 500 000
	KOPĀ (1:8)			548 765 100

7.STRATĒGIJA BIOLOĢISKI NOĀRDĀMO ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAI

7.1. Direktīvas 1999/31/EK par atkritumu poligoniem prasības attiecībā uz bioloģiski noārdāmo sadzīves atkritumu apsaimniekošanu

Saskaņā ar Direktīvu 1991/31/EK, dalībvalstīm ir jāizveido nacionāla līmeņa stratēģija, lai samazinātu tos bioloģisko atkritumu daudzumus, kuri tiek apglabāti poligonos. Stratēģijai ir jāsaturs pasākumi, lai sasniegtu direktīvā noteiktos mērķus, it īpaši, izmantojot atkritumu pārstrādi, kompostēšanu, biogāzes ieguvu vai materiālu/enerģijas reģenerāciju.

Latvijā atbilstoši Direktīvai 1999/31/EK no 2020.gada 16.jūlija poligonos drīkst apglabāt tikai 35 % no tādu bioloģiski noārdāmo sadzīves atkritumu masas, kas radīti 1995.gadā un par ko ir pieejami standartizēti *Eurostat* dati.

Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30.maija Direktīvai 2018/850/ES, ar ko groza Direktīvu 1999/31/EK par atkritumu poligoniem¹⁰⁸ paredz, ka dalībvalstīm jānodrošina, lai **2035.gadā atkritumu poligonos tiktu apglabāti 10% no radītajiem sadzīves atkritumiem**. Direktīva 2018/850/ES paredz, ka dalībvalstīm līdz **2023. gada 31. decembrim jānodrošina BNA atdalīšana un pārstrāde rašanās vietā**, vai dalīta savākšana, nodrošinot, ka BNA nav sajaukti ar citiem atkritumu veidiem, kam nav BNA līdzīgas bioloģiskās noārdīšanās un kompostēšanās īpašības. Tādējādi, piemēram, iepakojums, kas ir reģenerējams kompostējot un bioloģiskās noārdīšanās procesā, varētu tikt savākts kopā ar BA.

Latvijā BNA obligāta dalīta savākšana no 2024.gada un pārtikas atkritumu rašanās novēršanas mērķis līdz 2030.gadam par 50% samazināt pārtikas atkritumu rašanos salīdzinājumā ar 2014.gada līmeni Latvijai ir izaicinājums. Izaicinājumus radīs arī savāktā BNA daudzuma tālākas apstrādes un izmantošanas iespēju nodrošināšana.

7.2. Latvijā radītais bioloģiski noārdāmo sadzīves atkritumu daudzums 1995.gadā un izvērtējums par Direktīvā 1999/31/EK noteikto mērķu izpildi

Atbilstoši Direktīvā 1999/31/EK 5.2.pantā minētajam, bioloģiski noārdāmo sadzīves atkritumu apglabāšanai poligonā mērķi tiek noteikti, izmantojot datus par bioloģiski noārdāmo sadzīves atkritumu daudzumu, kas ir radies 1995.gadā vai pēdējā gadā pirms 1995.gada, par kuru ir pieejami standartizēti *Eurostat* dati.

Tā kā statistikas datu vākšana un apkopošana par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu tika uzsākta tikai 2001.gadā, tad Latvijā nav pieejami oficiāli dati par 1995.gadā radīto bioloģiski noārdāmo sadzīves atkritumu daudzumu. Tāpēc, lai varētu novērtēt poligonos apglabājamo bioloģisko sadzīves atkritumu daudzumu un to bioloģiski noārdāmo sadzīves atkritumu daudzumu, kuru poligonos apglabāt nevarēs, ir izmantotas *Eurostat* sagatavotās standarta vērtības (sk.7.1.tab.).

¹⁰⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/850 (2018. gada 30. maijs), ar ko groza Direktīvu 1999/31/EK par atkritumu poligoniem. Pieejams: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2018.150.01.0100.01.LAV&toc=OJ:L:2018:150:TOC

7.1.tabula

EUROSTAT sagatavotās standarta vērtības par bioloģiski noārdāmo sadzīves atkritumu daudzumiem Latvijā 1995.gadā

	Iedzīvotāju skaits uz 1995.gada 31.decembri	Savāktais sadzīves atkritumu daudzums	Radītais sadzīves atkritumu daudzums	Bioloģiski noārdāmie sadzīves atkritumi			Apglabāti sadzīves atkritumi
	tūkst.	tūkst. tonnas	tūkst. tonnas	%	tūkst. tonnas	Kg/ie dz.	%
Latvija	2501,7	328	657	70	460	184	100

Datu avots: Eurostat

Prognozes sagatavošanā tika pieņemts, ka bioloģisko atkritumu daudzums ir 62,5% no radītā sadzīves atkritumu daudzuma.¹⁰⁹ Direktīvā 1999/31/EK noteikto prasību sasniegšanai var tikt bioloģisko sadzīves atkritumu daudzumu apglabāšana sadzīves atkritumu poligonos, kas norādīta 7.2.tab.

7.2.tabula

Pieļaujamie apglabājamie bioloģiski noārdāmo sadzīves atkritumu daudzumi atbilstoši direktīvas 1999/31/EK prasībām (prognozes)

Gads	Prognozētais radītais bioloģiski noārdāmo sadzīves atkritumu daudzums, tonnas	Bioloģiski noārdāmo sadzīves atkritumu daudzums, kuru drīkst apglabāt poligonā, tonnas	Bioloģiski noārdāmo sadzīves atkritumu daudzums, kuru nedrīkst apglabāt poligonos, tonnas
2010	607 000	345 000	262 000
2013	632 000	230 000	402 000
2020	461 228	161 000	299 798

Datu avots: Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2013.-2020.gadam¹¹⁰

7.3.Bioloģiski noārdāmo sadzīves atkritumu apsaimniekošana Latvijā

7.3.1.BNA raksturojums

Direktīva 1999/31/EK¹¹¹ (arī direktīva 2018/850¹¹²) par atkritumu poligoniem piemēro plašāku definīciju – par bioloģiski noārdāmiem atkritumiem (BNA), klasificējot organiskos atkritumus, kas spēj sadalīties aerobos vai anaerobos vides apstākļos, t.sk. papīrs un kartons.

BNA ietver arī:

- 1) Direktīvā 2018/850/EK definētos bioloģiskos atkritumus (BA), kas ir bioloģiski noārdāmi bioloģiski noārdāmi dārza un parka atkritumi, mājsaimniecību, biroju, restorānu, vairumtirdzniecības, ēdnīcu, sabiedriskās ēdināšanas uzņēmumu un

¹⁰⁹ Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2013.-2020.gadam. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4276>

¹¹⁰ Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2013.-2020.gadam. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4276>

¹¹¹ Padomes Direktīva 1999/31/EK (1999. gada 26. aprīlis) par atkritumu poligoniem. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1999/31/oj/?locale=LV>

¹¹² Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/850 (2018. gada 30. maijs), ar ko groza Direktīvu 1999/31/EK par atkritumu poligoniem. Pieejams: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2018.150.01.0100.01.LAV&toc=OJ:L:2018:150:TOC

mazumtirdzniecības telpu pārtikas un virtuves atkritumi un tiem pielīdzināmi pārtikas rūpniecības uzņēmumu atkritumi¹¹³;

- 2) Direktīvā 2018/850/EK definētos pārtikas atkritumus, kas ir visu veidu pārtika atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 28. janvāra regulas (EK) Nr. 178/2002, ar ko paredz pārtikas aprites tiesību aktu vispārīgus principus un prasības, izveido Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādi un paredz procedūras saistībā ar pārtikas nekaitīgumu 2. pantam¹¹⁴, kas ir kļuvusi par atkritumiem.

Poligonos apglabāto BNA daudzums ievērojami samazinājies, 2019.gadā veidojot vien 17.3 % no radītā BNA daudzuma. Kopš 2016.gada 40 – 57% radīto BNA tiek sagatavoti pārstrādei un reģenerācijai (sk. 7.3.tab.).¹¹⁵

7.3.tabula

Radītais un savāktais BNA daudzums, t.sk. nešķirotos sadzīves atkritumos esošā BNA daļa, un darbības ar tiem, tonnas, 2013-2019¹¹⁶

Gads	Radīti	Savākti	Ievesti	Izvesti	Pārstrādāti (R2-R11)	Reģenerēti (R1)	Apglabāti poligonos (D1)	Apglabāti citā veidā (D2-D15)*	Uzglabāti (R13)**
2013	425 628	381 050	24 758	77 158	173 360	14 197	245 228	14 595	0
2014	424 630	394 191	24 411	67 319	130 681	22 012	250 800	10 980	0
2015	557 900	472 861	326	87 475	180 391	39 909	227 460	37 752	3
2016	547 595	458 019	2 934	78 303	221 665	6 763	110 484	178	318
2017	650 827	549 569	3 642	67 803	288 325	6 721	114 306	224	29
2018	557 271	505 855	12 784	84 736	208 212	6 607	88 976	0	78
2019	475 273	457 279	9 367	99 921	149 135	7 652	82 348	0	7
% pret radīto daudzumu 2019.gadā	n/a	96.2	n/a	21.0	31.4	1.6	17.3	0.0	0.0

*Aplūkotajā periodā BNA tikuši apglabāti ar kodu D5 (62069 t) un D10 (1660 t).

**Aplūkotajā periodā pirms tālāku darbību veikšanas kopumā tikušas uzglabātas (R13) 434 t BNA, t.sk. 317 t – koka iepakojums (150103.klase) un 81 t – papīra iepakojums (150101.klase).

7.3.2. BNA avoti un BNA dalītā savākšana

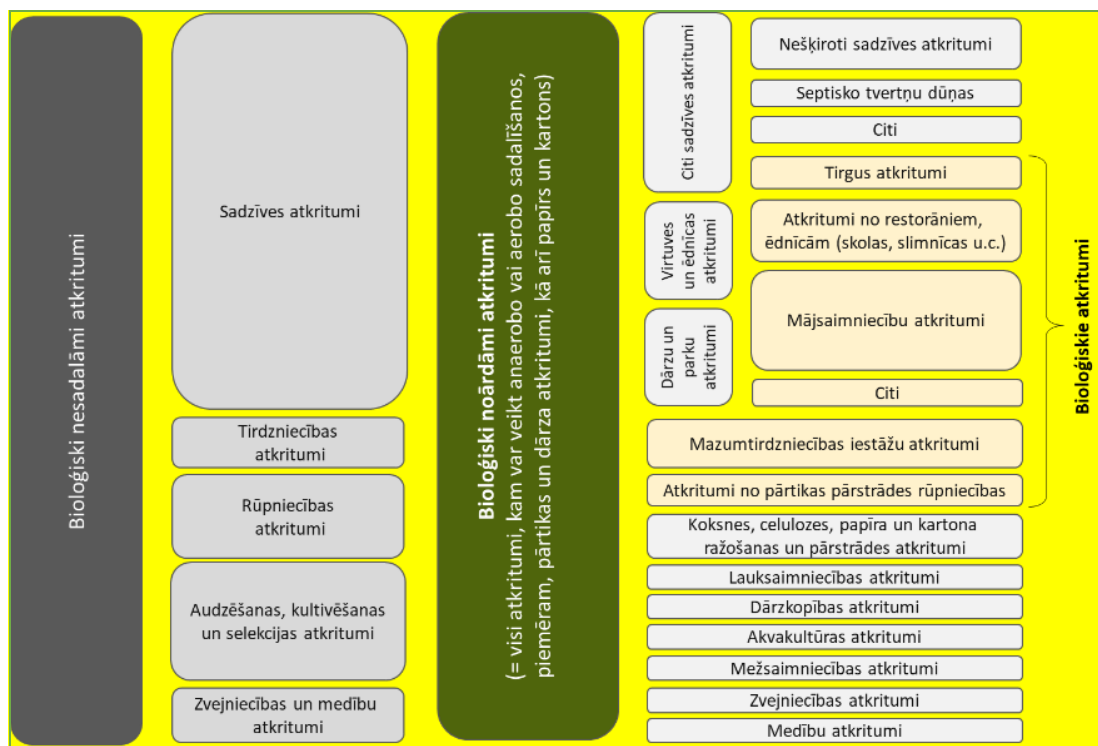
BNA ir vairāki potenciālie avoti – mājāsaimniecības, pakalpojumu sektors (tirdzniecības un ēdināšanas uzņēmumi, tūrisma un izklaides pakalpojumu sniedzēji u.tml.), valsts un pašvaldību iestādes (izglītības un ārstniecības iestādes, dārzi un parki, kapsētas u.tml.), primārās ražošanas, pārstrādes un apstrādes uzņēmumi (primārā pārtikas ražošana, pārtikas pārstrāde un ražošana, kokapstrāde, u.tml.) (sk.7.1.att.).

¹¹³ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/851 (2018. gada 30. maijs), ar ko groza Direktīvu 2008/98 par atkritumiem. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L0851&from=EN>

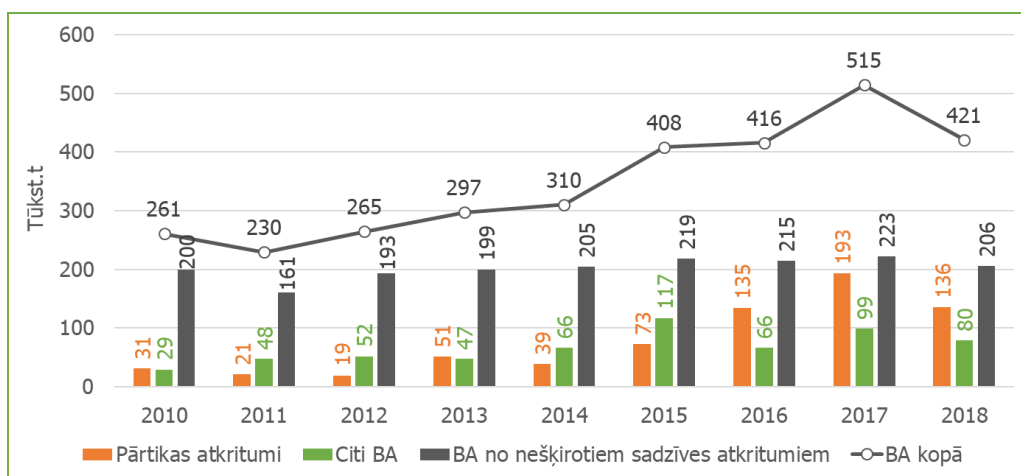
¹¹⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 28. janvāra regulas (EK) Nr. 178/2002, ar ko paredz pārtikas aprites tiesību aktu vispārīgus principus un prasības, izveido Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādi un paredz procedūras saistībā ar pārtikas nekaitīgumu. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1601719441447&uri=CELEX:02002R0178-20190726>

¹¹⁵ SIA "GatewayBaltic", 2019. Publiskā iepirkuma "Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021.-2028.gadam" (IL/118/2019), materiāli.

¹¹⁶ SIA "GatewayBaltic", 2019. Publiskā iepirkuma "Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021.-2028.gadam" (IL/118/2019), materiāli.

7.1.attēls. BNA potenciālie rašanās avoti¹¹⁷

Kopš 2010. gada kopējais radīto BNA daudzums ir palielinājies ar nelielu kritumu 2018.gadā. Lielāko daļu (50 – 75 %) BNA veido BNA no nešķīrotiem sadzīves atkritumiem. Atlikušo daļu BNA (25-50%) veido pārtikas atkritumi un citi bioloģiskie atkritumi aptuveni līdzīgās daļās (sk.7.2.att.).

7.2.attēls. Radītais BNA daudzums 2013. – 2018.gadā, tonnas¹¹⁸

BNA tiek savākti sadzīves atkritumu dalītās savākšanas sistēmā. Pierīgas AAR ietilpstošajām pašvaldībām ir pienākums sadarbībā ar atkritumu apsaimniekotājiem, kas izraudzīti saskaņā ar normatīvajiem aktiem par atkritumu apsaimniekošanu, līdz 2020. gada 31. decembrim izveidot dalītās savākšanas sistēmu bioloģiski noārdāmiem atkritumiem. Pārējām pašvaldībām šādas sistēmas izveide jānodrošina līdz 2023.gada beigām.

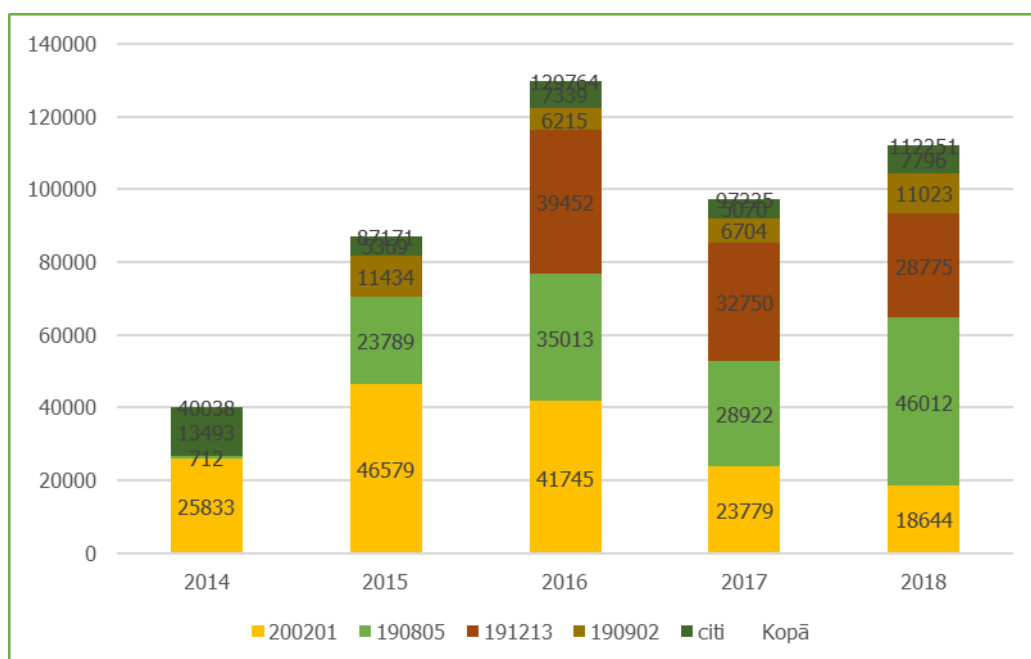
¹¹⁷ SIA "GatewayBaltic", 2019. Publiskā iepirkuma "Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021.-2028.gadam" (IL/118/2019), materiāli.

¹¹⁸ Balstīts uz "3-Atkritumi" datubāzes B tabulā ietvertajiem datiem (saņemti elektroniski no LVĢMC 29.01.2020.)

7.3.3. BNA pārstrāde

Lielākā BNA daļa pašreiz nonāk sadzīves atkritumu poligonos nešķīrotā veidā kopā ar citiem mājāsaimniecības atkritumiem. Poligonos pieņemtie atkritumi poligonos izvietotajās šķirošanas līnijās tiek sašķīroti, nodalot atkritumus, kuri ir piemēroti turpmākai pārstrādei atkritumu pārstrādēs iekārtās.

Latvijā plaši izmantota BNA pārstrādes metode ir kompostēšana. Ja 2014. gadā kompostēšana tika kompostētas aptuveni 40 tūkstošus tonnu atkritumu, tad trīs gadu laikā kompostētais apjoms ir trīskāršojies un 2016. – 2018. gadā jau tika kompostētas vairāk nekā 100 tūkstoši tonnas atkritumu. Trešdaļu no kopējā komposta apjoma izvērtētajā laika periodā veido BNA (sk.7.3.att.).

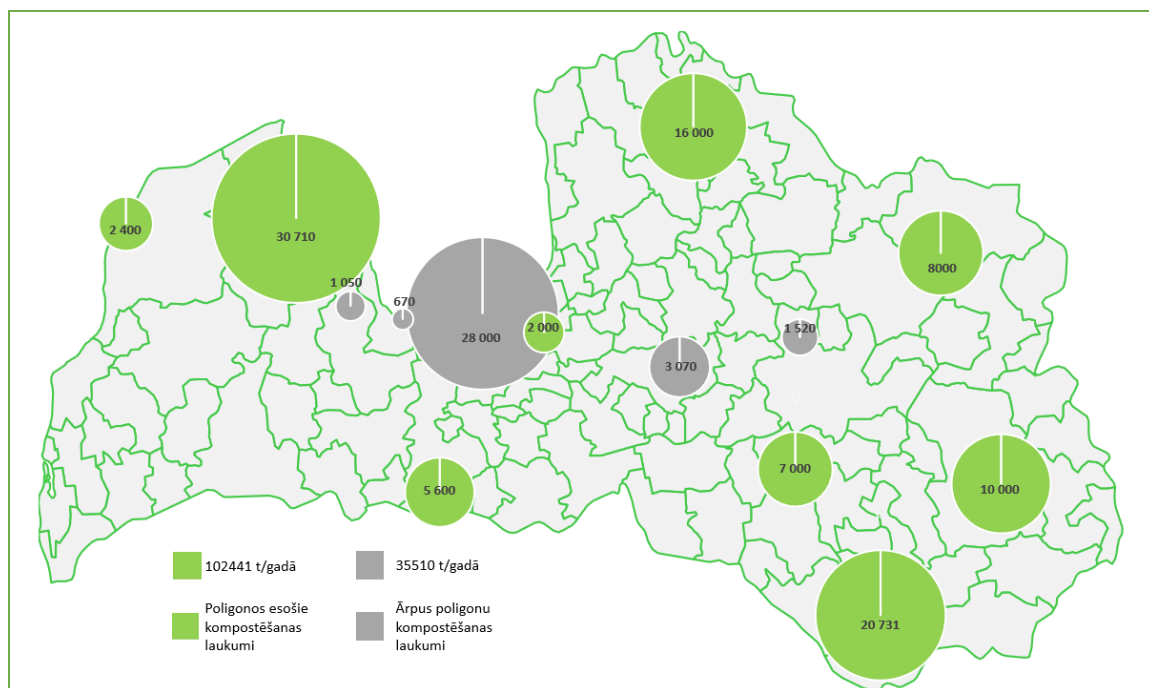
7.3.attēls. Kompostētais atkritumu apjoms laika posmā no 2014. līdz 2018. gadam, tonnas¹¹⁹

Atkritumu kompostēšana tiek veikta sadzīves atkritumu poligonos, kur tiek radīts apmēram 40% no visa komposta apjoma un kurš tiek izmantots inženiertehniskajos darbos poligonā un apglabāto atkritumu slāņu pārsegšanai. Atkritumu kompostēšana tiek veikta arī speciāli ierīkotās kompostēšanas iekārtās ārpus poligoniem, kurās tiek ražots kvalitatīvs komposts izmantošanai tautsaimniecībā.

Poligonos norādītās kompostēšanas laukumu potenciālās jaudas ir nedaudz virs 100 tūkst. tonnu gadā. Papildus jāmin, ka atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumiem pieder kompostēšanas laukumi ar apjomu 38 530 tonnas/gadā. Lielākais kompostēšanas laukums atrodas sadzīves atkritumu poligona “Piejūra” teritorijā, otrais lielākais kompostēšanas laukums atrodas sadzīves atkritumu poligonā “Ciniši”.

Kompostēšanas laukumi atrodas arī ārpus poligoniem, kuru kopējā kompostēšanas jauda sasniedz 34 tūkstošus tonnu/gadā. Ārpus poligoniem kompostēšanas laukumi ir izveidoti Piejūras, Pierīgas un Vidusdaugavas AAR (sk.7.4.att.).

¹¹⁹ SIA “GatewayBaltic”, 2019. Publiskā iepirkuma “Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021.-2028.gadam” (IL/118/2019), materiāli.

7.4.attēls. Kompostēšanas laukumu infrastruktūras jaudas poligonos un ārpus poligoniem, tonnas¹²⁰

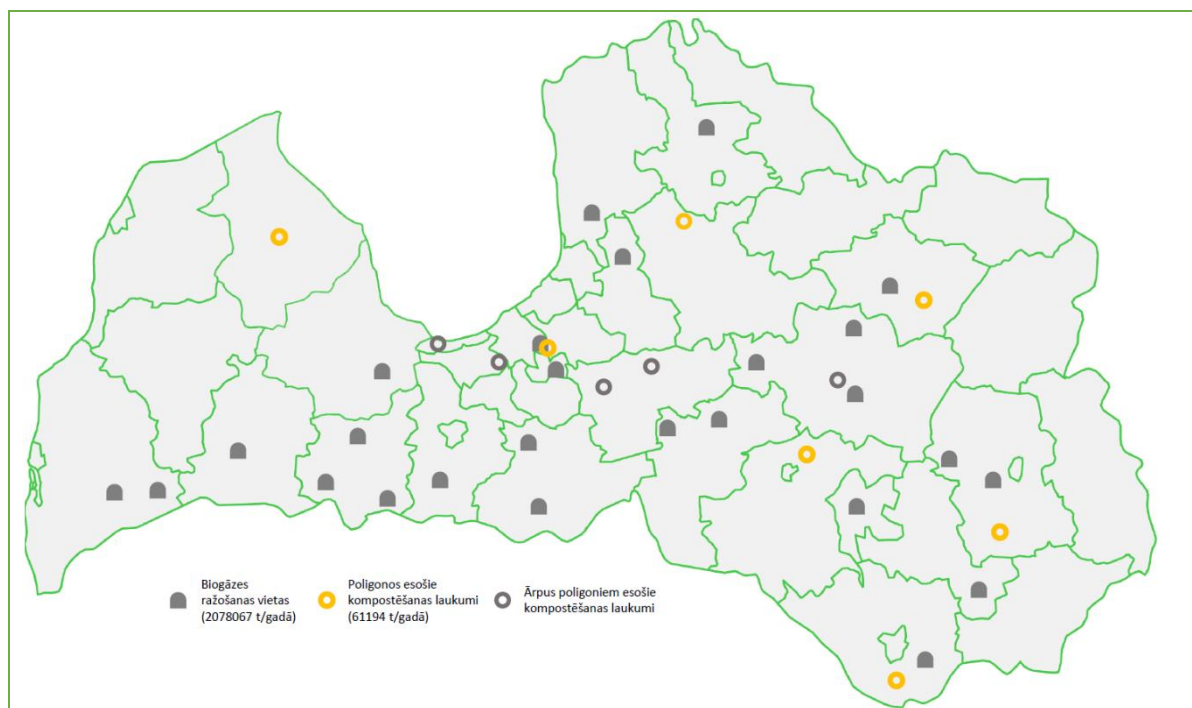
No 2027.gada 1.janvāra EK direktīva ir norādījusi, ka bioloģiskus sadzīves atkritumus, kas nonāk aerobā vai anaerobā apstrādē, var ieskaitīt kā pārstrādātus vienīgi tad, ja tie ir dalīti savākti vai nodalīti to rašanās vietā¹²¹. Tādējādi mehāniski atdalītos BNA ir iespēja uzskatīt kā pārstrādātus līdz dotajam laika posmam, līdz ar to nav nepieciešamas investīcijas šķirošanas iekārtās. Tajā pašā laikā līdz ar dalītās atkritumu vākšanas nodrošināšanu, ir nepieciešamas jaudīgākas iekārtas, kas spētu starp atkritumiem, kuros vairs nav iepakojums un bioloģiskie atkritumi, atlasīt vēl vērtīgos un pārstrādājamus materiālus.

7.3.4. BNA reģenerācija

2018. gadā Latvijā darbojās 52 biogāzes stacijas, kur 5 no tām izvietotas sadzīves atkritumu poligonos, 43 darbojās lauksaimniecības uzņēmumos, bet vēl divas darbojas, daļēji pārstrādājot pārtikas ražošanas atlikumus vai notekūdeņus, bet viena pārstrādā notekūdeņus (sk.7.5.att.).

¹²⁰ SIA "GatewayBaltic", 2019. Publiskā iepirkuma "Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021.-2028.gadam" (IL/118/2019), materiāli.

¹²¹ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2008/98/EK (2008. gada 19. novembris) par atkritumiem un par dažu direktīvu atcelšanu. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:02008L0098-20180705>

7.5.attēls. Kompostēšanas un biogāzes laukumu pārklājums¹²²

Atbilstoši normatīvo aktu regulējumam¹²³ poligona gāzu savākšanas sistēmu projektē visiem sadzīves atkritumu poligoniem, kuros pieņem bioloģiski noārdāmus atkritumus. Savāktu gāzi apstrādā un izmanto enerģijas iegūšanai. Ja savāktu gāzi nevar izmantot enerģijas iegūšanai, to sadedzina. Informācija par sadzīves atkritumu poligonos radītajiem biogāzes apjomiem, elektrisko jaudu un faktisko biogāzes saražošanas apjomu ir sniegta 7.4.tabulā.

7.4.tabula

No atkritumu noglabāšanas biogāzes ražošanas stacijas, to uzstādītā elektriskā jauda (MW)¹²⁴, plānotais vai faktiskais biogāzes ražošanas apjoms (m³/gadā)¹²⁵

Komersants	Uzstādītā elektriskā jauda, MW	Atkritumu daudzums (jauda, t/gadā) ¹²⁶	Plānotais vai faktiskais biogāzes ražošanas apjoms, m ³ gadā	Bioenerģētiskajās šūnās apglabājama apjoms (jauda), t/gadā	Bioenerģētiskajā šūnā apstrādātais atkritumu daudzums 2018.g., t/gadā	Savāktā atkritumu biogāze 2018., tūkst. m ³ /gadā ¹²⁷	Saražotā elektroenerģija 2018.g.ā, MW/h/gadā ¹²⁸
------------	--------------------------------	---	---	--	---	---	---

¹²² Publiskā iepirkuma “Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam izstrādei” (iepirkuma identifikācijas nr.: IL/118/2019) materiāli.

¹²³ MK 2011.gada 27.decembra noteikumi Nr.1032 “Atkritumu poligonu ierīkošanas, atkritumu poligonu un izgāztuvju apsaimniekošanas, slēgšanas un rekultivācijas noteikumi”; <https://likumi.lv/ta/id/242189>

¹²⁴ EM Subsīdētās elektroenerģijas ražotāju reģistrs, dati uz 2018.g. janvāri. Pieejams: https://www.em.gov.lv/files/attachments/SEN_reg_18012018.xls

¹²⁵ SIA “GatewayBaltic”, 2019. Publiskā iepirkuma “Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021.-2028.gadam” (IL/118/2019), materiāli.

¹²⁶ SIA “GatewayBaltic”, 2019. Publiskā iepirkuma “Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021.-2028.gadam” (IL/118/2019), materiāli.

¹²⁸ SPRK informācija no 2018.gada pārskatiem. Pieejams: <https://www.sprk.gov.lv/index.php/content/tarifi>

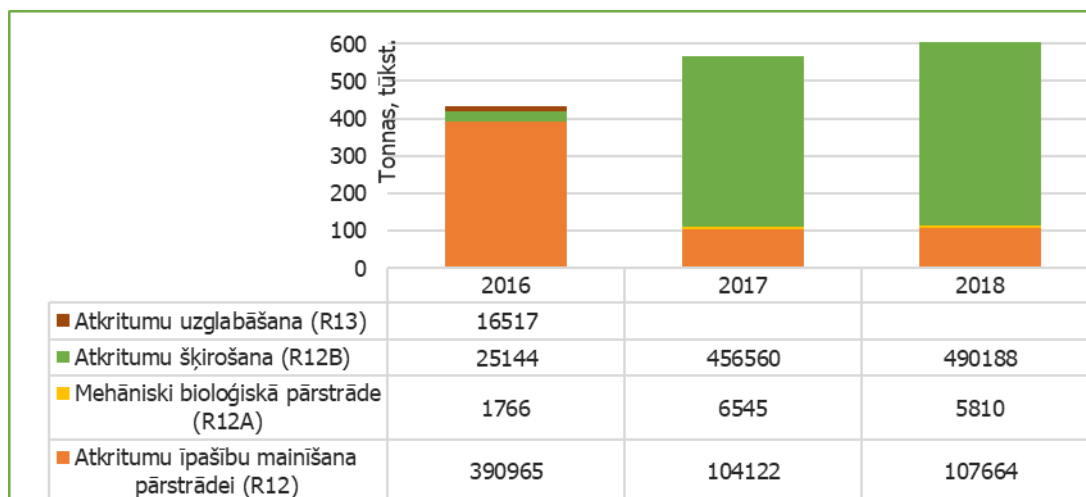
SIA "Getliņi EKO"	6,280	163 000	21 715 600	(800 000) 129	162 020	14 570	32031
SIA "Piejūra Energy"	1,998	n/a	n/a	n/a		n/a	
SIA "ZAAO Enerģija"	0,35	n/a	867 621	n/a	n/a	774	1067
SIA "Liepājas RAS"	1,5	49 500	7 209 480	29 750	10 635	1 706	3432
SIA "Brakšķu Enerģija"	0,16	20 000	n/a	20 000	16 240	n/a	
Kopā (norādītais)	10,288		29 792 701	849 750	188 895	16 276	35 463

Lielākais biogāzes ražošanas apjoms 2018. gadā tika sasniegts poligonā "Getliņi", kur uzstādītā biogāzes ražotne ir ievērojami lielākā uzstādītā elektriskā jauda – 6,28 MW. Kopā 2018. gadā biogāze tika savākta 16 276 tūkst. m³ apmērā, bet saražotā elektroenerģija – 35 463 MWh.

Radītā biogāze no poligona energošūnas tiek novirzīta koģenerācijas stacijā enerģijas ražošanai. Latvijā koģenerācijas stacijas uzstādītas vēl poligonos "Daibe" un "Ķīvētes", kur biogāze tiek novirzīta no enerģētiskajām šūnām, tāpat arī poligonā "Brakšķi" radītā biogāze tiek nodota pārstrādei saistītā uzņēmuma SIA "Brakšķu enerģija" koģenerācijas stacijā. Kopā no šiem poligoniem radītā biogāze ļauj saražot aptuveni 10% no Latvijas biogāzes koģenerācijas stacijās saražotās elektroenerģijas, kas 2018.gadā bija 374 GWh. Lielāko lomu šeit ieņem tieši poligonā "Getliņi" radītais biogāzes, un līdz ar to saražotās enerģijas apjoms. Mazāki rezultāti kopējā valstī apglabātā atkritumu apjoma samazināšanā bijuši jauno priekšapstrādes un šķirošanas iekārtu darbības uzsākšanai, jo sevišķi poligonā "Ķīvētes", kur apglabātais atkritumu apjoms no 2014.-2018.gadam samazinājies attiecīgi par 86%, poligonā "Janvāri" – par 76%, un poligonā "Ciniši" – par 48%.

7.3.5 BNA apglabāšana

Poligonos pieņemtie atkritumi poligonos izvietotajās šķirošanas līnijās tiek sašķiroti, nodalot atkritumus, kuri ir piemēroti turpmākai pārstrādei atkritumu pārstrādēs iekārtās. Tiek veikta arī atkritumu mehāniski-bioģiskā pārstrāde, kuras rezultātā samazinās poligonos apglabātais atkritumu apjoms (sk.7.6.att.).

7.6.attēls. Poligonos apstrādei sagatavotais (R12), šķīrotais (R12B), mehāniski-bioloģiski apstrādātais (R12A), un uzglabāšanā novietotais (R13) atkritumu daudzums 2016.-2018.g.¹³⁰

Sagatavotie atkritumi tālākai reģenerācijai poligonos tālāk tiek virzīti galvenokārt tādām reģenerācijas darbībām kā organisko vielu pārstrāde ar bioloģiskās pārveidošanas procesiem (R3), tostarp biogāzes ieguvei (R3D) un bioloģiski noārdāmo atkritumu kompostēšanai (R3A). Tāpat arī daļa atkritumu tiek izmantota izrakto tilpju aizbēršanai vai inženiertehniskām vajadzībām (R10A), augsnes apstrādei (R10), kā arī daļēji – atkritumus izmantojot par degvielu (R1).

Kopējais poligonos reģenerēto atkritumu daudzums, kuram veikta reģenerācija pēc šķirošanas un priekšapstrādes ir palielinājies no 341 031 tonnām 2016.gadā līdz 386 076 tonnām 2018.gadā, t.i., par 13%. Reģenerēto atkritumu daudzuma pieaugums galvenokārt noticis, palielinoties atkritumu apjomam, kas izmantots biogāzes ieguvei (R3D), kas pieaudzis no 250.3 tūkstošiem tonnu 2016.gadā līdz 289.5 tūkstošiem tonnu 2018.gadā, No 8.6 tūkstošiem tonnu 2016. gadā līdz 41 353 tonnām 2018. gadā palielinājies arī to atkritumu daudzums, kas reģenerēti, atkritumus izmantojot izrakto tilpju aizbēršanai vai inženiertehniskām vajadzībām.

7.4.Prognoze par bioloģiski noārdāmiem atkritumiem, bioloģiskiem atkritumiem un pārtikas atkritumiem

Bioloģiski noārdāmo atkritumu radītā un apsaimniekotā (savāktā, pārstrādātā, reģenerētā un apglabātā) daudzuma prognoze balstīta uz pieņēmumu, ka esošā BNA apsaimniekošanas sistēma turpinās attīstīties kā līdz šim bez būtiskas politikas instrumentu ietekmes, ievērojot prognozes par demogrāfisko un ekonomisko rādītāju izmaiņām un to ietekmi uz radīto atkritumu daudzumu. Prognozes veidotas ņemot vērā līdzšinējās tendences un potenciāli sasniedzamos rezultātus. Tiek pieņemts, ka turpinās atkritumu apsaimniekošanas politikas ieviešana, netiek veidotas jaunas atkritumu apsaimniekošanas jaudas, bet tās tiek saglabātas līmenī, ko nodrošina Eiropas Savienības Kohēzijas fonda 2014.-2020.gada plānošanas perioda laikā izveidotā un izveidojamā atkritumu pārstrādes un reģenerācijas (ar enerģijas atguvi) iekārtu jauda, BNA gadījumā sausās fermentācijas bioreaktors Getliņi Eko poligonā ar uzstādīto jaudu 100 000 t/gadā (maksimālo jaudu plānots sasniegt 2025.gadā¹³¹).

¹³⁰ SIA "GatewayBaltic", 2019. Publiskā iepirkuma "Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021.-2028.gadam" (IL/118/2019), materiāli.

¹³¹ Maksimālā neto (100 000t/gadā) pārstrādes jauda tiks sasniegta ne vēlāk kā 2025. gadā. Plānotā iekārtas minimālā noslodze pa gadiem: 2022. gads 50%, 2023. gads 60%, 2024. gads 80%, 2025. gads 100%.

Iegūtie rezultāti parāda, ka radītais BNA daudzums turpinās pieaugt un 2035.gadā sasniegs 624 133 tonnas (pieaugums par 18% pret 2019.gadu) (sk.7.5.tab). Nešķīrotie sadzīves atkritumi un līdz ar to arī to sastāvā esošā BNA daļa tiks savākti 100% apmērā no radītā daudzuma, pārējie BNA tiks savākti aptuveni 90% apmērā. Tādējādi kopumā palielināsies arī savākto BNA daudzums, kuram būs nepieciešama pārstrādes jauda.

Tiek prognozēts, ka līdz ar 100 000 t/gadā pārstrādes jaudas uzstādīšanu Getliņu poligonā, ievērojami palielināsies arī pārstrādāto un reģenerēto BNA daudzums, tomēr šī jauda nespēs nodrošināt visu savākto BNA pārstrādi. Īpaši izteikti pietrūks pastēzizācijas un higienizācijas jaudas pārtikas atkritumu apstrādei pirms anaerobās pārstrādes biogāzes stacijās. Līdz ar to nebūs iespējams pilnībā izmantot jau esošo biogāzes ražošanas staciju infrastruktūru un jaudu (potenciāli līdz 400 000 t/gadā pārtikas atkritumu pārstrādei).

Apglabāto BNA daudzuma īpatsvars prognozētajā periodā veidos aptuveni 12-14% no radītā daudzuma jeb līdz 80 000 tonnām gadā ar tendenci samazināties.

7.5.tabula

Prognozētais radīto un savākto BNA daudzums un darbības ar tiem*, tonnas, 2020-2035¹³²

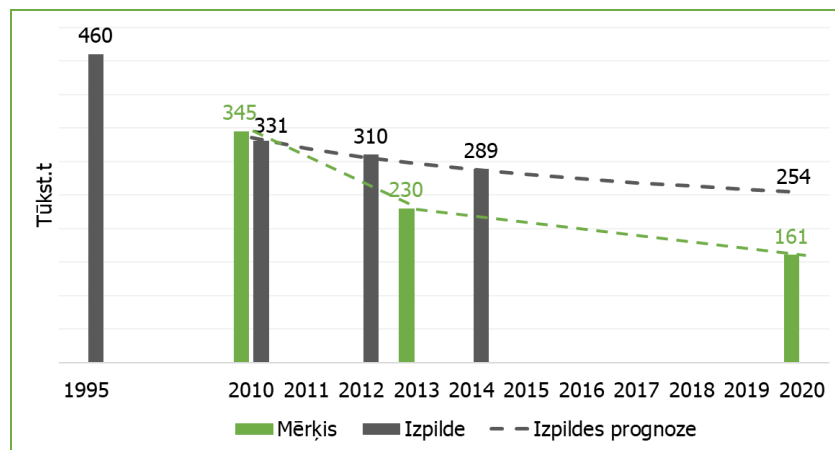
Gads	Radīti	Savākti	% pret radīto daudzumu	Pārstrādāti (R2-R1)	% pret radīto daudzumu	Reģenerēti (R1)	% pret radīto daudzumu	Apglabāti poligonos (D1)	% pret radīto daudzumu
2019	475 273	457 279	96.2	149 135	31.4	7 652	1.6	82 348	17.3
2020	573 159	514 599	89.8	198 651	34.7	7 082	1.2	79 197	13.8
2021	593 148	534 085	90.0	198 651	33.5	7 350	1.2	66 861	11.3
2022	606 896	547 115	90.1	248 651	41.0	7 529	1.2	63 025	10.4
2023	612 174	555 244	90.7	258 651	42.3	7 641	1.2	65 358	10.7
2024	617 295	562 774	91.2	278 651	45.1	7 745	1.3	68 106	11.0
2025	610 806	560 146	91.7	298 651	48.9	7 708	1.3	74 753	12.2
2026	612 053	561 717	91.8	298 651	48.8	7 730	1.3	76 162	12.4
2027	613 325	564 334	92.0	298 651	48.7	7 766	1.3	76 239	12.4
2028	614 619	567 219	92.3	298 651	48.6	7 806	1.3	76 224	12.4
2029	615 933	570 117	92.6	298 651	48.5	7 846	1.3	76 252	12.4
2030	617 265	572 961	92.8	298 651	48.4	7 885	1.3	76 255	12.4
2031	618 612	575 748	93.1	298 651	48.3	7 923	1.3	76 148	12.3
2032	619 974	578 509	93.3	298 651	48.2	7 961	1.3	75 858	12.2
2033	621 349	581 005	93.5	298 651	48.1	7 996	1.3	75 436	12.1
2034	622 736	582 680	93.6	298 651	48.0	8 019	1.3	75 070	12.1
2035	624 133	584 502	93.7	298 651	47.9	8 044	1.3	74 321	11.9

* Prognozēs tiek pieņemts, ka uzglabāto un citos veidos apglabāto atkritumu daudzums ir pielīdzināms nullei, tādēļ tabulā netiek attēlots.

¹³² SIA "Geo Consultants", 2020. Publiskā iepirkuma "Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam izstrādei" (IL/57/2020), materiāli.

7.5. Izvērtējums par Direktīvā 1999/31/EK mērķu izpildi

2013.gadā tika apglabāti 67% no 1995.gadā apglabātā bioloģiski noārdāmo atkritumu daudzuma. Var prognozēt, ka 2020.gadā tiks apglabāti 55% no 1995.gadā apglabātā bioloģiski noārdāmo atkritumu daudzuma. (sk.7.7.att.).

7.7.attēls. Pieļaujamais poligonos apglabātais sadzīves BNA daudzums, mērķis un izpilde saskaņā ar oficiālajiem ziņojumiem atbilstoši Direktīvai 1999/31/EK ^{133,134}

Šobrīd nav ieviesta BNA dalītā vākšana, tāpēc BNA galvenokārt tiek savākti kopā ar pārējiem nešķirotiem sadzīves atkritumiem. Rezultātā tiek pasliktināta gan pārstrādei pieejamo sadzīves atkritumu kvalitāte, gan pārstrādei pieejamo BNA atkritumu kvalitāte. BNA dalītā vākšana tiek veikta 2020.gadā tikai atsevišķās pašvaldībās.

BNA pārstrāde tiek veikta, realizējot šo atkritumu kompostēšanu. Iegūtā BNA komposta kvalitāte ir atkarīga no kompostēšanas procesā ievadīto atkritumu kvalitātes un cik rūpīgi ir veikta dažādu nevēlamu komponentu (piemēram, sadzīves bīstamie atkritumu, plastmasa, stikls, metāli) atdalīšana pirms kompostēšanas procesa. Problemātiska ir kompostēšanas rezultātā iegūtā BNA turpmākā izmantošana, ievērojot tā kvalitāti.

Daļa BNA tiek izmantots biogāzes ražošanā atkritumu poligonos atbilstoši ES un Latvijas normatīvajam regulējumam, jo poligonā radītās biogāzes ieguve ir obligāta prasība poligona darbībai, bet nav uzskatāma par atkritumu reģenerāciju. Lielākajos Latvijas poligonos ir izveidotas energošūnas biogāzes ieguvei, paredzot, ka atkritumi tiek apglabāti, no tiem tiek iegūta biogāze, kas tiek izmantota elektroenerģijas vai siltuma enerģijas ražošanai, bet atkritumi pēc biogāzes ieguves tiek no šūnas izrakti, apstrādāti un apglabāti (sk. 7.6.tab).

¹³³ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. (2012). Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2013. - 2020. gadam. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/documents/4276>

¹³⁴ SIA "GatewayBaltic", 2019. Publiskā iepirkuma "Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021.-2028.gadam" (IL/118/2019), materiāli.

Sadzīves atkritumu poligonos apsaimniekoto atkritumu apjomu novērtējums 2019.g.¹³⁵

	Pieņemtais apjoms t	Veiktās pārstrādes darbības t/gadā	Izvests pārstrādei t/gadā (pārstrādei derīgi materiāli, no atkritumiem iegūts kurināmais)	Biorekatorā ievietotais apjoms (Bioloģiski noārdāmi atkritumi, kas piemēroti kompostēšanai vai anaerobai pārstrādei, BNA)	Apglabāšana t/gadā (Atkritumu mehāniskās apstrādes atkritumi, ražošanas u.c. atkritumi)
Nešķiroti sadzīves atkritumi	501 189	60 892	36 367	256 039	147 834
Bioloģiski noārdāmi atkritumi	42 318	7 484	0	33 863	971
Otrreizējās izejvielas	21 963	87	11 767	451	10 175
Citi	221 044	79 610	61 861	0	61 478
Kopā	786 514	148 073	109 995	290 353	220 458

Lai nodrošinātu direktīvā 1999/31/EK mērķu izpildi Plāna darbības laikā, tiek iezīmēti vairāki rīcības virzieni:

- 1) BNA dalītās vākšanas veicināšana;
- 2) BNA pārstrādes veicināšana, saražotā komposta un BNA pārstrādes pārpalikumu izmantošanas veicināšana.

Rīcību virzieni un pasākumi BNA stratēģijas ieviešanai iekļauti 6. nodaļā.

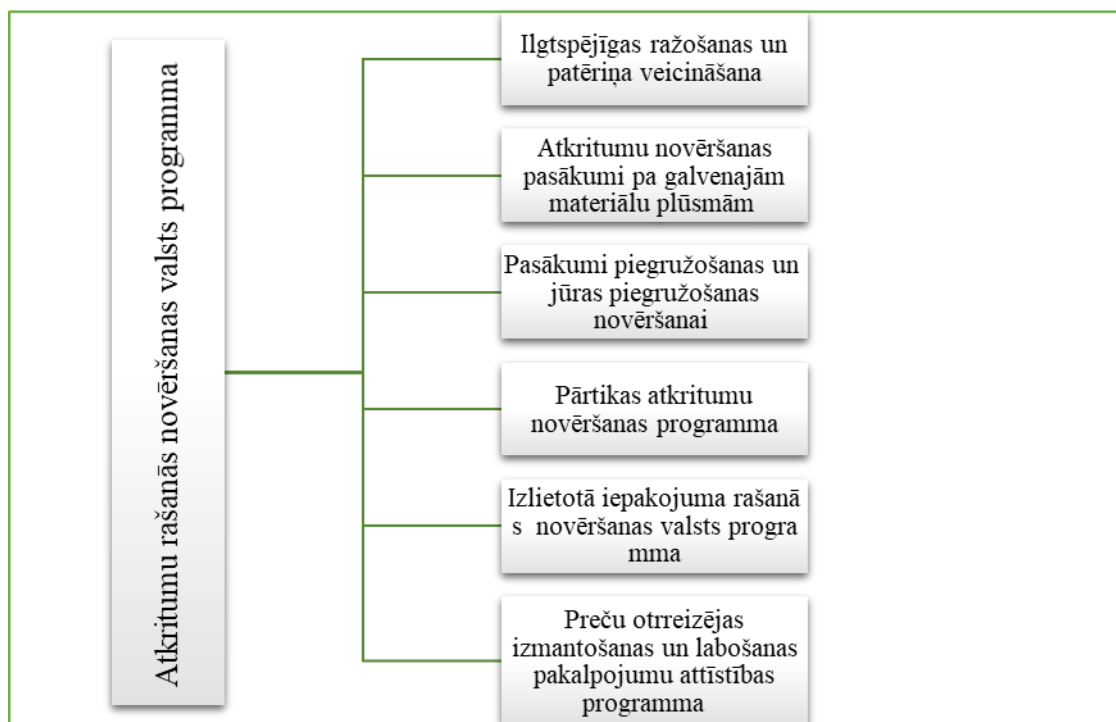
¹³⁵SIA "Geo Consultants", 2020. Publiskā iepirkuma "Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam izstrādei" (IL/57/2020), materiāli.

8. ATKRITUMU RAŠANĀS NOVĒRŠANAS VALSTS PROGRAMMA

8.1. Atkritumu rašanās novēršanas saikne ar aprites ekonomiku

Programmu¹³⁶ veido pasākumu kopums, kas apskatīti vairākās Plāna sadaļās (sk.8.1.att.)

Atkritumu rašanās novēršanas pasākumi ir ieviešami katrā no materiālu aprites cikla posmiem, kas tieši saista šo programmu ar Ministru kabineta 2020. gada 4. septembrī apstiprināto Rīcības plānu pārejai un aprites ekonomiku 2020.-2027. gadam¹³⁷ un konkrētiem rīcībpolitikas virzieniem un pasākumiem, kas tajā noteikti.

8.1. attēls. Atkritumu rašanās novēršanas valsts programmas sastāvdaļas

8.2. Programmas mērķi un indikatori

Atkritumu rašanās novēršanas programmas mērķi ir:

- saraut saikni starp ekonomikas izaugsmi un atkritumu radīšanu saistīto ietekmi uz vidi;
- samazināt radīto atkritumu apjomu, veicinot produktu atkārtotu izmantošanu vai ilgāku izmantošanu;
- samazināt materiālu un produktu ražošanā izmantoto kaitīgo vielu daudzumus.

¹³⁶ Direktīvas 2008/98/EK 29.pants nosaka, ka dalībvalstis izveido atkritumu rašanās novēršanas programmas, kurās skaidri identificē atkritumu rašanās novēršanas mērķus un pasākumus. Direktīvas IVa pielikums nosaka arī instrumentus un pasākumus atkritumu rašanās novēršanai un prasa izvērtēt IV pielikumā minēto pasākumu piemēru vai citu attiecīgu pasākumu lietderību valsts situācijā. Direktīvas prasības ir pārņemtas Atkritumu apsaimniekošanas likumā un Ministru kabineta 2011.gada 12.jūlija noteikumos Nr.564 "Noteikumi par atkritumu apsaimniekošanas valsts un reģionālajiem plāniem un atkritumu rašanās novēršanas valsts programmu". MK noteikumi Nr.564 nosaka, ka programmu atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā iekļauj kā atsevišķu nodaļu.

¹³⁷ Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/317168-par-ricibas-planu-parejai-uz-aprites-ekonomiku-20202027-gadam>

Lai veiktu programmas ieviešanas uzraudzību un novērtētu atkritumu rašanās novēršanas pasākumu īstenošanas efektivitāti, ir noteikti atkritumu rašanās novēršanas kvantitatīvie indikatori (kvalitatīvie vai kvantitatīvie rādītāji un mērķrādītāji) (sk.8.1.tab.)

8.1.tabula

Atkritumu rašanās novēršanas pasākumu efektivitātes novērtēšanas kvantitatīvie indikatori

Nr.	Kvantitatīvais indikators	Mērvienība	Bāze gads (2018.)	2028. gads
1.	Sadzīvē (mājsaimniecībās) radītais atkritumu daudzums	kg uz iedzīvot. gadā	409	Ne vairāk kā 400
2.	Kopējais radītais sadzīves (mājsaimniecības) atkritumu daudzums	t/ gadā	785 074	Ne vairāk kā 650 000
3.	Kopējais radītais bīstamo atkritumu daudzums	t/ gadā	118 142	Ne vairāk kā 50 000
4.	Kopējais pārstrādātais sadzīves (mājsaimniecības) atkritumu apjoms	% no gadā radītā apjoma	43 ¹³⁸	55 ¹³⁹
5.	Kopējais pārstrādātais bīstamo atkritumu apjoms	% no gadā radītā apjoma	31	75
6.	Kopējais pārstrādātais ražošanas atkritumu apjoms	% no gadā radītā apjoma	83.3	85
7.	Kopējais apglabāto sadzīves (mājsaimniecības) atkritumu daudzums	% no gadā radītā apjoma	58,9	Ne vairāk kā 40%
9.	Kopējais apglabāto ražošanas atkritumu apjoms	% no gadā radītā apjoma	5	Ne vairāk kā 25%
10.	Kopējais apglabāto bīstamo atkritumu apjoms	% no gadā radītā apjoma	4,5	Ne vairāk kā 25%

8.3.Spēkā esošie politikas instrumenti un pasākumi atkritumu rašanās novēršanas veicināšanai

Plašāks apraksts par attiecīgo politikas instrumentu darbību ir sniegts Plāna 2.3. nodaļā (Atkritumu apsaimniekošanas politikas instrumenti).

8.3.1. Maksājumi un ierobežojumi attiecībā uz atkritumu apglabāšanu poligonos un atkritumu sadedzināšanu

Maksājumi un ierobežojumi attiecībā uz atkritumu apglabāšanu poligonos un atkritumu sadedzināšanu, kas veicina atkritumu rašanās novēršanu un pārstrādi, vienlaikus nodrošinot, ka apglabāšana poligonos ir vismazāk vēlamais atkritumu apsaimniekošanas veids.

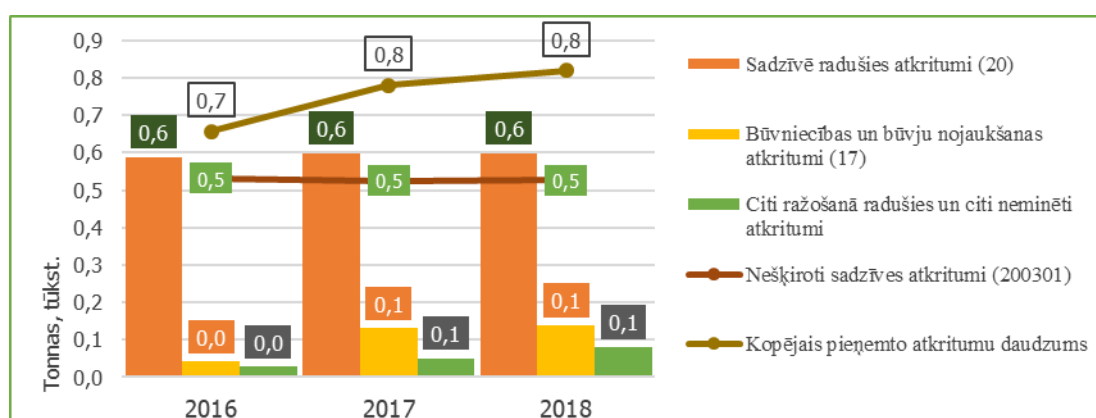
¹³⁸ Datu avots: LVĢMC

¹³⁹ Atbilstoši Direktīvas 2008/98/EK 11.panta 2.punkta c) apakšpunktam 55 % mērķis jāsasniedz jau 2025.gadā

Kā norādīts plāna 2.3.2. nodaļā (Tarifs par atkritumu apglabāšanu sadzīves atkritumu poligonos) vidējais sadzīves atkritumu apglabāšanas tarifs ir divkārtšojies no 30 *euro* par tonnu 2011. gadā līdz 60 *euro* par tonnu 2020.gadā.

Atbilstoši plāna 2.3.3. nodaļā (Dabas resursu nodoklis) sniegtajai informācijai, DRN likme par sadzīves atkritumu apglabāšanu ir pakāpeniski paaugstināta no 12 *euro* par tonnu 2014. gadā līdz 50,00 *euro* par tonnu 2020.gadā.

Saskaņā ar plāna 2.4.5. nodaļā (Atkritumu apglabāšana poligonos un slēgto izgāztuvju rekultivācija) sniegto informāciju kopējais laika posmā no 2016.gada līdz 2018.gadam sadzīves atkritumu poligonos pieņemtais kopējais nebīstamo atkritumu apjoms ir būtiski pieaudzis – no 657,8 tūkstošiem t 2016.gadā līdz 820,2 tūkstošiem t 2018.gadā. Vienlaikus nešķirotu mājsaimniecības atkritumu daļa šai apjomā ir samazinājusies – no 531,7 tūkstošiem t 2016.gadā līdz 526,0 tūkstošiem t 2018.gadā. (sk.8.2. att.).

8.2.attēls. Sadzīves atkritumu poligonos pieņemtie galvenie nebīstamo atkritumu veidi. (Avots: LVĢMC ¹⁴⁰)

Lai veicinātu atkritumu rašanās novēršanu, sagatavošanu un pārstrādi, jāturpina palielināt DRN likmes par sadzīves atkritumu apglabāšanu sadzīves atkritumu poligonos.

8.3.2. “Maksā, kad izmet” principa īstenošana

“Maksā, kad izmet” princips, saskaņā ar kuru atkritumu radītāji maksā par atkritumu apsaimniekošanu, pamatojoties uz faktiski radīto atkritumu daudzumu. Tas ir stimuls pārstrādājamo atkritumu atdalīšanai to rašanās vietā un jauktu atkritumu apjoma samazināšanai, kas Latvijā šobrīd tiek piemērots tikai vienā pašvaldībā – Jūrmalā, kur savākto atkritumu svēršanu uzsāka 2018.gada 1.martā.

Lai gan atkritumu apsaimniekotāji apliecina, ka šādas sistēmas ieviešana tehniski ir iespējama, tomēr jāreķinās ar lielām izmaksām, kuras būtu jāiekļauj atkritumu savākšanas maksā, kas varētu izrādīties sociāli nepieņemams risinājums iedzīvotājiem patreizējos apstākļos. Ir nepieciešams veikt padziļinātu pētījumu par pieejas “Maksā, kad izmet” ieviešanas Latvijā iespējām. Vienlaikus, ir nepieciešams palielināt atkritumu dalītās savākšanas pakalpojumu pieejamību blīvi apdzīvotās vietās un mikrorajonos, tai skaitā ieviešot atsevišķu lietotās elektrotehnikas, tekstila un mēbeļu dalītās atkritumu šķirošanas plūsmu, kam ir augsts potenciāls ievērojami samazināt vides piesārņojumu un nešķirotu atkritumu apjomu.

¹⁴⁰ LVĢMC. Valsts statistiskais pārskats “Nr.3-Atkritumi. Pārskats par atkritumiem”. Valsts statistisko pārskatu “2-Gaiss”, “2-Ūdens” un “3-Atkritumi” publikā pieeja. Pieejams: http://parissrv.lvģmc.lv/public_reports

8.3.3. Ekonomiskie stimuli produktu ziedošanai

Latvijā tiek izmantoti vairāki instrumenti, kas veicina produktu ziedošanu.

Ja uzņēmējs ziedo sabiedriskā labuma organizācijai, budžeta iestādei vai valsts kapitālsabiedrībai, kura pilda Kultūras ministrijas deleģētās funkcijas, tas var izmantot uzņēmumu ienākuma nodokļa (UIN) atvieglojumus, ko nosaka Uzņēmumu ienākuma nodokļa likums. Uzņēmēji, kuri ziedo, var izvēlēties vienu no trim uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumu veidiem, proti, ziedojuma apmēra noteikšanai izmantot iepriekšējā gada peļņu, ziedojuma apmēra noteikšanai izmantot iepriekšējā gada darba samaksas apmēru, vai, izmantojot ziedojuma apmēru, samazināt uzņēmumu ienākuma nodokli no dividendēm.

No 2019.gada 1.jūlija ir spēkā MK 2019.gada 18.jūnija noteikumi Nr.261 "Prasības pārtikas izplatīšanai pēc minimālā derīguma termiņa beigām"¹⁴¹. Noteikumi nosaka produktu grupas, to izplatīšanas veidu un kārtību, kā arī laikposmu, kādā pārtiku, kas marķēta ar norādi "Ieteicams līdz ..", atļauts izplatīt pēc minimālā derīguma termiņa beigām.

Pārtiku atļauts nodot ziedošanai biedrībām un nodibinājumiem, kā arī reliģiskajām organizācijām un to iestādēm, kas nodarbojas ar labdarību un ir reģistrētas Pārtikas un veterinārajā dienestā (PVD) saskaņā ar normatīvajiem aktiem par pārtikas uzņēmumu atzīšanas un reģistrācijas kārtību. Ziedošanai nodot var tikai fasētu pārtiku, kas marķēta ar uzņēmuma izveidotu īpašu skaidri saskatāmu, salasāmu un neizdzēšamu norādi. Savukārt labdarības organizācijām jānodrošina ziedošanai paredzētās pārtikas izsekojamība un uzglabāšanas nosacījumi, ja tādi tiks norādīti marķējumā.

Ministru kabineta 2020.gada 17.marta noteikumi Nr.145 "Prasības mazumtirdzniecības uzņēmumiem, kas piegādā mājputnu olas vai ziedo dzīvnieku izcelsmes pārtiku" nosaka prasības mazumtirdzniecības uzņēmumiem, kas mazā daudzumā ziedo saldētu svaigu gaļu, saldētus svaigus un svaigus sagatavotus zvejniecības produktus vai mājputnu olas citiem mazumtirdzniecības uzņēmumiem vai mazā daudzumā piegādā mājputnu olas citiem mazumtirdzniecības uzņēmumiem saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 29. aprīļa Regulas (EK) Nr. 853/2004, ar ko nosaka īpašus higiēnas noteikumus attiecībā uz dzīvnieku izcelsmes pārtiku, panta 5. punkta "b" apakšpunkta "ii" un "c" apakšpunktu. Šo noteikumu izpratnē cits mazumtirdzniecības uzņēmums, kam atļauts saņemt ziedošanai paredzēto pārtiku, ir biedrība, nodibinājums, reliģiska organizācija vai tās iestāde, kas nodarbojas ar labdarību un ir reģistrēta Pārtikas un veterinārajā dienestā saskaņā ar normatīvajiem aktiem par pārtikas uzņēmumu atzīšanas un reģistrācijas kārtību.

Saskaņā ar 2020.gada 18. jūnija grozījumiem noteikumos Nr. 104 "Pārtikas uzņēmumu atzīšanas un reģistrācijas kārtība" PVD jāreģistrējas arī biedrībām, nodibinājumiem un reliģiskajām organizācijām un to iestādēm, kas nodarbojas ar labdarību un līdz ar to iesaistās pārtikas aprītē.

Latvijā darbojas arī Pārtikas banka „Paēdušai Latvijai”, kas ir Latvijas Samariešu apvienības (LSA) vadīta pārtikas programma, kas palīdz trūcīgos nonākušiem iedzīvotājiem, izsniedzot pārtikas pakas. To saturu veido no ražotāju, pārstrādātāju un tirgotāju ziedotajiem pārtikas produktiem. Pieņem neierobežotā daudzumā kvalitatīvus, lietošanai derīgus produktus, kuru uzglabāšanai nav nepieciešams nodrošināt īpašu temperatūru. Produktus, kas ātri bojājas un kuriem istabas temperatūrā ir īss derīguma termiņš, pieņem tikai tādā gadījumā, ja ir iespēja tos ātri nogādāt palīdzības saņēmējam. Pārtikas banka pieņem arī higiēnas un saimniecības preces, piemēram, zobu pastas, zobu birstes, ziepes, veļas pulveri, šampūnu, pamperus un citas preces. Pārtikas pakas tiek dalītas iedzīvotājiem visā Latvijā sadarbībā ar vietējām labdarības organizācijām un pašvaldību sociālajiem dienestiem. No ziedojumiem

¹⁴¹ No 2020.gada septembra aizstās citi MK noteikumi.

netiek ieturēta nekāda starpniecības vai komisijas maksa. Visi ziedojumi pilnā apmērā tiek izlietoti pārtikas paku nokomplektēšanai.

Nepieciešams paredzēt iespēju nodrošināt ziedošanu no veikaliem bez labdarības organizāciju starpniecības, veicinot pārtikas atkritumu samazināšanu.¹⁴² Līdz ar to nepieciešams precizēt normatīvajos aktos ziedošanas nosacījumus pārtikas un nepārtikas precēm un paplašināt organizāciju loku, kam pārtikas produktu ziedošana varētu būt nepieciešama (piemēram, pansionāti).

8.3.4. Depozīta sistēma

Depozīta sistēmas un citi pasākumi ir instrumenti, lai veicinātu izmantoto produktu un materiālu efektīvu savākšanu un atgriešanu aprītē vai pārstrādē.

Grozījumi Iepakojuma likumā nosaka, ka no 2022. gada 1. februāra Latvijā tiks uzsākta depozīta sistēmas piemērošana dzērienu iepakojumam. Depozīta sistēmas piemērošana dzērienu iepakojumam:

- veicinās izlietotā iepakojuma apjoma, kas jāapglabā atkritumu poligonā, samazināšanu;
- nodrošinās dabas resursu efektīvu izmantošanu, novirzot pārstrādei plastmasas, stikla un metāla dzērienu iepakojumus;
- veicinās iedzīvotāju iesaistīšanos iepakojuma apsaimniekošanā.

8.3.5. Investīcijas atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūrā un ekonomiskie stimuli

Atkritumu apjoma radīšanas samazināšanu veicina atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūrā veicamo investīciju pārdomāta plānošana, tostarp izmantojot ES fondus. Šāds pārdomāts investīciju plānojums caurstrāvo visus nacionālā līmeņa plānošanas dokumentus un tas pamatojas uz nozares investīciju vajadzību izvērtējamu, kas regulāri tiek pārskatīts.

Nacionālais attīstības plāns 2021-2027. gadam (NAP) paredz, ka nepieciešama rīcība atkritumu šķirošanas un pārstrādes uzlabošanā. Resursu otrreizējā pārstrāde nodrošinās ekonomikas dažādošanu un palielinās katras resursa vienības lietderīgāku izmantošanu. Atkritumu atkārtota izmantošana, atkritumu daudzuma samazināšana un bezatkritumu dzīvesveids un tā popularizēšana mazinās atkritumu daudzumu un vides piesārņojumu.¹⁴³

Saskaņā ar NAP antropogēnā piesārņojuma samazināšana ir sabiedrības atbildīga rīcība, lai mazinātu apkārtējās vides piesārņojumu. Tā ir iespēja mainīt ekonomikas paradigmu, veidot jaunu, klimatneitrālu ekonomiku, izmantojot pieejamos vai radot jaunus tehnoloģiskos risinājumus ekonomikas dažādošanai, atkārtoti izmantojot atkritumus kā izejvielas.

ES finanšu plānošanas periodā no 2014. līdz 2020. gadam bija paredzēts piešķirt atbalstu mērķtiecīgai atkritumu apsaimniekošanas direktīvās¹⁴⁴ noteikto prasību īstenošanai,

¹⁴² SIA "Maksima Latvia" sniegtā informācija. Pieejams:

https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/Lidzdaliba/maxima_pieredze_partikas_ziedosana.pdf

¹⁴³ Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027.gadam. Pieejams: <https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/NAP2027galaredakcija.pdf>

¹⁴⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 19. novembra Direktīva 2008/98/EK par atkritumiem un par dažu direktīvu atcelšanu (11. panta 1. punkta 3. rindkopa un 2. punkta a) un b) apakšpunkts); Eiropas Parlamenta un Padomes 1994. gada 20. decembra Direktīva 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu (6. panta 1. punkts); Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 18. septembra Direktīva 2000/53/EK par noliecietiem transportlīdzekļiem (7. panta 2. punkts); Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 27. janvāra Direktīva 2002/96/EK par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem (EEIA) (5. panta 5. punkts un 7. panta 2. punkts) un Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 4. jūlija Direktīva 2012/19/ES par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem (EEIA) (turpmāk - Direktīva 2012/19/ES) (7. panta 1. un 3. punkts, 11. pants un V pielikums); Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 6. septembra Direktīva 2006/66/EK par baterijām un akumulatoriem, un bateriju un akumulatoru atkritumiem un ar ko atceļ Direktīvu 91/157/EEK (10. panta 2. punkta b) apakšpunkts).

kā arī darbībām, kas veicina visas nozares attīstību, kas ir atkritumu kā resursu izmantošana, kas īstenojama, veicot atkritumu dalītu vākšanu un pārstrādi (sk. 8.2.tabula).

8.2.tabula

ES fondu atbalsts atkritumu atkārtotai izmantošanai, pārstrādei un reģenerācijai		
SAM 5.2.1. “Veicināt dažāda veida atkritumu atkārtotu izmantošanu, pārstrādi un reģenerāciju”		
5.2.1.1.pasākums “Atkritumu dalītas savākšanas sistēmas attīstība”	<ul style="list-style-type: none"> – atkritumu dalītas savākšanas punktu izveide, t.sk. konteineru iegāde – šķiroto atkritumu savākšanas laukumu izveide, t.sk. konteineru iegāde – specializētā autotransporta iegāde, kas no mājsaimniecībām savāc jau sašķirotus atkritumus (nav paredzēts esošu punktu vai laukumu apkalpošanai) 	KF: 161 891euro Privātais un pašvaldību līdzfinansējums: 261 579 euro Kopā: 423 470 euro
5.2.1.2.pasākums “Atkritumu pārstrādes veicināšana”	Atkritumu pārstrādes iekārtu izveide (iekārtu izveide, iekārtu kompleksā uzstādot pārstrādes/reģenerācijas procesam nepieciešamās iekārtas): <ul style="list-style-type: none"> – bioloģiski noārdāmo atkritumu pārstrāde (aerobas/anaerobas tehnoloģijas) – sadzīves atkritumu pārstrāde (stikls, papīrs, metāls, plastmasa, t.sk. šo materiālu iepakojums) – citu atkritumu pārstrāde 	KF: 49 485 412euro Privātais un pašvaldību līdzfinansējums: 17 828 530 euro Kopā: 67 313 942 euro
5.2.1.3.pasākums “Atkritumu reģenerācijas veicināšana”	Atkritumu reģenerācijas iekārtu izveide*: <ul style="list-style-type: none"> – iekārtas, kurās tiek sadedzināts no atkritumiem iegūtais kurināmais 	KF: 9 184 249 euro Privātais un pašvaldību līdzfinansējums: 1 620 750 euro Kopā: 10 804 999

8.3.6.Zaļais publiskais iepirkums

Zaļais publiskā iepirkuma ir process, kura ietvaros valsts un pašvaldības iestādes cenšas iepirkt preces un pakalpojumus ar iespējami mazāku ietekmi uz vidi, ņemot vērā dzīves cikla izmaksas produktiem vai pakalpojumiem ar vienādu primāro funkciju, ar kura palīdzību iespējams:

- samazināt ietekmi uz vidi – katra nopirktā prece vai pakalpojums atstāj ietekmi uz vidi visās tās aprites cikla stadijās;
- veicināt sociālus uzlabojumus – ar iepirkumu procedūrā iestrādātu nosacījumu palīdzību iespējams nodrošināt labākus darba apstākļus, piemēram, samazinot toksisko ķīmisko vielu saturu tīrīšanas līdzekļos uzlabo dzīves un darba vides apstākļus, transports ar samazinātu izmešu apjomu veicina gaisa kvalitātes uzlabošanu un saslimstības ar elpvadu slimībām riska samazināšanos;
- panākt ietaupījumus budžetā – plānojot iegādāties kādu preci vai pakalpojumu, vispirms tiek izvērtētas reālās vajadzības, tādējādi samazinot iepirkumu apjomu. Otrkārt, tiek veikts preces aprites cikla izmaksu novērtējums. Tādā veidā iespējams ņemt vērā visus faktorus (ne tikai preces vai pakalpojuma sākotnējo cenu, bet arī ekspluatācijas un radīto atkritumu apsaimniekošanas izmaksas) un galarezultātā panākt līdzekļu ekonomiju.

ZPI ir viens no ES vides, klimata un enerģijas politikas prioritārajiem instrumentiem, un vides nosacījumu iekļaušana iepirkumu specifikācijās, kļūst prioritārs uzdevums arī Latvijā. ZPI normatīvo ietvaru kopš 2004. gada veido divas publiskā iepirkuma direktīvas^{145,146} kas paredz vides nosacījumu iekļaušanu iepirkuma procedūrās, ja iepirkums pārsniedz noteiktu robežlielumu (sliksni).

No 2017. gada 1. jūlija ir spēkā Ministru kabineta 2017. gada 20. jūnija noteikumi Nr. 353 "Prasības zaļajam publiskajam iepirkumam un to piemērošanas kārtība". Šo noteikumu 1. pielikumā noteiktas septiņas obligātās preču un pakalpojumu grupas (biroja papīrs, drukas iekārtas, datortehnika un IKT infrastruktūra, pārtika un ēdināšanas pakalpojumi, tīrīšanas līdzekļi un pakalpojumi, iekštelpu apgaismojums, ielu apgaismojums un satiksmes signāli), kurām ZPI ir jāpiemēro obligāti. Savukārt minēto noteikumu 2. pielikumā ir definēti ZPI kritēriji 14 preču un pakalpojumu grupām, bet 3. pielikumā - metodoloģija aprites cikla izmaksu aprēķinam enerģiju patērējošām precēm.

ZPI īpatsvara pieaugumā Latvijā iezīmējās pozitīvas tendences. Saskaņā ar IUB datiem 2019. gadā ZPI īpatsvars jau veidoja 17,3 % no visiem iepirkumiem finansiālā izteiksmē, kas veikti saskaņā ar Publisko iepirkumu likumu jeb 515 milj. *euro*. Pēc iepirkumu skaita tas veido 13,2% jeb 1500 iepirkumus. ZPI vadlīnijās arvien vairāk tiks integrēti arī aprites principi.

8.3.7. Pasākumi, ar ko ierobežo subsīdijas, kuras neatbilst atkritumu apsaimniekošanas hierarhijai

Atkritumu apsaimniekošanas likumā ir noteikta atkritumu apsaimniekošanas hierarhija. Minētais princips ir nostiprināts arī normatīvajos aktos 147 attiecībā uz ierobežojumiem ES struktūrfondu izmantošanai atkritumu apsaimniekošanas darbībām, kuras atrodas atkritumu apsaimniekošanas hierarhijas zemākajā posmā – atkritumu apglabāšanai poligonos. Normatīvie akti paredz, ka atbalsts no ES struktūrfondu netiek piešķirts:

- 1) darbībām, kas palielina poligonos noglabājamo atkritumu daudzumu;
- 2) manuālo un mehānisko atkritumu šķirošanas (apstrādes) iekārtu iegādei vai uzlabošanai;
- 3) iekārtu izveidei, kas nav iekļautas pārstrādes iekārtas kompleksā un kuru darbības rezultātā atkritumi netiek pārstrādāti;
- 4) atkritumu reģenerācijai, kas nav pārstrāde, un tādām atkritumu pārstrādes darbībām, kurās pārstrādes process ilgst vairāk nekā trīs gadus;
- 5) pārstrādāšanai materiālos, kas izmantojami par degvielu vai kurināmo.

8.3.8. Fiskālo pasākumu vai citu līdzekļu izmantošana, lai veicinātu produktu un materiālu, kas ir sagatavoti atkārtotai izmantošanai vai pārstrādāti, izmantošanu

ES Fondu finansējuma plānošanas periodā 2021.–2027. gadam paredzēts atbalstīt darbības šādās jomās:

- Aprites ekonomikas principu ieviešana ražošanā un pakalpojumos, veicinot pāreju uz videi nekaitīgu vielu izmantošanu ražošanas tehnoloģiskajos

¹⁴⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 26. februāra direktīva 2014/24/ES par publisko iepirkumu un ar ko atceļ Direktīvu 2004/18/EK

¹⁴⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 26. februāra direktīva 2014/25/ES par iepirkumu, ko īsteno subjekti, kuri darbojas ūdensapgādes, enerģētikas, transporta un pasta pakalpojumu nozarēs, un ar ko atceļ Direktīvu 2004/17/EK

¹⁴⁷ MK 2016. gada 26. jūlija noteikumi Nr. 494 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 5.2.1. specifiskā atbalsta mērķa "Veicināt dažāda veida atkritumu atkārtotu izmantošanu, pārstrādi un reģenerāciju" 5.2.1.1. pasākuma "Atkritumu dalītas savākšanas sistēmas attīstība" īstenošanas noteikumi" un MK 2016. gada 30. augusta noteikumi Nr. 588 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 5.2.1. specifiskā atbalsta mērķa "Veicināt dažāda veida atkritumu atkārtotu izmantošanu, pārstrādi un reģenerāciju" 5.2.1.2. pasākuma "Atkritumu pārstrādes veicināšana" īstenošanas noteikumi"

risinājumos (“safe by design”), ieviešot ekodizaina principus preču ražošanā un materiālu izmantošanā, kā arī samazinot iepakojuma materiālu ietilpību un palielinot pārstrādājamību un ilglietojamību (atkārtotu lietošanu, preču labošanas pakalpojumu attīstība), un inovatīvu aprites uzņēmējdarbības modeļu izstrāde, izmantojot ecoefektīvu tehnoloģiju un ekoinovāciju ieviešanu un industriālās simbiozes veicināšana;

- Vietējā līmeņa atkritumu radīšanas samazināšanas, preču labošanas pakalpojumu attīstības un aprites ekonomikas veicināšanas pasākumi.

Direktīvā 2008/98/EK ir ietverti nosacījumu, kas uzliek par pienākumu jebkurai personai, kas pirmo reizi lieto tādu materiālu, kas atzīts par atkritumu statusu zaudējušu, vai izplata to tirgū (pirmreizēji), jānodrošina, ka materiāls atbilst normatīvajām prasībām, kas izriet no produktu un ķīmisko vielu regulējuma. Plāna 1.nodaļā ir sniegta detaļa informācija par plānotajiem pasākumiem atkritumu beigu statusa piemērošanas nosacījumu izstrādei.

Pasākumi saistībā ar pārstrādāto materiālu saturu iepakojumā ir apskatīti plāna 10. nodaļā par atkritumu rašanās novēršanas pasākumiem attiecībā uz iepakojumu.

8.3.9. Atbalsts pētniecībai un inovācijām modernajās pārstrādes tehnoloģijās un atjaunošanā

Latvijā tiek īstenota Klasteru programma, kurā Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) ieguldījums ir vairāk kā 5 milj. *eiro*. Klasteru programmas mērķis ir veidot sadarbības tīklu, kurā komersanti apvienojas ar pētniecības, izglītības un zināšanu izplatīšanas organizācijām. Šāda sadarbība tiek veicināta, lai tādējādi paaugstinātu komersantu konkurētspēju, palielinātu eksporta apjomu un attīstītu inovācijas un jaunu produktu veidošanos. Projektu iesniedzēji šajā programmā ir biedrības vai nodibinājumi, kas pārstāv ne mazāk kā 20 savstarpēji nesaistītus sīkos (mikro), mazos un vidējos komersantus (klastera dalībniekus), kā arī tiem jāspēj nodrošināt dalībnieku skaita turpmāka palielināšana.

Inovāciju atbalstam pieejamas arī citas programmas, t.sk. atbalsts zinātniskajām institūcijām pētniecisko izstrādņu komercializācijai, atbalsts uzņēmumiem inovācijas vaučera veidā, atbalsts Kompetences centru programmas ietvaros, atbalsts eksperimentālu ražošanas iekārtu izstrādei un uzstādīšanai, atbalsts nodarbināto apmācībām u.c., kā arī paredzēts ieviest NFI programmu Norvēģijas finanšu instrumenta 2014.-2021.gada programmas “Uzņēmējdarbības attīstība, inovācijas un mazie un vidējie uzņēmumi”, kuras ietvaros atbalsts būs pieejams MVU zaļo tehnoloģiju, kā arī IKT izstrādei un ieviešanai ražošanā.

8.3.10. Labāko pieejamo tehnisko paņēmieni izmantošana atkritumu apstrādē

Saskaņā ar likumu “Par piesārņojumu” un Ministru kabineta 2010. gada 30. novembra noteikumiem Nr. 1082 “Kārtība, kādā piesakāmas A, B un C kategorijas piesārņojošas darbības un izsniedzamas atļaujas A un B kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai” atļaujas nosacījumu pārskatīšana un iekārtas darbības atbilstība labākiem pieejamiem tehniskiem paņēmieniem (LPTP) jānodrošina ne vēlāk kā četrus gadus laikā pēc attiecīgo secinājumu publicēšanas. Operatoram ir jāizvērtē iekārtas darbības atbilstība, nepieciešamie pārveidojumi, jāstādā plāns prasību ieviešanai un jāvērtē Valsts vides dienesta atbilstošajā VVD RVP ar iesniegumu par atļaujas nosacījumu pārskatīšanu piesārņojošas darbības veikšanai. VVD RVP, pārskatot atļaujas nosacījumus piesārņojošas darbības veikšanai, ņem vērā visus jaunus vai atjaunos secinājumus par LPTP, kas piemērojami iekārtā.

8.3.11.Sabiedrības izpratnes veicināšana

Latvijā regulāri tiek īstenoti pasākumi sabiedrības izpratnes veicināšanas kampaņas, jo īpaši attiecībā uz dalīto savākšanu, atkritumu rašanās novēršanu un piegriezuma mazināšanu, un šo jautājumu integrēšana izglītībā un apmācībā.

Dažādas sabiedrības grupu iniciatīvas sociālajos medijos popularizē videi draudzīgus patērētāju uzvedības modeļus un izvēles, piemēram biedrība “Zero waste”, kuras ietvaros domubiedru grupas dalās pieredzē, kā samazināt ikdienā radīto atkritumu apjomu, pievēršot uzmanību saviem patēriņa un iepirkšanās paradumiem. Līdzīgi darbojas arī kopienu izpārdošanas (krāmu) tirdziņi. Tādu organizāciju kā biedrība „Repair cafe Rīga” u.c. galvenais mērķis ir caur dažādiem pasākumiem popularizēt ideju par mantu labošanu. Savukārt beziepakoājuma veikali popularizē iepakoājuma samazināšanas un atkārtotas lietošanas pieeju.

Būtiskas ir iniciatīvas pārtikas atkritumu apjoma samazināšanā, kur nozīmīga loma ir bijusi NVO projektiem un īpaši biedrības “Vides izglītības fonds” ieviestajai Ekoskolu programmai, kuru ietvaros ar panākumiem ir īstenotas iniciatīvas pārtikas atkritumu samazināšanai daudzās Latvijas izglītības iestādēs, kā arī biedrībai “Zaļā brīvība”, kas organizē un piedalās dažādos atkritumu (gan pārtikas, gan industriālo) samazināšanas projektos un iniciatīvās vides un cilvēku dzīves kvalitātes uzlabošanai.

Lai veicinātu sabiedrības informētību par atkritumiem kā resursu ar vērtību, VARAM sniedzis atbalstu informatīvo kampaņu un attiecīgu materiālu / tīmekļa vietņu izstrādē, piem., “www.neizmet.lv” un “Izmests miskastē nav pazudis”. VVD ietvaros ir izstrādāta interaktīvā karte par dalītas vākšanas vietām “škirovieglī”.

Atkritumu statistikas datu bāzu sasaiste, tostarp ar digitāliem līdzekļiem, starp visām kompetentajām publiskā sektora iestādēm, kuras iesaistītas atkritumu apsaimniekošanā, var būtiski uzlabot izsekojamību materiālu plūsmām, un kļūt par rīku informācijas pieejamības uzlabošanai par pieejamiem resursiem. Digitālo tehnoloģiju izmantošana ir nozīmīgs instruments aprites ekonomikas veicināšanai, tāpēc pasākumi tiek ieviesti sinerģija ar Rīcības plānā pārejai uz aprites ekonomiku 2020.-2027. gadam plānotajiem pasākumiem atkritumu un materiālu plūsmas uzskaites uzlabošanai komersantu, pašvaldību un valsts līmenī, kas veicinās statistikas izmantošana informētas politikas veidošanā. Tāpēc arī turpmāk nepieciešams turpināt esošo sistēmu darbības uzturēšanu un pilnveidošanu, nodrošinot savstarpēju informācijas apmaiņu starp sistēmām:

- VVD sistēma “TULPE”;
- Atkritumu pārvadājumu uzskaites sistēma;
- Vides SOS;
- Valsts informācijas sistēma par vides statistiku;
- Elektrisko un elektronisko iekārtu ražotāju reģistrs;
- Bateriju un akumulatoru ražotāju reģistrs;
- Jaunveidojamā pārtikas uzskaites sistēmu;
- Atkritumu šķirošanas vietne www.skirovieglī.lv.

8.3.12.Dialogs, sadarbība un brīvprātīgās vienošanās

Vides aizsardzības likums paredz brīvprātīgu vienošanos un līgumu slēgšanu par VARAM izvērtēs šādu līgumu slēgšanas iespējas attiecībā uz atkritumu rašanās novēršanas pasākumu veikšanu tautsaimniecības nozarēs, no savas puses piedāvājot galvenokārt sniegt informatīvu un publicitātes atbalstu līguma ietvaros veiktajiem pasākumiem un sasniegtajiem rezultātiem.

2020.gadā noslēgti sadarbības memorandi:

- Ilgtspējīgas būvniecības atkritumu apsaimniekošanas sistēmas pilnveidošanā, aprites ekonomikas plāna mērķtiecīgā ieviešanā būvniecībā, komersantu nelegālu darbību izbeigšanā, efektīvā dabas resursu izmantošanā, otrreizēju izejvielu izmantošanā un būvniecības atkritumu efektīvā apsaimniekošanā starp VARAM, VVD, SIA “Clean R”, LASUA, LPS, Latvijas Būvuzņēmēju partnerību, Būvmateriālu ražotāju asociāciju un EM;
- Ilgtspējīgas tekstila atkritumu apsaimniekošanas sistēmas izveidē un ieviešanā starp VARAM, LTRK, LDDK, VVD, Viegslas rūpniecības asociācija, LASUA, LASA, Biedrība “Latvijas Sarkanais krusts”, Lielveikalu tīkls “Rimi Latvia”, R.D.A.

Nepārtrauktu dialoga un sadarbību starp visām ieinteresētajām pusēm atkritumu apsaimniekošanā VARAM īsteno, izmantojot Atkritumu apsaimniekošanas normatīvo aktu darba grupu un Vides konsultatīvo padomi. VARAM eksperti regulāri piedalās dažādos forumos un pasākumos, piemēram, LAMPA, zaļā dzīves veida popularizēšana, atbalsts publicitātes un informatīvajiem pasākumiem sniegts no valsts budžeta programmas “Latvijas Vides aizsardzības fonds”.

8.4. Plānotie atkritumu rašanās novēršanas pasākumi

Pasākums tiek ieviests sinerģijā ar Rīcības plānā aprites ekonomikas veicināšanai 2020.-2027. gadam¹⁴⁸ plānotajiem pasākumiem un atbalsta tvērumu, it īpaši šādiem pasākumiem:

- 1) Ekodizaina principu attīstība ražošanā un produktu izstrādē, izglītībā un inovācijās saistībā arī ar produktu politikas pilnveidošanu.

Tādējādi:

- 2) Atbalsta instrumentu izstrāde jaunu biznesa modeļu veicināšana preču ražošanā un izplatīšanā
- 3) Atbalsts produktu atkārtotai izmantošanai un labošanai, tostarp jo īpaši attiecībā uz elektriskām un elektroniskām iekārtām, tekstilmateriāliem un mēbelēm, kā arī iepakojumu, būvmateriāliem un būvniecībā izmantojamiem produktiem.

Pasākumi detāli ir aprakstīti Plāna 11.nodaļā (Preču otrreizējas izmantošanas un labošanas pakalpojumu attīstības programma) un Plāna 9.nodaļā (Pārtikas atkritumu novēršanas programma). Šajā nodaļā aprakstīti sīkāk Plāna īstenošanas gaitā paredzētie atkritumu novēršanas pasākumi galvenajām materiālu plūsmām (8.3.tabula).

8.3.tabula

Atkritumu novēršanas pasākumi pa galvenajām materiālu plūsmām

Plūsma	Pasākumi
Iepakojums	<ol style="list-style-type: none"> 1) pārstrādātā materiāla obligātā minimālā īpatsvara noteikšana dzērienu PET iepakojumam, kas sasniedzams līdz 2025. gadam, un plastmasas dzērienu iepakojumam, kas sasniedzams līdz 2030. gadam; 2) diferencēta dabas resursu nodokļa (DRN) piemērošana, lai veicinātu tādu produktu un materiālu izmantošanu, kas ir sagatavoti atkārtotai lietošanai vai pārstrādāti; 3) DRN par atkritumu apglabāšanu turpmāka paaugstināšana;

¹⁴⁸ Rīcības plānā aprites ekonomikas veicināšanai 2020.-2027. gadam. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40479571&mode=mk&date=2020-09-02>

	<p>4) aizliegums tirgū laist atsevišķus vienreizlietojamus plastmasas izstrādājumus, kas attiecas uz iepakojumu, tostarp no putu polistirola izgatavotu pārtikas taru un no oksonoārdāmas plastmasas izgatavotus izstrādājumus (saskaņā ar Direktīvas 2019/904 5. panta un pielikuma B daļas prasībām);</p> <p>5) izlietotā iepakojuma dalītas atkritumu vākšanas turpmāka straujāka attīstīšana, panākot, ka līdz 2025. gadam dalīti savāc 77% un līdz 2029. gadam – 90% no tirgū laistā plastmasas dzērienu iepakojuma;</p> <p>6) depozīta sistēmas ieviešana dzērienu iepakojumam no 2022. gada.</p>
Pārtikas atkritumi	<p>1) Pārtikas ziedošanas sistēmas pilnveidošana</p> <p>2) Informētības palielināšana un patērētāju informēšana par pārtikas atkritumu rašanās novēršanu un samazināšanu</p> <p>3) Pārtikas atkritumu daudzuma mērījumi un monitorings</p> <p>4) Atbalsts pētniecībai un inovācijām, kas vērstas uz pārtikas atkritumu rašanās samazināšanu</p>
Elektronika	<p>1) Ekodizaina principu ieviešana. Funkcionalitāte:</p> <ul style="list-style-type: none"> - veicināt tādu materiālu izmantošanu, kas rada mazāku ietekmi uz vidi, ņemot vērā pilnu iekārtas dzīves cikla analīzi; - pēc iespējas samazināt bīstamu vielu saturu izmantojamajos materiālos. - standartizācija, paredzot iespēju izmantot iekārtu ražošanā rezerves daļas no EEIA; - preču dizains un projektēšana, kas paredz iekārtu noturību un izturību. - preču dizains un projektēšanai, kas nodrošina to vieglu un vienkāršu izjaukšanu un remontēšanu. <p>2) Patērētāju uzvedības ietekmēšana:</p> <ul style="list-style-type: none"> - izglītošana par apzinātām un videi draudzīgām izvēlēm (piemēram, par marķējuma nozīmi); - atbalsts un informācija par izturīgākiem un ilglaiķīgi izmantojamiem produktiem (piemēram, ar garāku garantijas periodu); - ierobežot un neatbalstīt darbības, kas veicina vienreizlietojamu vai īslaicīgi lietojamu produktu izmantošanu (piem., produktu izmanto tikai tik ilgi, cik uz to attiecas garantija). <p>3) Dzīves cikla pagarināšanas pasākumi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - izveidot iespējas apmainīties un iznomāt elektriskās un elektroniskās iekārtas (elektriskie instrumenti, u.tml.), šādu iekārtu atkārtotai izmantošanai; - veicināt iespējas vākt EEIA, lai sagatavotu tās atkārtotai izmantošanai; - Atbalsts EEI labošanas sektora attīstībai (nodokļu atlaistu piemērošana); - veicināt EEIA atkārtotu izmantošanu, izmantojot zaļo publisko iepirkumu.
Būvniecības materiāli	<p>1) Atbalstīt būvniecības materiālu atkārtotu izmantošanu būvniecības procesos (iekļaušana ZPI, standartos)</p> <p>2) Atbalstīt augsnes virskārtas un asfalta atkārtotu izmantošanu (iekļaušana ZPI, standartos)</p> <p>3) Veicināt un popularizēt tādu būvniecības praksi, kuras rezultātā rodas maz atkritumu un pēc iespējas vairāk atkritumu tiek izmantots būvniecības procesā (apmācība; kritēriju iekļaušana konkursos par labāko būvi, balva par būvi, kura ir videi visdraudzīgākā)</p>
VKP (citas)	<p>1) Ekodizaina principu ieviešana. Funkcionalitāte:</p> <ul style="list-style-type: none"> - veicināt tādu materiālu izmantošanu, kas rada mazāku ietekmi uz vidi,

	<p>ņemot vērā pilnu iekārtas dzīves cikla analīzi;</p> <ul style="list-style-type: none"> - pēc iespējas samazināt bīstamu vielu saturu izmantojamajos materiālos. <p>2) Ekodizaina principu ieviešana. Funkcionalitāte:</p> <ul style="list-style-type: none"> - standartizācija, paredzot iespēju izmantot iekārtu ražošanā rezerves daļas no EEIA; - preču dizains un projektēšana, kas paredz iekārtu noturību un izturību. - preču dizains un projektēšanai, kas nodrošina to vieglu un vienkāršu izjaukšanu un remontēšanu. <p>3) Patērētāju uzvedības ietekmēšana:</p> <ul style="list-style-type: none"> - izglītošana par apzinātām un videi draudzīgām izvēlēm (piemēram, par marķējuma nozīmi); - atbalsts un informācija par izturīgākiem un ilglaicīgi izmantojamiem produktiem (piemēram, ar garāku garantijas periodu); - ierobežot un neatbalstīt darbības, kas veicina vienreizlietojamu vai īslaicīgi lietojamu produktu izmantošanu (piem., produktu izmanto tikai tik ilgi, cik uz to attiecas garantija).
Tekstils	<p>1) Dalītās savākšanas sistēmas izveidošana tekstilmateriālu atkritumiem līdz 2025. gadam atbilstoši Direktīvai 2018/851. Pasākums ietver savākšanas punktos/laukumos nepieciešamo papildus konteineru skaita novērtēšanu veidojamās sistēmas kvalitatīvam darbam;</p> <p>2) RAS piemērošana tekstilmateriālu un tekstilizstrādājumu ražošanā, lai samazinātu atkritumu poligonos nodoto tekstilmateriālu apjomu;</p> <p>3) Ekodizaina principu attīstība tekstilmateriālu un tekstilizstrādājumu ražošanā un izstrādē;</p> <p>4) Informācija, atbalsts un izglītošana, lai mainītu sabiedrības un komersantu attieksmi tekstilizstrādājumu patēriņa jautājumos, piemēram, atbalsts informatīvajiem pasākumiem par "lēnās modes" (<i>Slow Fashion</i>) kustību.</p>
Mēbeles	<p>1) Dalītās savākšanas sistēmas pilnveidošana, nosakot mēbeļu atkritumu nošķiršanu no lielgabarīta un būvniecības atkritumu plūsmām kā obligātu prasību, attiecīgi izveidojot jaunu atkritumu plūsmu mēbeļu atkritumiem;</p> <p>2) Paplašinātās ražotāju atbildības sistēmas piemērošana mēbeļu ražošanā, lai samazinātu atkritumu poligonos nodoto mēbeļu atkritumu apjomu;</p> <p>3) Atbalsts mēbeļu labošanas sektora attīstībai (nodokļu atlaizu piemērošana);</p> <p>4) Ekodizaina principu attīstība mēbeļu ražošanā un izstrādē;</p> <p>5) Mēbeļu otrreizējā izmantošana kā daļa no ilgtspējīgu biroja un koplietošanas telpu un citu resursu izmantošanas attīstības pārvaldē</p> <p>6) Valsts sektora iepirkumu īstenošana ZPI ietvaros, augstāko prioritāti nosakot no atjaunojamiem un atkārtoti izmantojamiem resursiem ražotu mēbeļu un biroja inventāra iegādei un obligātas atkritumu šķirošanas prakses ieviešanu Valsts sektora iestādēs.</p>
Mājsaimniecībā izmantojamā ķīmija	<p>1) Patērētāju izglītošana par eko-marķējumu un samazinātu bīstamo vielu izmantošanu;</p> <p>2) patērētāju izglītošana par apzinātu iepirkšanos, ņemot vērā preču derīguma termiņus;</p> <p>3) informēšana un izglītošana par pareizu uzglabāšanu, kas novērš saskari ar citiem produktiem;</p> <p>4) Veikt izpēti par iespējām aizliegt tādu produktu izplatību tirgū, kuru</p>

	sastāvā ir iekļauta mikroplastmasa (piemēram, higiēnas un tīrīšanas līdzekļi).
--	--

8.4.1. Informācijas kampaņas nolūkā vairot izpratni par atkritumu rašanās novēršanu un piegružošanu

Rīcību jūru piesārņojošo atkritumu (JPA) rašanās novēršanai paredz 2016.gadā Ministru kabineta apstiprinātās “Pasākumu programmas laba jūras vides stāvokļa panākšanai 2016.-2020.gadā”¹⁴⁹ rīcības virziens “Atkritumu rašanās novēršana, informācijas bāzes pilnveidošana, sabiedrības informētības līmeņa celšana (attiecībā uz Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 17. jūnija direktīvā 2008/56/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai jūras vides politikas jomā¹⁵⁰ noteiktā kvalitatīvā raksturlielumu Nr.10 “Jūru piesārņojošie atkritumi”)” ietver 5 pasākumus atkritumu mazināšanai un novēršanai, tostarp sabiedrības informēšanas un izglītošanas pasākumus, ko līdztekus atkritumu sabiedriskajam monitoringam pludmalē īsteno Vides izglītības fonds ikgadējās kampaņas “Mana jūra” ietvaros. Iegūtie monitoringa dati tiek izmantoti jūras vides stāvokļa novērtēšanai, tiek ziņoti EK un HELCOM. Latvijas situācija JPA jomā vērtējama kā neatbilstoša, turklāt tendence nacionālā līmenī ir negatīva. ES Aprites ekonomikas veicināšanas mērķu kontekstā satraucošs ir arī pieaugošais plastmasas materiālu īpatsvars piekrastes atkritumos un to dominance izplatītāko atkritumu veidu sastāvā. Būtisks priekšnoteikums situācijas uzlabojumiem tādēļ ir ne tikai starptautisko saistību izpilde datu apkopošanā, bet arī turpmāks darbs sabiedrības izglītošanā un iesaistē, kā arī zināšanu paaugstināšanā prioritārās mērķauditorijās (pašvaldības, piekrastes uzņēmumi) par rīcībām JPA problēmas novēršanai.

Ievērojot minēto, nepieciešams turpināt un pilnveidot Latvijas Vides izglītības fonda (LVIF) ikgadējo kampaņu “Mana jūra”, kas tiek īstenota kopš 2012.gada. 2019.gadā LVIF ir izstrādājis vadlīnijas pašvaldībām par rīcībām jūru piesārņojošo atkritumu plūsmu novēršanai no prioritāriem sektoriem, ieskaitot labās prakses piemēru apkopojumu no Baltijas jūras reģiona un citām valstīm.

Savukārt pasākumi jūras piegružojuma (jūru piesārņojošo atkritumu), kas rodas uz sauszemes, mazināšanai, ir izstrādāti, balstoties uz HELCOM Reģionālais rīcības plāns jūru piesārņojošo atkritumu mazināšanai (HELCOM rekomendācija 36/1 (2015.) “Regional Action Plan on Marine Litter”, pielikums, <https://helcom.fi/media/publications/Regional-Action-Plan-for-Marine-Litter.pdf>) un detāli aprakstītas Pasākumu programmā laba jūras vides stāvokļa panākšanai 2016. -2020.gadam (MK 13.07.2016. rīkojums Nr.393), 3. Rīcības virziena, kas izriet no nospraustā jūras vides mērķa “(JVM6) Cietie atkritumi nerada nevēlamu ietekmi uz jūras ekosistēmu”, sasniegšanai “RV3 Atkritumu rašanās novēršana, informācijas bāzes pilnveidošana, sabiedrības informētības līmeņa celšana”. Ievērojot, ka Pasākumu programmā tiks turpināt arī plāna darbības laikā, 8.5.tabulā apkopotas galvenās rīcības ar jūras piegružojuma, kas rodas uz sauszemes, mazināšanai.

¹⁴⁹ Pasākumu programma laba jūras vides stāvokļa panākšanai 2016.-2020.gadā” (MK 13.07.2016. rīkojums Nr.393; pieejams <https://likumi.lv/ta/id/283518-par-planu-pasakumu-programma-laba-juras-vides-stavokla-panaksanai-2016-2020-gada>) (atjaunotā programma jāizstrādā līdz 2022.gadam).

¹⁵⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 17. jūnija direktīva 2008/56/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai jūras vides politikas jomā (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1598864691129&uri=CELEX%3A32008L0056>)

Rīcības ar jūras piegružojuma, kas rodas uz sauszemes, mazināšanai

Nr.	Pasākums
Vispārēji uzlabojumi atkritumu rašanās novēršanā un atkritumu apsaimniekošanā	
	Veikt pasākumus, lai motivētu uzņēmumus ražot produktus, kuri ir pietiekami izturīgi atkārtotai izmantošanai un pārstrādei, kā arī izmantot mazāk kaitīgus izejmateriālus, fokusējoties uz jūras un piekrastes piegružojumā biežāk sastopamiem izstrādājumiem.
Pasākumi būtiskākiem piesārņojuma veidiem	
1.	Veicināt nepiegružošanas politiku nacionālajos parkos un īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, t.i. apmeklētājam jāaizsargā tas, ko tie ir atnesuši.
3.	Izstrādāt pārskatu par dažādu primāro un sekundāro mikroplastmasu avotiem. Novērtēt produktus un procesus, kas ietver primāro un sekundāro mikroplastmasu, novērtēt, vai uz tiem attiecas normatīvie akti, un, ja nepieciešams, pilnveidot normatīvo regulējumu, lai mazinātu ietekmi uz jūras vidi.
4.	Veicināt brīvprātīgu līgumu noslēgšanu ar mazumtirdzniecību, lai mazinātu plastmasas maisiņu patēriņu līdz 2025.gadam.
5.	Izveidot un ieviest dzērienu depozieta sistēmu. Veicināt atkārtotas pildīšanas sistēmas.
6.	Izvietot pelnu traukus publiskās vietās, piemēram, pludmalēs un ārtelpās esošos restorānos, bāros, publiskās būvēs (iekšzemē un piekrastē, pludmalēs, uz prāmjiem).
7.	Izveidot platformu labai piekrastes sakopšanas praksei, tajā skaitā par vietējo pašvaldību un iedzīvotāju veikto pludmales un upju krastu attīrīšanu, kā arī jūras ūdeņu attīrīšanu, arī ostās, jahtu ostās un iekšējos ūdens ceļos sadarbībā ar attiecīgajām nozarēm un institūcijām. Attīstīt labākās tehnoloģijas un metodes attīrīšanai no jūras un piekrastes piegružojuma.

Rīcības, kas vērstas uz kuģniecības atkritumiem, tai skaitā kuģu atkritumu nodošanas iespējas ostās un jahtu ostās.	
1.	Nodrošināt kuģu atkritumu (direktīvas 2019/883/ES izpratnē) /vai: ieskaitot kravu atliekas, kuri rodas kuģa ekspluatācijā vai iekraušanas, izkraušanas vai tīrīšanas darbību laikā un uz kuriem attiecas MARPOL konvencijas I, II, IV, V un VI pielikums, kā arī pasīvi izzvejoto atkritumu, pieņemšanu ostās, tai skaitā nodrošinot uz kuģa sašķīrto atkritumu dalīto pieņemšanu.
3.	Veicināt atkritumu savākšanu no atpūtas kuģiem jahtu ostās (piemēram, atbilstoši ekosertifikāta “Zilais Karogs” prasībām atkritumu pieņemšanai un apsaimniekošanai jahtu ostās).
Rīcības, kas vērstas uz zvejniecības un akvakultūras atkritumiem	
2.	Uzlabot ES regulas 1224/2009 ieviešanu attiecībā uz ziņošanu par pazaudētajiem tīkliem un pazaudēto zvejas rīku atgūšanu.
3.	Veicināt resursu efektivitāti, veicinot zvejniecības, akvakultūras un jūrniecības radīto plastmasas atkritumu tirgu un pielietojumus (piemēram, veicinot dialogu starp atkritumu radītājiem un pārstrādes uzņēmumiem), izvērtējot konkrētus izstrādājumus/ priekšmetus un atšķirības materiālos, kā arī piešķirot atkritumiem vērtību, izmantojot ekonomiskos, lai veicinātu atkritumu atkārtotu izmantošanu.
Piesārņojuma mazināšanas un izņemšanas pasākumi	
2.	Veicināt pazudušo zvejas tīklu izcelšanu.

Pasākumi, kas saistīti ar sabiedrības iesaistīšanu	
1.	Veicināt un uzsākt izglītojošas darbības par jūras pieguļošānu sinerģijā ar esošajiem pasākumiem ilgtspējīgas attīstības jomā un sadarbībā ar sabiedrību (t.sk. saistītā ar atkritumu rašanās novēršanu un ilgtspējīga patēriņa un ražošanas veicināšanu).
2.	veicināt mācību programmas, citu starpā ietverot rekreācijas sektoru (piemēram, niršanas un burāšanas skolas), kuru ietvaros tiek attīstīta apziņa, izpratne un respekts pret jūras vidi.
3.	Atbalstīt piedalīšanos starptautiskajās, ES, Baltijas jūras reģionālajos un nacionālajos procesos un iniciatīvās jūras pieguļojuma novēršanai un mazināšanai. Turpināt un pilnveidot LVIF īstenoto kampaņu “Mana jūra” pludmales atkritumu monitoringam, stāvokļa novērtēšanai un sabiedrības līdzdalības veicināšanai.
5.	Veicināt sabiedrības apziņu, tajā skaitā izmantojot informatīvās kampaņas bērniem, jauniešiem un patērētājiem par jūras pieguļojuma rašanos un novēršanu (piemēram, par pelnu trauku izmantošanu publiskās vietās pie iekšzemes ūdeņiem un piekrastē, kur atļauts smēķēt), ņemot vērā jau pieejamos informatīvos materiālus un izmantojot grafiskos materiālus, tai skaitā pludmales zonās.

2016. gada 23. janvārī LVIF un VARAM ir noslēgta vienošanās par sadarbības ietvaru, kurā kā viena no prioritārajām sadarbības sfērām tika atzīta kampaņas “Mana Jūra” īstenošana, „veidojot nacionālo sabiedriskā monitoringa sistēmu jūras piesārņojošo atkritumu jomā un nacionālās *Adopt the Beach* sistēmas izveidē saskaņā ar HELCOM rekomendāciju 36/1 (2015) „Reģionālais rīcības plāns jūru piesārņojošo atkritumu jomā” un ANO Vides programmas metodiku”.

Atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 23. oktobra direktīvai 2000/60/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā¹⁵¹ pasākumi pieguļošānu novēršanai iekšzemes ūdenstilpju tuvumā ir ietverti Daugavas upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plānā un plūdu riska pārvaldības plānā 2016.-2021.gadam¹⁵², Gaujas upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plānā un plūdu riska pārvaldības plānā 2016.-2021.gadam¹⁵³, Lielupes upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plānā un plūdu riska pārvaldības plānā 2016.-2021.gadam¹⁵⁴, un Ventas upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plānā un plūdu riska pārvaldības plānā 2016.-2021.gadam¹⁵⁵

8.4.2. Atkārtotas izmantošanas apjomu mērījumi

Atkārtotas izmantošanas mērījumi uzsākti 2020.gadā un tiks turpināti visā Plāna īstenošanas laikā. Tie tiks veikti atbilstoši Eiropas Komisijas deleģētajam lēmumam¹⁵⁶, ar kuru nosaka kopīgu metodoloģiju, ziņošanas formātu un kvalitātes pārbaudes ziņojuma formātu attiecībā uz produktu atkārtotu izmantošanu saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvu 2008/98/EK. Pārtikas atkritumu apjomu mērījumi detāli aprakstīti 9. nodaļā “Pārtikas atkritumu rašanās novēršanas programma”. Pārtikas atkritumu mērīšana tiks

¹⁵¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 23. oktobra direktīva 2000/60/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32000L0060&qid=1598864544166&from=EN>)

¹⁵² Daugavas upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plāns un plūdu riska pārvaldības plāns 2016.-2021.gadam (apstiprināts ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2015.gada 17.novembra rīkojumu Nr.335);

¹⁵³ Gaujas upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plāns un plūdu riska pārvaldības plāns 2016.-2021.gadam (apstiprināts ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2015.gada 22.decembra rīkojumu Nr.378);

¹⁵⁴ Lielupes upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plāns un plūdu riska pārvaldības plāns 2016.-2021.gadam (apstiprināts ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2015.gada 22.decembra rīkojumu Nr.378);

¹⁵⁵ Ventas upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plāns un plūdu riska pārvaldības plāns 2016.-2021.gadam (apstiprināts ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2015.gada 22.decembra rīkojumu Nr.378);

¹⁵⁶ Pašreiz atrodas izstrādes stadijā.

veikta atbilstoši Eiropas Komisijas 2019. gada 3. maija Deleģētajam lēmumam 2019/1597, ar ko attiecībā uz vienveidīgai pārtikas atkritumu līmeņu mērīšanai paredzētu vienotu metodiku un obligātām kvalitātes prasībām papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2008/98/EK.

Izvērtējums par atkritumu rašanās pasākumu piemēru un citu attiecīgo pasākumu lietderību apkopots 8.6.tabulā.

8.6. Izvērtējums par atkritumu rašanās pasākumu piemēru un citu attiecīgo pasākumu lietderību

Nr. p.k.	Pasākumi, kuru mērķis ir saraut saikni starp ekonomisko izaugsmi un ar atkritumu rašanu saistīto ietekmi uz vidi	Izvērtējums par atkritumu rašanās pasākumu piemēru un citu attiecīgo pasākumu lietderību	Latvijā realizēto atkritumu rašanās novēršanas pasākumu piemēri	Atbildīgā institūcija
1.	Plānošanas pasākumu vai citu ekonomisko instrumentu izmantošana, kas veicina resursu efektīvu izmantošanu	Pasākums ir lietderīgs	<ol style="list-style-type: none"> 1. Atkritumu rašanās novēršana kā prioritāra darbība ir norādīta Atkritumu apsaimniekošanas likumā, kā arī Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā 2021.-2028.gadam. 2. Dabas resursu nodokļa piemērošana atkritumu apglabāšanai, plastmasas iepirkumu maisiņiem, iepakojumam, transportlīdzekļiem un videi kaitīgām precēm. 	VARAM, EM
2.	Pētniecības un attīstības veicināšana, lai izstrādātu tīrākus un mazāku atkritumu daudzumu radošas preces un tehnoloģijas, un tādas pētniecības un attīstības rezultātu izplatīšana un izmantošana	Pasākums ir lietderīgs	Aktuālie pētniecības projekti.	VARAM, IZM, EM
3.	Tādu efektīvu un nozīmīgu rādītāju izstrāde, kas ļauj konstatēt ar atkritumu radīšanu saistītu ietekmi uz vidi un kas vērsta uz atkritumu rašanās novēršanu visos mērogos, piemēram, Eiropas Savienības mērogā veikti preču salīdzinājumi, valsts un pašvaldību iestāžu darbības un valsts mērogā veikti pasākumi.	Pasākums ir lietderīgs.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ietekmes uz vidi novērtējumu regulējošajos normatīvajos aktos noteikts, ka, veicot ietekmes uz vidi novērtējumu, tiek novērtētas arī dažādas iespējamās alternatīvas, piemēram, dažādiem ražošanas procesiem, izejvielām. 2. Atbilstoši normatīvajiem aktiem par piesārņojumu, piesārņojošo iekārtu operatoriem ir jāizmanto tādi labākie tehniskie paņēmieni, kas nodrošina iespējami mazāku atkritumu rašanos. 	VARAM

4.	<p>Ekodizaina veicināšana (vides aspektu sistemātiska iestrāde preces konstrukcijā, lai mazinātu tās ietekmi uz vidi visā tās aprites ciklā).</p>	<p>Pasākums ir lietderīgs.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Atkritumu apsaimniekošanas likumā, Iepakojuma likumā un Nolietoto transportlīdzekļu apsaimniekošanas likumā ir noteiktas prasības atsevišķu preču veidu ekodizainam, it īpaši attiecībā uz dažādu bīstamo ķīmisko vielu lietošanas ierobežojumiem. 2. Pašreiz ekodizaina prasības ir iekļautas Ministru kabineta 2011.gada 6.decembra noteikumos Nr. 941 "Noteikumi par ekodizaina prasībām ar enerģiju saistītām precēm (produktiem)". <p>Īstenojot Ekodizaina direktīvā (2009/125/EK) noteiktās ekodizaina prasības ar enerģiju saistītiem ražojumiem, Ekonomikas ministrija veic informatīvus pasākumus un sadarbojas ar maziem un vidējiem uzņēmumiem, arodbiedrībām, asociācijām, patērētāju organizācijām u.tml., lai nodrošinātu pilnīgu iesaistīto pušu līdzdalību Ekodizaina direktīvā noteikto pasākumu izvērtēšanā, noteikšanā un pārskatīšanā. Ekonomikas ministrija informē visas iesaistītās/ieinteresētās puses par plānotajiem apspriežu forumiem un Eiropas Komisijas izstrādātajiem izpētes un ietekmes novērtējumiem, lai kopīgi sagatavotu viedokli par Latvijas interesēm. Eiropas Komisija īstenošanas pasākumus pieņem regulatīvās kontroles procedūras ietvaros.</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Latvijas Iepakojuma asociācijas konkurss „Labākais iepakojums Latvijā”, kura ietvaros tiek vērtēts iepakojums kategorijā „Videi draudzīgs iepakojums”. Viens no rādītājiem ir arī materiālietilpība. 	<p>VARAM, EM, IZM</p>
----	---	--------------------------------	--	---------------------------

5.	Informācijas sniegšana par atkritumu rašanās novēršanas metodēm, lai rūpniecībā ieviestu labākās pieejamās metodes.	Pasākums ir lietderīgs.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Labākie pieejamie tehniskie paņēmieni (latviešu valodā – LPTP, angļu valodā – BAT) un to izvēle attiecībā uz A kategorijas piesārņojošām darbībām noteikta likuma “Par piesārņojumu” 21.pantā. Minētajos LPTP ir ieteiktas metodes atkritumu rašanās novēršanai dažādās ražošanas jomās (http://www.vpvp.gov.lv/lv/piesarnojums/informacija) 2. Normatīvajos aktos noteiktas prasības iekļaut atkritumu rašanās novēršanas pasākumus atļaujās A kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai (MK 30.11.2010. noteikumi Nr.1082 “Kārtība, kādā piesakāmas A, B un C kategorijas piesārņojošas darbības un izsniedzamas atļaujas A un B kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai”) 	VARAM
6.	Mācību organizēšana Valsts vides dienesta darbiniekiem saistībā ar atkritumu rašanās novēršanas prasību ietveršanu atļaujās piesārņojošo darbību veikšanai un atkritumu apsaimniekošanas atļaujās saskaņā ar normatīvajiem aktiem par piesārņojumu un par atkritumu apsaimniekošanu.	Pasākums ir lietderīgs.	VVD darbinieku zināšanu un iemaņu celšana atbilstoši VVD ikgadējam darba plānam.	VARAM, VVD
7.	Atkritumu rašanās novēršanas pasākumu ieviešana iekārtās, uz ko neattiecas normatīvie akti par piesārņojumu, ietverot atkritumu rašanās novēršanas izvērtējumus vai plānus.	Pasākums ir lietderīgs.	Normatīvajos aktos ir noteiktas prasības iekļaut atkritumu rašanās novēršanas pasākumu atļaujās A vai B kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai (MK 30.11.2010. noteikumi Nr.1082 “Kārtība, kādā piesakāmas A, B un C kategorijas piesārņojošas darbības un izsniedzamas atļaujas A un B kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai”)	VARAM
8.	Informētības veicināšanas kampaņu izmantošana vai finansiāla, lēmumu pieņemšanas vai citāda atbalsta sniegšana uzņēmumiem, it īpaši, maziem un vidējiem uzņēmumiem vai pielāgoti tiem.	Pasākums ir lietderīgs.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Latvijas Tirdzniecības asociācijas organizētais konkurss „Videi draudzīgākais tirgotājs” 2. Latvijas Iepakojuma asociācijas konkurss „Labākais iepakojums Latvijā”, kura ietvaros tiek 	VARAM, komersanti

			<p>vērtēts iepakojums kategorijā „Videi draudzīgs iepakojums”. Viens no rādītājiem ir arī materiālietilpība.</p> <p>3. Izlietotā iepakojuma un videi kaitīgo preču atkritumu apsaimniekotāju veiktie sabiedrības izglītošanas pasākumi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - www.zalais.lv - www.zalajosta.lv - www.lze.lv - http://www.kuusakoski.lv - http://www.ekogaisma.lv 	
9.	Brīvprātīgu vienošanos, patērētāju un ražotāju diskusiju vai nozares apspriežu izmantošana, lai attiecīgie uzņēmumi vai rūpniecības nozares izstrādātu atkritumu rašanās novēršanas plānus vai mērķus, vai uzlabotu precī vai iepakojumu, kas rada lielu daudzumu atkritumu.	Pasākums ir lietderīgs.	Vides aizsardzības likuma 36.pantā paredzēts, ka Valsts iestāde var noslēgt vienošanos ar komersantu vai komersantus pārstāvošu organizāciju par tādu vides aizsardzības prasību ievērošanu, kuras pārsniedz vides normatīvo aktu prasības, vai par noteiktu vides mērķu sasniegšanu.	VARAM
10.	Vides vadības un audita sistēmu izmantošanas veicināšana, lai novērtētu un uzlabotu publisko un privāto tiesību subjektu (iestāžu, komersantu, biedrību, saimniecisko darbību veicēju u.tml.) veikumu atkritumu rašanās novēršanas jomā.	Pasākums ir lietderīgs.	<p>Eiropas Savienības Vides pārvaldības un audita sistēma (EMAS) izveidota un ieviesta kā pārvaldības instruments, kas veicina vides aizsardzības, resursu racionālas izmantošanas un sabiedrības informēšanas pasākumu pilnveidošanu un uzlabošanu uzņēmumos un organizācijās, kuras brīvprātīgi iesaistās EMAS sistēmā vai līdzvērtīgām.</p> <p>ES dalībvalstīs šī sistēma darbojas kopš 1995. gada atbilstoši Regulai EEC Nr. 1836/93 un sākotnēji tajā iesaistījās rūpniecības uzņēmumi. Kopš 2001. gada, pēc jaunas ES Regulas EK Nr. 761/2001 “Ar ko organizācijām atļauj brīvprātīgi piedalīties Kopienas vides pārvaldības un audita sistēmā</p>	VARAM, VPVB

			<p>(EMAS)” pieņemšanas, sistēma ir atvērta visām organizācijām. Veicot nepieciešamo sagatavošanos, tajā var iekļauties jebkurš komersants, komercsabiedrība, iestāde un pašvaldība.</p> <p>Uzņēmumu un organizāciju, kuri ir iekļauti EMAS reģistrā, reģistrāciju veic nacionālā kompetentā institūcija. Atbilstoši Regulā noteiktajam, Vides pārraudzības valsts birojs izvērtēs pretendenta atbilstību Regulas prasībām, reģistrēs organizācijas, kā arī lems par to izslēgšanu no reģistra.</p>	
11.	<p>Ekonomiskie instrumenti, piemēram, veicinot “videi draudzīgu iepirkšanos” vai ieviešot obligātu maksājumu, kas pircējiem jāmaksā par konkrētu preci vai iepakojuma elementu, ko citādi nodrošinātu bez maksas.</p>	<p>Pasākums ir lietderīgs.</p>	<p>Dabas resursu nodoklis par plastmasas iepirkuma maisiņiem.</p> <p>Sākot no 2008.gada plastmasas iepirkuma maisiņiem noteikts diferencēts DRN likmes, par tradicionālajiem plastmasas maisiņiem noteiktas augstākas DRN likmes atkarībā no maisiņu pielietošanas un apsaimniekošanas iespējām, iepakojumam vienlaikus, no bioplastmasas un oksi-sadalošās plastmasas noteiktas ievērojami zemākas nodokļu likmes.</p>	VARAM
12.	<p>Informētības veicināšanas kampaņu izmantošana un informācijas sniegšana, kas vērsta un sabiedrību kopumā vai konkrētu patērētāju grupu.</p>	<p>Pasākums ir lietderīgs.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Latvijas Iepakojuma asociācijas konkurss „Labākais iepakojums Latvijā”, kura ietvaros tiek vērtēts iepakojums kategorijā „Videi draudzīgs iepakojums”. Viens no rādītājiem ir arī materiālietilpība. 2. Izlietotā iepakojuma un videi kaitīgo preču atkritumu apsaimniekotāju veiktie sabiedrības izglītošanas pasākumi: <ul style="list-style-type: none"> - www.zalais.lv - www.zalajosta.lv 	VARAM

13.	Ekomarķējuma izmantošanas veicināšana.	Pasākums ir lietderīgs.	Latvijas Tirgotāju asociācija ir izveidojusi videi draudzīgo preču zīmolu „Zaļais pirkums”.	VARAM, komersanti
14.	Vienošanas starp Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju un biedrību vai nodibinājumu, kas pārstāv rūpniecības vai tirdzniecības nozari, par preču ražošanu vai izmantošanu, piemērojot integrēto produktu politiku, vai par atkritumu rašanās novēršanas informācijas un tādu preču pieejamību, kas mazāk ietekmē vidi;	Pasākums ir lietderīgs.	Vides aizsardzības likuma 36.pantā paredzēts, ka Valsts iestāde var noslēgt vienošanos ar komersantu vai komersantus pārstāvošu organizāciju par tādu vides aizsardzības prasību ievērošanu, kuras pārsniedz vides normatīvo aktu prasības, vai par noteiktu vides mērķu sasniegšanu.	VARAM
15.	Vides un atkritumu rašanās novēršanas kritēriju ietveršana valsts un pašvaldību iestāžu un komersantu veikto iepirkumu dokumentācijā saskaņā ar Zaļā iepirkuma nacionālajiem un Eiropas Savienības ieteikumiem	Pasākums ir lietderīgs.	Ministru kabineta 2017.gada 20.jūnija noteikumi Nr.353 “Prasības zaļajam publiskajam iepirkumam un to piemērošanas kārtība”	VARAM, FM, EM
16.	Atkritumos izmestu produktu vai to sastāvdaļu atkārtotas izmantošanas un/vai labošanas veicināšana, izmantojot tādus pasākumus kā izglītošana, ekonomiski, loģistiski vai citi pasākumi, piemēram, izveidojot vai atbalstot akreditētus labošanas un atkārtotas izmantošanas centrus un tīklus, jo īpaši blīvi apdzīvotos reģionos.	Pasākums ir lietderīgs.	1. Ministru kabineta 2010.gada 23.jūlija rīkojums Nr.422 “Par izlietotā papīra, nolietoto elektrisko un elektronisko iekārtu un nolietoto bateriju un akumulatoru apsaimniekošanu” nosaka, ka valsts iestādēm ir jānodrošina rīkojuma minēto atkritumu dalītā savākšana un nodošana pārstrādei. 2.VARAM akcija “Izmests nav pazudis”, www.neizmet.lv	VARAM, citas ministrijas, pašvaldības, atkritumu apsaimniekošanas komersanti

9. PĀRTIKAS ATKRITUMU RAŠANĀS NOVĒRŠANAS PROGRAMMA

Pārtikas atkritumu (turpmāk – PA) rašanās novēršanas programma 2021. - 2028. (turpmāk – Programma) ir daļa no Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028., tā ietvaros izstrādātās Atkritumu rašanās novēršanas programmas. Programma ir izstrādāta, lai veicinātu PA rašanās novēršanu un to samazināšanu.

Programmas mērķis ir samazināt PA par 30 % no kopējā radītā PA daudzuma¹⁵⁷ līdz 2025. gadam un turpināt samazināšanu, lai līdz 2030. gadam sasniegtu 50 % mērķrādītāju.

Dažādu iemeslu dēļ, pārtika tiek izmesta un izšķērdēta visos pārtikas aprites ķēdes posmos – primārajā ražošanā, pārstrādē un izgatavošanā, mazumtirdzniecībā un citos pārtikas sadales kanālos, restorānos un sabiedriskajā ēdināšanā arī mājāsaimniecībās. Viena trešā daļa no pasaulē saražotās pārtikas – apmēram 1,3 miljardi tonnu gadā – tiek izmesta atkritumos¹⁵⁸, kas veido aptuveni 30 % no saražoto produktu daudzuma. Ar šo izmestās pārtikas daudzumu varētu pabarot 3 miljardus cilvēku. Īpaši saistoši tas būtu tiem 821 miljoniem no pasaules 7,7 miljardiem iedzīvotāju, kam 2017. gadā pārtika nav bijusi pieejama pietiekošā daudzumā¹⁵⁹. Pārtikas izšķērdēšana lielākoties ir cilvēku lēmumu un rīcības rezultāts. Tāpēc pārtikas pārprodukcija un izmešana atkritumos ir vērtējama arī no ētiskas rīcības skatu punkta un no atbildības par globālajām problēmām.

ES katru gadu tiek izšķērdēti gandrīz 90 miljoni tonnu pārtikas jeb vidēji 180 kg pārtikas produktu uz vienu iedzīvotāju¹⁶⁰. Tas veido ap 20 % no visiem saražotajiem pārtikas produktiem, un ar to ražošanu saistītās izmaksas sasniedz 143 miljardus *eiro*¹⁶¹. Izniekota pārtika nav tikai ekonomisks zaudējums – izšķiesta nauda. Atkritumos izmestai pārtikai ir ievērojama ietekme uz vidi un klimatu. PA mazināšana ir svarīga saistībā ar pārtikas drošību, pārtikas un vides ilgtspēju. Izniekotai pārtikai ir arī sociāla ietekme, kas izpaužas kā pārtikas audzēšanā, pārstrādē, ražošanā, transportēšanā un tirdzniecībā iesaistītā darbaspēka resursa iznīkošana. Ja pārtika tiek izmesta atkritumos, neapēstās pārtikas audzēšanai un ražošanai nevajadzīgi tiek noplicināti un izšķērdēti dabas resursi, apdraudēta bioloģiskā daudzveidība un iznīkots dabas resursiem iegūtā enerģija.

PA un pārpalikumi veido aptuveni 35% no nešķīrotiem sadzīves atkritumiem.¹⁶² PA sadaloties, rodas fotoķīmiskie oksidanti un siltumnīcefekta gāzes (turpmāk – SEG). Atsevišķi emisijas no PA netiek aprēķinātas, tās ietilpst apakšsektorā atkritumu apglabāšana. 2018. gadā 4,7% no kopējām valsts SEG emisijām veidoja atkritumu apsaimniekošana, kas ietver arī PA apsaimniekošanu. Tās ietver CH₄ emisijas no atkritumu apglabāšanas, kas veido vairāk kā pusi (69,6%) no kopējām SEG emisijām atkritumu apsaimniekošanas sektorā, CH₄ un N₂O emisijas no atkritumu bioloģiskās pārstrādes (8,7% no kopējām atkritumu apsaimniekošanas emisijām)¹⁶³.

Ilgtspējīgas attīstības programmā 2030. gadam¹⁶⁴, ko Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk – ANO) Ģenerālā asambleja pieņēma 2015. gada 25. septembrī, tika noteikts

¹⁵⁷ Indikatīvais PA daudzums, attiecībā pret kuru ir noteikts Programmas mērķis, tiks noteikts 2023. gadā, kad tiks veikti reāli PA mērījumi.

¹⁵⁸ FAO. 2019. The State of Food and Agriculture 2019. Moving forward on food loss and waste reduction. Rome.

¹⁵⁹ FAO, 2018. The State of Food Security and Nutrition in the World: Building climate resilience for food security and nutrition. Rome.

¹⁶⁰ FUSIONS, 2016. Estimates of European food waste levels. Stockholm. p.4.

¹⁶¹ FUSIONS, 2016. Estimates of European food waste levels. Stockholm.

¹⁶² SIA "GEO CONSULTANTS" aprēķini, kas balstīti uz "3-Atkritumi" datubāzē ietvertajiem datiem. Projekta Nr.10.1.3.0/18/TP/005 "INVESTĪCIJU VAJADZĪBU IZVĒRTĒJUMS ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS VALSTS PLĀNA 2021. - 2028. GADAM IZSTRĀDEI" ietvaros, 2020.

¹⁶³ Valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs". 2020. gadā iesniegtās siltumnīcefekta gāzu inventarizācijas kopsavilkums.

¹⁶⁴ Sustainable Development Goals: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>

mērķrādītājs – līdz 2030. gadam uz pusi samazināt PA daudzumu uz vienu iedzīvotāju mazumtirdzniecības un patēriņa līmenī un samazināt pārtikas zudumus ražošanas un piegādes ķēdēs, tostarp zudumus pēc ražas novākšanas.

Tiesiskais pamats programmas izstrādāšanai ir Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 19. novembra Direktīvas 2008/98/EK¹⁶⁵ par atkritumiem un par dažu direktīvu atcelšanu (turpmāk – Direktīvas 2008/98/EK) 29. panta 2.a punkts, kurš nosaka, ka dalībvalstis savās atkritumu rašanās novēršanas programmās iekļauj īpašas PA Programmas.

Ņemot vērā Direktīvu 2008/98/EK un jo īpaši tās 9. panta pirmā punkta g) un h) apakšpunktos noteikto - dalībvalstis veic atkritumu rašanās novēršanas pasākumus, ar kuriem tiek samazināta PA rašanās visos tās aprites ķēdes posmos, lai tādējādi palīdzētu sasniegt ANO ilgtspējīgas attīstības mērķi; tiek veicināta pārtikas ziedošana un cita veida sadalīšana cilvēku patēriņam, priekšroku dodot tās izmantošanai cilvēku uzturā, nevis dzīvnieku barošanai un pārstrādāšanai nepārtikas precēs. Lai novērstu pārtikas izšķērdēšanu, nepieciešams katrā posmā ierobežot pārtikas pārpalikumu rašanos un, ja tie tomēr radušies, atgūt pārtikas pārpalikumus un nodrošināt vislietderīgāko pārtikas resursu izlietojumu saskaņā ar atkritumu rašanās novēršanas hierarhiju.

ES 2018. gada jūlijā stājās spēkā pārskatīts tiesiskais regulējums atkritumu jomā¹⁶⁶, kas saistībā ar bioloģiskajiem atkritumiem, t.sk. PA, ietver jaunus, vērienīgus pārstrādes rādītājus, vienkāršākas un saskaņotākas definīcijas un aprēķina metodes un pārstrādāto materiālu un blakusproduktu precizētu tiesisko statusu, stingrākus noteikumus un jaunus pienākumus saistībā ar bioloģisko atkritumu dalītu savākšanu, kā arī stingrākus atkritumu rašanās novēršanas un atkritumu apsaimniekošanas pasākumus attiecībā uz PA.

Pārtikas izšķērdēšana un tās ietekme uz ekonomisko, vides un sociālo ilgtspējību nozīmē, ka šīs programmas īstenošana ir jāsaista ar citām valsts iniciatīvām, kuru mērķi ir vai nu papildinoši, vai sakrīt, piemēram, ar Atkritumu rašanās novēršanas valsts programmu un ar Rīcības plānu pārejai uz aprites ekonomiku 2020.- 2027. gadam¹⁶⁷, arī ar Bioekonomikas stratēģiju Latvijai¹⁶⁸.

9.1. Situācijas raksturojums pārtikas atkritumu jomā

Darbību veikšanā ar PA uzņēmumiem ir saistoši šādi likumi: Pārtikas aprites uzraudzības likums, Dzīvnieku barības aprites likums, Veterinārmedicīnas likums, Farmācijas likums, Atkritumu apsaimniekošanas likums. Attiecīgie uzņēmumi ir pakļauti Pārtikas un veterinārā dienesta (turpmāk – PVD) uzraudzībai un Zemkopības ministrijas kompetences jomas regulējošajiem normatīvajiem aktiem. PVD reģistrē, atzīst vai licencē šo uzņēmumu saimniecisko darbību.

Saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu (ES) 2018/851¹⁶⁹ PA ir visu veidu pārtika, kā definēts Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 178/2002¹⁷⁰ 2. pantā, kas kļuvusi par atkritumiem. Pārtika (jeb pārtikas produkts) Regulā Nr. 178/2002 definēta kā jebkura apstrādāta, daļēji apstrādāta vai neapstrādāta viela vai produkts, kas paredzēts cilvēkiem uzturam vai ko saprātīgi paredzamos apstākļos cilvēki varētu lietot

¹⁶⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 19. novembra Direktīva 2008/98/EK par atkritumiem un par dažu direktīvu atcelšanu <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:02008L0098-20180705&from=LV>

¹⁶⁶ 2020. gada 4. septembra Ministru kabineta noteikumi Nr. 489 "Par Rīcības plānu pārejai uz aprites ekonomiku 2020.-2027. gadam"

¹⁶⁷ Bioekonomikas stratēģiju Latvijai https://www.llu.lv/sites/default/files/2018-07/Bioeconomy_Strategy_Latvia_LV.pdf

¹⁶⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2018/851 (2018. gada 30. maijs), ar ko groza Direktīvu 2008/98 par atkritumiem <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L0851&from=EN>

¹⁶⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 178/2002 (2002. gada 28. janvāris), ar ko paredz pārtikas aprites tiesību aktu vispārīgus principus un prasības, izveido Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādi un paredz procedūras saistībā ar pārtikas nekaitīgumu <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32002R0178>

uzturā. Pie “pārtikas” pieder 170 dzērieni, košļājamās gumijas un jebkura viela, tostarp ūdens, kas apzināti pievienotas pārtikai tās ražošanas, sagatavošanas vai apstrādes laikā.

Atbilstoši šai definīcijai atlasītas noteiktas atkritumu klasifikatora klases, kas tiek izmantotas radīto un apsaimniekoto pārtikas atkritumu daudzuma noteikšanai (sk. 9.1.tab.).

9.1.tabula

PA klasifikatora klases¹⁷¹

Nnp	Nodaļa	Grupa	Klase	Atkritumu nosaukums
29.	2			Lauksaimniecības, dārzkopības, akvakultūras, mežsaimniecības, medniecības un zvejniecības, pārtikas ražošanas un apstrādes atkritumi
30.		201		Lauksaimniecības, dārzkopības, akvakultūras, mežsaimniecības, medniecības un zvejniecības atkritumi
32.			20102	Dzīvnieku audu atkritumi ¹⁰
33.			20103	Augu audu atkritumi
41.		202		Gaļas, zivju un citu dzīvnieku valsts izcelsmes pārtikas produktu ražošanas un apstrādes atkritumi
43.			20202	Dzīvnieku audu atkritumi ¹⁰
44.			20203	Patēriņam vai apstrādei nederīgi materiāli
47.		203		Augļu, dārzeņu, graudaugu, pārtikas eļļu, kakao, kafijas, tējas un tabakas izstrādājumu ražošanas un apstrādes atkritumi; konservu ražošanas, kā arī rauga, rauga ekstrakta un melases ražošanas un fermentācijas atkritumi
49.			20302	Konservēšanas līdzekļu atkritumi
54.		204		Cukura ražošanas atkritumi
55.			20401	Biešu tīrīšanas un mazgāšanas atkritumi
59.		205		Piena produktu ražošanas atkritumi
60.			20501	Pārstrādei vai patēriņam nederīgi materiāli
63.		206		Ceptuvju un konditorejas izstrādājumu ražošanas atkritumi
64.			20601	Pārstrādei vai patēriņam nederīgi materiāli
65.			20602	Konservēšanas līdzekļu atkritumi
68.		207		Alkoholisko un bezalkoholisko dzērienu (izņemot kafiju, tēju un kakao) ražošanas atkritumi
70.			20702	Spirta destilēšanas atkritumi
71.			20703	Ķīmiskās apstrādes atkritumi
72.			20704	Patēriņam vai pārstrādei nederīgi materiāli
927.	20			Sadzīvē radušies atkritumi (mājsaimniecību atkritumi un tiem līdzīgi tirdzniecības un rūpniecības uzņēmumu un iestāžu atkritumi), arī atsevišķi savāktie atkritumu veidi

170 Pie pārtikas nepieder dzīvnieku barība, dzīvi dzīvnieki (ja vien tie nav sagatavoti laišanai tirgū patēriņam cilvēku uzturā), augi pirms novākšanas, zāles, kosmētiskie līdzekļi, tabaka un tabakas izstrādājumi, narkotiskās vai psihotropās vielas, kā arī atliekas un piesārņotāji.

171 2011.gada 19.aprīļa Ministru kabineta noteikumi Nr.302 “Noteikumi par atkritumu klasifikatoru un īpašībām, kuras padara atkritumus bīstamus”, <https://likumi.lv/ta/id/229148-noteikumi-par-atkritumu-klasifikatoru-un-ipasibam-kuras-padara-atkritumus-bistamus>

928.		2001		Atsevišķi savāktie atkritumu veidi (izņemot 1501 grupu)
931.			20010 8	Bioloģiski noārdāmi virtuves atkritumi
931. ¹			20010 9	Mājsaimniecību, restorānu, sabiedriskās ēdināšanas iestāžu un mazumtirdzniecības telpu PA un citi tiem pielīdzināmi pārtikas ražošanas atkritumi

Lai gan Komisijas Lēmums 2000/532/EK (5), ar kuru izveidots Eiropas atkritumu saraksts, nedod iespēju vienmēr precīzi identificēt pārtikas atkritumus, iestādes to var izmantot par vadlīnijām pārtikas atkritumu mērīšanas sakarā.

2019. gadā Latvijas situācijai tika adaptēta ES metodika PA un pārpalikumu noteikšanai¹⁷². Sagatavotajā “PA mērīšanas rokasgrāmatā” paskaidrots, ka pārtika ir jebkurš ēdams vai dzerams produkts, kas ir audzēts vai ražots lietošanai cilvēka uzturā. Tie pārtikas produkti, kas ir sagatavoti ēšanai taču netiek apēsti, sabojājas pirms apēšanas vai kādā citā veidā kļūst nederīgi cilvēka patēriņam, kļūst par pārtikas atkritumiem. Tos PA, no kuriem, plānojot savu patēriņu, var izvairīties dēvē par novēršamajiem pārtikas atkritumiem. Pie PA ir pieskaitāmas arī pārtikas neēdamās daļas - kauli, asakas, riekstu čaulas, olu čaumalas, gliemežvāki, serdes, mizas, utt., ko dēvē arī par nenovēršamajiem jeb neizbēgamajiem pārtikas atkritumiem.

Daļu no pārtikas, kas ir droša lietošanai, bet uzturā izmantota netiks, uzņēmums var paglābt no izmešanas atkritumos, ja to atdod cilvēku patēriņam, tieši vai pēc apstrādes novirza dzīvnieku barošanai vai izmanto pārstrādei kā otrreizējās ražošanas izejvielas savā vai citā uzņēmumā. Šādi mainot apsaimniekošanas galamērķi, uzturā neizmantojie un atkritumos neizmestie pārtikas produkti un pārtikas neēdamās daļas tiek dēvētas par pārtikas pārpalikumiem.

9.1.1. Radītais pārtikas atkritumu daudzums un tā noteikšanas metodes

PA radīšanu katrā pārtikas piegādes ķēdes posmā ietekmē dažādi iemesli, kas raksturo to, cik veiksmīgā mīļdarbībā ir pārtikas sistēmas elementi – vide, cilvēki, izejvielas, procesi, infrastruktūras, iestādes – un pārtikas piegādes ķēdes darbības.

PA rašanās vispārīgie iemesli ir:

- Primārās ražošanas (audzēšanas) posmā daļa no patēriņam derīgas pārtikas netiek novākta vai nogādāta pārstrādei vai ražošanai;
- Pārstrādes un ražošanas posmā daļa no patēriņam derīgas pārtikas tiek izmesta dažādu infrastruktūras vai rūpniecības menedžmenta problēmu dēļ. ES šajos abos sektoros rodas 39 % PA apjoma;
- Transportēšanas posmā daļa no pārtikas sabojājas vai nenonāk tirdzniecībā, dažādu pārvadāšanas vai uzglabāšanas iekārtu un menedžmenta problēmu dēļ.
- Mazumtirdzniecības un citas izplatīšanas posmā daļa tiek izmesta, jo augļi un dārzeņi tiek izbrāķēti neatbilstošu vizuālu standartu dēļ, jo ir neprecīzi prognozējams pieprasījuma daudzums, neatbilstoša produktu izvietošana un iepakojums, pārtika netiek pārdota pirms derīguma termiņa beigām;
- Sabiedriskās ēdināšanas posmā daļa no pagatavotās pārtikas tiek izmesta pārprodukcijas dēļ, un šajā sektorā rodas 14 % PA;
- Mājsaimniecībās lielāko PA daļu – gandrīz pusi – rada pārtika, kas sabojājas, jo ir sagādāts vairāk, nekā var izlietot.¹⁷³

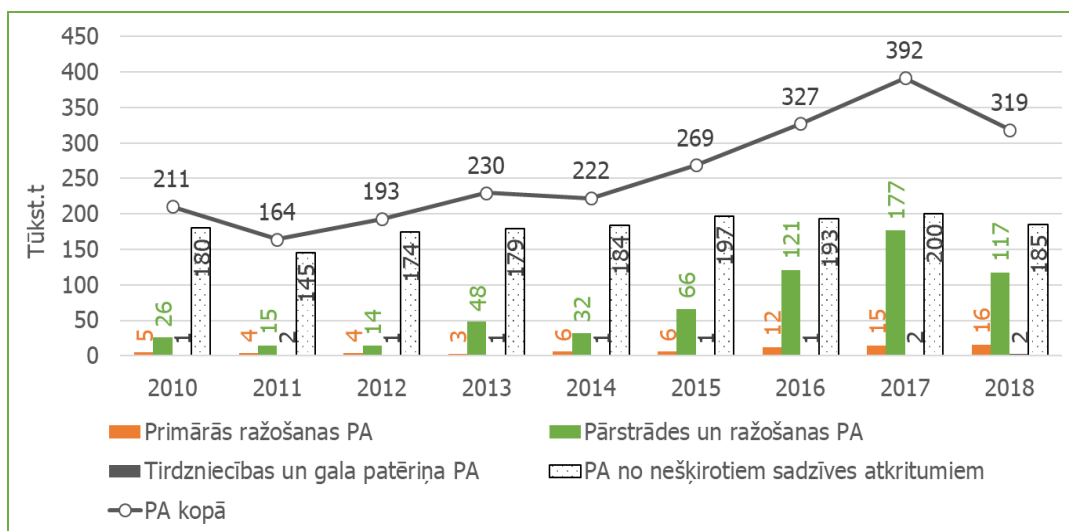
¹⁷² Pārtikas atkritumu mērīšana, Pārtikas atkritumu mērīšanas rokasgrāmata. 2020, VARAM

¹⁷³ FAO. 2019. The State of Food and Agriculture 2019. Moving forward on food loss and waste reduction. Rome. p.16.

Latvijā valsts statistikas ikgadēji pārskati un ziņojumi par PA daudzumu līdz 2020. gadam netika veidoti, jo to nenoteica normatīvie akti.

Kvantitatīvu informāciju par pārtikas atkritumiem pamatā sniedz dati par pārtikas atkritumu daudzumu pēc to iedalījuma pa atkritumu apsaimniekošanas galamērķiem un informācija, kas iegūta aprēķinu ceļā izmantojot.

2020. gadā veiktās aplēses par pārtikas daudzumiem ļauj secināt, ka ievērojamu PA un pārpalikumu daudzumu (ap 180-200 tūkst.t./gadā) rada tirdzniecības, ēdināšanas un mājāsaimniecību gala patēriņa posms, kura radītie PA un pārpalikumi tiek iejaukti nešķīroto sadzīves atkritumu masā (sk.9.1.att.).

9.1.attēls. Kopējais radītais PA apjoms pārtikas piegādes ķēdes posmos (SIA “GatewayBaltic”, 2020)

9.1.attēlā apkopotā informācija par radīto PA un pārpalikumu daudzumu ir indikatīva un parāda kopējo tendenci, taču neparāda patieso valstī kopējo radīto PA un pārpalikumu daudzumu. PA daudzumu noteikšanu ietekmē apstākļi, ka ne visiem PA un pārpalikumu radītājiem ir pienākums ziņot par radīto un apsaimniekoto atkritumu daudzumu. Tāpat nav datu un informācijas par kompostēto, sadedzināto, dzīvnieku barībā izmantoto un citādi likvidēto atkritumu daudzumu ārpus formālās atkritumu apsaimniekošanas sistēmas.

Pēc veiktajiem aprēķiniem secināms, ka PA un pārpalikumi veido aptuveni 35% no nešķīrotiem sadzīves atkritumiem. Radīto PA daudzums 2013. – 2019.gadā bijis robežās no 222 000 tonnu līdz 393 000 tonnu (sk.9.2.tab.). Lai gan 2019. gadā savākti 99.9% radīto PA, pārstrādāti un reģenerēti (biogāze) vien aptuveni 21%, pa tiešo apglabāti poligonos 9.6%, pārējam daudzumam nonākot sagatavošanā pārstrādei un reģenerācijai, kas saistīts ar nešķīroto sadzīves atkritumu apsaimniekošanas darbībām.

9.2.tabula

Radītais un savāktais PA daudzums, t.sk. nešķirotos sadzīves atkritumos esošā PA daļa, un darbības ar tiem, tonnas, 2013-2019¹⁷⁴

Gads	Radīti	Savākti	Ievestie	Izvestie	Pārstrādāti (R2-R11)	Reģenerēti (R1)	Apglabāti poligonos (D1)	Apglabāti citā veidā (D2-D15)*	Uzglabāti (R13)
2013	229 805	194 949	20 241	13 446	61 766	10 620	166 766	10 309	0
2014	222 989	208 278	20 236	15 683	44 710	11 809	172 266	7 470	0
2015	268 938	229 783	0	20 194	91 781	0	155 612	187	3
2016	327 180	250 127	934	13 560	134 445	42	48 262	177	0
2017	393 043	304 733	1 879	10 810	191 155	42	28 491	221	20
2018	320 925	285 992	57	7 111	126 062	29	25 500	0	3
2019	236 855	236 582	68	3 561	48 784	336	22 730	0	0
% pret radīto daudzumu 2019.gadā	n/a	99.9	n/a	1.5	20.6	0.1	9.6	0.0	0.0

*Aplūkotajā periodā PA tikuši apglabāti ar kodu D5 (18658 t) un D10 (1549 t).

Aplūkojot PA, kas nav bijuši nešķirotos sadzīves atkritumu plūsmā, redzams, ka radītais PA daudzums svārstījies no 39 000 tonnu 2014.gadā līdz 193 000 tonnu 2017.gadā. Savākti tikuši no 30% 2013.gadā līdz 99% 2019.gadā. 2019.gadā pārstrādāti tika 95% radīto PA. Poligonos apglabātais PA daudzums no radītajiem un savāktajiem PA daudzumiem, neskaitot nešķirotos sadzīves atkritumos esošos PA, pārsvarā bijis zem 2%.

9.3.tabula

Radītais un savāktais PA daudzums, neskaitot nešķirotos sadzīves atkritumos esošo PA daļu, un darbības ar tiem, tonnas, 2013-2019¹⁷⁵

Gads	Radīti	Savākti	Ievestie	Izvestie	Pārstrādāti (R2-R11)	Reģenerēti (R1)	Apglabāti poligonos (D1)	Apglabāti citā veidā (D2-D15)*	Uzglabāti (R13)
2013	51 267	16 411	20 241	13 446	61 764	10 620	167	602	0
2014	39 076	24 365	20 236	15 683	44 707	11 809	269	1 044	0
2015	72 667	33 512	0	20 191	91 779	0	783	187	3
2016	134 553	57 501	934	13 381	134 265	42	278	177	0
2017	193 037	104 727	1 856	10 810	191 155	42	360	221	0
2018	135 728	100 795	0	7 111	126 062	29	707	0	0
2019	51 355	51 082	0	3 561	48 784	336	954	0	0

¹⁷⁴ SIA "Geo Consultants" aprēķini, kas balstīti uz "3-Atkritumi" datubāzē ietvertajiem datiem. Projekta Nr.10.1.3.0/18/TP/005 "investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. Gadam izstrādei" ietvaros, 2020.

¹⁷⁵ SIA "GEO CONSULTANTS" aprēķini, kas balstīti uz "3-Atkritumi" datubāzē ietvertajiem datiem. Projekta Nr.10.1.3.0/18/TP/005 "INVESTĪCIJU VAJADZĪBU IZVĒRTĒJUMS ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS VALSTS PLĀNA 2021. - 2028. GADAM IZSTRĀDEI" ietvaros, 2020.

% pret radīto daudzumu 2019.gadā	n/a	99.5	n/a	6.9	95.0	0.7	1.9	0.0	0.0
---	-----	------	-----	-----	------	-----	-----	-----	-----

*Aplūkotajā periodā PA tikuši apglabāti ar kodu D5 (682 t) un D10 (1549 t).

Kopumā, PA veido aptuveni 50-60% no visa radītā bioloģiski noārdāmo atkritumu daudzuma (t.sk., nešķīrotajos sadzīves atkritumos esošo daļu) un 65-80% visa radītā bioloģisko atkritumu daudzuma¹⁷⁶. Summējot aptuvenās aplēses (sk.2. un 3. tab.) secināms, ka poligonos varētu būt noglabāti aptuveni 11,6% no radītā un savāktā PA daudzuma 2019. gadā.

Atšķirības radīto atkritumu aprēķinos atsauču materiālos skaidrojamas ar to, ka aprēķinos nav iekļautas vienas un tās pašas atkritumu klases, tomēr atšķirība nav tik būtiska, lai tiktu ņemta vērā.

Datu kopas par radīto PA daudzumu būs pilnīgāka, ņemot vērā EK pieņemtos lēmumus par metodiku PA daudzuma noteikšanai katrā pārtikas piegādes ķēdes posmā¹⁷⁷, kā arī biedrības “Zaļā brīvība” un VARAM kopīgi izstrādātās PA daudzuma mērīšanas rokasgrāmatas.

Pārtikas atkritumu daudzuma mērīšana ir svarīgs pārtikas atkritumu apsaimniekošanas posms, kas dod nozīmīgu informāciju par pārtikas atkritumu daudzumu katrā piegādes ķēdes posmā, un nozīmīga rīcība, kas ļauj konstatēt pārtikas atkritumu daudzumu un sekot līdzi tā mazināšanai. Pārtikas atkritumu daudzuma mērījumu dati tiks izmantoti divos līmeņos, tikai apkopotā veidā – valsts un ES līmenī:

- Valsts līmenī šie dati nodrošinās Latvijas pārtikas atkritumu mazināšanas programmas pilnveidi un ieviešanu ar detalizētu datu bāzi, ko izmantot, lai pieņemtu pierādījumos balstītus lēmumus par turpmāko attīstību pārtikas atkritumu apsaimniekošanas jomā.
- ES līmenī šie valstu dati tiks apkopoti, analizēti un izmantoti, lai iezīmētu pārtikas atkritumu daudzumu un tā izmaiņas ES dalībvalstīs kopā un veicinātu ANO Ilgtspējīgas attīstības 12.3 mērķa sasniegšanu attiecībā uz pārtikas atkritumu mazināšanu.

Balstoties uz EK Deleģēto lēmumu 2019/1597, Latvijā visās dalībvalstīs ir sagatavota metodika, pēc kuras arī, sākot ar 2020. gadu, vienu reizi vismaz četros gados, tiks vākta un apkopota informācija par PA mērījumiem katrā pārtikas piegādes ķēdes posmā – primārajā ražošanā, pārstrādē un ražošanā, mazumtirdzniecībā un cita veida izplatīšanā, sabiedriskajā ēdināšanā un mājssaimniecībās (PA potenciālie avoti).

2019. gadā Latvijas situācijai tika adaptēta ES metodika PA un pārpalikumu noteikšanai. Sagatavota “PA mērīšanas rokasgrāmata”, kas ir pielāgota uzņēmumu un mājssaimniecību vajadzībām. Rokasgrāmata paredzēta kā skaidrojošs materiāls, pēc kura Latvijā vienotā veidā tiks veikti PA un pārpalikumu daudzuma mērījumi visos pārtikas piegādes ķēdes posmos. Pēc PA un pārpalikumu mērījumiem tiks gūts pilnīgāks priekšstats par PA un pārtikas pārpalikumu daudzumu un atbilstoši iegūtajiem rezultātiem tiks plānoti pasākumi turpmākam monitoringam un atbilstošai normatīvās bāzes izstrādei.

¹⁷⁶ SIA “GEO CONSULTANTS” aprēķini, kas balstīti uz “3-Atkritumi” datubāzē ietvertajiem datiem. Projekta Nr.10.1.3.0/18/TP/005 “INVESTĪCIJU VAJADZĪBU IZVĒRTĒJUMS ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS VALSTS PLĀNA 2021. - 2028. GADAM IZSTRĀDEI” ietvaros, 2020.

¹⁷⁷ Komisijas deleģētais lēmums (ES) 2019/1597 (2019. gada 3. maijs), ar ko attiecībā uz vienveidīgai PA līmeņu mērīšanai paredzētu vienotu metodiku un obligātām kvalitātes prasībām papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2008/98/EK. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32019D1597>

9.1.2. Pārtikas atkritumu savākšana

Lielākais PA un pārpalikumu daudzums tiek savākts kopā ar nešķirotiem sadzīves atkritumiem. Tikai atsevišķās pašvaldībās atkritumu apsaimniekotāji pēc savas iniciatīvas veic PA un pārtikas pārpalikumu dalītu savākšanu no uzņēmumiem un iestādēm.

2018. gada nogalē atkritumu apsaimniekošanas uzņēmums 178 veica eksperimentu Rīgā, Čiekurkalna mikrorajonā, iesaistot iedzīvotājus pārtikas (bioloģisko atkritumu) šķirošanā, tos savācot speciālos maisos. Eksperimentā piedalījās 15 Čiekurkalna apkaimes mājāsaimniecības, kopumā savācot vairāk nekā 14 m³ jeb 1,2 tonnas virtuves atkritumu. Tas ir 11% no kopējā šo mājāsaimniecību radītā sadzīves atkritumu daudzuma. Citu valstu pieredze liecina, ka šādā veidā iespējams no sadzīves atkritumiem nošķirt 15 % bioloģisko atkritumu, bet, attīstoties iedzīvotāju pieredzei un šķirošanas iemaņām – līdz pat 30%. Eksperimenta rezultātā secināts, ka iedzīvotāji ir gatavi un labprāt atsaucas PA šķirošanai, ja tiek nodrošināta vieta un izvirzīti skaidri noteikumi, turklāt ļoti būtiska ir personiskā komunikācija.

Atkritumu savākšanas veids (jaukti, dalīti) lielā mērā nosaka atkritumu tālākās apstrādes un pārstrādes iespējas. Latvijā lielākā PA un pārpalikumu daļa pašreiz nonāk atkritumu poligonos kā nešķiroti atkritumi. Lai samazinātu PA daļu nešķirotu sadzīves atkritumu masā, lai to varētu izmantot kvalitatīva komposta vai biogāzes ieguvei, jānodrošina augsta PA dalītās vākšanas pieejamība iedzīvotājiem visās pašvaldībās. Pēc VARAM laika posmā no 2019. gada decembra līdz 2020. gada februārim veiktās Latvijas Republikas pilsētu un novadu domju (pašvaldību) aptaujas par aktuālo situāciju un plānotajiem pasākumiem un to ieviešanas termiņiem saistībā ar BA dalītās savākšanas sistēmas izveidošanu, tika saņemta informācija pēc kuras apkopošanas secināms, ka vismaz 57 no visām Latvijas 119 pašvaldībām līdz 2020. gada 31. decembrim nespēs nodrošināt BA apsaimniekošanas sistēmas darbību.

9.1.3. Pārtikas atkritumu un pārpalikumu sagatavošana pārstrādei, pārstrāde un apglabāšana

PA un pārpalikumu apsaimniekošana veicama saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes regulu (EK) Nr.178/2002¹⁷⁹, ar ko paredz pārtikas aprites tiesību aktu vispārīgus principus un prasības, izveido Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādi un paredz procedūras saistībā ar pārtikas nekaitīgumu. Veselības aizsardzības noteikumi attiecībā uz dzīvnieku izcelsmes blakusproduktiem un atvasinātajiem produktiem, kā arī prasības kompostēšanas un biogāzes iekārtām, kas apstrādā dzīvnieku izcelsmes blakusproduktus, ir noteiktas Dzīvnieku izcelsmes blakusproduktu regulā Nr. 1069/2009 un Regulā Nr. 142/2011¹⁸⁰.

2016. gada pētījumā “Pārtikas atkritumu pārstrādes nosacījumu izstrāde to turpmākai pārstrādei, izmantojot biotehnoloģijas”¹⁸¹ secināts, lai organiskos atkritumus varētu izmantot biogāzes stacijās un galvenokārt tādēļ, lai saražotās fermentācijas atliekas un komposts būtu izmantojams kā mēslošanas līdzeklis, nepieciešama šo atkritumu priekšapstrāde un drošības kontrole. Tradicionālās priekšapstrādes metodes ir smalcināšana un homogenizācija, nevēlamo piemaisījumu mehāniska atdalīšana un higienizācija.

Attīstoties dalītai PA apsaimniekošanas sistēmai, to pārstrāde ir iespējama, izmantojot un attīstot jau esošo pārstrādes infrastruktūru, kā arī, izveidojot infrastruktūru balstoties uz

¹⁷⁸ SIA “CleanR”, 2018. Čiekurkalna apkaimes iedzīvotāji uzsāk šķirot PA. <https://cleanr.lv/lv/zinas/Ciekurkalna-apkaimes-iedzivotaji-uzsak-skirot-partikas-atkritumus.html>

¹⁷⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:02002R0178-20190726&from=LV>

¹⁸⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1597751450629&uri=CELEX:02011R0142-20200630>

¹⁸¹ PA pārstrādes nosacījumu izstrāde to turpmākai pārstrādei, izmantojot biotehnoloģijas”, Biedrība “Latvijas Atkritumu saimniecības asociācija”, 2016. Pieejams: https://www.lvafa.gov.lv/faili/materiali/petijumi/2015/2015_382.pdf

labākajiem pieejamiem paņēmieniem un saskaņā ar nosacījumiem un prasībām, ko reglamentē normatīvie akti.

Katra ES valsts var noteikt savas atļautās 3. kategorijas blakusproduktu pārstrādes tehnoloģijas un nacionālās metodes, taču šajā gadījumā iegūtais komposts vai fermentācijas atliekas ir realizējamas tikai vietējā tirgū un nav atļauta to tirdzniecība citās ES valstīs, pat ja potenciālā tirgus valstī ir atļautas tādas pašas 3.kategorijas blakusproduktu pārstrādes metodes. Līdz ar to, pirms pārstrādes metodes izvēle jāizvērtē iegūtā produkta tālākas realizācijas iespējas.

Nosakot atkritumu statusa izbeigšanās nosacījumus bioloģiskiem atkritumiem (to skaitā PA un pārpalikumiem), tiktu radīts pamats tādu reģenerācijas iekārtu attīstībai Latvijā, kuru saražotais gala produkts (piemēram, komposts) atbilstu noteiktiem kritērijiem un būtu pieprasīts tirgū. Nepieciešams noteikt kritērijus tāda materiāla iegūšanai, ko droši var izmantot tautsaimniecībā, lai nodrošinātu atkritumu apsaimniekošanas mērķu izpildi un radītu iespējas izmantot pārstrādāto materiālu.

Līdz šim valstī PA lielākoties kopējā nešķirotu atkritumu plūsmā vai arī dalīti savākti tiek nogādāti atkritumu poligonos apglabāšanai vai apglabāšanai biodegradācijas šūnās. Piemēram, poligonā "Getliņi" ir izvietota infrastruktūra bioloģisko atkritumu pārstrādei (bioreaktors, kompostēšanas laukums). Pilnveidojot bioloģisko atkritumu pārstrādes risinājumus, poligonā norisinās bioloģiski noārdāmo atkritumu anaerobās fermentācijas iekārtu būvniecība. Plānotā iekārtu neto pārstrādes jauda 100 tūkst. t/gadā. Iekārtās būs nodrošināta iespēja pārstrādāt gan mehāniski atšķirotos, gan dalīti savāktos bioloģiskos atkritumus. Pārstrādes procesā radītā biogāze tiks savākta un novadīta utilizācijā poligona energoblokā. Paredzamais iekārtu kalpošanas laiks ir 10 gadi no ekspluatācijas uzsākšanas.

Statistikas datu, kas iegūti ar uzskaites metodi, par apglabāto PA daudzumu nav, tomēr pēc veiktajiem aprēķiniem, kuri balstīti uz oficiālās statistikas informāciju (sk.2. un 3.tab.) secināms, ka poligonos varētu būt noglabāti aptuveni 11,6% no saražotā pārtikas daudzuma 2019. gadā.

9.1.4. Iedzīvotāju viedoklis par pārtikas atkritumu mazināšanu

EK regulāri seko sabiedriskās domas attīstībai visās 27 dalībvalstīs un veic aptaujas, kas palīdz noskaidrot iedzīvotāju viedokļus, kas ir būtiski lēmumu pieņemšanai un īstenošanai par dažādiem rīcībpolitikas aspektiem. Eiropabarometrs¹⁸² (Eiropas Parlamenta veiktās viedokļu aptaujas, turpmāk - EB) aptaujās apkopotie iedzīvotāju viedokļi raksturo ES un Latvijas sabiedrības attieksmi, ar ko politikas veidotājiem ir jārēķinās, veicot pārmaiņas PA apsaimniekošanas un PA mazināšanas jomās. Ar PA tematiku saistītos ES, tai skaitā Latvijas iedzīvotāju viedokļus, raksturo trīs EB aptaujas: EB 425: PA un derīguma termiņa marķējumi¹⁸³; EB 388: Eiropiešu attieksme pret atkritumu apsaimniekošanu un resursu efektivitāti¹⁸⁴; EB 2019 – Wave EB 91.3: Pārtikas drošība ES¹⁸⁵.

Pēc aptauju datiem secināts, ka:

- Latvijas un Eiropas iedzīvotāji kopumā līdzīgi uzskata, ka PA rašanos mājās varētu mazināt labāka pirkumu un ēdienreižu plānošana.
- Eiropas iedzīvotāji vairāk nekā Latvijas iedzīvotāji vienmēr pievērš uzmanību "izlietot līdz" un "ieteicams līdz" datumiem. Latvijas iedzīvotāji mazāk nekā Eiropas iedzīvotāji kopumā zina "ieteicams līdz" nozīmi: lielākā Eiropas iedzīvotāju daļa uzskata, ka, pārtikas produktu ar šo marķējumu drīkst lietot uzturā

¹⁸² <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/lv/be-heard/eurobarometer>

¹⁸³ EK, 2015. Flash EB 425: PA un derīguma termiņa marķējumi.

¹⁸⁴ EK, 2013. Flash EB 388: Eiropiešu attieksme pret atkritumu apsaimniekošanu un resursu efektivitāti.

¹⁸⁵ EK, 2019. EB 2019 – Wave EB 91.3: Pārtikas drošība ES.

pēc norādītā datuma, bet tā kvalitāte varētu būt zemāka, taču lielākā daļa Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka pēc šī datuma pārtikas produktu lietot nevajadzētu.

- Latvijas un Eiropas iedzīvotāji uzskata, ka efektīva resursu izmantošana Eiropā kopumā ir svarīga, tā visvairāk ietekmētu dzīves kvalitāti valstī un ekonomisko izaugsmi.
- Latvijas iedzīvotājus pārliecina, šķirot lielāko daļu no saviem atkritumiem vislabāk varētu vairāk un labākas otrreizējās pārstrādes un kompostēšanas iespējas dzīvesvietā, ērtāka sašķirotu atkritumu vākšana mājās un apliecinājums, ka šie atkritumi patiešām tiek efektīvi otrreiz pārstrādāti.

Pēc Latvijā darbojošās mazumtirdzniecības komersanta veiktas aptaujas noskaidrots, ka izmest atkritumos pārtikas produktus mēdz vairāk nekā divas trešdaļas jeb 67% Latvijas iedzīvotāju. Visbiežāk atkritumos nonāk piens un piena produkti, maize un tās izstrādājumi, kā arī dārzeņi, augļi, ogas un zaļumi. Visbiežāk produktus, kam beidzies derīguma termiņš, izmet pilsētnieki, savukārt laukos dzīvojošie ar šādiem produktiem biežāk uzciēnā savus četrkājainos draugus ¹⁸⁶.

9.2. Pārtikas atkritumu rašanās novēršanas priekšnosacījumi un pasākumu ieviešanas hierarhija

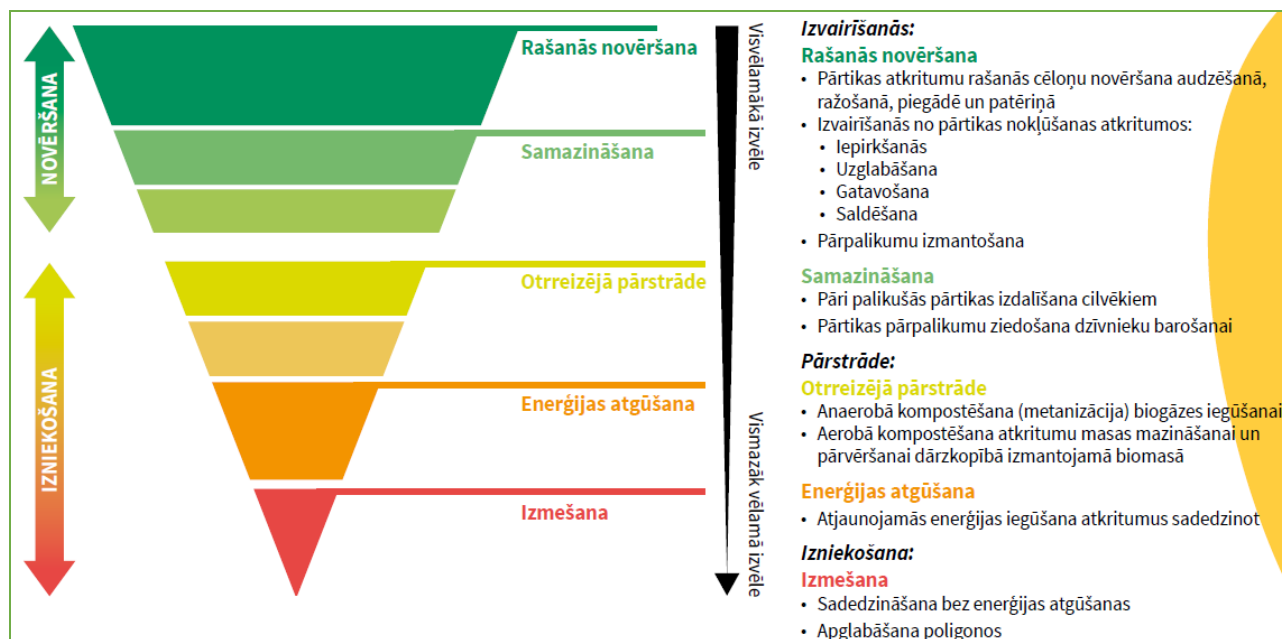
PA rašanās novēršanas veicināšanai būtiski ir vairāki priekšnosacījumi:

- 1) Atbilstošs tiesiskais regulējums;
- 2) Sabiedrības informēšana un izglītošana par pārtikas ziedošanas procesu un par
- 3) atbildīgu pārtikas patēriņu;
- 4) Pārtikas banku attīstība, lai veicinātu ziedošanu un informācijas apmaiņu starp ieinteresētajām pusēm;
- 5) Finansējuma un citu līdzekļu mērķtiecīgāka izmantošana pārtikas ziedošanas un PA rašanās novēršanas jomā;
- 6) Koordinēta rīcība, kas vērsta uz visiem pārtikas piegādes ķēdes posmiem, veidojot dialogus par PA samazināšanu, pārtikas ziedošanu un veicinot motivāciju, piešķirot īpašus apliecinājumus ievērojamākajiem labas prakses piemēriem pārtikas izšķērdēšanas novēršanā;
- 7) Programmā paredzēto pasākumu ieviešanas monitorings (ietekmes rādītāju uzraudzība).

Atkritumu apsaimniekošanas hierarhija ir iekļauta Direktīvā 2008/98/EK un ir attiecināma arī uz PA apsaimniekošanu. Saskaņā ar to bioloģisko atkritumu atdalīšana no sadzīves atkritumiem, pārstrādāšana to rašanās vietā vai savākšana dalīti, nesajaucot ar citiem atkritumu veidiem, Latvijā ir jāievieš, sākot no 2021.gada.

PA apsaimniekošanas hierarhijā (sk.9.3.att.) ir trīs virzieni, kas attēlo PA apsaimniekošanas prioritāro secību: izvairīšanās no PA radīšanas, PA pārstrāde un PA izniekošana, kas ietver piecus līmeņus: rašanās novēršana, samazināšana, otrreizējā pārstrāde, enerģijas atgūšana un izmešana. Katrā no šiem līmeņiem ieviešami konkrēti PA mazināšanas pasākumi, kuru izvēle atbilstoši situācijai nosaka to, cik veiksmīgi tiks atgūti pārtikas piegādes ķēdē izmantotie resursi.

¹⁸⁶ SIA "Rimi Latvia" un Pētījumu centrs SKDS, 2019. Aptauja par Latvijas iedzīvotāju pārtikas iegādes un efektīva patēriņa paradumiem. <https://nra.lv/ekonomika/latvija/296350-divas-tresdalas-latvijas-iedzivotaju-medz-izmet-partikas-produktus-atkritumos.htm>

9.3.attēls. Pārtikas atkritumu apsaimniekošanas pasākumu hierarhija
(Avots: Biedrība “Zaļā brīvība”, 2019)

9.3.Rīcības virzieni un pasākumi Programmas īstenošanai

PA Programma ir viens no instrumentiem, lai palīdzētu sistēmiski īstenot pasākumus un sasniegt mērķus, kuri noteikti Direktīvā 2008/98/EK.

Atbildīgās un līdzatbildīgās institūcijas, finansējuma avotu un apjomu jautājumi, kā arī ieviešanas periods par turpmāk aprakstītajiem rīcības virzieniem un pasākumiem pārtikas Programmas īstenošanai pieejams 3.6. nodaļā, rīcības virzienu un pasākumu kopsavilkumā. Turpmāk šajā nodaļā rīcības virzieni izdalīti apakšnodaļās un pasākumi secīgi uzskaitīti zem rīcības virzieniem.

9.3.1.Pārtikas ziedošanas sistēmas pilnveidošana

Saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 178/2002 3. panta 8. punktu pārtikas ziedošanu uzskata par pārtikas laišanu tirgū, un uz to attiecas visi pārtikas aprites tiesību akti. Pārtikas ziedošana ne tikai palīdz cīņā pret pārtikas trūkumu, bet var būt arī efektīvs instruments to pārtikas pārpalikumu daudzuma mazināšanai, ko izmanto rūpnieciskām vajadzībām vai nosūta uz atkritumu apstrādi un visbeidzot – uz atkritumu poligonu. Pārtikas ziedošana var būt arī veids, kā mazināt vajadzību sniegt neatliekamo pārtikas palīdzību. Tomēr, lai gan pārtikas pārpalikumu pārdale kļūst aizvien izplatītāka un pārtikas ražotāji un mazumtirgotāji ir gatavi ziedot savus pārpalikumus pārtikas bankām un pārtikas pārdales organizācijām, joprojām tiek pārdalīta tikai neliela daļa no kopējiem uzturā derīgajiem pārtikas pārpalikumiem.

Pārtikas ziedošanu ietekmē un tā ir cieši saistīta ar citos pārtikas piegādes ķēdes posmos īstenotajiem pasākumiem. Ņemot vērā, ka pārtikas pārdaļē ir iesaistītas dažādas nozares, daudzus ieteikumus, kā rīkoties šajā jomā, var atrast attiecīgajā horizontālo pasākumu sadaļā. Jāatzīmē, ka, ņemot vērā ieteikumu sarežģītību, visi ieteikumi rīcībai saistībā ar pārtikas ziedošanu ir jāīsteno ciešā sadarbībā ar dažādiem dalībniekiem, piemēram, valsts iestādēm, pārtikas pārdalīšanas organizācijām un citiem pārtikas piegādes ķēdes dalībniekiem. Svarīga ir pārtikas ziedošanas procedūru atvieglošana ar mērķi, lai tiktu

samazināts laiks, kas tiek patērēts pārtikas pārdaļē (sākot no informācijas apkopošanas līdz reālai pārtikas nogādei tiem, kam tā ir nepieciešama).

1) Turpināt normatīvo aktu par pārtikas ziedošanas sistēmu pilnveidošana

Pastāvīgi jāpilnveido pārtikas produktu grupas un laikposms, kādā atļauts izplatīt pārtiku pēc minimālā derīguma termiņa “ieteicams līdz...” beigām ar noteikumu, ka pārtika ir nekaitīga, lai pārtika, kas ir droša lietošanai pārtikā, nebūtu nevajadzīgi izšķērdēta. Turklāt ir jāpaplašina to gala saņēmēju loks, kuriem var ziedot pārtiku un kuri var piedalīties pārtikas ziedojumu ķēdē.

Kā motivācijas instruments nepieciešams izvērtējums par iespējamiem atvieglojumiem pārtikas ziedotājiem par ziedotu pārtiku pēc ieteicamā izlietošanas termiņa beigām.

2) Pārtikas ziedošanas vadlīniju sagatavošana

EK 2017. gadā publicēja vispārīgas pamatnostādnes (2017/C 361/01) par pārtikas ziedošanu¹⁸⁷, ar kurām precizē pārtikas aprites tiesību aktu piemērošanu saistībā ar pārtikas ziedošanu. Turklāt ES pārtikas zudumu un PA platformas darba rezultātā ir izveidota pārtikas ziedošanas apakšgrupa, kas publicē dokumentus, kuri atbalsta šo pamatnostādņu ieviešanu. Taču EK mudina dalībvalstis izstrādāt arī valstu vadlīnijas par pārtikas ziedošanu.

Vadlīniju mērķis būtu precizēt gan ES noteiktās prasības, gan valsts tiesību aktus¹⁸⁸¹⁸⁹, lai palīdzētu novērst šķēršļus pārtikas ziedošanas sistēmā un veicinātu to, ka visas ieinteresētās personas ievēro tiesību aktus saistībā ar pārtikas nekaitīgumu un kvalitāti, higiēnu, izsekojamību, patērētāju informēšanu par pārtiku, pienākumu sadali, nodokļu noteikumiem utt. Vadlīnijās jāprecizē pārtikas aprītē iesaistīto tirgus dalībnieku loma un pienākumi jomās, kurās piemēro valstu noteikumus, un jāsniedz labas prakses piemēri. Vadlīnijas papildināmas ar pārskata piemēru par pasākumiem ziedotājiem, kas vienkāršā veidā izklāstīs darbību secību no sākotnējās vēlēšanās/idejas ziedot. Attiecībā uz starpniekiem ir jāformulē pārtikas nekaitīguma un kvalitātes sistēmas noteikumi vienkāršā veidā, ņemot vērā starpnieku darbību pārtikas ziedošanas ķēdē.

3) Pārtikas banku efektivitātes izvērtējums (pētījums)

Ņemot vērā to, ka daudzās valstīs pārtikas bankas ir izrādījušās efektīvs modelis pārtikas ziedošanas sistēmas uzlabošanai, ir jāizpēta to pilnveides iespējas Latvijā. Nepieciešams veikt pētījumu par pārtikas banku esošajiem modeļiem un veidiem, kā pārtikas bankas darbojas ES dalībvalstīs, kā arī jāierosina optimāls pārtikas bankas modeļa priekšlikums atbilstoši Latvijas situācijai, ņemot vērā esošo infrastruktūru un tās pilnveides nepieciešamību.

4) Pārtikas ziedošanas un PA rašanās novēršanas darbības pilnveidošana

Atbilstoši pieejamiem finanšu līdzekļiem tiek organizēti pasākumi, kuri vērsti uz pārtikas ziedošanas iespēju pilnveidi, kā arī pārtikas rašanās novēršanu. Līdzekļi izmantotajiem pētniecības nolūkos, infrastruktūras pilnveidei.

Lai pārtikas pārdales organizācijas varētu modernizēties, jo īpaši, lai risinātu loģistikas problēmas, pieaugot ziedotās pārtikas daudzumiem, varētu izstrādāt finanšu mehānismus (piemēram, nodokļu stimulus, finanšu atbalstu saimnieciskās darbības izmaksu segšanai).

Viens no galvenajiem pārtikas ziedošanas pamatiem ir labi funkcionējošas partnerības. Tādējādi pārtikas ziedošanā iesaistītajiem dažādajiem dalībniekiem galvenā uzmanība jāpievērš partnerību stiprināšanai no darbības un sadarbības viedokļa, izmantojot dažādus līdzekļus (piemēram, finanšu atbalsts, pieredzes apmaiņa un darbinieku iesaistīšana). Izšķiroša loma pārtikas ziedošanas sistēmu modernizācijā un jauninājumu ieviešanā varētu būt pašvaldībām, ņemot vērā to, ka tās ir pirmās, kas saskaras ar pārtikas ziedošanas jautājumu vietējā līmenī un praktiski iesaistās tās īstenošanā. Attiecīgā gadījumā var izmantot

¹⁸⁷ http://publications.europa.eu/resource/ellar/36e14356-b93f-11e7-a7f8-01aa75ed71a1.0013.03/DOC_1

¹⁸⁸ 2020.gada 18.augusta MK noteikumi Nr.514 “Prasības pārtikas izplatīšanai pēc minimālā derīguma termiņa beigām”

¹⁸⁹ Atkritumu apsaimniekošanas likums

publiskās un privātās partnerības, lai veicinātu un palielinātu pārtikas ziedošanas efektivitāti un līdzdalību visā pārtikas sistēmā.

5) Informatīvi pasākumi pārtikas ziedošanas un PA samazināšanas veicināšanai

Lai sabiedrību ieinteresētu par pārtikas ziedošanas veicināšanu un nabadzības novēršanu, ir nepieciešams veikt valsts mēroga informatīvu pasākumu, kura rezultātā rastos sociālā izpratne un iespēja pārdalīt pārtiku trūcīgākajiem. Darbība galvenokārt ir vērsta uz pārtikas aprītē iesaistītajiem tirgus dalībniekiem (primārajā ražošanā, pārstrādē un izgatavošanā, mazumtirdzniecībā un citos pārtikas sadales kanālos, restorānos un sabiedriskajā ēdināšanā arī mājāsaimniecībās) ņemot vērā viņu izšķirošo lomu pārtikas ziedošanas sistēmā. Ņemot vērā pārtikas nozares uzņēmēju atšķirīgos uzņēmējdarbības apstākļus, kā arī viņu produktu daudzveidību, informatīvos pasākumos var izmantot dažādus kanālus un rīkus mērķu sasniegšanai.

Īpaši svarīgi sniegt ieguldījumu interaktīvā komunikācijā, iespējamo problēmu atklāšanā, kā arī rast konceptuālus risinājumus, lai stiprinātu pārtikas ziedošanas sistēmu ieviešanu.

Pārtikas ziedotājiem ieguvums no informatīviem pasākumiem izpaužas plānotajā pārtikas pārpalikumu pārdalē un ziedošanas organizēšanā pavadītā laika optimizācijā (piemēram, saīsinot laiku, kas tiek patērēts, meklējot starpniekus, kuri spēj saņemt ziedojumu). No otras puses, starpnieki starp ziedotāju un saņēmēju var rēķināties ar pastāvīga noteikta ziedotā pārtikas daudzuma pieplūdumu un tādējādi efektīvāk plānot tā sadali.

9.3.2. Pārtikas atkritumu rašanās novēršana

1) Sadarbība ar nozaru asociācijām – nozaru vadlīniju sagatavošana PA rašanās novēršanai

Saskaņā ar PA apsaimniekošanas hierarhiju prioritāte tiek piešķirta tieši PA rašanās novēršanai un tādējādi efektīvai pārtikas ražošanai, pārstrādei un uzglabāšanai ar minimālu pārpalikumu.

Nozaru vadlīniju sagatavošanā PA rašanās novēršanai izmantojami ES Pārtikas zudumu un pārtikas izšķērdēšanas novēršanas platformas 2019.gadā izstrādātie ieteikumi rīcībai pārtikas izšķērdēšanas novēršanas jomā.

Katrā pārtikas ražošanas, pārstrādes un izplatīšanas posmā ir vajadzīga atšķirīga pieeja, lai risinātu pārmērīgu pārtikas izšķērdēšanu. Tāpēc ir jānodrošina priekšnoteikumi, lai pārtika netiktu iznīcināta.

Saskaņā ar integrēto visaptverošo pieeju, kas nepieciešama, lai risinātu pārtikas izšķērdēšanas jautājumu, neapdraudot pārtikas nekaitīgumu, ES Pārtikas zudumu un pārtikas izšķērdēšanas novēršanas platforma ir noteikusi, kā jārikojas katrā pārtikas piegādes ķēdes posmā (tostarp pārtikas pārdales posmā), kurā iesaistās visi publiskā un privātā sektora galvenie dalībnieki.

Lai novērstu pārtikas izšķērdēšanu, galvenais ir rīkoties katrā pārtikas piegādes posmā (t. i., ražošanas, pārstrādes, izplatīšanas un patēriņa posmos), proti, katrā posmā ierobežot pārtikas pārpalikumu rašanos un, ja tie tomēr radušies, atgūt pārtikas pārpalikumus un nodrošināt vislietderīgāko pārtikas resursu izlietojumu saskaņā ar atkritumu rašanās novēršanas hierarhiju.

2) Turpināt atbalstīt pārtikas tirdzniecības veicināšanu tieši no ražotājiem

Pārtikas ķēdē, kur pārtikas produkti nonāk no ražotājiem vai pārstrādātājiem, izplatītājiem, mazumtirgotājiem vai ēdināšanas uzņēmumiem, jo pārtikas aprītē iesaistīto uzņēmēju skaits ir lielāks, jo pārtikas uzglabāšana, transportēšana un apstrāde, sabojāšanās vai bojāšanās iespējamība palielinās, padarot pārtiku nepiemērotu pārdošanai un tā veicinot kopējo PA daudzuma pieaugumu.

Tāpēc nepieciešams veicināt pārtikas produktu pārdošanu tieši no ražotājiem. Šī pasākuma mērķis ir veicināt un palielināt tiešo saziņu starp ražotājiem un patērētājiem ar mērķi pārdot pārtiku tieši no ražotājiem patērētājiem. Tas saīsina pārtikas piegādes ķēdi un optimizē laiku, kas nepieciešams, lai pārtika nonāktu pie patērētājiem. Saīsinot izplatīšanas ķēdi, mazāka ir iespēja sabojāt iepakojumu, kā rezultātā var tikt sabojāta pārtika.

Nepieciešams atbalstīt arī citas iniciatīvas, kas paredzētas vietējo produktu, mājražotāju popularizēšanai un pārdošanai vietējās teritorijās, lai saīsinātu un veicinātu īsāku izplatīšanas/mazumtirdzniecības ķēžu darbību, kā arī dotu iespēju veidot tiešus kontaktus starp vietējiem pārtikas ražotājiem un viesmīlības un tūrisma nozari. Kā piemērs minama tirdzniecība internetā, ielu tirdzniecība, iespēja iegādāties produktus mazos apjomos.

9.3.3. Informētības palielināšana un patērētāju informēšana par pārtikas atkritumu rašanās novēršanu un samazināšanu

1) Dialogs ar ražotājiem, pārstrādātājiem un tirgotājiem par PA rašanās samazināšanu. Atbalsts bezatlikumu tehnoloģiju ieviešanai

Atbildība par PA rašanās novēršanu un samazināšanu ir sadalīta starp visām ieinteresētajām pusēm visos pārtikas piegādes ķēdes posmos. Būtu jāveicina sadarbība un dialogs starp pārtikas aprītē iesaistītajiem tirgus dalībniekiem, pārtikas aprītē iesaistīto uzņēmēju asociācijām, iepakojuma ražotājiem u.c., izmantojot brīvprātīgas vienošanās ar dažādām ieinteresētajām personām. Jāveicina labo praksi, kas vērsta uz preventīviem pasākumiem attiecībā uz PA rašanos un jāveicina pārtikas pārpalikumu pārdaļē (pārtikas ziedošana).

Galvenais mērķis, veidojot dialogus ar dažādām ieinteresētajām pusēm, ir uzlabot resursu un izejvielu izmantošanu, novēršot un samazinot PA rašanos visā pārtikas ķēdē, “no lauka līdz galdam”, izveidojot sistēmu, kas ļauj novērtēt sasniegumus attiecībā uz PA samazināšanu un nenovēršami radīto pārtikas pārpalikumu otrreizēju izmantošanu. Dialogu mērķis ir stiprināt sadarbību un veicināt informācijas apmaiņu starp ražotājiem, pārstrādātājiem, izplatītājiem, viesmīlības uzņēmumiem, tirgotājiem, lai izvairītos no pārtikas krājumu radīšanas nepietiekamas plānošanas dēļ un tādējādi līdz minimumam samazinātu PA, kas citādi būtu jāiznīcina nekaitīgā veidā, tādējādi radot papildu izmaksas ieinteresētajām personām.

2) Labas prakses PA rašanās novēršanā popularizēšana un godināšana

Pēc tam, kad ar uzņēmējiem, kas iesaistīti pārtikas aprītē, ir samazinājuši PA, ir jāizstrādā kritēriji un jāizveido sistēma īpašu apstiprinājumu piešķiršanai par labas prakses piemēriem PA rašanās novēršanā, lai vēl vairāk motivētu ieinteresētās puses un veicinātu apņemšanos sasniegt mērķus attiecībā uz PA rašanās novēršanu un samazināšanu. Šiem kritērijiem būtu jābūt specifiskiem attiecībā uz primārajiem ražotājiem, ražotājiem, mazumtirdzniecības ķēdēm un viesmīlības uzņēmumiem utt.

3) Izpratnes veidošanas informatīvie pasākumi, kas vērsti uz patērētājiem par PA rašanās novēršanu un samazināšanu

Lai sasniegtu optimālus rezultātus, pastāvīgi jāveicina patērētāju informētība. Izmantojot spēcīgus informatīvos pasākumus ir jānorāda, ka nevajadzīgi PA ir globāla problēma un ka pārtika ir dārga, un tās ražošanai ir nepieciešams patērēt daudzus resursus, kas ir neatgriezeniski zaudēti, kad pārtika tiek izšķērdēta. Pārtikas izšķērdēšanu mājāsaimniecībās var samazināt, mainot patēriņa un uzvedības modeļus. Informatīvajos pasākumos jo īpaši būtu jāvērs uzmanība jauniešiem, kuriem nepieciešams izaugt, domājot, ka pārtikas izšķērdēšana nav sociāli pieņemama rīcība. Ir svarīgi mudināt citas ieinteresētās puses pieņemt jaunus paradumus, piemēram, plānotu iepirkšanos, pagatavot optimālo ēdiena daudzumu attiecībā pret cilvēku skaitu un izmantot šodienas maltītes pārpalikumus, lai pagatavotu nākamās dienas maltīti.

ES Pārtikas zudumu un pārtikas izšķērdēšanas novēršanas platformas 2019. gada 12. decembrī izstrādātajos ieteikumos rīcībai pārtikas izšķērdēšanas novēršanas jomā uzskaitīti galvenie pasākumi indivīdiem (mājsaimniecībām), kā samazināt PA ikdienā. Šos ieteikumus var izmantot kā informatīvu materiālu sabiedrībai, kā ar reālu rīcību var samazināt PA rašanos¹⁹⁰.

4) Informatīvi pasākumi, kuru mērķauditorija ir patērētāji, kas ir saistīti ar pārtikas derīguma termiņu izpratni un pārtikas izšķērdēšanas samazināšanu

Pārtikas derīguma termiņš ir atzīmēts ar norādi “Ieteicams līdz...” un “Izlietot līdz...”. “Ieteicams līdz...” norāda pārtikas minimālā derīguma termiņa datumu, t. i., datumu, līdz kuram pārtikas produkts saglabā paredzēto kvalitāti, un šis pārtikas patēriņš vēl ir iespējams noteiktu laiku pat pēc attiecīgā termiņa beigām. Pārtika ir jāpārbauda, un, ja tā tiek pareizi uzglabāta, nav redzamas pirmiepakojuuma bojājuma pazīmes vai bojāšanās pazīmes, to var lietot uzturā.” “Izlietot līdz...” apzīmē datumu, līdz kuram pārtika ir droša lietošanai pārtikā, un pēc šā datuma pārtiku vairs nedrīkst lietot.

Lai patērētāji varētu pareizi interpretēt fasētās pārtikas derīguma termiņu un lai labāk informētu par to, turpināt lietot pārtiku pēc “Ieteicams līdz...” derīguma termiņa beigām, vai nu izmantojot tiešu patēriņu, vai veicot pārtikas apstrādi, piemēram, augļos, sulās, kēksos u. c., tādējādi samazinot pārtikas izšķērdēšanas daudzumu, būtu jāveic informatīvi pasākumi, lai parādītu atšķirības pārtikas marķējumā, kas norādīts pārtikas produkta derīguma termiņa beigu datumā, un iespēju, ka pēc tam, kad pārtikas produkts ir bijis visizdevīgākais, varētu tikt patērēts.

5) Izglītošanas pasākumi izglītības iestādēs par pārtikas izšķērdēšanas novēršanas jautājumu

Pirmsskolas, pamatzglītības un vidējās izglītības programmās jāiekļauj jautājumi par ilgtspējīgas kopienas attīstības nozīmi un jo īpaši par to, cik svarīgi ir samazināt un novērst PA rašanos.

6) Sabiedrības informēšana, veicinot atbildīgu pārtikas patēriņu

Latvijā NVO ir veikušas atsevišķus projektus par atbildīgu pārtikas patēriņa īstenošanu, pieejami dažādi materiāli par tēmu “Gudrā iepirkšanās”, tomēr ir nepieciešams šo tēmu aktualizēt nepārtraukti, jo informēta sabiedrība daudz atbildīgāki izturēsies pret pārtiku un tās patēriņu. Lai arī izglītošanas pasākumi par atkritumu rašanās novēršanu, t.sk., pārtikas atkritumu rašanās novēršanu ir iekļauti skolu programmās un pat izglītības iestādēs īstenoti projekti ar konkrētu mērķi – būt atbildīgiem pārtikas patērētājiem, šādi izglītošanas informatīvie pasākumi ir nepieciešami arī sabiedrības daļai, kura ikdienā vairs nesaskarās ar izglītības iestādēm.

7) Sabiedrības informēšana, veicinot pārtikas ziedošanu.

Pārtikas ziedošanas sistēmā ir nepieciešams informēt esošās un potenciālās jaunas ieinteresētās personas (mērķgrupas) pārtikas ziedošanas ķēdē par izmaiņām normatīvajos aktos. Labdarības organizācijām, kas nodarbojas ar pārtikas atbalsta sniegšanu dažādām nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļautajām iedzīvotāju grupām, ir būtiska loma arī pārtikas atlikumu samazināšanā. Šāda veida ziedojumi ļauj palielināt un dažādot sniegtā atbalsta apjomu.

Sistēmas dalībnieku pienākumi jāizklāsta skaidri un saprotami, jāuzsver pārtikas ziedošanas priekšrocības salīdzinājumā ar citiem veidiem, kā atbrīvoties no pārtikas. Ziedojuma saņēmējiem un ziedotājiem jābūt ērti pieejamai informācijas apmaiņas vietai, lai būtu zināms, kur saņemt ziedoto pārtiku, kā arī, kur to var ziedot

Ieinteresētās personas jābrīdina, ka pārtikas pārpalikuma pārdale, kas rodas no pārtikas, ir nepiemērota laišanai tirgū kvalitātes, iepakojšanas, marķēšanas, masas vai citu līdzīgu iemeslu dēļ, bet tas neietekmē pārtikas nekaitīgumu, samazina pārtikas daudzumu, no

¹⁹⁰ Ieteikumi rīcībai pārtikas izšķērdēšanas novēršanas jomā, 2019. Pieejams:

https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/fs_eu-actions_action_platform_key-recs_lv.pdf?wtclear=laco

kura iespējami varētu atbrīvoties kā atkritumiem un pārtiku drošā veidā izplata tiem, kam tā ir vajadzīga. Pārtikas pārpalikumu ziedošana ir atļauta tikai fasētai pārtikai, kurai ir beidzies minimālais derīguma termiņš “ieteicams līdz...”, un kura atbilst noteiktajām vispārējām nekaitīguma prasībām, kā arī ziedotājs un saņēmējs nodrošina ziedošanai paredzētās pārtikas izsekojamību un uzglabāšanu atbilstoši marķējumā norādītajām prasībām. Informēšanas pasākumiem jābūt pielāgotiem un paredzētiem dažādiem pārtikas ķēdes posmu dalībniekiem un tematiski pielāgotiem noteiktas mērķgrupas interesēm.

9.3.4.Pārtikas atkritumu daudzuma mērījumi un monitorings

1) PA gada daudzuma mērīšana

Atbildīga PA daudzuma mērīšana ir sistēmiska datu vākšana par PA daudzumu katrā pārtikas piegādes ķēdes posmā, izvēloties šī posma specifikai atbilstošāko datu vākšanas instrumentu, godprātīgi pierakstot datus un tos regulāri iesniedzot atbildīgajai iestādei.

PA daudzuma mērīšana ir svarīgs PA apsaimniekošanas posms, kas dod nozīmīgu informāciju par PA daudzumu katrā piegādes ķēdes posmā, un nozīmīga rīcība, kas ļauj konstatēt PA daudzumu un sekot līdzi tā mazināšanai.

Balstoties uz EK Deleģēto lēmumu (ES) 2019/1597 (2019. gada 3. maijs), ar ko, attiecībā uz vienveidīgai PA un pārpalikumu līmeņu mērīšanai paredzētu vienotu metodiku un obligātām kvalitātes prasībām, papildina Direktīvu 2008/98/EK, visās ES dalībvalstīs ir sagatavota metodika, pēc kuras arī Latvijā vienu reizi vismaz četros gados, tiks veikti mērījumi PA un pārpalikumu daudzuma noteikšanai katrā pārtikas piegādes ķēdes posmā.

9.3.5.Atbalsts pētniecībai un inovācijām, kas vērstas uz pārtikas atkritumu rašanās samazināšanu

1) Atbalsta sniegšana projektiem, kas veicina PA rašanās novēršanu un samazināšanu. Atbalsts inovatīvu bezatlikumu tehnoloģiju ieviešanai.

Ir jāstimulē pārtikas nozares un zinātnisko institūciju sadarbība, ieguldot jaunās ražošanas, pārstrādes, transportēšanas, uzglabāšanas, jaunu iepakojuma materiālu un citās tehnoloģijās, lai iegūtu jaunus kvalitatīvus risinājumus, kas veicinās PA rašanās samazināšanu.

9.4. Pārtikas atkritumu rašanās novēršanas rīcības virzienu un veicamo pasākumu apkopojums

Nr. p.k.	Rīcības virzieni un pasākumi	Darbības rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Atbildīgā iestāde	Līdzatbildīgās iestādes	Indikatīvs finansējuma avots	Termiņš
9.3.1.	Pārtikas ziedošanas sistēmas pilnveidošana						
9.3.1.1.	Turpināt normatīvo aktu par pārtikas ziedošanas sistēmu pilnveidošanu	Normatīvie akti	Normatīvie akti	ZM	VM, FM, LB	Esošā budžeta ietvaros	Visā plāna darbības laikā
9.3.1.2.	Pārtikas ziedošanas vadlīniju sagatavošana	Vadlīnijas	Izstrādātas un apstiprinātas vadlīnijas	ZM	IZM, VARAM, VM, FM, LM	Esošā budžeta ietvaros	2024.g.
9.3.1.3.	Pārtikas banku efektivitātes izvērtējums	Pētījums	Izvērtēta pārtikas banku efektivitāte	LM	VARAM, ZM, sociālo pakalpojumu sniedzēji	Esošā budžeta ietvaros un piesaistot papildus finansēšanas avotus	2023.g.
9.3.1.4.	Pārtikas ziedošanas un PA rašanās novēršanas darbības pilnveidošana	Pilnveidota sistēma	Samazināts PA apjoms	LM, VARAM	ZM, FM	Esošā budžeta ietvaros, LIFE	Visā plāna darbības laikā
9.3.1.5.	Informatīvie pasākumi pārtikas ziedošanas un PA samazināšanas veicināšanai	Informatīvi semināri un materiāli	Informatīvi semināri un materiāli	LM, VARAM,	ZM, Pašvaldības	Esošā budžeta ietvaros, LIFE, LVAF, ES KF	Visā plāna darbības laikā
9.3.2.	PA rašanās novēršana						
9.3.2.1.	Sadarbība ar nozaru asociācijām – nozaru vadlīniju sagatavošana PA rašanās novēršanai	Vadlīnijas	Izstrādātas un apstiprinātas vadlīnijas	VARAM	ZM	LIFE, LVAF	2025.g.
9.3.2.2.	Turpināt atbalstīt pārtikas tirdzniecības veicināšanu tieši no ražotājiem	Pilnveidota sistēma	Samazināts PA apjoms	ZM	VARAM, LM, EM, Pašvaldības	Esošā budžeta ietvaros un piesaistot papildus finansēšanas avotus	2023.g.
9.3.3.	Informētības palielināšana un patērētāju informēšana par PA rašanās novēršanu un samazināšanu						
9.3.3.1.	Dialogs ar ražotājiem, pārstrādātājiem un tirgotājiem par PA rašanās samazināšanu. Atbalsts bezatlikumu tehnoloģiju ieviešanai.	Informatīvi semināri	Samazināts radītais PA apjoms	ZM	VARAM, EM, FM, LM, Pašvaldības	Esošā budžeta ietvaros un piesaistot papildus finansēšanas avotus	2026.g.
9.3.3.2.	Labas prakses PA rašanās novēršanā popularizēšana	Publicitātes pasākums	Publicitātes pasākumi	VARAM	ZM, Pašvaldības	LIFE	2027.g.

9.3.3.3.	Izpratnes veidošanas informatīvie pasākumi, kas vērsti uz patērētājiem par PA rašanās novēršanu un samazināšanu	Informatīvi semināri un materiāli	Informatīvi semināri un materiāli	IZM, VARAM	ZM, Pašvaldības, komersanti, NVO, pašvaldības	Valsts budžeta finansējums prioritārajiem pasākumiem (0,15 milj. euro)*	2024.g.
9.3.3.4.	Informatīvi pasākumi, kuru mērķauditorija ir patērētāji, kas ir saistīti ar pārtikas derīguma termiņu izpratni un pārtikas izšķērdēšanas samazināšanu	Informatīvi semināri un materiāli	Samazināts radītais PA apjoms	ZM	VARAM	ES KF, LIFE, LVAF	2024.g.
9.3.3.5.	Izglītošanas pasākumi izglītības iestādēs par pārtikas izšķērdēšanas novēršanas jautājumu	Informatīvi semināri un materiāli	Informatīvi semināri un materiāli	IZM	VARAM, LM, ZM, pašvaldības	Esošā budžeta ietvaros, ES KF	2025.g.
9.3.3.6.	Sabiedrības informēšana, veicinot atbildīgu pārtikas patēriņu.	Informatīvi semināri un materiāli	Informatīvi semināri un materiāli	VM	IZM, VARAM, LM, ZM	Esošā budžeta ietvaros, ES KF	2025.g.
9.3.3.7.	Sabiedrības informēšana, veicinot pārtikas ziedošanu.	Informatīvi semināri un materiāli	Informatīvi semināri un materiāli	ZM	IZM, VARAM, LM, VM	Esošā budžeta ietvaros, ES KF	2025.g.
9.3.4.	PA daudzuma mērījumi un monitorings						
9.3.4.1.	PA uzskaites sistēmas attīstība	Uzlabota uzskaites sistēma	Normatīvie akti	VARAM	Nozaru asociācijas, pašvaldības	Valsts budžeta finansējums prioritārajiem pasākumiem (0,15 milj. euro 2023.gadam)*	2023.g.; 2027.g.
9.3.5.	Atbalsts pētniecībai un inovācijām, kas vērstas uz PA rašanās samazināšanu						
9.3.5.1.	Atbalsta sniegšana projektiem, kas veicina PA rašanās novēršanu un samazināšanu. Atbalsts inovatīvām bezatlikumu tehnoloģiju ieviešanai.	Atbalsta instrumenti	Samazināts radītais PA apjoms	EM	VARAM, ZM	Esošā budžeta ietvaros un piesaistot papildus finansēšanas avotus	2027.g.

10. IZLIETOTĀ IEPAKOJUMA RAŠANĀS NOVĒRŠANAS PROGRAMMA

Atbilstoši Atkritumu rašanās novēršanas programmas vispārīgiem mērķiem Izlietotā iepakojuma rašanās novēršanas programmas mērķi ir:

- 1) saraut saikni starp ekonomikas izaugsmi un atkritumu radīšanu un ar to saistīto ietekmi uz vidi;
- 2) samazināt radīto atkritumu apjomu, veicinot produktu pārstrādi, atkārtotu izmantošanu vai ilgāku izmantošanu;
- 3) samazināt materiālu un produktu ražošanā izmantoto kaitīgo vielu daudzumus.

Programmas izstrādē izmantota informācija no publiskā iepirkuma „Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam izstrādei” materiāliem¹⁹¹ par iepakojuma plūsmām, tendencēm un nākotnes prognozēm.

10.1. Situācija izlietotā iepakojuma apsaimniekošanā un nākotnes prognoze

Esošā izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas sistēma turpinās attīstīties kā līdz šim bez būtiskas politikas instrumentu ietekmes, ņemot vērā prognozes par demogrāfisko un ekonomisko rādītāju izmaiņām un to ietekmi uz radīto atkritumu daudzumu, pieejamās atkritumu apsaimniekošanas jaudas, kā arī plānotais pārstrādes jaudu pieaugums, par kuru ir informācija.

Tiek ņemts vērā, ka tiks turpināta sekojošu atkritumu apsaimniekošanas pasākumu īstenošana:

- pārstrādei derīgo materiālu dalītā vākšana;
- nešķirotu sadzīves atkritumu savākšana ar tai sekojošu atkritumu plūsmas mehānisko šķirošanu 2 vai 3 frakcijās (ievērojot atšķīrotā materiāla atbilstību reģenerācijas un pārstrādes prasībām);
- izlietotā iepakojuma dalītās savākšanas sistēmas attīstība līdzšinējā tempā.

Ņemot vērā Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30. maija direktīvā (ES) 2018/852, ar ko groza Direktīvu 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu (turpmāk – Direktīva 2018/852) un Eiropas Parlamenta un Padomes 2019. gada 5. jūnija direktīvā (ES) 2019/904 par konkrētu plastmasas izstrādājumu ietekmes uz vidi samazināšanu (turpmāk – Direktīva 2019/904) noteiktās prasības, tika atsevišķi vērtēti arī radītā atkārtoti lietojamā stikla, plastmasas polietilētaftalāta materiālu grupas (PET), vienreizlietojama plastmasas dzērienu iepakojuma, tai skaitā no kompozītmateriāliem, (turpmāk – dzērienu plastmasas iepakojums) un alumīnija iepakojuma plūsmas. Attiecībā uz atsevišķu vienreizlietojamo plastmasas izstrādājumu ierobežojumiem, kas noteikti Direktīvā 2019/904, tiek izdarīts pieņēmums, ka tie tiks aizstāti ar alternatīviem plastmasas izstrādājumiem, uz kuriem Direktīva 2019/904 šobrīd neattiecas.

Pārstrādes rezultātu novērtēšanas vajadzībām tiek pieņemts, ka izlietotā iepakojuma pārstrādes mērķi 2035. gadā saglabāsies 2030. gada līmenī. Tiek ņemta vērā arī Direktīvas 2019/904 prasība iekļaut noteiktu daudzumu pārstrādāta materiāla jaunu produktu ražošanā.

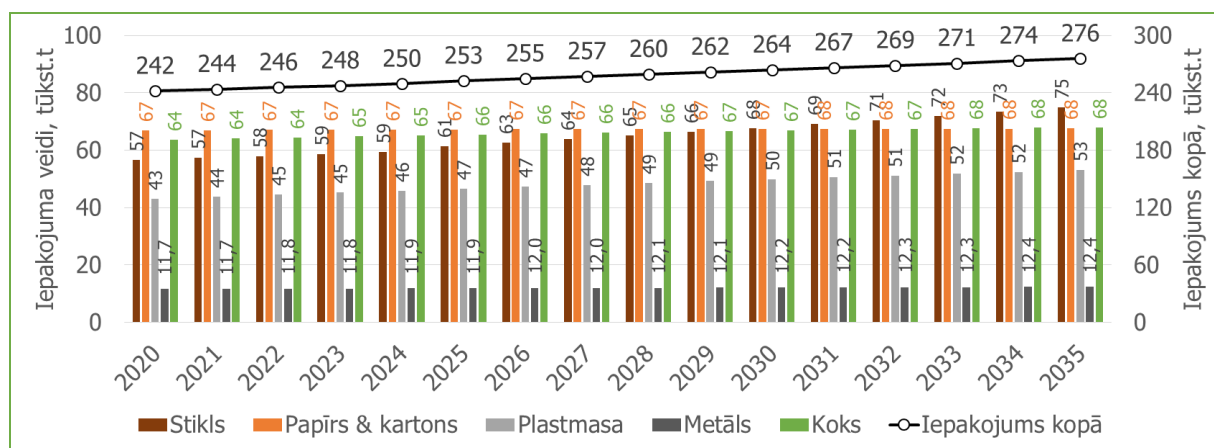
Tā kā nav precīzu datu par pārstrādātās plastmasas īpatsvaru dzērienu iepakojumā, tad tiek pieņemts, ka 2020. gadā pārstrādāta PET īpatsvars dzērienu iepakojumā veido 8%, savukārt citu pārstrādātu plastmasas materiālu veidu (HDPE, LDPE, PP u.c.) īpatsvars

¹⁹¹ SIA “GatewayBaltic”, 2020. “Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021.-2028. gadam”, materiāli.

dzērienu iepakojumā veido 1%. Pieņēmums tiek pamatots ar 2016. gada novērtējumu¹⁹² par pārstrādātas plastmasas īpatsvaru plastmasas iepakojumā ES tirgū, kā arī to, ka pārstrādāta PET izmantošana pārtikas produktu iepakojumā atšķirībā no citu pārstrādātu plastmasas materiālu izmantošanas tiek uzskatīta par drošu.

Radītais izlietotā iepakojuma daudzums turpinās palielināties, 2035. gadā sasniedzot 276 tūkst.t, kas nozīmē pieaugumu par 14%. (sk.10.1. att.).

Radītajā daudzumā turpinās dominēt stikls, koks, papīrs un kartons, taču to procentuālais sadalījums mainīsies, 2020. gadā dominēs papīrs un kartons, 2035. gadā – stikls. Pēc pašreizējām prognozēm, visstraujāk palielināsies stikla daudzums (par 32%) un plastmasas daudzums (par 23%). 2035. gadā stikla daudzums sasniegs 75 tūkst.t, plastmasa – 53 tūkst.t, metāla – 12 tūkst.t, savukārt koka – 68 tūkst.t.

10.1.attēls. Latvijā radītā izlietotā iepakojuma daudzums, 2020 – 2035

(Avots: SIA “GatewayBaltic”, 2020)

Turpinās attīstīties dalītās atkritumu vākšanas sistēma, palielinot ar šķirošanas iespējām nodrošināto mājāsaimniecību īpatsvaru no 67% 2020. gadā līdz 90% 2035. gadā. Neskatoties uz to, paredzēts, ka patērētāju iesaiste izlietotā iepakojuma dalītā vākšanā būs viduvēja, t.i. 2035. gadā izlietoto iepakojumu šķiros vien aptuveni 60% patērētāju.

Līdz ar radītā izlietotā iepakojuma daudzuma palielināšanos pieaugs arī kopējais savākto izlietotā iepakojuma daudzums, taču dalīti savākti tiks vien no 62% radītā iepakojuma 2020. gadā līdz 74% 2035. gadā. Visu radīto izlietotā iepakojuma materiālu veidu daudzums 2020.-2035. gada periodā palielināsies līdzīgi kopējām izlietotā iepakojuma pieauguma tendencēm.

Līdz ar pārstrādātā izlietotā iepakojuma daudzuma palielināšanos, ievērojami samazināsies apglabāto izlietotā iepakojuma daudzums, 2035. gadā sastādot 57 tūkst.t. Nepieciešams īstenot papildu pasākumus gan iepakotājiem ilgtspējīga iepakojuma dizaina izveidošanā, gan patērētājiem dalītās atkritumu vākšanas iespēju aktīvākā izmantošanā, lai sasniegtu pārstrādes mērķus.

¹⁹² Circular Plastics Alliance: 100+ signatories commit to use 10 million tons of recycled plastic in new products by 2025.
Pieejams: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_19_5583 (SIA “GatewayBaltic”, 2020).

10.2. Pasākumi atkritumu rašanās novēršanai

Pasākumi atkritumu rašanās novēršanai balstās uz Direktīvā 2018/851 ietverto pasākumu kopumu un iespējamiem instrumentiem to īstenošanai, konkrēti:

- 1) pārstrādātā materiāla obligātā minimālā īpatsvara noteikšana dzērienu PET iepakojumam, kas sasniedzams līdz 2025. gadam, un plastmasas dzērienu iepakojumam, kas sasniedzams līdz 2030. gadam;
- 2) diferencēta DRN piemērošana, lai veicinātu tādu produktu un materiālu izmantošanu, kas ir sagatavoti atkārtotai lietošanai vai pārstrādāti;
- 3) DRN par atkritumu apglabāšanu turpmāka paaugstināšana.

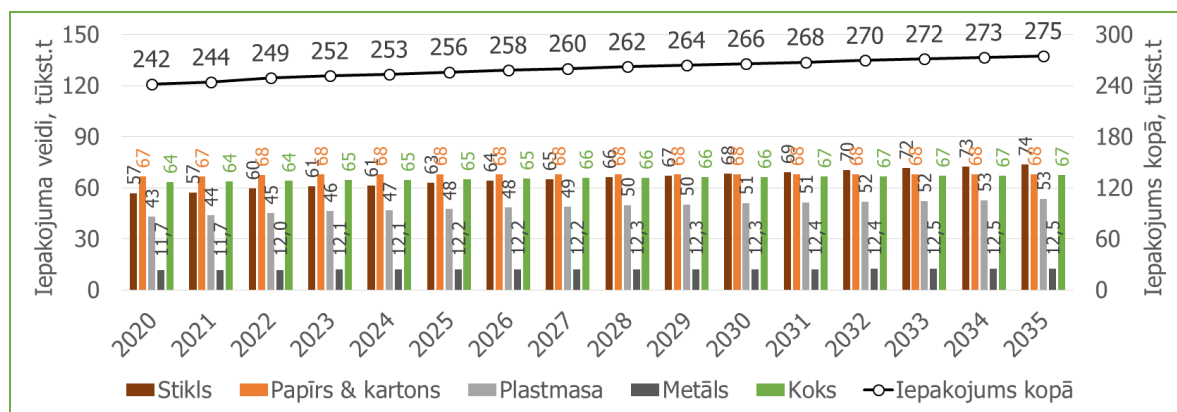
Tiek pieņemts, ka līdz ar aizlieguma stāšanos spēkā oksonoārdāmās plastmasas izstrādājumi tiks aizstāti ar līdzvērtīgas plastmasas izstrādājumiem (piemēram no LDPE). Līdzīgs pieņēmums izdarīts attiecībā uz izstrādājumiem no putu polistirola.

Pieņemts, ka DRN likmes izmaiņu rezultātā mainīsies arī RAS komersantu pakalpojuma maksa par pārstrādātiem materiāliem. Rezultātā iepakotāji izvēlēsies iepakot produktus iepakojumā, kurā izmantots pārstrādāts materiāls, ja tas izmaksu ziņā summāri būs lētāks (materiāla cena, DRN un RAS apsaimniekošanas maksa).

Atkritumu rašanās novēršanas pasākumu īstenošanas rezultātā radītais izlietotā iepakojuma daudzums palielināsies un 2035. gadā sasniegs 275 tūkst.t. (sk.10.6.att.) Tas saistīts ar pārstrādājamo materiālu intensīvāku izmantošanu iepakojuma ražošanā, kas ietekmē izmantotā iepakojuma materiāla daudzuma palielināšanos uz vienu iepakojuma vienību. Pārstrādātu materiālu izmantošanu veicinās gan pārstrādātā materiāla obligātā minimālā īpatsvara noteikšana plastmasas dzērienu iepakojumam, gan pazemināts DRN pārstrādātiem materiāliem salīdzinājumā ar izejmateriāliem (visiem materiālu veidiem attiecībā 0,4:1).

Radīto izlietotā iepakojuma daudzumu iespējams mazināt, paaugstinot DRN likmi iepakojumam kopumā, taču vienlaikus arī saglabājot pazeminātu DRN likmi pārstrādātiem materiāliem.

Radītā dzērienu iepakojuma kontekstā tiek novērtēts arī iepakojuma dizains, t.i. pārstrādātā jeb otrreizējā materiāla īpatsvars iepakojumā. Modelēšanas rezultāti parāda, ka, lai gan iepakotāji ir informēti par Direktīvas 2019/904 noteikto mērķi attiecībā uz dzērienu PET un plastmasas dzērienu iepakojumu un cenšas šo mērķi sasniegt, tomēr bez papildu stimuliem mērķis netiks sasniegts ne 2025. gadā, ne 2030. gadā (sk.10.2.att.).

10.2.attēls. Latvijā radītā izlietotā iepakojuma daudzums, piemērojot iepakojumam augstāku DRN likmi, 2020-2035 (Avots: SIA “GatewayBaltic”, 2020)

2025. gadā pārstrādātais dzērienu PET iepakojums (rPET) tiks izmantots aptuveni 19% izstrādājumu, atpaliekot no mērķa par 6%. Iepakotāji nespēs izpildīt arī pārstrādātā plastmasas dzērienu iepakojuma (rPLA) izmantošanas mērķi, kas noteikts 2030. gadam 30%

apmērā – rPLA veidos vien aptuveni 21% plastmasas dzērienu iepakojuma. Redzams, ka rPET tiks izmantots vairāk, t.i. 24% 2030. gadā, un tiks ieskaitīts kopējā izmantotajā rPLA īpatsvarā.

Iepakojumam ir būtiska nozīme iepakotā produkta pasargāšanā no bojājumiem, tādēļ tam jāatbilst noteiktām tehniskām kvalitātes prasībām. Ne visi pārstrādātie materiāli spēj to nodrošināt līdzvērtīgi izejmateriāliem. Nosakot pārstrādātā materiāla īpatsvaru iepakojumā, tika novērots t.s. atsitiena efekts. Lai gan kopējais radītais izlietotā iepakojuma daudzums palielinās, kopējā ietekme uz vidi salīdzinājumā ar izejmateriālu izmantošanu vēl būtu vērtējama, ņemot vērā visus iepakojuma aprites cikla posmus.

- 1) Lai gan tiek īstenoti pasākumi gan ilgtspējīga iepakojuma dizaina veicināšanai, gan mājsaimniecību dalītās atkritumu vākšanas sistēmas straujākai attīstīšanai, gan arī aizliedzot atsevišķu nepārstrādājamu plastmasas izstrādājumu izmantošanu, atsevišķi izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas mērķi netiek sasniegti, t.sk. pārstādītā dzērienu PET iepakojuma un plastmasas dzērienu iepakojuma īpatsvars dzērienu iepakojumā, plastmasas dzērienu iepakojuma dalītas savākšanas mērķis, kā arī plastmasas un melnā metāla iepakojuma pārstrādes mērķi.
- 2) Rezultāti rāda, ka nepieciešams īstenot papildu pasākumus, kas veicinātu patērētāju aktīvāku iesaisti atkritumu dalītā vākšanā un atkritumu rašanās novēršanā.

10.3. Pasākumi atkritumu rašanās novēršanai un aprites ekonomikas ieviešanai

Pasākumi atkritumu rašanās novēršanai ir papildināti ar pasākumiem aprites ekonomikas veicināšanai, t.i. depozīta sistēmas ieviešana dzērienu iepakojumam Latvijā no 2022. gada 1. februāra.

Depozīta sistēmā tiks ietverti gāzēti un negāzēti bezalkoholiskie dzērieni (minerālūdens, dzeramais ūdens, limonādes, enerģijas dzērieni, ledus tēja u.c.), alus, citi fermentētie produkti, izņemot vīnu un augļu vīnu ar alkohola saturu līdz 6% (piemēram, sidrs, alkoholiskie kokteiļi ar alkohola saturu 0,5 – 6%). Depozīta sistēmā tiks iekļautas:

- stikla pudeles ar tilpumu no 0,1 līdz 3 l (neieskaitot);
- stikla pudeles citiem fermentētiem produktiem ar alkohola saturu līdz 6 % no 0,1 l līdz 0,75 l (neieskaitot);
- PET pudeles ar tilpumu no 0,33 līdz 3 l (neieskaitot);
- PET pudeles alum un citiem fermentētiem produkti ar alkohola saturu līdz 6 % no 0,33 l līdz 0,5 vai 1 l;
- skārdenes ar tilpumu no 0,2 līdz 1 l.

Paredzēts, ka depozīta sistēmā tiktu ietverti 58% no kopējā patērētā dzērienu daudzuma Latvijā, savukārt no kopējā patērētā dzērienu iepakojuma depozīta sistēmai būt atbilstošs 41%¹⁹³. Depozīta maksa par jebkuru iepakojuma veidu būs 0,10 *euro* par iepakojuma vienību. Par vienu no depozīta sistēmas priekšrocībām tiek uzskatīta aktīva mājsaimniecību iesaiste atkritumu šķirošanā, nodrošinot augstu atgrieztā iepakojuma īpatsvaru.

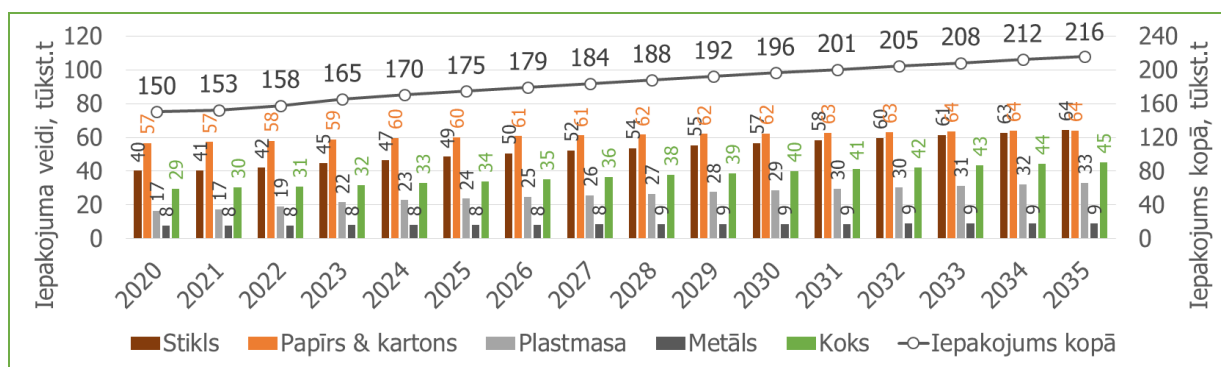
Depozīta iepakojuma pieņemšana:

- 1) depozīta sistēmas pārdevējam ir pienākums pieņemt no galalietotāja visu veidu izlietoto dzērienu depozīta iepakojumu savā tirdzniecības vietā, tās teritorijā vai tirdzniecības vietas tuvumā, bet ne tālāk kā 150 metru attālumā no tirdzniecības vietas:
 - republikas pilsētās, ja tirdzniecības zāles platība ir vienāda ar 300 m² vai lielāka;

¹⁹³ Gateway&Partners (2019). Industrijas ietekmes pētījums depozīta sistēmas ieviešanas gadījumā Latvijā

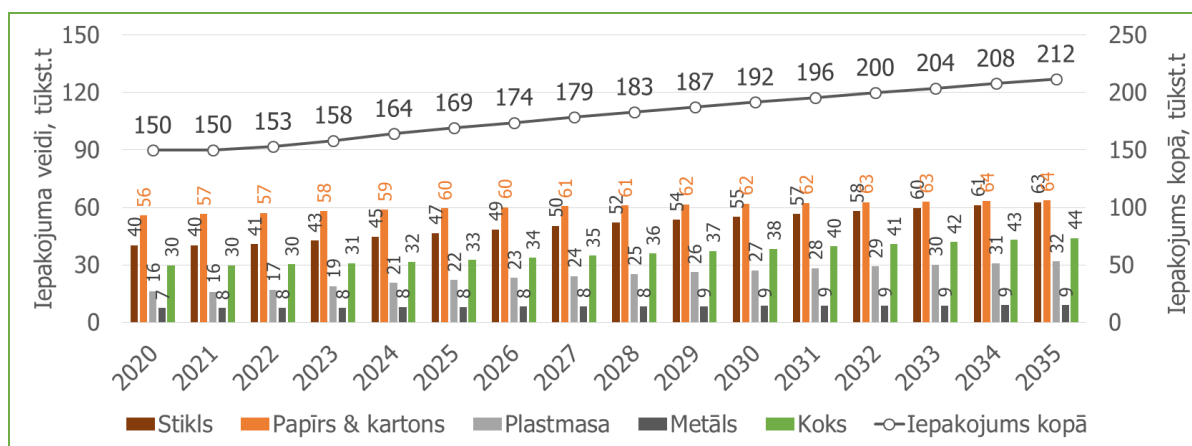
- citās administratīvajās teritorijās, ja tirdzniecības zāles platība ir vienāda ar 60 m² vai lielāka;
- 2) ja pašvaldības teritorijā nav depoziņa iepakojuma pārdevēja, kuram ir pienākums pieņemt no galalietotāja izlietoto dzērienu depoziņa iepakojumu, vai šādu tirdzniecības vietu skaits neatbilst minimālajām prasībām attiecībā uz depoziņa iepakojuma pieņemšanas vietu teritoriālo pārklājumu, lēmumu par depoziņa iepakojuma pieņemšanas vietu pieņem pašvaldība.

Depoziņa sistēma palīdz palielināt dalīti savāktā izlietotā iepakojuma daudzumu, 2035. gadā panākot par 5 tūkst.t vairāk savāktu iepakojumu kā 10.2. apakšpunktā un par 13 tūkst. t vairāk kā 10.1. apakšpunktā, lielākā atšķirība vērojama savāktā izlietotā plastmasas iepakojuma daudzumā – tiek panākts gandrīz divkārtš savāktā izlietotā plastmasas iepakojuma daudzuma pieaugums (sk.10.3.att.).

10.3.attēls. Latvijā savāktā izlietotā iepakojuma daudzums, 2020-2035
(Avots: SIA “GatewayBaltic”, 2020)

Palielinās pārstrādātais kopējais izlietotā iepakojuma daudzums, kā arī stikla, plastmasas un metāla daudzums (sk.10.4.att.). Tas ļauj sasniegt kopējo izlietotā iepakojuma pārstrādes mērķi gan 2025. gadā, gan 2030. gadā. Pieņemot, ka pārstrādes mērķi 2035. gadā saglabāsies 2030. gada līmenī, 2035. gada mērķis tiks izpildīts ar 6% pārsvaru.

10.4.attēls. Pārstrādātā izlietotā iepakojuma daudzums, 2020-2035 (Avots: SIA “GatewayBaltic”, 2020)

Īstenojot kompleksu pasākumu kopumu izlietotā iepakojuma rašanās novēršanai un aprites ekonomikas principu ieviešanai, atsevišķu iepakojuma materiāla veidu (plastmasa un melnais metāls) pārstrādes mērķu sasniegšana joprojām paliek liels izaicinājums, kas prasīs ievērojamu resursu ieguldījumu.

Ievērojot, ka ES var lemt par valsts iemaksu par katru nepārstrādātā izlietotā plastmasas iepakojuma svara vienību 0,80 *euro/kg* apmērā, būtu jānosaka papildu pasākumi, kas ļauj efektīvi sasniegt ievērojamu pārstrādātā izlietotā plastmasas iepakojuma pieaugumu. Ja šāda valsts iemaksa dalībvalstīm tiks noteikta, tad atkarībā no īstenotā scenārija Latvijai var nākties maksāt 16 – 22 miljonus *euro* gadā par nepārstrādātā plastmasas iepakojuma daudzumu. Tas vēl vairāk motivē radītā plastmasas iepakojuma apjoma samazināšanu – atkritumu rašanās novēršanu.

Izlietotā iepakojuma rašanās novēršanas rīcības virzienu un veicamo pasākumu apkopojums ir iekļauti 6. nodaļā.

11. PREČU OTRREIZĒJAS IZMANTOŠANAS UN LABOŠANAS PAKALPOJUMU ATTĪSTĪBAS PROGRAMMA

Atbilstoši Atkritumu rašanās novēršanas programmas vispārīgiem mērķiem Preču otrreizējas izmantošanas un labošanas pakalpojumu attīstības **programmas mērķi** ir:

- 1) samazināt radīto atkritumu apjomu, veicinot preču atkārtotu izmantošanu vai ilgāku izmantošanu;
- 2) atbalstīt labošanas pakalpojumu pieejamību un attīstību.

Programmas izstrādē izmantota informācija un apkopotie dati no pētījuma „Investīciju vajadzību izvērtējuma atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam izstrādei”¹⁹⁴ par otrreizēji izmantojamu un labojamu preču plūsmām, tendencēm un nākotnes prognozēm.

Līdz šim atkritumu apsaimniekošanas statistika valstī neaptvēra preču otrreizēju izmantošanu un labošanu. Praktiski ar ikdienas preču labošanu un otrreizējo izmantošanu nodarbojās mazie uzņēmumi, kuru darbībai tika piešķirti atsevišķi NACE 2.red. kodi, un mikro uzņēmumi (sk.11.1.Pielikuma 11.1.tab.) Te pamatā ir dažādu māsaimniecības preču remonta pakalpojumi, kā arī labdarības organizācijas un mazumtirdzniecības veikali, kas pārdod otrreizēji izmantojamās preces.

Rūpniecisko iekārtu remontēšanas uzņēmumu NACE kodi apkopoti 11.1.Pielikuma 11.2.tabulā, bet ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits laikā no 2013.-2018. g. sniegts 11.1.Pielikuma 11.3.tabulā. Kā izriet no datiem, ekonomiski aktīvo uzņēmumu skaits nedaudz mainās apskatītajā laika posmā, bet kopumā šai izmaiņai ir tendence palielināties. Tas nozīmē, ka remonta pakalpojumu skaits nesamazinās un tiek aktīvi izmantots. Izteikti lielākais skaits no uzņēmumiem darbojas automobiļu remontā.

Konkrēto uzņēmumu apraksti un dati ir meklējami Lursoft datu bāzē¹⁹⁵, bet individuāli pakalpojuma izmantotāji tos var atlasīt, izmantojot internetā pieejamās informācijā meklēšanas programmā, ievietojot nepieciešamā pakalpojuma nosaukumu (piemēram, EEI remonts – sniedz vairākus pakalpojuma sniedzējus tai skaitā <https://tsc.lv/visu-iekartu-remonts>).

Lielākās internetā ievietotās datu bāzes apkopo noteiktu pakalpojumu veidu sniedzējus un dod iespēju jau tieši saņemt informāciju par pakalpojuma veidu, darba laiku un pakalpojuma sniegšanas vietu. Praktiski redzams, ka remonta pakalpojumi, kas snieguši par sevi informāciju internetā, ar atsevišķiem izņēmumiem pamatā ir izvietoti Latvijas lielākajās pilsētās – Rīgā un Daugavpilī¹⁹⁶. Tas pakalpojumu izmantotājiem būtiski apgrūtina pieejamību pakalpojumam.

11.1. Pakalpojumu pieejamības novērtējums

Lielai Latvijas iedzīvotāju daļai jau kultūrvēsturiski iesakņojusies apziņa, ka sadzīves lietai ir vērtība. Nereti sadzīves lietu taupīšanu ietekmē ierobežotie iedzīvotāju ienākumi, kas dažkārt noved arī pie pretēja efekta - lētu un nekvalitatīvu lietu, ar īsu kalpošanas laiku, pirkšanas. Bet kopumā tāda iedzīvotāju rīcība, kā lietu taupīšana, mantošana, uzkrāšana,

¹⁹⁴ Publiskais iepirkums „Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam izstrādei” (IL/57/2020, SIA “Geo Consultants”, 2020), lietots turpmāk tekstā ar atsauci SIA, Geo Consultants, 2020

¹⁹⁵ Lursoft datu bāze. Pieejams: <https://nace.lursoft.lv/>

¹⁹⁶ Lursoft datu bāze. Pieejams: <https://nace.lursoft.lv> un tālākais meklējums pēc koda 95.2 <https://inkomercsk.lv/lv/pakalpojumi/serviss/>

labošana, uzlabošana, atdošana vai pārdošana citiem lietotājiem ir visai izplatīta valstī, taču šie dati netiek nekur uzskaitīti un uzkrāti.

Lai novērtētu iedzīvotāju paradumus un sadzīves lietu kalpošanas laika pagarinājuma iespējas, biedrība "Latvijas Atkritumu saimniecības asociācija" (LASA) sadarbībā ¹⁹⁷ ar Pasaules dabas fondu ¹⁹⁸ no 2020.gada 30.jūnija līdz 7.jūlijam veica iedzīvotāju anketēšanu, kuras laikā tika iegūtas 110 respondentu atbildes. Respondenti norāda, ka visbiežāk pašiem nevajadzīgus bērnu apģērbus un apavus: atdodu radu/draugu/paziņu ģimenēm (66 atbildes); ziedoju labdarībai (52 atbildes) un tirgoju nākošajam lietotājam (21 atbilde). Attiecībā uz rīcībām ar saplīsušu apģērbu un apaviem visvairāk sniegtās atbildes: nesu salabot uz šūšanas ateljē vai darbnīcu (71 atbilde); salaboju pats (51 atbilde) un izmetu nešķirotu sadzīves atkritumu konteinerā (28 atbildes). Attiecībā uz mājasaimecībā esošajām sadzīves lietām, kuras ir bojātas, bet salabotas un atjaunotas tās vēl var turpināt lietot, respondenti visbiežāk norādījuši: paši atjaunojam/salabojam (53 atbildes); nesu salabot uz darbnīcu vai izsaucu meistaru (58 atbildes) un nododu dalīto atkritumu laukumā (46 atbildes).

Līdzīga saimniekošanas pieredze ir vērojama arī komercsektorā, kurā galvenais mērķis ir gūt peļņu, un materiālu atkārtota izmantošana tehnoloģiskajos procesos ir iespēja samazināt saimnieciskās darbības izmaksas. Piemēram, ceļu būvē noņemtā asfalta virskārta, tiek izmantota atjaunotā ceļa seguma sastāvā. Celtniecībā un būvniecībā, būvniecības materiāli tiek pirkti tādā apjomā, lai nerastos atlikumi un tiek atstāti tikai apdares materiāli, kas varētu būt nepieciešami klientam garantijas laikā. Tā kā celtniecības uzņēmumi, nespecializējas viena noteikta tehnoloģiskā procesa veikšanā, bet piedalās dažādu būvniecības projektu realizācijā, tad tie nestrādā ar lielām izejmateriālu noliktavām, kas ļautu efektīvāk izmantot celtniecības materiālus. Uzņēmumi pērk lietotas iekārtas un specializētās tehnikas; iegādājas vairākus unificētus instrumentus, lai pēc iespējas ilgāku laiku spētu nodrošināt remontēšanas iespējas, taču šie dati netiek atsevišķi uzskaitīti.

11.2. Situācija dažādās preču plūsmās

11.2.1. Transportlīdzekļi

Liela daļa no valstī reģistrētajiem remonta uzņēmumiem ir saistīta ar auto transporta un motociklu remontu. To nosaka gan izmantoto transporta līdzekļu tehniskais stāvoklis, gan to vērtība.

Informācija par valstī reģistrēto transportlīdzekļu skaitu un dinamiku no 2013. līdz 2019. gadam apkopota pēc Valsts akciju sabiedrība "Ceļu satiksmes drošības direkcija" (CSDD) pārskata "Reģistrēto, pirmoreiz reģistrēto un norakstīto transportlīdzekļu skaits" (sk.11.1.Pielikuma 11.4.tab.). Salīdzinot ar 2013.gadā reģistrēto transportlīdzekļu skaitu, 2019.gadā to skaits ir pieaudzis par 20%.

Tā kā Latvijā uz vietas netiek veikta transportlīdzekļu ražošana, tad pirmā reģistrācija ir saistīta tikai ar importu. Pēc

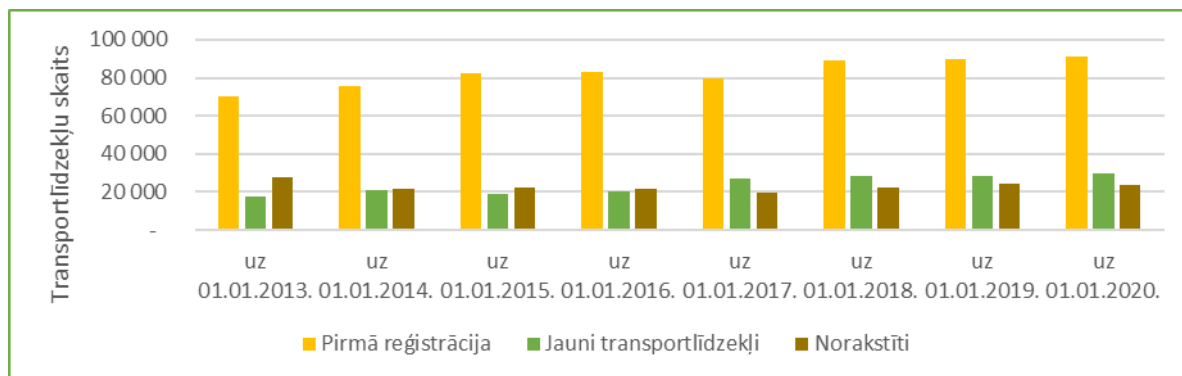
apkopotajiem datiem, salīdzinot ar 2013.gadā importēto transportlīdzekļu skaitu, 2019.gadā tas ir pieaudzis par 30%, tai skaitā jaunu (1-2 gadi) transportlīdzekļu īpatsvars kopējā apjomā pieaudzis - 2013.gadā tas bija 25%, bet 2019.gadā jau sasniedza 33% – attiecīgi importēto lietotu transporta līdzekļu skaits samazinās.

¹⁹⁷ LASA. Vērtēs iedzīvotāju sadzīves lietu kalpošanas laika pagarinājuma iespējas. Pieejams; <http://www.lasa.lv/vertes-iedzivotaju-sadzives-lietu-kalposanas-laika-pagarinajuma-iespejas/>

¹⁹⁸ Pasaules Dabas fonds. Aicinām aizpildīt aptauju par sadzīves priekšmetu mūža pagarinājumu. Pieejams; https://lv-pdf.panda.org/zinas_jaunumi/?230611/Aicinam-aizpildit-aptauju-par-sadzives-prieksmetu-ma-pagarinajumu

Samazinās arī norakstīto transportlīdzekļu skaits pret importēto transportlīdzekļu kopējo skaitu, ja 2013.gadā norakstīto transportlīdzekļu īpatsvars bija 39%, tad 2019.gadā – 26%.

Pēc LR Uzņēmumu reģistra datu licenciāta Firmas.lv datu apkopojuma par nozari “Autotirgus un apkope”, TOP 25 uzņēmumu kopējais 2018.gada neto apgrozījums bija 1 210 milj. EUR (uzņēmumos kopējais nodarbināto skaits bija 3 255), tai skaitā apkopju un rezerves daļu tirdzniecības neto apgrozījums veidoja 33% no kopējā neto apgrozījuma (sk.11.1.att.). Taču šeit jāpiemin arī tas, ka arī specializētie auto tirgotāji nodrošina autoremonta pakalpojumus savām tirgotajām automašīnām, kas atsevišķi statistikas pārskatos netiek uzskaitīti.

11.1.attēls. Pirmā reģistrācija, tai skaitā jauni transportlīdzekļi un norakstīti transportlīdzekļi.
¹⁹⁹ (Avots: SIA “Geo Consultants”, 2020)

Vērtējot aprites ekonomikas principu ieviešanu transporta sektorā būtiska sadaļa ir transportlīdzekļu noma un pakalpojuma pieejamība. Pēc Firmas.lv. apkopotajiem datiem par TOP 5 lielākajiem uzņēmumiem - 2018.gada neto apgrozījums sadaļā Auto noma: vieglie auto bija 66 milj. EUR ²⁰⁰, bet autobusu un mikroautobusu noma – 3,6 milj. EUR ²⁰¹.

Kopumā transporta sektorā vērojama uz tirgus nosacījumiem balstīta transportlīdzekļu iegāde, remonts un noma. Pieaugot iedzīvotāju labklājībai tiek pirktas vairāk jaunas automašīnas, kas savukārt pagarina transportlīdzekļu kalpošanas laiku vietējā tirgū. Iedzīvotāji, kas nevēlas iegādāties automašīnas, var tās nomāt. Šī pieeja plaši piedāvāta arī komercsektorā. Ir pieejamas remonta iespējas, cik tālu ir ekonomiski pamatoti remontēt transportlīdzekli. Nepieciešams uzlabot un jāturpina uzraudzīt bīstamo atkritumu, kas rodas šajā sektorā, apsaimniekošanas sistēmu un izsekojamību, jo īpaši, kas rodas “pelēkās zonas” segmentā.

11.2.2. Tekstilizstrādājumu atkritumi

Eiropas Komisijas (EK) aprites ekonomikas ieviešanai Atkritumu pamatdirektīvā (Direktīva (ES) 2018/851) iestrādātas vairākas normatīvās izmaiņas attiecībā uz tekstilizstrādājumu atkritumiem, tai skaitā 9.pantā ir iekļauta prasība, ka dalībvalstīm jāveic pasākumi, lai veicinātu tekstilizstrādājumu labošanu un atkārtotu izmantošanu atkritumu savākšanas novēršanas pasākumu ietvaros. ES atkritumu politikas plānotajiem virzieniem

¹⁹⁹ CSDD. Reģistrēto, pirmoreiz reģistrēto un norakstīto transportlīdzekļu skaits (pēc CSDD darbinieka papildus sniegtās informācijas dati, “Pirmā reģistrācija”, papildināti ar rindu “Jauni transporta līdzekļi” visās transportlīdzekļu grupās) (skatīts 09.08.2020). Pieejams: <https://www.csdd.lv/transportlīdzekli/registreto-transportlīdzekļu-skait>

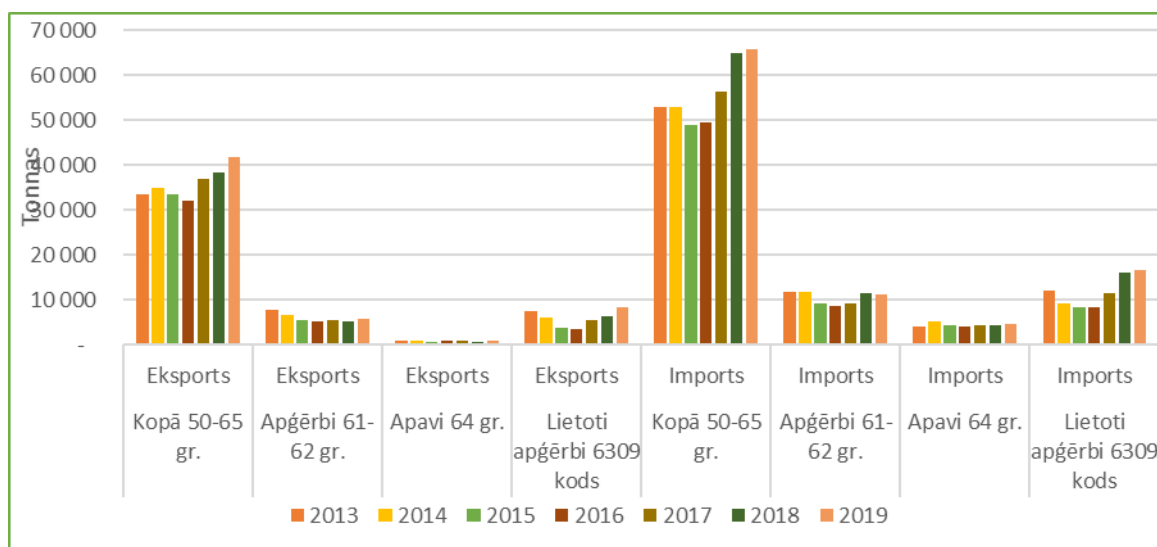
²⁰⁰ Firmas.lv. TOP 5 uzņēmumu 2018.gada neto apgrozījuma īpatsvars. Auto noma: vieglie-auto (skatīts 09.08.2020). Pieejams: <https://www.firmas.lv/lbgpp/2019/raksti/auto-noma-vieglie-auto>

²⁰¹ Firmas.lv. TOP 5 uzņēmumu 2018.gada neto apgrozījuma īpatsvars. Autobusu un mikroautobusu noma (skatīts 09.08.2020). Pieejams: <https://www.firmas.lv/lbgpp/2019/raksti/autobusu-mikroautobusu-noma>

nākamajos 20 gados tekstilizstrādājumu plūsmai tiek noteikta prioritāte investīcijām. Līdz 2024. gada 31. decembrim EK ir noteikusi dalībvalstīm veikt sagatavošanās darbus tekstilizstrādājumu atkārtotai izmantošanai un pārstrādei, kā arī noteikt īpašus kritērijus atkritumu rašanās pārtraukšanai, izstrādājot kritērijus beigu statusa piemērošanai dažādiem materiāliem.

Pēc CSP datiem apkopotajiem datiem (sk.11.2.att, 11.1.tab.) “Eksports un imports pa valstīm, valstu grupām un teritorijām (kg) - Kombinētā nomenklatūra”²⁰², Latvijas kopējais tekstilizstrādājumu neto eksports²⁰³ 2019.gadā bija negatīvs - 23 918 tonnas, kas ir par 24% lielāks nekā tas bija 2013.gadā, kas parāda, ka vietējā tirgū vairāk iegādājas ārvalstu ražotus produktus nekā vietējos. Būtiski pieaudzis lietotu apģērbu imports un eksports, kas ļauj secināt, ka Latvija ir savā ziņā lietotu apģērbu tranzītvalsts to turpmākai realizācijai trešās pasaules valstīs.

Pēc biedrības VRUA sniegtās informācijas, Latvijas tekstilizstrādājumu ražotāji eksportē 90% savu saražoto produkciju, vietējā tirgū realizējot tikai 10% no kopējā īpatsvara.

11.2.attēls. Tekstilzstrādājumu eksports un imports laika periodā 2013.-2019.gadam²⁰⁴, tonnas. (Avots: SIA “Geo Consultants”, 2020)

11.1.tabula

Tekstilzstrādājumu neto eksports, tai skaitā apģērbi, lietotu apģērbi un citu tekstilizstrādājumu apjoms laika periodā 2013.-2019.gadam, tonnas, kg/iedz.²⁰⁵

Gads	Iedzīvotāju skaits	Kopā tekstilizstrādājumi		Apģērbi		Lietoti apģērbi		Kopā apģērbi		Citi tekstilizstrādājumi un apavi	
		tonnas	kg/iedz.	tonnas	kg/iedz.	tonnas	kg/iedz.	tonnas	kg/iedz.	tonnas	kg/iedz.
2013	2 067 878	19 413	9,39	12 478	6,03	4 482	2,17	16 960	8,20	2 453	1,19
2014	2 047 302	18 162	8,87	12 307	6,01	3 130	1,53	15 437	7,54	2 725	1,33
2015	2 026 931	15 588	7,69	9 789	4,83	4 554	2,25	14 343	7,08	1 245	0,61
2016	2 006 763	17 464	8,70	9 230	4,60	4 879	2,43	14 109	7,03	3 355	1,67
2017	1 986 795	19 465	9,80	9 839	4,95	5 799	2,92	15 638	7,87	3 826	1,93

²⁰² CSP. AT051m “Eksports un imports pa valstīm, valstu grupām un teritorijām (kg) - Kombinētā nomenklatūra, Preču plūsma un Laika periods” (skaits 25.08.2020). Pieejams: <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/areja-tirdznieciba/apkopojums/tabulas/at051m/eksports-un-imports-pa-kombinetas>

²⁰³ Neto eksports (Xn) – eksports mīnus imports.

²⁰⁴ SIA “Geo Consultants” apkopojums pēc CSP AT-51m datiem.

²⁰⁵ SIA “Geo Consultants” apkopojums pēc CSP AT-51m datiem.

2018	1 967 027	26 494	13,47	12 000	6,10	9 487	4,82	21 487	10,92	5 006	2,55
2019	1 915 132	23 975	12,52	11 631	6,07	8 273	4,32	19 904	10,39	4 070	2,13

Pēc apkopotajiem datiem 11.1.tabulā 2019.gadā, ņemot vērā neto eksporta datus, Latvijas tirgū no jauna laistas 24 tūkst. tonnas tekstilizstrādājumu, kas ir 12,52 kg/iedz./gadā, un tas ir nedaudz mazāk nekā bija 2018.gadā – 13,47 kg/iedz./gadā. Apģērbu patēriņa pieaugumu uz vienu iedzīvotāju pēdējos gados ietekmē tieši lietoto apģērbu ienākšana tirgū, kas 2019.gadā veido 42% no kopējā apģērbu apjoma uz vienu iedzīvotāju, bet salīdzinoši 2013.gadā – tas bija tikai 26%.

Tabulā (sk.11.1.Pielikumā) apkopoti vieglās rūpniecības nozares ekonomiski aktīvie uzņēmumi sadalījumā pa galvenajiem darbības veidiem pēc NACE 2 kodiem par 2018.gadu. Pavisam nozarē darbojas ~ 4 tūkst. uzņēmumi, tai skaitā fiziskas personas -1 630 – un individuālie komersanti -250, kas visbiežāk, nodrošinot individuālo klientu apkalpošanu un veic arī apģērbu labošanu un pāršūšanu, taču šie dati netiek uzskaitīti.

VRUA norāda, ka pati nozare nerada daudz atkritumus, apmēram 1,5 tūkst. tonnas gadā, jo vairums uzņēmumi atgriezumus un atlikumus, kas rodas ražošanas procesā, izmanto atkārtoti (apmēram 10% otrreizējos izejmateriālus drīkst pievienot jaunu izstrādājumu ražošanā) un pārstrādā uz vietas uzņēmumā. Vislielākais atkritumu daudzums rodas veļas ražotājiem (~150 t/gadā), kas ražo izstrādājumus no poliamīda (vairāk pazīstams kā neilons) materiāliem.

Lielākās problēmas rada stikla šķiedras ražošanā radušies atkritumi, kuriem nav īsta pārstrādes risinājuma. Tikai 10% no radītā atkritumu daudzuma tiek pārstrādāti un izmantoti ražošanas procesā uz vietas ražotnēs, bet pārējais nonāk atkritumu apglabāšanas šūnās. Viens no risinājumiem būtu stikla šķiedru smiltis pievienot betona ražošanā, taču pagaidām tas vēl nav attīstījies.

Uzņēmums AS “Latvijas Zaļais punkts”²⁰⁶ laika periodā no 2019.gada septembra līdz 2020.gada februārim realizēja pilotprojektu, uzstādot konteinerus lietotu drēbju un apavu savākšanai. Kopumā tika savāktas 108,5 tonnas lietotu apģērbu un apavu (vidēji vienā konteinerā 883 kg/mēnesī; vidēji vienā konteinerā pie lielveikala 1 510 kg/mēnesī; vidēji vienā konteinerā citur pilsētā – 596 kg/mēnesī), kuru turpmākā utilizācija bija šāda: 34% - realizēti atkārtotai lietošanai (uz trešās pasaules valstīm); 1% - bez atlīdzības nodoti pārstrādei; 44% nodoti apglabāšanai atkritumu poligonā; 21% - atlikums (gaida tirgus pieprasījumu) 0,1% - ziedoti organizācijai “Taureņa efekts”.

Latvijas iedzīvotāji dažādu iemeslu dēļ bieži izvēlas lietotus apģērbus, ko pierāda pieaugošais patēriņš uz vienu iedzīvotāju, jo īpaši lauku reģionos. No vienas puses tas ir pozitīvi vērtējams, jo tas var veicināt vietējā tirgū laistu apģērbu un apavu atkārtotu lietošanu, no otras puses - lietotu apģērbu mūžs ir īsāks nekā jaunu apģērbu kalpošanas laiks; dažkārt iedzīvotājiem lietotie apģērbi ir tik pieejami, ka viņi pat nemēģina tos valkāt vairāk kā vienu reizi un izmet sadzīves atkritumos.

Novērtējot esošo situāciju tekstila atkritumu apsaimniekošanā, jāsecina, ka Latvijai ir iespējas veidot pašpietiekamu tekstila atkritumu aprites sistēmu šādos virzienos:

- 1) kā pārstrādi, izmantojot vietējo vieglās rūpniecības pārstrādes jaudu un citas tautsaimniecības nozares, kas tekstila atkritumus var izmantot kā tehniskos materiālus (slaucīšanai, pildīšanai);
- 2) lai samazinātu lietotu apģērbu ieviešanu, un veicinātu pašu tirgū laistu apģērbu atkārtotu izmantošanu un labošanu, būtu nepieciešams paplašināt ražotāju atbildības sistēmu. Kultūrvēsturiski veidotais iedzīvotāju dzīves veida modelis ir atvērts apģērbu un apavu kalpošanas laika pagarināšanai, izmantojot vietējo mazo komersantu sniegto pakalpojumu klāstu un esošo sadzīves lietu īpašnieku

²⁰⁶ A/s “Latvijas Zaļais Punkts”. Tekstilmateriālu šķirošanas sistēmas izveide Latvijā.

mainīšanas iespējas, šim mērķim nepieciešams mērķtiecīgāks sabiedrības izglītošanas darbs.

11.2.3. Plastmasas

Pēdējos gados veiktie mērījumi parāda, ka plastmasas atkritumi aiz bioloģiski noārdāmajiem un bioloģiskajiem atkritumiem veido nākošo lielāko daļu no nešķiroti savāktajiem atkritumiem. Dažādi plastmasu veidi kā viegls, izturīgs un atbilstoši nepieciešamajām īpašībām salīdzinoši parocīgi modificējams materiāls tiek plaši izmantoti tautsaimniecībā. EK ziņojumā paredzēts, ka tās pielietojums pieaugs līdz 2036. g.²⁰⁷ divas reizes. Tas nozīmē, ka jau tagad ir jāveic precīzāka šo atkritumu veidu uzskaitē un to pārstrādes novērtējums. Pētījumā, kas veikts Latvijā pēdējos gados²⁰⁸, tika novērtētas plastmasas atkritumu sastāvs pa veidiem, analizējot iedzīvotāju nešķiroti savākto konteineru saturu. Tas parādīja būtiskas atšķirības starp iedzīvotāju izmantotajiem plastmasu veidiem, kas tālāk dod iespēju prognozēt to pārstrādi (sk.11.2.tab.).

11.2.tabula

Latvijā radīto plastmasu atkritumu sastāvs, 2017.g.

Plastmasas veids	% no kopējiem atkritumiem
Elastīgā plastmasa (plēve PE)	1,3 %
Elastīgā plastmasa (PE iepak.)	1,6%
Elastīgā plastmasa (maisiņi , PE)	3,6 %
Blīvā plastmasa (HDPE u.c.)	0,8%
Blīvā plastmasa (iepak. PET)	5%
Kopā	12,3%

Šie dati kopumā atbilst arī ES apkopoto radīto plastmasas atkritumu sadalījumam pa nozarēm²⁰⁹ - plastmasas atkritumu sastāvā dominē iepakojums - 62,2%, bet pārējās nozares sniedz daudz mazāku plastmasas atkritumu daudzumu – celtniecības un ēku nojaukšanas atkritumi - 6%, lauksaimniecības atkritumi 5%; automašīnu atkritumi - 5%; elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumi - 5%, māsaimniecības sporta un atpūtas priekšmetu atkritumi - 3%, citi -14%.

Vidējo atkritumu daudzumu, kas tiek nešķiroti savākts valstī gada laikā²¹⁰, tas ir ~556 000 t. Tie satur ~19% jeb 104973 t dažādu plastmasu. Salīdzinot 2017.g. datus un 2019. g. mērījumus, redzams, ka plastmasu daudzums nešķirotajos sadzīves atkritumos ir pieaudzis no 14 % līdz 19%. Kaut arī plastmasas ir vairumā gadījumu parocīgs materiāls ražotājam, ilgstoša vai atkārtota plastmasas izstrādājumu izmantošana nav paredzama.

Pēc datiem, ko sniedz RAS sistēmā²¹¹ un kas parādās pēc 3A anketu apkopojuma, tiek izmantots un savākts ~4 reizes vairāk plastmasas iepakojuma nekā tas ir deklarēts RAS. Pēc RAS ziņotā 2018.g. tika reģenerēti 29,4%, pārstrādāti 24% un Izvestie 46% plastmasas iepakojuma materiālu. Plastmasas piesārņotais iepakojums var tikt sadedzināts -30%, PET un PE tiks pārstrādāts, līdz ar to pārstrāde Latvijā palielināsies līdz 50 %.

²⁰⁷ Plastics in a circular economy. Opportunities and challenges. Pieejams:

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/603940/EPRS_BRI\(2017\)603940_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/603940/EPRS_BRI(2017)603940_EN.pdf)

²⁰⁸ Publiskais iepirkums. "Novērtējums par sadzīves, bīstamo un ražošanas atkritumu sastāvu atkritumu apsaimniekošanas reģionos, atsevišķu atkritumu veidu apsaimniekošanu un atkritumu poligonos apglabājamo atkritumu daudzuma samazināšanas iespējām". Izpildītājs SIA "Geo Consultants", 2017

²⁰⁹ Plastics – the Facts 2017. An analysis of European plastics production, demand and waste data. PlasticsEurope (www.plasticseurope.org)

²¹⁰ Pieejams: https://infogram.com/darbibas-raditaji-16_17_18-1hd12y1z1q1w2km?live

²¹¹ VVD Apsaimniekotāju sniegtā informācija par atkritumu apsaimniekošanu 2018.g.

Galvenais uzdevums ir aizstāt vienreiz lietojamās plastmasas izstrādājumu izmantošanu ar līdzīgu īpašību materiāliem. Piemēri par plastmasas iepakojuma nomaiņu ar stikla iepakojumu²¹², bīstamo plastmasu veidu aizstāšana ar nebīstamām²¹³, kā arī aktīva plastmasu atkārtota pārstrāde pārslās un granulās²¹⁴, kas tālāk tiek izmantotas izstrādājumu ražošanā ir jau ikdienas prakse daudzās valstīs. Iespēja aizstāt naftas izmantošanu ar biomasu sekmīgi tiek pētīta ne tikai ārpus valsts robežām, bet arī Koksnes ķīmijas institūtā. Savukārt Rīgas Tehniskās universitātes Ķīmijas tehnoloģijas fakultāte aktīvi nodarbojas ar pētījumiem par dažādu plastmasas veidu atkritumu izmantošanu celtniecības materiālos. Šie pētījumi ir jāaktivizē un jānodrošina to rezultātu praktiskā izmantošana dažādu celtniecības materiālu izstrādē.

11.2.4. Elektriskie un elektroniskie atkritumi

Salīdzinot datus starp divām atkritumu grupām, kas abas satur bīstamos atkritumus (elektriskie un elektroniskie atkritumi un baterijas un akumulatori) un ir pakļautas ražotāja paplašinātas atbildības sistēmām, ir redzams, ka nešķirotu atkritumu plūsmā tās veido salīdzinoši nelielu daļu. Tomēr jāreķinās, ka prognozējot šo atkritumu daudzuma izmaiņas, tiek noteikts 2.5 -2.7% to ikgadējais pieaugums²¹⁵. Tas nozīmē, ka ne tikai ir jāuzlabo esoša savākšanas sistēma, bet arī tā būtiski jāpaplašina.

Izmantojot sniegtos datus un pieņemot, ka kopējais ikgadēji radītais nešķiroti savāktais atkritumu daudzums ir 556 000 t, EEIA un baterijas un akumulatori veido ~ 0,65% no tās, jeb 3614 tonnas.

Saskaņā ar ES Direktīvas A 2012/19/ES (2012. gada 4. jūlijs) par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem (EEIA)²¹⁶ katra dalībvalsts nodrošina ražotāja atbildības principa īstenošanu un to, ka tā iznākumā minimālais savākšanas apjoms tiek sasniegts ik gadu. No 2016 minimālais savākšanas apjoms ir 45 %, un to aprēķina, izmantojot to EEIA kopējo svaru, kas attiecīgajā gadā un dalībvalstī savākti saskaņā ar 5. un 6. pantu, un izsakot to kā procentuālo daļu no to EEI vidējā svara, kas attiecīgajā dalībvalstī ir laistas tirgū trīs iepriekšējos gados. Dalībvalstis nodrošina, lai savākto EEIA apjoms pakāpeniski pieaugtu laika posmā no 2016. līdz 2019. gadam, ja vien jau nav sasniegts šā punkta otrajā daļā noteiktais savākšanas apjoms. No 2019. gada minimālais savākšanas apjoms, kas ir jāsasniedz katru gadu, ir 65 % no to EEI vidējā svara, kuras attiecīgajā dalībvalstī ir laistas tirgū trīs iepriekšējos gados, vai arī 85 % no minētās dalībvalsts teritorijā radītajiem EEIA.

Pētījums²¹⁷ norāda, ka Latvijas tirgū laistais EEIA apjoms 2018. gadā sasniedz 24290 tonnas. No tām 10096 tonnas ir savāktas un nodotas pārstrādei. Tas ir tuvu ES direktīvā 2012/19 noteiktajam mērķim.

Sarunās ar EEI nozares pārstāvjiem, kā arī EEIA apsaimniekotājiem, izdalās virkne problēmu, kas jārisina tuvākajos gados. Praktiski kopumā EEIA atkritumu apsaimniekošana ir dārgāka nekā tiek saņemts līdzekļu caur ražotāja atbildības paplašinātajām sistēmām. Lai realizētu nospraustos mērķus, ir nepieciešams ieguldīt papildus līdzekļus no cita veida atkritumu apsaimniekošanas. Liela daļa no EEIA ar augstu metāla saturu nonāk metāllūžņu

²¹² Which is Better For The Environment? Glass or Plastic? Pieejams: <https://goingzerowaste.com/blog/which-is-better-for-the-environment-glass-or-plastic/>

²¹³ Atsevišķu otrreizēji izmantojamu plastmasu pārstrādes produktu gala statusa noteikšana, Atskaite, projekta 1-08/209/2018 izpildei, Latvijas Atkritumu saimniecības asociācija, 2018

²¹⁴ WRAP Final Project Report. An assessment of the technical, environmental and economic viability of recycling domestic mixed plastics packaging waste in the UK. 2008. 78 pp.

²¹⁵ Electronic Waste: A Growing Concern in Today's Environment. Pieejams: <https://www.hindawi.com/journals/ecri/2011/474230/>

²¹⁶ ES Direktīvas A 2012/19/ES (2012. gada 4. jūlijs) par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/LSU/?uri=celex:32012L0019>

²¹⁷ Publiskā iepirkuma „Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam izstrādei” (SIA “GatewayBaltics”, 2020)

savācēju rokās, kas maksā iedzīvotājiem par nodoto metālu daudzumu. Tas savukārt samazina savākto un reģistrēto EEIA daudzumu. EEIA apsaimniekotājiem papildus izmaksas rada transporta izdevumi uz Latvijas attālākajām vietām. Tas nozīmē, ka tādos centros kā Liepāja un Daugavpils ir jāizveido šo atkritumu savākšanas un uzkrāšanas centri.

Lai nodrošinātu atbilstošu elektrisko un elektronisko atkritumu savākšanu un uzskaiti ir nepieciešams iesaistīt RAS sistēmā arī attiecīgos uzņēmumus, kas pašlaik nodarbojas ar metāllūžņu savākšanu un uzpirkšanu iepērkot arī elektriskās un elektroniskās iekārtas, kā arī izvirzot tiem nosacījumus iekārtu komplektācijai un uzglabāšanai.

Nepieciešams svina akumulatoru uzpircējus iesaistīt RAS sistēmās. Stingri kontrolēt nododamos akumulatoru daudzumus un to tālāko pārstrādi.

11.2.5. Mēbeles

Saskaņā ar atkritumu klasifikatoru, mēbeles, kopā ar citiem atsevišķi savāktiem liela izmēra sadzīves atkritumiem, tiek iedalītas citu sadzīves atkritumu klasē “Liela izmēra atkritumi” (kods 200307) ²¹⁸. Mēbeles kā atkritumi nonāk gan sadzīves liela izmēra atkritumu plūsmā, gan būvniecības atkritumu plūsmā, gan mēbeļu ražošanas plūsmā (Kokapstrādes, plākšņu un mēbeļu ražošanas atkritumi – kods 30100).

Uzņēmumi, kas nodarbojas ar mēbeļu remontu tiek iedalīti 95.24 NACE klasē: “Mēbeļu un dzīvokļu iekārtu remonts”. Šajā klasē ietilpst: – mēbeļu un dzīvokļu iekārtu, kā arī biroja mēbeļu atkārtota polsterēšana, atkārtota apdare, remonts un atjaunošana. Mēbeļu ražošana, remonts un atjaunošana ir viena no nozarēm, kurā iespējams ieviest aprites ekonomikas principus. Jau pašreiz Latvijā norit aktīva lietoto mēbeļu tirdzniecība, piemēram, interneta portālā ss.lv, kā arī bērnu mēbeļu atdošana un pārdošana portālā calis.lv. Datu apkopošana par šiem darījumiem valsts mērogā netiek veikta, lai gan ietekme uz mēbeļu otrreizējo izmantošanu ir būtiska.

11.3. Rīcību virzieni un pasākumi programmas ieviešanai

Rīcību virzieni un pasākumi Preču otrreizējas izmantošanas un labošanas pakalpojumu attīstības programmas ieviešanai ir iekļauti 6. nodaļā.

²¹⁸ Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/229148-noteikumi-par-atkritumu-klasifikatoru-un-ipasibam-kuras-padara-atkritumus-bistamus>

12.PLĀNA REALIZĀCIJAS IETEKME UZ CITU SEKTORU POLITIKU ĪSTENOŠANU

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2008/98/EK (2008. gada 19. novembris) par atkritumiem un par dažu direktīvu atcelšanu²¹⁹ nosaka, ka atkritumu apsaimniekošanas plāni atbilst Direktīvas 94/62/EK²²⁰ 14. pantā noteiktajām atkritumu apsaimniekošanas plānošanas prasībām, šīs direktīvas 11. panta 2. un 3. punktā noteiktajiem mērķrādītājiem un Direktīvas 1999/31/EK²²¹ 5. pantā noteiktajām prasībām, un attiecībā uz piegriežojuma novēršanu tie atbilst prasībām, kas noteiktas Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2008/56/EK²²² 13. pantā un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2000/60/EK²²³ 11. pantā. Šajā nodaļā ir veikts Plāna atbilstības izvērtējums minētajiem normatīvajiem aktiem.

Plānā ir ietverti pasākumi, kuri atbilst Direktīvas 94/62/EK 14. pantā noteiktajām atkritumu apsaimniekošanas plānošanas prasībām, direktīvas 2008/98/EK 11. panta 2. un 3. punktā noteiktajiem mērķrādītājiem un Direktīvas 1999/31/EK 5. pantā noteiktajām prasībām.

12.1.Atbilstība normatīvajiem aktiem jūras vides politikas jomā

Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 17. jūnija Direktīva 2008/56/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai jūras vides politikas jomā (Jūras stratēģijas pamatdirektīva) 13.pants paredz, ka attiecībā uz katru jūras reģionu vai apakšreģionu dalībvalstis veic sākotnējo novērtējumu par to jūras ūdeņiem. Latvijā minētās prasības ir ietvertas plānā “Pasākumu programma laba jūras vides stāvokļa panākšanai 2016.-2020.gadā”²²⁴ (turpmāk – pasākumu programma). Pasākumu programmā ir paredzēti šādi pasākumi laba jūras vides stāvokļa sasniegšanai (sk.12.1.tab.).

²¹⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 19. novembra Direktīva 2008/98/EK par atkritumiem un par dažu direktīvu atcelšanu; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1601731573879&uri=CELEX%3A02008L0098-20180705>

²²⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes 1994. gada 20. decembra Direktīva 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1601735267352&uri=CELEX:01994L0062-20180704>

²²¹ Padomes Direktīva 1999. gada 26. aprīļa Direktīva 1999/31/EK par atkritumu poligoniem; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1601735313762&uri=CELEX:01999L0031-20180704>

²²² Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 17. jūnija Direktīva 2008/56/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai jūras vides politikas jomā (Jūras stratēģijas pamatdirektīva); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1601735396683&uri=CELEX:02008L0056-20170607>

²²³ Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 23. oktobra Direktīva 2000/60/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1601735472905&uri=CELEX:02000L0060-20141120>

²²⁴ Plāns “Pasākumu programma laba jūras vides stāvokļa panākšanai 2016.-2020.gadā” (apstiprināts ar Ministru kabineta 2016.gada 13.jūlija rīkojumu Nr.393); <https://likumi.lv/ta/id/283518>

Pasākumu programmā paredzētie pasākumi 2016.-2020.gadā laba jūras vides stāvokļa sasniegšanai²²⁵

Nospraustais jūras vides mērķis		JVM6 Cietie atkritumi nerada nevēlamu ietekmi uz jūras ekosistēmu				
3. Rīcības virziens mērķa sasniegšanai		RV3 Atkritumu rašanās novēršana, informācijas bāzes pilnveidošana, sabiedrības informētības līmeņa celšana (attiecībā uz D10 Jūru piesārņojošie atkritumi)				
Papildu pasākumi izvirzītā jūras vides mērķu (JVM) sasniegšanai		Izpildes termiņš	Atbildīgā iestāde un iesaistītās iestādes	Darbības rezultāts	Rezultatīvais rādītājs	Indikatīvs finansējuma avots
JVM6 P1	Izlietotā iepakojuma atpakaļnodrošanas sistēmas izveide piekrastē (t.sk. pludmalē) esošās tirdzniecības vietās (uz brīvprātības principa)	2020	Komersanti VARAM, pašvaldības (atbilstoši Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānam (2013.-2020) attiecībā uz sabiedrības informēšanu un atkritumu rašanās novēršanu)	Mazumtirdzniecības sektora un iedzīvotāju informētības un atbildības līmeņa palielināšanās pludmales teritorijā, attīstot tādu infrastruktūru, kas veicinātu izlietotā iepakojuma savākšanu un atgriešanu atpakaļ mazumtirgotāja. Mazinājies sauszemes izcelsmes jūru piesārņojošo atkritumu daudzums un ietekme uz vidi.	Tirdzniecības vietu skaits, kurās tiek nodrošināta izlietotā iepakojuma atpakaļnodrošanas iespēja (izlietotā iepakojuma pieņemšanas punkti).	Komersantu privātais finansējums; esošā valsts budžeta ietvaros.

²²⁵ Plāns "Pasākumu programma laba jūras vides stāvokļa panākšanai 2016.-2020.gadā" (apstiprināts ar Ministru kabineta 2016.gada 13.jūlija rīkojumu Nr.393); <https://likumi.lv/ta/id/283518>

JVM6 P2	Pasākumi plastmasas iepirkumu maisiņu patēriņa noturīga samazinājuma panākšanai	2018.g. b.-.2020	VARAM	Koordinēti ar Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2013.-2020.gadam īstenošanu pakāpeniski notiek vienreizējas lietošanas plastmasas maisiņu patēriņa samazināšanās un aizstāšana ar papīra vai cita videi draudzīgāka materiāla maisīņiem, izvērtējot, tālāk attīstot un ieviešot mērķa sasniegšanai atbilstošus instrumentus. Mazinājies sauszemes izcelsmes jūru piesārņojošo atkritumu daudzums un ietekme uz vidi.	Plastmasas maisiņu patēriņa samazinājums, ieviešot mērķa sasniegšanai atbilstošus instrumentus.	Esošā valsts budžeta ietvaros; Eiropas Ekonomikas zonas un Norvēģijas finanšu instrumenta finansējums ~ 7600 euro
JVM6 P3	Atkritumu monitoringa veikšana piekrastē (pludmalē)	2020 ikgadēji	NVO, VARAM	Regulāra atkritumu monitoringa nodrošināšana piekrastē (pludmalē), kā rezultātā iegūti dati, kas ļauj novērtēt vides stāvokli un sekot līdzi tā izmaiņu tendencēm.	Īstenots monitorings pludmalē.	Esošā valsts budžeta ietvaros, t.sk. LVAFA, un ESI (Interreg) finansējums kopā/ gadā ~ 16 000 euro

JVM6 P4	Sabiedrības informēšanas un izglītošanas pasākumi	2020 ikgadēji	NVO, VARAM	Veicināta sabiedrības izpratne par jūru piesārņojošajiem atkritumu problēmu kopumā.	Sabiedrības informēšanas pasākumu skaits	Esošā valsts budžeta ietvaros, t.sk. LVAFA, un ESI fondi (Interreg) finansējums kopā /gadā <i>~ 14 000 euro</i>
JVM6 P5	Pētījumi zināšanu bāzes uzlabošanai par ūdens kolonnas piesārņojuma līmeni ar mikroskopiskajām plastikāta daļiņām.	2020	VARAM	Izpētes rezultātā noskaidrots esošais ūdens kolonnas piesārņojuma līmenis ar mikroskopiskajām plastikāta daļiņām, kā arī izstrādāta sistēma jūras un pludmales piesārņojuma ekoloģiskās ietekmes novērtēšanai.	Īstenots pētījums. Izstrādāta sistēma ekoloģiskās ietekmes novērtēšanai.	ESI fondi (EJZF). Rīcības programmas zivsaimniecības attīstībai 2014.-2020.g. (2014LV14MFOP001) ES īpašais mērķis: Integrētās jūrlietu politikas izstrāde un īstenošana; pasākums: Uzlabot zināšanas par jūras vides stāvokli.

Izvērtējot Plānā ietvertos pasākumus, rīcības un atkritumu apsaimniekošanas tehnoloģiskos risinājumus, var secināt, ka tie atbilst pasākumu programmā ietvertajiem pasākumiem un veicina to ieviešanu, radot sinerģijas efektu. It īpaši tas attiecas uz pasākumiem saistībā ar:

- 1) atkritumu dalītās savākšanas sistēmas attīstību un pieejamības nodrošināšanu;
- 2) izlietotā iepakojuma dalītās savākšanas sistēmas attīstību;
- 3) atkārtoti lietojamā un vienreiz lietojamā bezalkoholisko dzērienu iepakojuma sistēmas izveidi un darbības nodrošināšanu;
- 4) izlietotā iepakojuma pārstrādes veicināšanu,
- 5) normatīvo aktu izstrādi un tirdzniecības ierobežojumu noteikšanu attiecībā uz vienreiz lietojamiem plastmasas izstrādājumiem, zvejas rīkiem un cigarešu izsmēķiem
- 6) ražotāju atbildības sistēmas paplašināšanu, ietverot arī vienreiz lietojamās plastmasas izstrādājumus, zvejas rīkus un cigarešu izsmēķus;
- 7) atkritumu rašanās novēršanas valsts programmā ietvertajiem pasākumiem pieguļošanas un jūras vides pieguļojuma mazināšanai (sk. Plāna 8.nodaļu).

Kā papildinoši pasākumi Plānā minētajiem pasākumiem ir jāatzīmē pasākumu programmā minētie pasākumi attiecībā uz atkritumu monitoringa veikšana piekrastē (pludmalē), Sabiedrības informēšanas un izglītošanas pasākumi par jūru piesārņojošajiem atkritumu problēmu kopumā un Pētījumi zināšanu bāzes uzlabošanai par ūdens kolonnas piesārņojuma līmeni ar mikroskopiskajām plastikāta daļiņām.

12.2. Atbilstība normatīvajiem aktiem ūdens resursu politikas jomā

Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 23. oktobra Direktīva 2000/60/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā, 11.pants paredz, ka visas dalībvalstis nodrošina, ka katrā upju baseinu apgabalā vai starptautiska upju baseina daļā, kas atrodas tās teritorijā tiek īstenoti upju baseinu plānos paredzētie pasākumi. Latvijā ir izstrādāti un apstiprināti šādi upju baseinu plāni (turpmāk – upju baseinu plāni):

- 1) Daugavas upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plāns un plūdu riska pārvaldības plāns 2016.-2021.gadam²²⁶;
- 2) Gaujas upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plāns un plūdu riska pārvaldības plāns 2016.-2021.gadam²²⁷;
- 3) Lielupes upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plāns un plūdu riska pārvaldības plāns 2016.-2021.gadam²²⁸ (apstiprināts ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2015.gada 22.decembra rīkojumu Nr.378);

²²⁶ Daugavas upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plāns un plūdu riska pārvaldības plāns 2016.-2021.gadam (apstiprināts ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2015.gada 17.novembra rīkojumu Nr.335); https://www.meteo.lv/fs/CKFinderJava/userfiles/files/Vide/Udens/Ud_apsaimn/UBA%20plani/Daugavas_upju_baseinu_apgabala_apsaimniekosanas_plans_2016_-2021_g_final.pdf

²²⁷ Gaujas upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plāns un plūdu riska pārvaldības plāns 2016.-2021.gadam (apstiprināts ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2015.gada 22.decembra rīkojumu Nr.378); https://www.meteo.lv/fs/CKFinderJava/userfiles/files/Vide/Udens/Ud_apsaimn/UBA%20plani/Gaujas_upju_baseinu_apgabala_apsaimniekosanas_plans_2016_-2021_g_final.pdf

²²⁸ Lielupes upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plāns un plūdu riska pārvaldības plāns 2016.-2021.gadam (apstiprināts ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2015.gada 22.decembra rīkojumu Nr.378); https://www.meteo.lv/fs/CKFinderJava/userfiles/files/Vide/Udens/Ud_apsaimn/UBA%20plani/Lielupes_upju_baseinu_apgabala_apsaimniekosanas_plans_2016-2021_g_final2.pdf

- 4) Ventas upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plāns un plūdu riska pārvaldības plāns 2016.-2021.gadam²²⁹ (apstiprināts ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2015.gada 22.decembra rīkojumu Nr.378).

Visos upju baseinu plānos attiecībā uz cieto atkritumu slodzi uz ūdensobjektiem norādīts, ka viena no būtiskām slodzēm, kuru upju nestie ūdeņi rada Baltijas jūrai, ir piesārņojums ar cietajiem atkritumiem, īpaši, mikroplastmasu, kura nonāk jūrā ar iekšzemes ūdeņiem. 2015.gadā, izstrādājot priekšlikumus pasākumu programmai laba jūras vides stāvokļa panākšanai, uzsākts darbs pie monitoringa sistēmas un programmas izstrādes cieto atkritumu piekrastē un ūdeņos novērtēšanai. Bieži vien ar aci nesaskatāmie, mazie plastmasas gabaliņi „mikroplastmasa” rada vēl lielākus draudus videi un cilvēkiem. Tā sastopama ūdens ekosistēmās, uzkrājoties pelaģiskajā zonā un sedimentos. Mazo izmēru dēļ (< 5mm), mikroplastmasa ir viegli pieejama visiem ūdens barības ķēdes locekļiem. To sastāvs un relatīvi lielais virsmas laukums veicina toksisku organisko piesārņotāju absorbciju, plastmasas materiālam kļūstot toksiskākiem un negatīvi ietekmējot vidi. Daudzi ūdens organismi šo plastmasas materiālu uzskata par barību un uzņem organismā. Mikroplastmasas uzņemšana organismā izraisa to pārnesei tālāk pa barības ķēdi. Pētījumu rezultāti parāda, ka mikroplastmasu uzņem ne tikai ūdensputni un zivis, bet arī zooplanktona organismi. Plastmasas uzkrāšanās organismā samazina reproduktīvās sistēmas aktivitāti, vai pat izraisa badošanos un to bojāeju. Kaut arī plastmasa mūsdienās ir plaši izplatīta un tās ražošanas tempi aizvien pieaug, tikai pēdējos gados sāk parādīties informācija par šī materiāla inhibējošo ietekmi uz ūdensorganismiem un vidi kopumā. Vides organizācijas izvirza tēzi, ka Baltijas jūrā ik gadu nonāk ap 40 tūkst./t mikroplastmasas. Notekūdeņu attīrīšanas iekārtas nespēj attīrīt ūdeņus no šīm daļiņām, toniecīgā izmēra dēļ.

Izvērtējot Plānā ietvertos pasākumus, rīcības un atkritumu apsaimniekošanas tehnoloģiskos risinājumus, var secināt, ka tie atbilst upju baseinu plāniem un veicina to ieviešanu, radot sinerģiju. It īpaši tas attiecas uz pasākumiem saistībā ar:

- 1) atkritumu dalītās savākšanas sistēmas attīstību un pieejamības nodrošināšanu;
- 2) izlietotā iepakojuma dalītās savākšanas sistēmas attīstību;
- 3) atkārtoti lietojamā un vienreiz lietojamā bezalkoholisko dzērienu iepakojuma sistēmas izveidi un darbības nodrošināšanu;
- 4) izlietotā iepakojuma pārstrādes veicināšanu,
- 5) normatīvo aktu izstrādi un tirdzniecības ierobežojumu noteikšanu attiecībā uz vienreiz lietojamiem plastmasas izstrādājumiem, zvejas rīkiem un cigarešu izsmēķiem;
- 6) ražotāju atbildības sistēmas paplašināšanu, ietverot arī vienreiz lietojamās plastmasas izstrādājumus, zvejas rīkus un cigarešu izsmēķus;
- 7) atkritumu rašanās novēršanas valsts programmā ietvertajiem pasākumiem pieguļošanas un jūras vides pieguļošanas mazināšanai (sk. Plāna 8.nodaļu).

12.3. Atbilstība normatīvajiem aktiem un politikai klimata un gaisa kvalitātes jomā

Kā viens no SEG emisijas avotiem ir atkritumu apsaimniekošana. Plāna darbības laikā uzsāktas jaunas atkritumu apsaimniekošanas darbības, kurām tiks izdotas piesārņojošās atļaujas, radīs papildus piesārņojumu, bet tiks ievērotas normatīvajos aktos minētās robežvērtības un mērķlielumi.

²²⁹ Ventas upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plāns un plūdu riska pārvaldības plāns 2016.-2021.gadam (apstiprināts ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2015.gada 22.decembra rīkojumu Nr.378); https://www.meteo.lv/fs/CKFinderJava/userfiles/files/Vide/Udens/Ud_apsaimn/UBA%20plani/Ventas_upju_baseinu_apgabala_apsaimniekosanas_plans_2016_-2021_g_final.pdf

Atkritumu apsaimniekošanas reģionu robežu pārskatīšana un atkritumu poligonu pārstrukturēšana var palielināt attālumus, kuros tiek transportēti atkritumu, kas radīs papildus gaisa piesārņojumu no transporta. Tomēr prognozes par augstas kvalitātes degvielas (metanola) radīšanu no atkritumiem un izmantošana kā alternatīvo degvielu nozares transportā var kopumā mazināt šādas ietekmes.

Pasākumi, kas saistīti ar sabiedrības izglītošanu un dzīves veida maiņu, it īpaši BNA (un pārtikas atkritumu) jomā pozitīvi ietekmēs klimata mērķus.

13.SABIEDRĪBAS LĪDZDALĪBA

Plāna izstrādes procesā sabiedrības līdzdalība tika nodrošināta, balstoties uz Ministru kabineta 2009.gada 25.augusta noteikumu Nr.970 “Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā” 7.4¹ punktā noteikto kārtību - rakstiski sniedzot viedokli par attīstības plānošanas dokumentu tā izstrādes stadijā.

Ņemot vērā paredzamo Plāna apjomu un tā komplekso raksturu bija skaidrs, ka tā sagatavošanai un sabiedrības iesaistei šajā procesā būs nepieciešams ilgs laiks, tāpēc tika pieņemts lēmums, ka visoptimālāk un savlaicīgāk šādu iesaisti ir organizēt, publiskojot Plāna projektu pa nodaļām.

Plāna projekta 1. un 2. nodaļa ar attiecīgajiem pielikumiem tika **ievietotas VARAM tīmekļvietnē** 2020. gada 6.jūnijā sadaļās. Termins komentāru sniegšanai noteikts 2020.gada 30.jūnijam. Plāna projekta 8., 9.un 10.nodaļa tika ievietotas VARAM tīmekļvietnē 06.07.2020. sabiedrības ar termiņu komentāru sniegšanai 2020.gada 3.augusta). Pēc saņemtajiem komentāriem, Plāna projekta precizētās 1., 2., 8.,9., 10 nodaļas tika ievietotas VARAM tīmekļvietnē komentāriem 2020.gada 31.augustā.

Kā teikts Plāna ievada daļā, Plāna pasākumi aptvers plašu sabiedrību, it īpaši nozares komersantus (vairāk nekā 1000 operatoru, 3000 atkritumu datu sniegšanā iesaistītos komersantus, 60 komersantus, kas sniedz atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus, ap 100 tirgotāju un starpnieku). Šo nozares pārstāvju iesaiste Plāna izstrādē un apspriešanā tika nodrošināta gan vispārīgā kārtībā, nodrošinot piekļuvi Plāna sagatavošanā esošajām nodaļām VARAM tīmekļa vietnē to izstrādes agrīnajā stadijā, kā arī rīkojot klātienē un tiešsaistē sanāksmes VARAM ietvaros darbojošās **Atkritumu apsaimniekošanas darba grupas**, kur piedalās arī pašvaldību un izglītības un pētniecības institūciju pārstāvji, ietvaros.

Plāna izstrādes laikā plāns tika apspriests sešās **Atkritumu apsaimniekošanas darba grupas sanāksmēs** šādos datumos: 2020. gada 20.janvārī, 2020.gada 17.februārī, 2020.gada 8.jūnijā, 2020.gada 5.jūlijā, 2020.gada 31.augustā un 2020.gada 5.oktobrī. Šajās sanāksmēs dalībnieki tika iepazīstināti ar Plāna izstrādes procesu, izstrādātajiem Plāna nodaļu projektiem un arī ar pamatojošajiem datiem un pētījumu, kuru rezultātā tie ir iegūti (t.sk. ar rezultātiem no publiskā iepirkuma pētījumam „Investīciju vajadzību izvērtējums atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam izstrādei” .

Atsevišķi aicinātas sniegt savus ieteikumus Plāna izstrādei tika vairākas organizācijas, to skaitā Latvijas Pašvaldību savienība; Latvijas Brīvo arodbiedrību savienībai; Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera; biedrība “Latvijas Pilsoniskā alianse”; Latvijas Lielo pilsētu asociācija; Latvijas Atkritumu saimniecības uzņēmumu asociācija; Latvijas Atkritumu apsaimniekošanas asociācija; Latvijas Elektrotehnikas un elektronikas rūpniecības asociācija; Latvijas kokrūpniecības federācija; Viegglās rūpniecības uzņēmumu asociācija; Mašīnbūves un metālapstrādes rūpniecības asociācija; Latvijas pārtikas uzņēmumu federācija un Latvijas Būvnieku asociācija. Plāna izstrādē iesaistījās arī vairākas vides nevalstiskās organizācijas, gan sniedzot mutiskus, gan rakstiskus komentārus. Atsevišķos Plāna jautājumos notika konsultācijas ar nevalstiskajām organizācijām un pētniekiem, skaidrojot arī Plāna pasākumus un sabiedrības iespējas iesaistīties to īstenošanā (Sociālās uzņēmējdarbības asociācija, centrs RUCKA, Zaļais punkts u.c.).

Plāna projekts (1.-13. nodaļa ar pielikumiem) publicēts VARAM tīmekļvietnē 2020.gada 13.oktobrī, vienlaikus uzsākot arī Plāna projekta Vides pārskata sabiedrisko apspriešanas procesu, par ko ir paziņojums Latvijas vēstnesī.

PIELIKUMI

1.1.pielikums. Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna sasaiste ar citiem politikas plānošanas dokumentiem

1.2.pielikums. Sasniedzamie rezultāti atsevišķiem atkritumu veidiem un atkritumu plūsmām, kas izriet no ES direktīvu prasībām

1.3.Pielikums. Informācija par sasniedzamo rezultātu izpildi atsevišķiem atkritumu veidiem un atkritumu plūsmām atbilstoši Eiropas Savienības direktīvu prasībām

2.1.pielikums. Maksa par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu dažādās Latvijas pašvaldībās, 2020. gadā

5.1.pielikums. Radītais poligonos nogādājamo atkritumu daudzums pašvaldībās 2020.-2035.gads.

6.1.pielikums. Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā paredzēto pasākumu īstenošanai nepieciešamais un pieejamais finansējums un tā avoti.

6.2.pielikums. Potenciālie finansēšanas avoti plānotajām aktivitātēm

11.1.pielikums. 11.nodaļas tabulu apkopojums.